

**TEXT PROBLEM
WITHIN THE
BOOK ONLY**

**TEXT CUT WITHIN
THE BOOK ONLY**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200841

UNIVERSAL
LIBRARY

ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಮಾಲೆ: ೨೯

ರ ಕ್ತಾರ್ಥಿ

ಕುಪ್ಪಳ, ವೆಂಕಟಪ್ಪ, ಪುಟ್ಟಪ್ಪ.
ಕುನಂಪು

ಕಾ ವ್ಯಾಲಯ
ಮೈಸೂರು

ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ : ೧೯೩೨
ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ : ೧೯೩೬
ಕಾವ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ : ೧೯೪೫

All Rights Reserved by the Author
ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳೂ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಿಗೆ ಸೇರಿವೆ

ಬೆಲೆ : ರೂ. ೧-೧೨-೦

ವೆಸ್ಟ್ ಪ್ರೆಸ್ ಮತ್ತು ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು ಸಿಟಿ

ಮುನ್ನುಡಿ

ಈಗ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕೆ. ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ತಮ್ಮ “ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ” ನಾಟಕಕ್ಕೆ ನಾನು ಒಂದು ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದರು. ನಾನು “ಬಂಗಾರದ ಅರಮನೆಗೆ ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಕಳಸವೇ?” ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದೆ. ಅವರು ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ, “ಏತಹ ಅರಮನೆಯಾದರೆ ಏನು? ಸಿಡಿಲುಕಂಪಿ ಕಬ್ಬಿಣದಾದರೂ ಅದರ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಲ್ಲವೇ?” ಎಂದು ಉಪಮಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಮಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಒಂದು ವಿಶ್ವಾಸವೂರ್ಣವಾದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ನಡೆಸಿದರು. ಈ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅವರೇ ಗೆಲ್ಲಲು, “ಶಿಷ್ಯಾದಿಚ್ಛೇತ್ ಸರಾಜಘೂಂ” ಎಂಬ ಹಳೆಯ ಹೇಳಿಕೆಯ ತತ್ವವು ಹೊಸದಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಇದು ಈ ಮುನ್ನುಡಿಯ ಚರಿತ್ರೆ.

ಇದನ್ನು ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಇರುವ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಧಿಕಾರವೆಂದರೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘವು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ತರುವಣದಲ್ಲಿ ಅದರ ಸದಸ್ಯರ ಮುಂದೆ ನಾನು ಕೊಟ್ಟ ಒಂದು ಉಪನ್ಯಾಸ; ಅದರಲ್ಲಿ ನಾನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯರ ಮತ್ತು ಗಳಗನಾಥರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿ ಮೈಸೂರು ದೇಶದ ಚರಿತ್ರೆಯಮೇಲೂ ಅಂಥ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು, ಅಥವಾ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ಉತ್ತಮವಾದ ಸಾಮಗ್ರಿ ಇದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಕೆಲವು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆನು.

ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದು:—

“ಬಿದುರೂರಿನ ಬಸವ ನಾಯಕನು ೧೭೫೫ ರಲ್ಲಿ ಕಾಲವಾಗಲು ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಚೆನ್ನ ಬಸವಯ್ಯನೆಂಬ ಅವನ ದತ್ತ ಪುತ್ರನೂ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಣಿಯು ನಿಂಬಯ್ಯನೆಂಬವನನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ದುರ್ನಡತೆಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದಳು. ಇದು ಆಕೆಯ ಮಗನಿಗೆ ತಿಳಿದು ಅವನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನ ಕಾಟವೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಉತ್ತಮವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬ ಜಟ್ಟಿಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಅವನಿಂದ ಚೆನ್ನ ಬಸವಯ್ಯನನ್ನು ಕತ್ತುಮುರಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದರು. ಸೋಮಶೇಖರನೆಂಬ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಹುಡುಗನು ದತ್ತುವಾದನು.

ಹೀಗಿರಲು ಒಬ್ಬನು ಹೈದರನನ್ನು ಕಂಡು ತಾನು ಚೆನ್ನ ಬಸವಯ್ಯನೆಂದೂ, ಜಟ್ಟಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೆ ಬಿಡಲು ತಾನು ಬದುಕಿಬಂದೆನೆಂದೂ, ತನಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ ಬಿದುರೂರು

ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಡಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಬಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡನು. ಹೈದರನಿಗೆ ಇಷ್ಟು ನೆಪ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದೇ ಸಾಕು. ಅವನು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಚೆನ್ನಬಸವಯ್ಯನನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಬಿದುರೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ರಾಜನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದನು. ಶಿವಮೊಗ್ಗಿಯು ಹೈದರನ ಸಾಧೀನವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ವರಹವುಳ್ಳ ನಿಧಿಯು ಸಿಕ್ಕಲು. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟನ್ನು ತನ್ನ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಹಂಚಿ ಅವರನ್ನು ಉತ್ತಾಹಗೊಳಿಸಿದನು. ಈಗ ಅವನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೊರಟುಹೋಗುವುದಾದರೆ ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ವರಹಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ರಾಣಿಯು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ನವಾಬನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಕುಂಸಿಗೆ ಬಂದಾಗ, ಅಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ರಾಜನ ಹತ್ತಿರ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದು ಈಗ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಲಿಂಗಣ್ಣನು ದೂರಕಿ, ತಾನು ದೇಶದ ಸ್ವರೂಪ ಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿಯೂ ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಅವನನ್ನು ಗುಪ್ತಮಾರ್ಗದಿಂದ ಬಿದುರೂರಿನ ಕೋಟೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಾಗಿಯೂ ಮಾತುಕೊಟ್ಟನು. ಮುಂದಕ್ಕೆ ಎಟೊರಿನಮೇಲೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾವಲುಗಾರರು ಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದರು. ಹೈದರನು ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಅವರ ಕಿವಿ ಮೂಗುಗಳನ್ನು ಕುಯ್ಯಿಸಿ ಓಡಿಸಿದನು. ಅವನು ಅನಂತಪುರದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ರಾಣಿಯು ಹನ್ನೆರಡು ಲಕ್ಷ ವರಹಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿಯೂ, ರಾಜಧಾನಿಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ಹದಿನೆಂಟು ಲಕ್ಷ ವರಹಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿಯೂ, ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವನು ಹೊರಟುಹೋಗಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಹೈದರನು ಇದು ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.

ಇದರಿಂದ ರಾಣಿಗೂ, ಅವಳ ಇಸಿಯನಿಗೂ ಹೆದರಿಕೆಯುಂಟಾಗಿ ಇಬ್ಬರೂ ಬಲಾಳ ರಾಯನದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಓಡಿಹೋದರು. ಆದರೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ರಾಣಿಯು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಭಂಡಾರವನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅರಮನೆಗೂ ಖಜಾನೆಗೂ ಬೆಂಕಿ ಇಡಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳಿ ಅದೇ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೆಲವರನ್ನು ನೇಮಕಮಾಡಿ ಹೋಗಿದ್ದಳು.

ಹೈದರನು ಬಂದು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಮುಂದುಗಡೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ವಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ, ಲಿಂಗಣ್ಣನು ತೋರಿಸಿದ ಗುಪ್ತಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹಿಂದುಗಡೆಯಿಂದ ಊರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದನು. ಕೂಡಲೆ ರಾಣಿಯು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ್ದ ಜನರು ಅರಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಹಿಂದೆ ಇಂಥ ಅವಾಂತರವನ್ನೇ ಕಂಡು ಅರಿಯದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಈಗ ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಡುಗಳಿಗೂ ಗುಡ್ಡಗಳಿಗೂ ಓಡಿಹೋಗಿ ಅವಿತುಕೊಂಡರು. ಕುಬೇರನ ಪಟ್ಟಣದಂತಿದ್ದ ಆ ಊರು ದಿಕ್ಕೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಹೈದರನ ಕೈವಶವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಕೋಟಿಯೂ ಇಪ್ಪತ್ತು ಲಕ್ಷ ಪೌಂಡಿನಷ್ಟು ದ್ರವ್ಯ ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅನಂತರ ಚೆನ್ನಬಸವಯ್ಯನು ನಿಜವಾದವನಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಹೈದರನು ಅವನನ್ನೂ, ರಾಣಿ, ನಿಂಬಯ್ಯ, ಸೋಮಶೇಖರ ಇವರನ್ನೂ ಮದ್ದಗಿರಿಯ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಿಡಿಸಿದನು.

(ಎಲ್ಕೂರವರ ಮೈಸೂರು ಚರಿತ್ರೆ-ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗ, ಪುಟ ೪೪೭-೪೫೭)

ಈ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಬೇಕಾದರೆ, 'ಹ್ಯಾಂಟಿಟ್ ನಂಥ ಕಥೆಯಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದಲ್ಲವೇ?'

ಇಂಥ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ, ಅವುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ರೀತಿಯನ್ನೂ, ಸೂಚಿಸಿ ಆ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೀಗೆ ಮುಗಿಸಿದೆನು:—

“ಕನ್ನಡಿಗರು ಹೀಗೆ ಮೈಸೂರು ದೇಶದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆ ಮಾಡಿಯಾದರೂ ಅದರ ಮೇಲಣ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನೂ ಓದಬೇಕೆನ್ನುವ ಹಾಗಾಗುವುದೇ?—ಆ ಕಾಲವು ಬರುವುದು ಯಾವಾಗ?”*

ಆ ಕಾಲ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ದಿನ ಕಾಯಬೇಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಈ ಉಪನ್ಯಾಸವು ಬಂದಮೇಲೆ ಮ||ಗಳಾದ ಎಂ. ಎಸ್. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ, ಎಂ.ಎ., “ಸಂಸ”, ಚಿ. ಸದಾಶಿವಯ್ಯ, ಎಂ. ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, ಬಿ.ಎ., ಮುಂತಾದವರು ದೇಶಾಭಿಮಾನದಿಂದ ಉದ್ದೀಪ್ತರಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಆದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ, ನನಗೆ ತಿಳಿದಂತೆ, ನನ್ನ ಆ ಉಪನ್ಯಾಸದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಆದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯವರು ಮ|| ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು. ಅವರ ಈ “ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ”ಗೆ ಮೇಲೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದ ಸಿಂಬಯ್ಯ ಚೆನ್ನಬವಯ್ಯ ಇವರ ಬಿದನೂರು ಕಥೆಯೇ ಮೂಲ.

ಹಿಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಚರಿತ್ರೆಯೂ, ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೇಲಣ ಕಾವ್ಯಗಳೂ ಇಲ್ಲ; ‘ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯ ವಂಶಾವಳಿ’ಯಂಥ ಗ್ರಂಥವಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲೋ ಒಂದೆರಡು. ಏಕೆಂದರೆ, ನಮ್ಮ ಜನಕ್ಕೆ ಪುರಾಣವೇ ‘ಚರಿತ್ರೆ’; ಪೌರಾಣಿಕ ಗ್ರಂಥವೇ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾವ್ಯ. ದರ್ಶನಗಳು ಸಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಚರಿತ್ರೆಯೂ ಸಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಯೋಚನೆ ಏಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೋ! ಪ್ರಾಯಶಃ ಅವರು, ಈಗ ನಾವು “ಚರಿತ್ರೆ” ಎನ್ನುವ ಗ್ರಂಥಚಾತಿಗೇ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನಕೊಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಂತೂ ಇಂದಿಗೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣವಾದ, ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ, ವಿನ್‌ಸೆಂಟ್ ಸ್ಮಿತ್ ಸಾಹೇಬನ ಹಿಂದೂಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಓದರು; ಅದರ ಮೇಲಿನ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕೇಳರು; ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ರಾಮಾಯಣ ಭಾರತ ಭಾಗವತಗಳನ್ನು ಓದಿ, ಕೇಳಿ, ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ನಡೆಸಿ, ತಮಗೇ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾದದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಬಿಡುವರು.

ಆದರೆ ಆ ಕಾಲ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈಗ ನಾವು ವ್ಯವಹಾರಜ್ಞರಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿದ್ದೇವೆ; ವಿಜ್ಞಾನಯುಗದಲ್ಲಿದ್ದೇವೆ. ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ಪುರಾಣದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಚರಿತ್ರೆ ಬರುತ್ತಿದೆ; ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು, ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಮತ್ತು ದೇಶವಿದೇಶಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು, ಓದಿ, ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ತಿಳಿದು

* ‘ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ತೃಗಳ’, ೧೯೨೨, ಕಾಮನ ಸಂಚಿಕೆ.

ಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ಮತ್ತು ಇಂದಿನ ಸರಿಯಾದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ತಿಳಿದದ್ದೇ ಈಗಿನ ಉಜ್ಜ್ವಲವಾದ ದೇಶಾಭಿಮಾನಕ್ಕೂ ಒಹುಮುಖವಾದ ನವಜೀವ ಸಂಚಾರಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಈಗ ಒಬ್ಬ ಸಾಳೆಗಾರನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆಸಕ್ತಿಯು, ಸಹಸ್ರಕಂಠ ರಾಸಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಸೀತೆಯ ಅದ್ಭುತ ವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯ ಕಥನವೇ ಜೈತನ್ಯವಾಗಿರುವ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮನೋವೃತ್ತಿಯು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಆಧುನಿಕಸಾಹಿತ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿದೆ.—ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿ ನಾಟಕಾದಿಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತಿವೆ; ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಭಾವೋಕ್ತಿ ಸರಳತೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಒರುತ್ತಿದೆ; ಸಾಮಾಜಿಕ ವಸ್ತುಗಳೂ ಸೈನೈಕವಾದ ಭಾಷಾ ಶೈಲಿಗಳೂ ಪ್ರಿಯವಾಗುತ್ತಿವೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದ್ದು ಸ್ವಲ್ಪ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವು ಫಲಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಓದುಗರು ತಾವು ಓದುವ ಕೇಳುವ ವಿಷಯಗಳು ತನುಗೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟವು, ತನುಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದವು ಎಂದು ಅರಿತಾಗ ಅವರ ಅಂತಃಕರಣವು ಅವುಗಳಿಂದ ಪರಿವಾಕಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಬರಿಯ ದೇವದಾಸನ ಗಂಧರ್ವರ ಅದ್ಭುತ ಕಥೆಗಳಾದರೆ, ಅವುಗಳಿಂದ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಆಗುವ ಬೆರಗೇ ಮುಖ್ಯಫಲ. ಪುರಾಣಗಳೂ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳೂ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಒಂದು ಕಾರಣವಾವುದೆಂದರೆ, ಅವು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ದಾರಿ ತೋರುವಂಥ ಮಹಾ ಪುರುಷರ ಮಾತು ಕಥೆ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸರಸ ಕಥಾರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವುದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಅವೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಕಾವ್ಯಗಳೇ. ಈ ಕಾವ್ಯಾಂಶವು, ಇವು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾನವಮನೋಭಾವ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಜನಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ, ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಜತ್ವಭ್ರಾಂತಿಯುಂಟುಮಾಡಬಲ್ಲ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಶಲತೆಯಿಂದ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಎಂಬುದರ ಮೇಲೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಮಾನವನ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಿದ್ದುವುದಕ್ಕೂ ಜನಜೀವನವನ್ನು ಸಂಸ್ಕಾರಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಚರಿತ್ರೆಯಿಂದ, ಉತ್ತಮರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಚರಿತ್ರೆಯಿಂದ, ಎಷ್ಟು ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಲ್ಲ. ಪುರಾಣವು ಕಾಕನ್ನೂ ಜಳ್ಳನ್ನೂ ಬೆರಕೆಮಾಡಿಟ್ಟು ಬಣ್ಣ ಕಟ್ಟಿದ ಚರಿತ್ರೆಯಾದರೆ, ಚರಿತ್ರೆಯು ಶೋಧಿಸಿದ ಪುರಾಣ; ಕನ ಹೋದ ರಸ. ಅದರಲ್ಲಿ, ಕೆಲವು ವೇಳೆ, ಕವಿ ಕಲ್ಪನೆಗೇ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಅನರ್ಘ್ಯ ವಸ್ತುಗಳು, ಗಣಯಲ್ಲಿ ರತ್ನವಿರುವಂತೆ, ದೇವವೃಷ್ಟಿವಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಅವು ತಕ್ಕ ಕಲಸಗಾರನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಾಣಿಯಲ್ಲಿ

ಬಹುಮುಖವಡೆದು, ಕಾಂತಿಗೊಂಡು, ಹೊಂದಿಕೆಯಾದ ಇತರ ರತ್ನಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿ ಬಂಗಾರದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡರೆ ದಿವ್ಯವಾದ ಆಧರಣಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಸರ್ ವಾಲ್ಟರ್ ಸ್ಕಾಟ್, ಒಂಕಿಂಚಂದ್ರ, ಹರಿನಾರಾಯಣ ಆಪ್ಪೆ—ಇವರು ಬರೆದಿರುವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಇಂಥ ದಿವ್ಯಾಧರಣಗಳಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳ ಕಥಾಂಶಗಳು ಬಂದೊಂದೂ ಬಂದೊಂದು ರತ್ನ. ಇವುಗಳನ್ನು ಬಡವೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರ ಜಾಣ್ಮೆಯಷ್ಟೋ, ಅಷ್ಟೇ ಜಾಣ್ಮೆಯು ಈ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು, ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ.

ಆದರೆ ಇವು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲ; ಕಲ್ಪಿತಾಂಶಗಳನ್ನೇ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಇವು ಪುರಾಣಗಳಂತೆ ಅತಿನಾಸುಷ ಪ್ರಸಂಚನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಇವು ಚರಿತ್ರೆಯ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವೇ ಆಗುತ್ತವೆ. ಚರಿತ್ರೆಯ ಪಾಠಕ್ಕೆಂದು ನಿಯಮಿಸಿರುವ ಕೆಲವು ಶುಷ್ಕ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದಿದರೆ ಎಷ್ಟು ಜೇಸರವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿದ್ದವರು ಬಲ್ಲರು. ಅದು ಸುಂಗಲಾರದ ಔಷಧ. ಈ ತತ್ವವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಯೇ ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಥೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ದೊಡ್ಡವರು ಬೆಳೆದ ಹುಡುಗರು; ಅಸರಿಗೂ ಚರಿತ್ರೆಯ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು, ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಸತ್ಪರಿಣಾಮವಾಗಬೇಕು—ಎಂಬುದನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿದರೆ, ಚರಿತ್ರೆಯ ವ್ಯಾಸಂಗವು ಇನ್ನೂ ಉತ್ತಮ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮೂಲಕ ನಡೆಯಬೇಕು; ಅದಕ್ಕೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಥೆಗಳ, ಕಾದಂಬರಿಗಳ, ನಾಟಕಗಳ ಬೆಂಬಲವು ಹೆಚ್ಚಾಗಬೇಕು. ಅಂಥ ಕಾದಂಬರಿಗಳೂ ನಾಟಕಗಳೂ ಹುಟ್ಟಲು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸೀಸರ್ ಸೆಪೋಲಿಯನರು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಕೊರಗಬೇಕಾಗಲ್ಲ; ಹಿಂದೂದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೂ, ಬರಿಯ ಮೈಸೂರನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೂ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಚರಿತ್ರೆಯಿದ್ದೇ ಇದೆ. ಇಲ್ಲವೆಂದೇ ಎನ್ನೋಣ; ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಐಶ್ವರ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬಡತನವೂ ಇಲ್ಲವೆ? ಈಗ ಪ್ರಸಂಚದ ಹಲವು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ವಿಧವಾದ ಚಳುವಳಿಗಳಿಗೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಬಡತನವೇ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಬಲ್ಲವನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲಾ ಬಿರುಸಿನ ಮದ್ದಾಗಬಹುದು, ಅಥವಾ ಹೊಳೆಯುವ ವಜ್ರವಾಗಬಹುದು.

ಈ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮನೋವೃತ್ತಿಯು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದದ್ದು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ವ್ಯಾಸಂಗದಿಂದ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನರ ಪ್ರಭುತ್ವದಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಉಪಕಾರವಾಗಿರಲಿ ಅಪಕಾರವಾಗಿರಲಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವ್ಯಾಸಂಗದಿಂದಂತೂ ನಮಗೆ, ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ, ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಲು ಬೇಕಾದ ಬುದ್ಧಿ

ಮಧನ ಮನಃಪರಿಪಾಕಗಳಿಗೆ, ಅಪಾರವಾದ ಉಪಕಾರವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ; ಪ್ರಮಾಣ ಪಟುಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ನಮ್ಮ ನ್ಯಾಯವೇದಾಂತಾದಿ ದರ್ಶನಗಳೂ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನೇನೋ ಕೊಟ್ಟಿವೆ; ಈಗಲೂ ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ಅವು ನಮ್ಮನ್ನು ಒಂದು ಸಂಕೀರ್ಣ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ವಾದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಕುಶಲರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಟ್ಟಿವೆ; ಕೂದಲೆಳೆಯನ್ನೂ ಸೀಳಬಲ್ಲ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆ ಚಾತುರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಘನವಾದ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದ ಕನ್ನಡಿಗನು, ತನ್ನ ಊರಿಸ ಕೇರಿ ಕೇರಿ ಮನೆ ಮನೆ ಸಂದಿಗೊಂದಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೊಕ್ಕು ನೋಡಿ ಅದರ ಪರಿಚಯ ದಲ್ಲಿಯೇ ತಲೆ ಸರೆತು ಹೋರಾಡುವ ಮುಪ್ಪಿನ ಪೌರಾಧಿಕಾರಿಯ ಹಾಗೆ; ಅವನ ಅನುಭವವು ಆ ಊರಿಗೆ ಅಮೋಘವಾದದ್ದೇ. ಆದರೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶಾಲವಾದ ವಿದ್ವತ್ತನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದವನು ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿ, ಹಲವು ಏಷಯಗಳನ್ನು ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಅರಿತು, ಬಹು ಜನರೊಡನೆ ಕಲೆತು ಮಾತನಾಡಿ, ಪ್ರಪಂಚದ ಅನುಭವವನ್ನೇ ತನ್ನ ಊರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಬೆಳೆಸಬಲ್ಲಂಥವನು. ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಂತೆ, ನಾವು ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ನೋಡದಂತೆ, ಎತ್ತರವಾದ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಕೊಂಡರೆ—ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ—ನಷ್ಟವು ನಮ್ಮದೇ ಹೊರತು ಜಗತ್ತಿನದಲ್ಲ. ಸಾಂದ್ರಕ್ಕೆ, ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಬೆಳೆಯುವುದು ನಿಂತು ಹೋಗಿ ಎಷ್ಟೋ ದಿನವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ವೃತ್ತಿ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪರಿಷ್ಕಾರಾದಿಗಳು ನೆಲೆಸಿ, ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಚಾರಬುಟ್ಟು ಎನ್ನುವುದೇ ಅಣಗಿಹೋಗಿ, ಅವು ಇನ್ನು ಹೂವು ಹಣ್ಣು ಬಿಡಲಾರದ ಮಹಾ ವೃಕ್ಷಗಳಂತಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಶುದ್ಧ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ ಶಿಕ್ಷಿತ ರಾಗಬಹುದಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಘನಪಂಚರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು ಬಾಕುವ ಸಿಂಹಗಳಂತಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಂದ ದಿಗ್ವಿಜಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡುಬರುವುದಾಗಲಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಾಗಲಿ ಜನವನ್ನು ಉಜ್ಜೀವಿತಗೊಳಿಸುವುದಾಗಲಿ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಬುದ್ಧ ಶಂಕರ ರಾಮಾನುಜ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರ ಮಾತಿರಲಿ; ಅವರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿತ್ತು, ಸತ್ತವು ವಿತ್ತು, ಆದ್ದರಿಂದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಇತ್ತು. ಜಗತ್ತೂ ಈಗಿನಷ್ಟು ಮುಂದುಸರಿದಿರಲಿಲ್ಲ, ಚ್ಚಾನ ವಿಚ್ಚಾನಗಳು ವಿಕಸನಗೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಚೆಗೆ ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮಂಜು ಮುಸುಕಿತು; ಅದರ ಬೆಳವಣಿಗೆ ನಿಂತಿತು. ಆದರೆ ಬಾಹ್ಯ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಿಚ್ಛಾನಯುಗವು ಆರಂಭವಾಗಿ ಯೂರೋಪ್ ಅಮೇರಿಕಾ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ನವಜೈತನ್ಯ ಉಂಟಾಯಿತು; ಚ್ಚಾನ ವಿಚ್ಚಾನಗಳು ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ

ಜಾಜ್ಜಿಲ್ಯವಾನವಾಗಿ ಬೆಳಗತೊಡಗಿದುವು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಎಂಥ ಒಳ್ಳೆಯ ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿಯಾದರೂ ರೈಲನ್ನು ಹೇಗೆ ಹಿಂದೆ ಬೀಳಿಸಲಾರದೋ ಹಾಗೇ ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿದ್ವತ್ತು ಒಂದೇ ಈಗ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಮಾರಿಸಲಾರದಂತಾಯಿತು. ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರವರೂ, ಸರ್ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣ ರವರೂ ಕೇವಲ ಭಾರತೀಯ ಶಾಸ್ತ್ರಸಾಂಡಿತ್ಯದಿಂದಲೇ ತಾವು ಪಡೆದ ದಿಗ್ವಿಜಯ ವನ್ನೂ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹವನ್ನೂ ಎಂದಿಗೂ ಸಾಧಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯವು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ಪರಿಚಯವಾದ ಏಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯವು, ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ, ಅಷ್ಟೇಕೆ ಆಧುನಿಕ ಸಕಲ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಣದಾಯಕವಾಗಿದೆ. ರಘುವಂಶ ನೈಷಧಗಳನ್ನು ಓದಿ ರವೀಂದ್ರನಾಥರೂ, ಹರ್ಷಚರಿತೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಓದಿ ಆಪ್ತ ಬಂಕಿಂಚಂದ್ರರೂ ಎಂದಿಗೂ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಶಾಕುಂತಲ ಪ್ರತಿಮಾನಾಟಕಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿ ಫುಟ್ಟಪ್ಪನವರು “ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ” ಯನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಮಹಾಕವಿಯ ರೂಪಕ ರತ್ನಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ‘ಹ್ಯಾಂಲೆಟ್’ನ ಸಾರವನ್ನು ಹೀರಿಕೊಂಡು ಅಪೂರ್ವ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಳಕಳಿಸುವ ಹೊಸ ಮಾದರಿಯ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಮುಪ್ಪಡಸಿದ ಕಾಮಧೇನುವಿನಂತೆ ಪೂಜಾಯೋಗ್ಯವೆಂದೂ ಸಾಹಿತ್ಯಶಿಶುಗಳಿಗೆ ಹಾಲು ಬೇಕಾದರೆ ನಾವು ನೀಮೆಯ ಹಸುವಿನಂತಿರುವ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಸಾಕಿ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳುವ ಅನುಭವಶಾಲಿಗಳ ಮಾತನ್ನು ಮು|| ಫುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಕಾವ್ಯಗಳು ನಿರ್ವಿವಾದವಾಗಿ ನಿದರ್ಶಿಸುತ್ತವೆ.

ಇದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಜಾತಿಯ ರುದ್ರನಾಟಕ. ರುದ್ರನಾಟಕದ ರಮಣೀಯತೆ ಯೇನು, ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಕವಿಯ ರುದ್ರನಾಟಕಗಳ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳೇನು, ಹ್ಯಾಂಲೆಟ್ ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರಕೃತ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಅವರು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ, ಜೊತೆಗೆ ಅವರ ಕೈವಾಡವೆಷ್ಟಿದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ಏನರಿಸುತ್ತ ಹೋದರೆ ಈಗಾಗಲೇ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವ “ಮುನ್ನುಡಿ”ಯು ಹೋಗಿ “ಉಪೋದ್ಘಾತ”ವಾದೀತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಾವ್ಯಸಾಧದ ತಳಹದಿ ಸಾಮಗ್ರಿ ಕಟ್ಟಡದ ರೀತಿ ಚಿತ್ರಗೇಲಸ ಸುಣ್ಣ ಬಣ್ಣ ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳ ನೊಂದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದರ ರೂಪದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಮು|| ಫುಟ್ಟಪ್ಪನವರ “ಯಮನ ಸೋಲು” ಮುಂತಾದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಓದಿದವರಿಗೆ ಅವರು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿರುವ “ಸರಳ ರಗಳೆ”ಯ ಸ್ವರೂಪವು ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ಇದು ಹೊಸದಾದರೂ ಹಳೆಯದೇ. ಹಿಂದೆ ಇದೇ ಅಂತ್ಯಪ್ರಾಸ ಸಹಿತವಾಗಿದ್ದರೆ “ಲಲಿತ ರಗಳೆ” ಎನ್ನಿಸಿ

ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಅದೇ ವ್ರಾಸ ರಹಿತವಾಗಿ “ಸರಳ ರಗಳೆ” ಯಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಿಯತಾವಕಾಶವುಳ್ಳ ಕಂದ ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಅನುಕೂಲ್ಯಗಳು ಕೆಲವೆ. ಇದರ ಧಾಟಿಯು, ಆಡುವ ಮಾತಿನದಕ್ಕಿಂತ ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಕಂದ ವೃತ್ತಗಳದಷ್ಟು ಪೆಡಸಲ್ಲದೆಯೂ, ಆದ್ದರಿಂದಲೇ, ಭಾವಗೌರವವಿರುವಾಗ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತಾನೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಇಂಥ ಛಂದಸ್ಸು ಆರಂಭವಾಗುವುದೇ ತಡ, ಒಂದು ತಲೆಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಸೆಲಸಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿತು. ಈಗಿನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಆಗುವುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಹಲವು ದೊಡ್ಡ ಪುಟ್ಟ ನಾಟಕಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ. ಮ|| ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಾವಗೌರವ ಪಾತ್ರಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ರಗಳೆ ಗದ್ಯಗಳೆರಡನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗೀತೆಗಳು ಒರುವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಛಂದಸ್ಸು ಬೇರೆಯಾಗುತ್ತದೆ.*

ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಕವಿಯ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದೂ ಹೀಗೆಯೇ. ಇನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ “ಬ್ಯಾಂಕ್ ವರ್ಸ್”ಗೂ ಕನ್ನಡ ‘ಸರಳ ರಗಳೆ’ಗೂ ಸಾಮ್ಯವೈಷಮ್ಯಗಳೇನು? ಮ|| ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಲೋಪದೋಷಗಳಿವೆಯೇ?—ಎಂದು ವಿಚಾರಮಾಡುವುದು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಮಹಾಕವಿಗಳಿಗೆ ದಾರಿ ತೋರಿಸುವವರು ಯಾರು? ತೋರಿಸಿದರೂ ಅವರು ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವರೇನು? ಏಕೆ ಹೋಗಬೇಕು? ವಸ್ತು ಜಿನ್ನಾಗಿದ್ದರೆ ಅದರ ಗುಣಾತಿಶಯದಲ್ಲಿ ಲೋಪಲೇಶಗಳು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಅಡಗಿ ಹೋಗುವುವು. ಬುದ್ಧಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳೂ ಉಂಟು. ಮುಂದೆ ಅನೇ “ಪೈವಿಧ್ಯ”, ‘ಏಕೇಷ’ ಎನ್ನಿ ಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಭಾಷೆ ವ್ಯಾಕರಣ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧವೆಷ್ಟು ಎಷ್ಟು ‘ಲೋಪ’ಗಳು ಹೀಗೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಭಾರತ, ವೇದವ್ಯಾಸನ ಭಗವದ್ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲ? ಇದರಿಂದ ನಾನು ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದೂ, ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಬೆಳಕೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದೂ, ಕವಿಯಾಗಲಿ, ಪಾಠಕರಾಗಲಿ ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಹೊಸ ಪ್ರವಾಹ

---

* “ಬಿರುಗಾಳಿ”ಯನ್ನು ನೋಡಿ. “ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ”ಯಲ್ಲಿ ಗೀತೆಗಳಿಲ್ಲ. ಹುಚ್ಚಿಯಾದ ರುದ್ರಾಂಜೆಯ ಮಾತು ಅಚ್ಚಾಗಿರುವ ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಹೊಸ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಅವಿಶ್ವಾಸಿಗಳು ‘ಇದೂ ಒಂದು ಛಂದಸ್ಸೇನೋ!’ ಎಂದು ಭ್ರಾಂತಿಪಡಬಹುದು, ಅಥವಾ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಛಂದಸ್ಸೂ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಗದ್ಯ; ಭಾವ ಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕೂ ಅಭಿನಯಕ್ಕೂ ಸೌಕರ್ಯವಾಗುವಂತೆ ತುಂಡು ತುಂಡು ಮಾಡಿ ಬರೆದ ‘ಎಂದ ಗದ್ಯ’, ‘ಶ್ರುತಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ’ದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕೌರವನ ಏಕಾಂತ ಭಾಷಣ, ಕುಂತಿಯ ಪ್ರಲಾಪ ಮುಂತಾದವುಗಳೂ ಹೀಗೆಯೇ.

ಬಂದಾಗ ಕಟ್ಟಿ ಕಿತ್ತು ಹೋಗಬಹುದು, ಪಾತ್ರ ನಿರೀ ಹರಿಯಬಹುದು, ಕಸಕಡ್ಡಿಗಳು ಕೊಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು ಬರಬಹುದು; ಹೀಗೆಂದು ಅದನ್ನು ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡುವುದು ಕ್ಯಾಗುತ್ತದೆಯೇ? ಕಷ್ಟ ಪಟ್ಟು, ಹೊಳೆಯನ್ನೇ ಬೇಕಾದರೆ ತಿರುಗಿಸಬಹುದು; ಅದೂ ಅನುಮಾನ. ಆಗ, ಸಿಂತು ಕೊಳೆಯುತ್ತ ನಾರುತ್ತಿದ್ದ ನೀರೇ ಗತಿ. ಹಿಂದಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ದಿನ ಬಾಳಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಟ್ಟಿದವರು, ಬದಲಾವಣೆ ಯಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಕಳವಳಗೊಳ್ಳುವುದು ಸಹಜ. ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಿಂದಲೇ ತ್ರೈಕಾಲಿಕವಾದ ಮಹಾ ಮಂಗಳವಂಟಾಗುವುದೆಂದು ನಂಬಿ ಇಂದಿನವರೂ ಅದನ್ನು ಅಕ್ಷರಶಃ ನಡೆಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಈಗ ಹತ್ತು ಬನಕ್ಕೆ ಹಿತವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಕಂಡು ಬರುವ ಸಂಸ್ಕರಣಗಳನ್ನು, ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ದೋಷಗಳು ಇದ್ದರೂ ಇರಲಿ, ಅನುಸರಿಸುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು; ಅವು ಅನನುಕೂಲವಾದರೆ, ಮತ್ತೆ ಬದಲಾಯಿಸಿ ಕೊಳ್ಳೋಣ; ಇದೀಗ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಲಕ್ಷಣ. ಮ|| ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಇಂಥ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಕರಣ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ವರಕವಿಗಳು. ವ್ಯಾಕರಣ ಛಂದೋ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ನೀರಸ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಗಳು ಬೇಕೇ, ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ದೋಷಗಳಿದ್ದರೂ ಅದರ ರಸವತ್ತಾಗಿ, ನೂತನ ಭಾವ ಭಾಷಾ ಶೈಲಿ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕುದುರಿಸಬಹುದಾದ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಉಲ್ಲಾಸಗೊಳಿಸಬಹುದಾದ, ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಕಾವ್ಯಗಳೆಂಥ ಬರವಣಿಗೆ ಬೇಕೇ ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವು ಒಂದೇ. ಅದೇನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀಮಾನ್ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಮಲೆನಾಡಿನ ಮಕ್ಕಳ. ಶಿವಮೊಗ್ಗಿಯ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘದ ಸ್ಥಾಪಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು; ಅದರ ಮೂಲಕ “ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಚಾರ”ವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಅದರ ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿರುವವರು. ಮಲೆನಾಡನ್ನು ತಮ್ಮ ಪದ್ಯ ಗದ್ಯ ನಾಟಕ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಸಿ ಅದನ್ನು ಅಮೃತವಾಗಿ ಮಾಡಿರುವವರು.—ಕಿಂದರಿಜೋಗಿಯ ಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿಯ ಇದ್ದದ್ದು ತುಂಗಾ ತೀರದ ಬಲಗಡೆಯಲ್ಲಿ; “ಬಿರುಗಾಳಿ” ಅವತರಿಸಿದ್ದು ಮಲೆನಾಡಿನ ಸೆರಗಿನಲ್ಲಿ; ಮಾನು ಓಬು ಮೂರ್ತಿ ಕಿಟ್ಟು ಪುಟ್ಟು ಎಲ್ಲಾ ಮಲೆನಾಡಿನವರು; ರಕ್ತಾಕ್ಷಿಯ ಕಥೆಯೂ ಮಲೆನಾಡಿನದೇ—ಮಲೆನಾಡಿನ ಹೃದಯವಾದ ಬಿದನೂರು ಪ್ರಾಂತದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಶಿವಮೊಗ್ಗಿಯ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘದವರು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ಇಂಥ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಸುಯೋಗ ಲಭಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಶಿವಮೊಗ್ಗಿಯ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘವನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇದು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ

“ಹ್ಯಾಂಲೆಟ್” ಕಾವ್ಯ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ “ಹ್ಯಾಂಲೆಟ್” ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಅತ್ಯುನ್ನತ ತಿಬರವನ್ನೇರಿತು. “ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ”ಯಂಥ ಶ್ಲಾಘ್ಯ ಸ್ವತಂತ್ರ ಏತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕವು ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಅದರ ಮಟ್ಟವು ಬಹು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಿರುವುದನ್ನು ವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಈಗ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕೆಳಗೆ ಬಿತ್ತಿದ ಬೀಜವು ಇಂದಿಗೆ ಫಲ ಕೊಟ್ಟಿತು—ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಫಲವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಿಗೂ ಉಪನ್ಯಾಸಕನಿಗೂ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಫಲವಿನ್ನೇನು ಉಂಟು? ಇದು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಏಷಯ; ಹೆಮ್ಮೆಯ ಮಾತಿರಲಿ; ಇದು ಹಲವು ಕನ್ನಡಿಗರ—ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮೈಸೂರು ದೇಶದ ಕನ್ನಡಿಗರ—ಸೌಭಾಗ್ಯ. ಇಂಥ ಸಾರಸ್ವತ ಸೌಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಮ|| ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಕಲೆಯು ಹೀಗೆಯೇ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಕಳೆಯೇರುತ್ತ ಬರಲೆಂದೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ಇಂಥ ಹಲವು ಕೃತಿ ರತ್ನಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಿ ಎಂದೂ ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು }
೧-೮-೧೯೩೨ }

ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರೀ

ರಕ್ಕಿ

ಪಾತ್ರಗಳು

ಬಸವಯ್ಯ	....	ಬಿದನೂರಿನ ರಾಜಕುಮಾರ
ಲಿಂಗಣ್ಣ	....	ಮಂತ್ರಿ
ನಿಂಬಯ್ಯ	....	ಸೇನಾಪತಿ
ಹೊನ್ನಯ್ಯ	....	ಬಸವಯ್ಯನ ಮಿತ್ರ
ಸೋಮಯ್ಯ	....	ನಿಂಬಯ್ಯನ ಪುತ್ರ
ಶಿವಯ್ಯ	....	ಸೋಮಯ್ಯನ ಮಿತ್ರ
ರುದ್ರಯ್ಯ	....	ಉಪಸೇನಾಪತಿ
ಹೈದರಾಲಿ	....	ಶ್ರೀರಂಗವಟ್ಟಣದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ
ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ	....	ಅವನ ಸೇನಾಪತಿ
ಸಂನ್ಯಾಸಿ	....	ಹೈದರನ ಕಡೆಯವನು
ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ	....	ಅವನ ಸಹಾಯಕ
ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟಿ	....	ಬಿದನೂರಿನ ನಿವಾಸಿ
ಕೆಂಚಣ್ಣ	....	ಅರಮನೆಯ ಕಾವಲುಗಾರ
ಸಿಂಗಣ್ಣ	....	ಸೆರೆಮನೆಯ ಕಾವಲುಗಾರ
ಚೆಲುವಾಂಬೆ	....	ಬಿದನೂರಿನ ರಾಣಿ
ರುದ್ರಾಂಬೆ	....	ಮಂತ್ರಿಯ ಪುತ್ರಿ

ರೈತ, ಪುರಜನರು, ಸೈನಿಕರು, ಭೂತ, ಇತ್ಯಾದಿ.

ರ ಕ್ವಾ ಕ್ವಿ

ಅಂಕ ಒಂದು

ದೃಶ್ಯ ೧

[ಅರಮನೆಯ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ಕೆಂಚಣ್ಣನು ಕಾವಲು ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ರಾತ್ರಿಯ ಬೆಳ್ಳಿಗಳು ಹಾಲು ಚಿಲ್ಲದಂತಿದೆ. ಕೆಂಚಣ್ಣನು ಭಯಗೊಂಡವನಂತೆ, ಅತ್ತ ಇತ್ತ ಯಾರನ್ನೋ ನೋಡುವವನಂತೆ ಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.]

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಏನು ಸದ್ದು! ಅವರೇಕೆ ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲವೋ ನಾನು ಬೇರೆ ಕಾಣೆ. ಎಲ್ಲ ವೇದಾಂತಿಗಳು! ನಾನು ಹೇಳಿದರೆ ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ; ಬಂದುನೋಡಿ ಎಂದರೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. (ಬೆಚ್ಚಿ ನೋಡಿ) ಅದೇನದು? (ನಡುಗುವನು.) ಇವತ್ತು ನಾನೇನೋ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ! ಅಯ್ಯೋ ದೇವರೇ, ತಿಂಗಳು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬೆಳಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ! ನಿನ್ನೆಯ ರೂಪವಲ್ಲ?—ಅಯ್ಯೋ ಆ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ವಿಭೂತಿ ತರುವುದನ್ನೂ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟೆನಲ್ಲಾ! ಶಿವನೇ, ಇವತ್ತು ವೇಗಾದರೂ ಕಾಪಾಡು! ನಾಳೆ ವಿಭೂತಿ ತರುತ್ತೇನೆ; ತಂದೇತರುತ್ತೇನೆ!— ಅಯ್ಯೋ ಇದೇನು, ನೆಟ್ಟಗೆ ನನ್ನ ಕಡೆಗೇ ಬರುತ್ತಿದೆ! (ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು) ಸ್ವಾಮಿ, ಭೂತರಾಯ, ನನ್ನ ತವ್ವು ಏನಿದ್ದರೂ ಕ್ಷಮಿಸಿಬಿಡು. ನಿನಗೆ ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. (ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ಮೊಳಕಾಲುರುವನು.)

[ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ನಸುನಕ್ಕು ಮಾತಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ತರುಣ.]

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಇದೇನೊ ಇದು, ಕೆಂಚಣ್ಣ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ (ಕಣ್ಣಿರೆದು)—ಅಯ್ಯೋ ನೀವೇನು? (ಎದ್ದು ನಿಂತು) ನಾನು ಅದೇ ಬಂತೆಂದು ಸತ್ತೇಹೋಗಿದ್ದೆ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಅಯ್ಯೋ ಮಂಕೂ, ನೀನು ನಿನ್ನೆ ಕಂಡಿದ್ದೂ ನನ್ನಂಥ ಭೂತವೆಂದೇ ತೋರುತ್ತದೆ.—ಸಲಯಾಗಿ ವಿಮರ್ಶೆಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಸುಮ್ಮನೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೆದರಿಕೊಂಡು ಸಾಯುವುದು! ಧೂ! ನಿನ್ನ ಗಂಡಸುತನಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿಹಾಕಲಿ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಹೊನ್ನಯ್ಯಾ, ನೀವು ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡದೆ ಹೀಗೆಲ್ಲ ಹೇಳುವುದು ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ. ನನಗೇನು ಕುರುಡೇ? ಮಂಕೇ? ನಿನ್ನ ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದೆಯಷ್ಟೇ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಇವತ್ತು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದೆ ಎಂದರೆ ನಿನ್ನ ಯೂ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಲು ನಾನೇನು ಮಂಕೆ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ನಿಮ್ಮಂತಹ ಗಂಡಸರಿಗಿಂತಲೂ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಮಂಕೆಗಳೇ ಲೇಸಯ್ಯ.

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ನಿಮ್ಮ ನೋವೇ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರೆ? ನಾನು ಹೇಳುವುದನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಿವಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಿ. ನಿನ್ನ, ನೋಡಿ, ಓ ಆ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಬಂತು.

ನಾನು ಯಾರೋ ಮನುಷ್ಯರೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ “ಯಾರಲ್ಲಿ?”

ಎಂದು ಕರೆದೆ. ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಕರೆದೆ. ಮಾತಾಡದೆ ಸರ ಸರ ಸರ

ಬಂದೇ ಬಂತು. ಏನು ಸ್ವಾಮಿ! ಬೆಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತರವಾಗಿತ್ತು; ಬೆಳ್ಳಿಗಿತ್ತು!

ಮತ್ತೆ ಯಾರೋ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರಿರಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ “ಯಾರು ಸ್ವಾಮಿ

ಅದು?” ಎಂದು ಕೂಗಿದೆ. ಒಂದುಸಾರಿ ನನ್ನ ಕಡೆ ಕಣ್ಣು ಹೊರಳಿಸಿ

ನೋಡಿತು. ನನಗೆ ಎಲ್ಲ ಬರುವ ಹಾಗಾಯಿತು. ಆದರೂ ನನಗೆ ಭೂತ

ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತೇನೆ, ಏನು ನೋಡುವುದು!

ಸಾಕ್ಷಾತ್ ನಮ್ಮ ತೀರಿಕೊಂಡ ಮಹಾರಾಜರು! ನನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ತಕಪಕ

ತಕಪಕ ಕುದಿಯುವ ಬಿಸಿ ನೀರು ಚೆಲ್ಲಿದಂತಾಯ್ತು. ಕಣ್ಣು ಕತ್ತಲೆಗಟ್ಟಿ

ಕೊಂಡು ಬಂತು. ಹಾಗೆ ಕೈಕಾಲು ಕಡಿದುಕೊಂಡು ಬಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟೆ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಕೆಂಚಣ್ಣ, ನಿನಗೆ ಕಳ್ಳುಗಿಳ್ಳು ಕುದಿಯುವ ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲವೇನು? ನಿಜವಾಗಿ ಹೇಳು.

ಕೆಂಚಣ್ಣ (ಹೊನ್ನಯ್ಯನನ್ನು ದುರುದುರು ನೋಡಿ)—ಏನು ಸ್ವಾಮಿ! ನೀವೇನೋ

ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರು. ಆದರೆ ಈ ಮಾತು ಹೇಳುವುದು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಲ್ಲ.

ಕಳ್ಳು ಕುದಿಯುವುದು ಬಿಟ್ಟು ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಅಪ್ಪ ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನೇ ಕಳೆದು

ಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಹೋಗಲಿಬಿಡು; ಇವತ್ತೇನಾದರೂ ಬಂತೇನು ಹೇಳು?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಇಲ್ಲ; ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಆದೇನು ನಾನು ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಬರಲಿಲ್ಲವೆ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ (ಮುನಿಸಿಂದ)—ಏನೋ ಸ್ವಾಮಿ! ಇರಬಹುದು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಮುನಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಡ, ಕೆಂಚಣ್ಣ. ಒಂದೊಂದು ಸಾರಿ ನಮ್ಮ ಭಯ,

ನಮ್ಮ ಭ್ರಾಂತಿ ಇವುಗಳಿಂದ ಹೀಗೆಲ್ಲ ಅದ್ಭುತರೂಪಗಳು ಕಾಣುವುದುಂಟು. . .

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಆಯ್ಯೋ, ಅದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನನಗೆ ನೀವು ಹೇಳಿದ್ದು ಯಾವುದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಆಣೆ ಇಟ್ಟುಬೇಕಾದರೂ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ನಿನಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ. ಎಂಥಂಥವರಿಗೂ ಕಾಣುವುದುಂಟು. ವೇದಾಂತ ಓದಿದರೆ ನಿನಗೂ ತಿಳಿಯುವುದು ಇದೆಲ್ಲ.

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಏನೋ ಸ್ವಾಮಿ, ನಿಮ್ಮ ವೇದಾಂತದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ನುಣುಚಿಕೊಂಡು ಇನ್ನೆಷ್ಟು ವೇದಾಂತಗಳಿವೆಯೋ ನಾನೇನು ಒಳ್ಳೆ! ಅಂತೂ ನೀವೇನು ಬೇಕಾದರೂ ಹೇಳಿ, ನಾನೇನೂ ಕಂಡಿದ್ದು ಸಿಬ. ಇವತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವುದು ಭ್ರಾಂತಿಯಾಗಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನೆ ಅದನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದು ಭ್ರಾಂತಿಯೇ ಇರಬಹುದು.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಹಾಗಾದರವತ್ತೆಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಭೂತ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಸ್ವಲ್ಪ ತಾಳಿ, ಸ್ವಾಮಿ. ಕಾದು ನೋಡೋಣ. ಇನ್ನೇನು ಬರುವ ಹೊತ್ತಾಯಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನೆಯೂ ಅದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಾಗ, ನೋಡಿ, ಓ ಆ ಸಕ್ಷತ್ರ ಅಲ್ಲೆಯೇ ಇತ್ತು. ಇನ್ನೇನು ಬೆಳಗಾಗುವ ಹೊತ್ತೆಂದು ನಾನು . . . ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ! ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ! ಅದೇ ಬರುತ್ತಿದೆ! ಅದೇ! ಅದೇ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ಚಿನ್ನಾಗಿ ಈಕ್ಷಿಸಿ)—ಕೆಂಚಣ್ಣ, ಶಿವಮಂತ್ರ ಬರಿಸು. ಶಿವ! ಶಿವ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! . . .

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಇತ್ತಕಡೆಗೇ ಬರುತ್ತಿದೆ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಹೌದು ಸ್ವಾಮಿ, ನಿನ್ನೆಯೂ ಹೀಗೆಯೆ ಮಾಡಿತ್ತು. ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! . . .

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಏನು ಭಯಂಕರವಾಗಿದೆ!—ಹೌದು, ಶಿವೈಕ್ಯರಾದ ನಮ್ಮ ದೊರೆ ಬಸವನಾಯಕರಂತೆಯೇ ಇದೆ. ನನಗೂ ಕೂಡ—

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ನೋಡಿ, ಹತ್ತಿರ ಬಂದು! ಮಾತಾಡಿಸಿ, ಸ್ವಾಮಿ, ಮಾತಾಡಿಸಿ! ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! . . .

[ಭೂತ ದೂರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ.]

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಓ ಸಿಶಾ ಸಂಚಾರಿ,

ನೀನಾರೆ ಆಗಲಿ, ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತಾಡು.

ತೀರಿಹೋಗಿಹ ನಮ್ಮ ದೊರೆ ಬಸವನಾಯಕರ

ವೇಷವನು ತಳೆದಿಂತು ನಿರ್ಜನ ರಜನಿಯಲ್ಲಿ

ಅನಾಥ ಪ್ರೇತದ ತೆರದಿ ಸಂಚರಿಸುತಿಹೆಯೇಕೆ?

ಬಯಕೆ ಏನಿದ್ದರೂ ಹೇಳು. ನಡೆಯಿಸುವೆ.
ಓ ನಿಂತು ಮಾತಾಡು.

ಕೆಂಚಣ್ಣ —

ಕೋಪಗೊಂಡಂತಿದೆ !

ಶಿವ ! ಶಿವ ! . . .

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಹೋಗದಿರು, ಹೋಗದಿರು, ನಿಲ್ಲು, ಮಾತಾಡು.

ನಿನ್ನಾ ಸೆಯೇನುಸುರು. ಬಿದನೂರಿಗೇಂ ಕೇಡು
ಸೂಚಿಸುತ ಇಂತು ನೀ ತೋಳುತಿಹೆ? ಶಿವನಾಣೆ!
ನಿನಗೆ ನುಡಿಯುವ ಬಲೆ ಇರುವುದಾದರೆ, ನುಡಿ!
ಶಿವನಾಣೆ! ನಿಲ್ಲು! ನಿಂತು ಮಾತಾಡು!

[ಭೂತ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.]

ಕೆಂಚಣ್ಣ (ಶಿವ ಶಿವ ಎಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನಿಡುಸುಯ್ಯು)—ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ದೊರೆಗಳಿಗೆ ನೀವು
ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದು ಅಪರಾಧ. ಭೂತವಾದರೆ ಏನಂತೆ? ನಮ್ಮ ದೊರೆಯ
ಲ್ಲವೆ? ಅದೇನು ರೂಪ! ಅದೇನು ಗಾಂಭೀರ್ಯ !

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ಮೂಕನಾಗಿ ಭೂತವು ಹೋದ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತು)—ಅಂತೂ
ಹೋಗಿಯೆ ಜಿಟ್ಟಿತು ! ಮಾತು ಕೂಡ ಆಡಲಿಲ್ಲ. ಇದೇನೋ ಅದ್ಭುತವಾಗಿದೆ
ಯಪ್ಪಾ ! ನಮ್ಮ ನಾಡಿಗೆ ಏನು ಕೇಡುಗಾಲ ಬಂದಿದೆಯೋ ನಾನಸರಿಯೆ !

ಕೆಂಚಣ್ಣ —ನಾನು ಹೇಳಿದರೆ ಸುಳ್ಳು, ಭ್ರಾಂತಿ, ಮಂಕು, ಹುಚ್ಚು, ಕಳ್ಳು ! ಈಗ
ನೀವೇ ಕಣ್ಣಾರ ಕಂಡಿರಲ್ಲ. ಈಗ ಹೇಳಿ ; ಇದೇನು ಸಟಿಯೋ ದಿಟವೋ ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಕಾಣದೆಯೆ ಸುಳ್ಳೆಂದು ಹಳಿಯುವರು ನಾವೆಂಥ
ತಿಳಿಗೇಡಿಗಳು ! ಇದನು ಸಟಿಯೆಂಬುವನೆ ಮಂಕು.
ಆರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ
ಗೂಢಾರ್ಥವಿರಬೇಕು. ಸತ್ಪುರುಷನಾದ ದೊರೆ
ಸತ್ತಿಂತು ದೆವ್ವವಾಗುವುದೆಂದರೇನು ?
ಸತ್ತಿತ್ತಿಯೆಗಳೆಲ್ಲವನು ಮಗನೆ ಮಾಡಿರುವನು.
ಜಂಗಮ-ರಸೇಕರಿಗೆ ದಾನ ದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿದೆ.—
ಆದರೂ ಇದರೊಳೇನೋ ಪ್ರಮಾದ ನಡೆದಿಹುದು.
ಕೆಂಚಣ್ಣ, ನೀನು ಇದನಾರಿಗೂ ಹೇಳದಿರು.
ನಾಳೆ ನಮ್ಮ ರಸುಕುವರ ಬಸವಯ್ಯನನೆ
ಕರೆತರುವೆ. ನಮ್ಮೊಡನೆ ನುಡಿಯದೀ ಭೂತವು,
ದೊರೆ ಬಸವನಾಯಕರೆ ದಿಟವಾದ ಪಕ್ಷ ದಲಿ

ತಮ್ಮಣುಗ ಬಸವಯ್ಯನೊಡನೆ ನುಡಿಯದಿರದು.—
 ಸೋಡದೋ, ನೇಸರಾಗಲೆ ಮೂಡುವೆಟ್ಟಿನಲಿ
 ಕೆಂಪು ಮುಂಬೆಳಕನೆರಚುತ್ತಿಹನು. ಬಾ, ಇದನು
 ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಹೇಳದಿರು! ಗೊತ್ತಾಯಿತೆ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಅಪ್ಪಣೆ, ಸ್ವಾಮಿ. (ಹೋಗುವರು.)

(ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು.)

ದೃಶ್ಯ ೨

[ಅರಮನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗ. ಬಸವಯ್ಯನು ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ ಶತಪಥ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆತನು ತರುಣ. ಸುಂದರನಾದರೂ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಎತ್ತರವಾಗಿ ನಸುತೆಳ್ಳ ಗಿಡ್ಡಾನೆ.]

ಬಸವಯ್ಯ— ಎಷ್ಟು ತೊಡಕಾದುದಿರ ಬುನಿಯ ಬಾಳು!
 ಇಂತಹ ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕಷ್ಟದಶೆ.
 ಬಾಳೆಂಬುದೇ ಹಾಳು. ಹುಟ್ಟಿದಿರುವುದೆ ಲೇಸು.
 ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಹಾಳು ಕರ್ಮದ ಬುತ್ತಿ ನಮ್ಮ
 ಹಿಂದುಗಡೆ ಬಂದೆ ಬರುವುದು ನೆಳಲಿನಂತೆ!—

ನಾನೊ

ಸ್ವಪ್ನ ಮುದ್ರಿತ ಜೀವಿ! ಅದನರಿತೆ ಎಲ್ಲರೂ
 ನನ್ನ ನುಪೇಕ್ಷಿಸುತೆ ನಡೆದಪರು. ಓ ತಂದೆ,
 ನನ್ನೊಬ್ಬನನ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದಿರಲಿಗೆ ನೀವು?
 ನಿಮ್ಮ ಸುಳಿದೆನಗಿಂದು ಲೋಕವೆ ಬೆಂಟಾಗಿ
 ಹೋಗಿಹುದು. ಎನೊಂದೂ ಬೇಡವಾಗಿದೆ ನನಗೆ.
 ನನ್ನ ಮಲತಾಯಿ, ಆ ರಾಕ್ಷಸಿ, ಆ ಶನಿ
 ಸೇನಾಧಿಪತಿಯೊಡನೆ ಸರಸಕಾರಂಭಿಸಿಹಳು!
 ಓ ಪಿತನ, ವಂಶಕೆ ಕಳಂಕವನು ತರುತಿಹಳು!
 ಬೇಡವೆಂದರೂ ಕೇಳದೆಯೆ ಆ ರಾಕ್ಷಸಿ
 ಚೆಲುವಾಂಬಿಯನ್ನೇಕೆ ಮದುವೆಯಾದಿರಿ ಮರಳಿ?
 ನೀವು ತೀರಿಕೊಂಡಿನ್ನೂ ವಾರಗಳು ಕೂಡ
 ಕಳೆದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಮಸಣದ ಮೇಲೆ ಹೊಸಹಸುರು

ಕೂಡ ಹಬ್ಬಲಾರದಿದೆ ; ಅತ್ತವರ ಕೆನ್ನೆಯಲಿ
 ಕಣ್ಣೀರು ಬತ್ತಿಲ್ಲ. ಆಗಲೇ ಚಕ್ಕಂದ-
 ದಿಂದಿಹಳು ಆ ದುರುಳ ನಿಂಬಯ್ಯನೊಡಗೂಡಿ.
 ಓ ಚಂಚಲತೆ, ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲೆ ?
 ಹೇ ಜಗದೀಶ್ವರಾ,
 ನಿನಗೆ ಕಣ್ಣಿಲ್ಲವೇ ? ನಿನಗೆ ದಯೆಯಿಲ್ಲವೇ ?
 ನೀನು ಧರ್ಮದ ಮೂರ್ತಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿಹೆಯೇಕೆ ?
 ಅಥವಾ ನೀನಿರುವೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ? ಓ ವಿಧಿ,
 ನೀನಿರೆ ಅಧರ್ಮವಿಂತೇಕೆ ಚಲ್ಲಾಟದಲಿ
 ಮುಳುಗಿಹುದು ? ಪಾಪನಿರಿಯದ ಗಿರಿಯ ಶಿಖರಗಳ
 ಮೇಲೆ ಎರಗುವ ಸಿಡಿಲೇ, ಬಡಿಯಬಾರದೆ ಬಂದು
 ಪಾಪಿಗಳ ಪಾಳೆದೆಗೆ ! ಯಾರಿಗೊರೆಯಲಿ ಇದನು ?
 ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ನನ್ನ ಮಾತುಗಳ ನಂಬರು !
 ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಕೂಡ ಆ ಮಾರಿಯಲಿ
 ಮೋಸವನು ಕಾಣಲಾರದೆ ಇರುವರನ್ನೂ ! (ಚಿಂತಿಸುವನು.)

[ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು. ಆತನು ಮುದುಕ. ಆದರೂ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆಯ ಕಳೆ ಇದೆ. ಅಂಗಾಂಗಗಳು ಶೀರ್ಣವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತದಾರ್ಥ್ಯದ ವಜ್ರಬಲವಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.]

ಲಿಂಗಣ್ಣ — ರಾಜಕುಮಾರ !

ಬಸವಯ್ಯ (ತಿರುಗಿನೋಡಿ)—ಬನ್ನಿ, ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೇ, ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ನೀನಿನ್ನೂ ಚಿಂತೆಯನು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ—ಹೇಗೆ ಬಡಲಿ, ಮಂತ್ರಿಗಳೆ ? ಬೆಂಕಿಯಾರಿದ ಹೊರತೂ ಬಿಸಿ ಹೋಗು
 ವುದೆ ? ನಿಂತಿರುವಿರೇಕೆ ? ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿ. (ಇಬ್ಬರೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.)

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ನನಗಿನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಚಿಂತೆಯ ಅರ್ಥ ಹೊಳೆದಿಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ—ಹೇಳಿದರೂ ನಂಬದಿದ್ದರೆ ಹೊಳೆಯುವುದು ಹೇಗೆ ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ನಿನ್ನದು ಆಧಾರವಿಲ್ಲದ ಸಂಶಯ, ಬಸವಯ್ಯ.

ಬಸವಯ್ಯ—ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ನೀವೇನೂ ನನಗೆ ಪೂಜ್ಯರು ; ನಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಆಪ್ತರಾಗಿ
 ದ್ದವರು ; ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಿಳಿವೇ ದಿಟವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಆಧಾರವಿಲ್ಲದೇ ಸಿದ್ಧಾಂತನಾಡಬಾರದು, ಮಗೂ.

ಬಸವಯ್ಯ (ಸ್ವಲ್ಪ ರಭಸದಿಂದ)—ಇನ್ನೇನು ಆಧಾರ ಬೇಕು ನಿಮಗೆ? ತಾಯಿ—
ಆಯೋ ಎಷ್ಟು ಕರ್ಕಶವಾಗಿದೆ ಆ ಕೋಮಲ ಶಬ್ದ!—ನನ್ನ ಮಲತಾಯಿ,
ಚೆಲುವಾಂಬೆ, ಆ ಸೇನಾಧಿಪತಿ ಸಿಂಬಯ್ಯನೊಡನೆ ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ
ನಲಿಯುತ್ತಿರುವಳು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಇನ್ನೇನು ಬೇಕು ಆಧಾರ ನಿಮಗೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಕೆ ಮಿಸು, ರಾಜಕುಮಾರ, ನಿನಗಿನ್ನೂ ಅನುಭವ ಸಾಲದು. ಆ ಅಪರಾಧ
ವನು ನನ್ನ ಮೇಲೆಯೂ ಹೊರಿಸಬಹುದಷ್ಟೆ? ನಾನೂ ರಾಣಿ ಚೆಲುವಾಂಬೆ
ಯೆಡೆಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಬಸವಯ್ಯ—ಬಿಡಿ, ಬಿಡಿ, ಮಂತ್ರಿಗಳೆ. ಏನು ಮಾತು ನೀವು ಹೇಳುವುದು? ನಿಮ್ಮ
ನಿರ್ಮಲ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಕಾಪಟ್ಟ ಪರಿಚಯ ಬಹುದೂರ! ಸುದ್ದಿ ಜನಜನಿತ
ವಾಗಿ ಹಬ್ಬುತ್ತಿದೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಜನರ ಮಾತು ನಂಬಿದರೆ ಉಳಿವುಂಟೆ, ರಾಜಕುಮಾರ? ನಿನ್ನ ಸಂಶಯ
ವನು ಕಿತ್ತುಬಿಡು. ರಾಜರಳಿದ ಕಾಲ. ಪರರಾಜರು ಹೊಂಚುನೋಡುವ
ಸಮಯ. ರಾಣಿಯೊಡನೆ ಎಷ್ಟೋ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬದಗು
ವುದು ಸೇನಾಪತಿಗೆ ಸಹಜವಲ್ಲವೆ? ನಿನ್ನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾಗುವವರೆಗೆ ಚೆಲು
ವಾಂಬೆಯೊಡನೆ ರಾಜಕಾರ್ಯ. ಆಮೇಲೆ ನಿನ್ನೆಡೆಗೇ ಬರುತ್ತಾನೆ. ತೆಗೆ ತೆಗೆ,
ದೊಡ್ಡವರಿಗೆ ಸಣ್ಣ ಮನಸ್ಸಿರಬಾರದು. ಇದೆಲ್ಲವಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದರೆ
ಏನೆಂದಾರು!

ಬಸವಯ್ಯ—ನಾನು ಇನ್ನೂ ರೊಡನೆಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ, ಮಂತ್ರಿಗಳೆ. ನನ್ನ ನಾನೆ
ತಿಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.—ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ನನಗೊಂದು ಕನಸುಬಿತ್ತು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಏನು ಕನಸು?

ಬಸವಯ್ಯ—ಕನಸಿನಲಿ ನಮ್ಮಯ್ಯ ತೋರಿದನು. ಮಂತ್ರಿಗಳೆ,
ನಾನಾ ಮುಖವ ಸೋಡಿ ಸಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟೆ.
ತಂದೆಯಳುತಿದ್ದ ನಯೋ ಎಂದು!
ಕಣ್ಣೀರು ಒಳಬೀಸೆ ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು.
ನನ್ನೊಡನೆ ಏನೊಂದು ಮಾತನೂ ಆಡಲಿಲ್ಲ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಬಸವಯ್ಯ, ನೀನೂ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ, ತಿಳಿದವನು.
ನಮ್ಮ ಭಯಭ್ರಾಂತಿಗಳೆ ಕನಸಿನಲಿ ಬಹವೆಂದು
ತಿಳಿಯೆಯಾ? ಸೃಷ್ಟಿಗಳು ಸುಪ್ತಚಿತ್ತದ ವಾಣಿ.
ಅದಕ್ಕಲ್ಲ ಬಗೆ ಕೊರಗಬಾರದು, ಮಗೂ.—
ನೋಡಲ್ಲಿ ಚೆಲುವಾಂಬೆ—

ಬಸವಯ್ಯ (ನೋಡುತ್ತ)—ನಿಂಬಯ್ಯನೂ !

ಲಿಂಗಣ್ಣ — ನಿಂಬಯ್ಯನೊಬ್ಬನೆಯೆ ? ಸೋಮಯ್ಯನೂ ಇಹನಲ್ಲೆ ?—
ಸಂಶಯದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಹಳ ಕರುಬು.

[ಚೆಲುವಾಂಬೆ, ನಿಂಬಯ್ಯ, ಸೋಮಯ್ಯ ಬರುವರು. ಚೆಲುವಾಂಬೆ ರೂಪವತಿ. ನಿಂಬಯ್ಯ ನಲಿಯೂ ರೂಪವಿದೆ. ಆದರೆ ಆತನ ಮುಖ ಅಂತರಂಗದ ಅಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಲಿನವೂ ಕ್ರೂರವೂ ಆಗಿದೆ. ಸೋಮಯ್ಯ ತರುಣ. ಬಹಳ ಸಾಧಾರಣ ವ್ಯಕ್ತಿ.—ಲಿಂಗಣ್ಣ ಬಸವಯ್ಯ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಬಸವಯ್ಯ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ]

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ನಮ್ಮ ಕುವರನ ಕೊರಗು ಹೇಗಿಹುದು ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ದೇವೀ, ತಂದೆಯವರನು ನೆನೆದು ಮರುಗುವುದು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಹಜವಲ್ಲವೆ ?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—

ರಾಜಕುಮಾರ,

ನೀನಿಂತು ಮರುಗುತ್ತೆ ಕುಳಿತರೆಮಗೇನು ಗತಿ ?

ನನ್ನ ನಾದರು ಕಂಡು ಶಾಂತನಾಗಬಾರದೆ ?

ಅವರಳಿವು ನಿನಗಿಂತಲೆನಗೇನು ಕಡಿಮೆಯೇ ?

ಆದರೆದೇನೋವಸಿತನೂ ತಡೆದು, ನಿನಗಾಗಿ,

ನಿನ್ನ ಭೃದಯಕಾಗಿ, ಬಿದನೂರು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ

ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಮಂತ್ರಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳೊಡನೆ

ರಾಜಕಾರ್ಯದಲಿ ತೊಡಗಿಹೆನು. ಹೆಂಗಸಹ

ನಾನಿಂತು ಧೈರ್ಯದಿಂದಿರೆ ನೀನು ಮರುಗುವುದು

ತರವಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ (ದುಃಖದಿಂದ)—ತರವಲ್ಲ ! ತರವಲ್ಲ, ಓ ತಾಯಿ !

ಬಲ್ಲೆ ನದನಾದರೂ ಈ ನನ್ನ ಹೇಡಿಯೆದೆ

ಹಿಂಜರಿಯುತಿಹುದು.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ (ಕಣ್ಣೀರು ಮಿಡಿಯುತ್ತ)—ನಿಂಬಯ್ಯ, ನೀವಾದರೂ ಸಂತೈಸಬಾರದೆ ?

ನಿಂಬಯ್ಯ (ಕಣ್ಣೀರು ಮಿಡಿದು)—ದೇವಿ, ಏನು ಹೇಳಲಿ ನಾನು ?

ಎಲ್ಲ ತಿಳಿದವರವರು. ಅಲ್ಲದೆಯೆ ನಾಯಕರ

ನೆನೆದನೆಂದರೆ ನನಗೇ ಎದೆಯೊಡೆದು ಹೋಗುವುದು.

ಅಂತಹ ಮಹಾವಿರುಷನನು ಕಳೆದುಕೊಂಡದ್ದು

ನಮ್ಮ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯವೇ ಸರಿ. ನಾನೆ ಅಳಲುತಿರೆ

ಇನ್ನಾರ ಸಂತೈಸಲಿ ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ —

ನಿಂಬಯ್ಯ,

ಸೇನೆಯಧಿಪತಿ ನೀನೆ ಸಂತವಿಪ್ರದನು ಉಳಿದು
ಇಂತು ಗೋಳಾಡಿದರೆ ಅರಸುಕುವರನಿಗಾರು
ಸಂತೈಕೆ ಹೇಳುವವರು ?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—

ಮಂತ್ರಿಗಳೆ,

ಅಳುವವರ ಬಳಿ ಅಳಲುತಿರೆ ಹೆಚ್ಚುವುದು ಶೋಕ
ಬನ್ನಿ ನಾನಿಲ್ಲಿಂದೆ ತೆರಳುವಂ.—
ಸೋಮಯ್ಯನಿಲ್ಲಿರಲಿ.—ಸೋಮಯ್ಯ,
ಬಸವಯ್ಯನವರೊಡನೆ ಮಾತುಕತೆಯಾಡುತ್ತೆ
ಅವರ ದುಃಖವ ನೀಗು.

ಸೋಮಯ್ಯ—ಆಜ್ಞೆ !

(ಲಿಂಗಣ್ಣ, ಚೆಲುವಾಂಬೆ, ನಿಂಬಯ್ಯ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.)

ಬಸವಯ್ಯ—ಕುಳಿತುಕೊ, ಸೋಮಯ್ಯ.

ಸೋಮಯ್ಯ—ನೀನೂ ಕುಳಿತುಕೊ. (ಇಬ್ಬರೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.)

ಬಸವಯ್ಯ—ಸೋಮಯ್ಯ, ನಮ್ಮಯ್ಯ ಮಡಿವ ವೇಳೆ ನೀನು ಬಳಿಯಿದ್ದೆ ಯೇನು ?

ಸೋಮಯ್ಯ—ಹೌದು, ಅದು ನನ್ನ ಪುಣ್ಯ.

ಬಸವಯ್ಯ—ಉತ್ಕ್ರಮಣಕಾಲದಲಿ ಬಹಳ ಯಾತನೆಯಾಯ್ತೆ ?

ಸೋಮಯ್ಯ—ಇಲ್ಲ, ಒಂದಿಸಿತೂ ಯಾತನೆಪಡಲಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ಶಾಂತಿಯಿಂದೆ ಶಿವೈಕ್ಯ
ರಾದರು. ಅದನು ನೋಡಿದ ನನಗೆ ಮರಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಭೀತಿ ಕೂಡ ತೊಲಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ.

ಬಸವಯ್ಯ—ನನಗೇನಾದರೂ ಹೇಳಿದರೆ ?

ಸೋಮಯ್ಯ—“ ವ್ಯಸನಪಡುವುದು ಬೇಡ. ಛೇರನಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಲಿ ”

ಎಂದರು. ಅಳುತ್ತಿದ್ದ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳನು ಕುರಿತು, “ ಲಿಂಗಣ್ಣನವರೆ,
ನೀವೂ ನಿಂಬಯ್ಯನೂ ಸೇರಿ ರಾಜ್ಯ ಪರಹಸ್ತಗತವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ
ನನ್ನ ಮಗನನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ ” ಎಂದರು.

ಬಸವಯ್ಯ—ಅಯ್ಯೋ ನನ್ನಾ ಪಾಳು ಬೇಂಟೆಗೆ ಬಿಂಕಿ ಹಾಕಲಿ ! ಆ ದಿನವೆ
ನಿಂಬಯ್ಯನವರ ನುಡಿಗೇಳಿ ಬೇಂಟೆಗೈದಿ ಎಂತಹ ಮಹಾಸರಾಧ ಮಾಡಿದೆ?—
ನಮ್ಮ ಮಲತಾಯಿ ಚೆಲುವಾಂಬೆ ಇದ್ದರೇ ಅಲ್ಲಿ ?

ಸೋಮಯ್ಯ—ಇಲ್ಲ, ಅವರು ಬರುವನಿತರೊಳೆ ಹರಣಹೋಗಿತ್ತು.

ಬಸವಯ್ಯ (ಆಕಾಶದ ಕಡೆ ನೋಡಿ)—ಹಾಳು ಬೇಂಟೆಯೆ !

ಸೋಮಯ್ಯ—ಎಷ್ಟು ದಿನವೆಂದು ನೀನಿಂತು ದುಃಖಿಸುವುದು, ಬಸವಯ್ಯ ? ನೀನು,
ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಶಿವಯ್ಯ, ನಾನು ಎಲ್ಲರೂ ಗುರುಗಳ ಬಳಿ ವೇದಾಂತ ಓದು

ತ್ರಿದ್ವಾದಿಗಳ ಅವರು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆ “ ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳೆಲ್ಲ ಮಾಯೆ. ಧೀರರು ಮರುಗಬಾರದು ” ಎಂದು ?

ಬಸವಯ್ಯ—ಅಹುದು, ಸೋಮಯ್ಯ, ಅದೆಲ್ಲವೂ ನಿಜವೇ ಅಹುದು. ಆದರೆ ಆಗ ತಂದೆಯೆಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ ; ಕಷ್ಟ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಸುಖವಿರಲು ಎಲ್ಲ ಮಾಯೆ ಎಂದು ಸುಖಪಡಬಹುದು. ದುಃಖವಿರಲು ಎಲ್ಲ ಮಾಯೆ ಎಂದು ದುಃಖಪಡುವುದು ಕಷ್ಟ ! ಸೋಮಯ್ಯ, ನಿನ್ನ ನೊಂದು ಮಾತು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ನನ್ನ ಸಹಪಾಠಿ—ಇದರಲ್ಲಿ ಏನೋ ಮೋಸ ನಡೆದಿಲ್ಲವೆ ? ನನ್ನಾಣೆ, ಹೇಳು !

ಸೋಮಯ್ಯ—ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ? (ಬಸವಯ್ಯ ಸುಮ್ಮನಿರುವನು.) ನೀನು ಹೇಳುವುದು ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ—ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು, ಸೋಮಯ್ಯ !—ನನಗೇಗ ಬಂಟಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುವಾಸೆ. ನೀನು . . .

ಸೋಮಯ್ಯ—ಆಗಲಿ, ಹೊರಡುತ್ತೇನೆ. (ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವನು.)

ಬಸವಯ್ಯ—ಬೇಸರಪಡದಿರು. ನಾಳೆ ಬಾ.

ಸೋಮಯ್ಯ—ಬೇಸರವೇಕೆ ? ಬರುತ್ತೇನೆ.

(ಸೋಮಯ್ಯನು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಬಸವಯ್ಯನು ಅವನನ್ನೇ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು)

ಬಸವಯ್ಯ—ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಮೋಸಗಾರರೋ ? ಅಥವಾ

ನನ್ನೊಳಿಹ ಮೋಸವೇ ಇತರರಲ್ಲಿ ಮೋಸವನು

ತೋರುತಿಹುದೋ ? ಇರಲಿ, ಕಾದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವೆನು.

ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣ ದ ಸ್ವಪ್ನ ಗೋಲದೊಲ ಮುಚ್ಚಿರುವ

ಈ ಬರ್ಡುಕು ಕವಿಯುವುದು ಸತ್ಯಧರ್ಮತೆಯನ್ನೆ

ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದಿ ಬಿಚ್ಚಿ. ಹುಚ್ಚು ಹುಚ್ಚಿಗೆ ಮೆಚ್ಚು ;

ಇಲ್ಲದಿರೆ ಪೆಚ್ಚು. ಬಹು ಸಂಸ್ಕೃತ ಹುಚ್ಚರಿರೆ

ಹುಚ್ಚನಲ್ಲದ ನರನೆ ಹುಚ್ಚಾಗಿ ತೋರುವನು.—

ಆದರೂ ಅಂತರಾತ್ಮವು ಗೊಣಗುತ್ತಿದೆ ಏನೋ

ಮೋಸ ನಡೆದಿದೆ ಎಂದು.—

ಯಾರಲ್ಲಿ ? ಹೊನ್ನಯ್ಯ !

[ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಬರುವನು.]

ಬಂದೆಯಾ ? ಕುಳಿತುಕೋ ! (ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವನು.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಸರವಾಗಿ ಮಾತಾಡುವನು).—ವಿಶೇಷವೊಂದಿದೆ. ನಿನಗೆ ಹೇಳಲು ಬಂದೆ.

ಬಸವಯ್ಯ—ಇದೇನು? ಬೆಚ್ಚಿ ದಂತಿವೆ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಬಹಳ ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿ. ನಿಮ್ಮ ತೀರಿಹೋದ ತಂದೆ . . .

ಬಸವಯ್ಯ—ಏನು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ನಾನು ಕಂಡೆ!

ಬಸವಯ್ಯ—ವಿನೇನು! ಹೇಳು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಉಮ್ಮಳಿಸದಿರು. ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಕೇಳು. ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾದ ನಮು ಮಹಾರಾಜರು ಬಸವನಾಯಕರನು ಕಂಡೆ.

ಬಸವಯ್ಯ—ಱ್ಲ! ಯಾವಾಗ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಕಳೆದಿರುಳಿನಲ್ಲಿ!

ಬಸವಯ್ಯ—ನಾನೂ ಕಂಡಿದ್ದೆ, ಕನಸಿನಲ್ಲಿ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ನಾನು ಕಂಡಿದ್ದು ಕನಸಿನಲ್ಲಲ್ಲ. ಅರನುಸೆಯ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ; ಚೆನ್ನಾಗಿ ಎಚ್ಚತ್ತ ವೇಳೆ; ಕಾವಲುಗಾರ ಕೆಂಚಣ್ಣನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ!

ಬಸವಯ್ಯ—ಅಯ್ಯೋ ಶಿವನೇ, ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳುಹಯ್ಯ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಮೊನ್ನೆಯಿರುಳು ಕೆಂಚಣ್ಣ ಕಾವಲಿದ್ದಾಗ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದ ಹೊತ್ತು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತಂತೆ. ಅವನು ಬಂದು ನನಗೆ ಹೇಳಲು ನಾನು ಸುಳ್ಳೆಂದೇ

ತಿಳಿದು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಹೋದೆ ನಿನ್ನೆಯಿರುಳು.

ಬಸವಯ್ಯ—ಅಮೇಲೆ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ನಿನ್ನೆಯಿರುಳೂ ಮರಳಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ನೋಡಿದರೆ

ಗತಿಸಿದಾ ಬಸವನಾಯಕರಂತೆ ವೇಷವನು

ತಳೆದಿತ್ತು. ಕೈತವವೊ? ಸತ್ಯವೋ? ನಾನರಿಯೆ.

ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳಾ ಮಬ್ಬು ಮಾಯೆಯಲಿ ಹಿರಿದಾಗಿ

ತೋರಿತು. ಕೆಂಚಣ್ಣ ಭಯದಿಂದೆ ನಡುನಡುಗಿ

ಸೆಡೆತು ಗೇಣುದ್ಧವಾದನು! ನನ್ನ ದೆಯೂ

ನಡುಗದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ—

ನುಡಿಸಿದೆಯಾ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—

ಹೌದು.

ಆದರೇಂ? ಕೋಪದಲಿ ನೋಡುತ್ತೆ ನೋಡುತ್ತೆ

ಮುಗಿಲಿನೊಲು ತೇಲುತ್ತು ಮಾಯವಾಯಿತು ಕಡೆಗೆ.

ಬಸವಯ್ಯ—ಆಶ್ಚರ್ಯ ! ಮೊಗದೊಳಾವ ಕಳೆ ಮೆರೆದಿತ್ತು ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ದುಗುಡವೆಂದೇ ಹೇಳಲಹುದು.

ಬಸವಯ್ಯ—

ಏನುಡುಗೆ ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಉಡುಗೆಯೇ ? ಬಸವನಾಯಕರಸುವೇಷ !

ಆ ನಡಿಗೆ, ಆ ನೋಟ, ಆ ಹಿರಿಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯ

ಎಲ್ಲವೂ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯನೆ ಹೋಲಿತ್ತು.

ನಿನ್ನೂ ಡನೆ ಅದು ಸುಡಿಯಬಹುದೆಂದು, ನಿನಗೆ

ಹೇಳುವುದುಚಿತವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆನು.

ಬಸವಯ್ಯ—

ಬಳ್ಳಿತಾಯ್ತು.

ಇಂದು ಕಾಯುವಿರೇನು ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—

ನೀ ಬರುವುದಾದರೆ.

ಬಸವಯ್ಯ—ಇದರೊಳೇನೂ ರಹಸ್ಯವಿರಬೇಕು. ಬರುತ್ತೇನೆ.

ಇನ್ನಾರಿಗೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲಷ್ಟೆ ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—

ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ.

ನೀನೆ ಮೊದಲನೆಯವನು.

ಬಸವಯ್ಯ—

ಯಾರಿಗಿದನರುಹದಿರಿ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ನಾನು ತೆರಳುತ್ತೇನೆ. ಯಾವಾಗ ಬರುವೆ ?

ಬಸವಯ್ಯ—ನಡುರಾತ್ರಿ ! (ಹೊನ್ನಯ್ಯ ತೆರಳುವನು.)

ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಪ್ರೇತ ! ಎಲ್ಲ ಶುಭವಾಗಲಿ !

ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ಪಾಪ ಬಯಲಹುದು !

(ಎದ್ದು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ತಿರುಗಾಡಲಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು.]

ದೃಶ್ಯ ೩

[ಅರಮನೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗ. ಚಿಲುವಾಂಬೆ ನಿಂಬಯ್ಯರು ಕೈ ಕೈ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ.]

ಚಿಲುವಾಂಬೆ—ಪ್ರಿಯನೇ, ನಮ್ಮ ವ್ಯಾಹಗಳೆಲ್ಲ ಇದುವರೆಗೆ

ಎಡರಿಯದಾಗಿಹವು. ಇನ್ನುಳಿದೆಡರುಗಳೂ

ನೇಸರೇಳೆಯ ಮುಂದೆ ವೊಕ್ಕರೆಯ ಹಿಮದಂತೆ

ಕರಗುವುವು. ಹಿಡಿದ ಕಜ್ಜವನೊಮ್ಮೆ ಅರೆಮುಗಿಸಿ
ಬಿಡುವುದುಚಿತಮಲ್ಲು; ಕೊನೆಗಾಣಿಸಲೆ ಬೇಕು.

ನಿಂಬಯ್ಯ—ದೇವೀ,

ನಿನ್ನಾಣತಿಯ ನೆರವಿರಲು ನನಗೆ, ನಿನ್ನೊಲೈ
ಉತ್ತಾಹವೀಯುತಿರೆ ನೀನೆಳಸಿದೆಸಕವನು
ನಿರ್ಭೀತಿಯಿಂದೆ ಮಾಡಿಯೆ ಮಾಡುವೆನು. ಬೆಸನು.

ಚಿಲುನಾಂಬೆ—ಈ ಗುಟ್ಟು ಬಯಲಾಗದಂದದಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆ
ಯಿಂದಿರುವುದೆಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ.

ನಿಂಬಯ್ಯ— ಅದಕಾನು ಹೊಣೆ.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿಯ ಹೊರತು ಉಳಿದಾರಿಗೂ ಗುಟ್ಟು
ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ' ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಗುಟ್ಟು ಬಯಲಾಗೆ
ನಿನಗೆ ಮರಣವೆ ಸಿದ್ಧ ' ಎಂದಾನು ಬೆದರಿಸಿಹೆ.

ಚಿಲುನಾಂಬೆ—ಆ ವೈದ್ಯ?

ನಿಂಬಯ್ಯ— ಪ್ರೇಯಸಿ, ಆ ವೈದ್ಯನಾರಂದೆ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿಯೆ ಛದ್ಮವೇಷದಲಿ ಐತಂದು
ಮದ್ದಿನಲಿ ವಿಷವನಡಗಿಸಿಕೊಟ್ಟ ವೈದ್ಯ.

(ಇಬ್ಬರೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವರು.)

ಚಿಲುನಾಂಬೆ—ನಮ್ಮ ಸುಖಿಕೆನ್ನೆನಿತು ಬಲಿಬೇಕೊ ನಾನರಿಯೆ.

ನಿಂಬಯ್ಯ—ಅದಕೇನು? ನಾನಿಹೆನು! ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿಯಿರುವನು! ಅಗೋ ತಿಮ್ಮ
ಜಟ್ಟಿ!

[ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ ಬರುವನು.]

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ರಾಣಿಯವರ ಪಾದಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದೆ! ರಾಜರಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದೆ!

ನಿಂಬಯ್ಯ—ಜಟ್ಟಿ, ಏನು ಸಮಾಚಾರ ಊರಿನಲ್ಲಿ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ದೊರೆಗಳ ಆಕಸ್ಮಿಕಮರಣದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಜನರಲ್ಲಿ ವಾದ ವಿವಾದ
ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ರಾಜಕುಮಾರ ಬಸವಯ್ಯನವರ ಪಟ್ಟಾಭಿ
ಷೇಕ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನೆ ಎದುರುನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಚಿಲುನಾಂಬೆ—ಅದಿರಲಿ! ನಮ್ಮ ಮೇಲೇನಾದರೂ ದೂರು ಹುಟ್ಟಿದೆಯೊ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ಏನೊ ತಾಯಿ? ನನ್ನ ಕಿವಿಗಿನ್ನೂ ಬಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಚಿಲುನಾಂಬೆ—ನಿಜವಾಗಿ ಹೇಳು!

ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ—ಇಲ್ಲ, ಮಹತಾಯಿ. ತಮ್ಮೊಡನೆ ಸುಳ್ಳಾಗುವುದೆ ?
ಚೆಲುವಾಂಚಿ—ರಹಸ್ಯವನು ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಹೇಳಕೂಡದು.

ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ—ಎಲ್ಲಾದರೂ ಉಂಟೆ, ತಾಯಿ ?

ಚೆಲುವಾಂಚಿ—ನಿನಗೆ ಅಧಿಕಾರ, ಐಶ್ವರ್ಯ ಎಲ್ಲ ದೊರಕುವುದು.

ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ—ತಮ್ಮ ಅಸುಗ್ರಹ.

ನಿಂಬಯ್ಯ—ನೀನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಕೆಲಸ ಇನ್ನೂ ಇದೆ.

ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ—ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ನಿಂಬಯ್ಯ—ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಯಾರಾದರೂ ಸಂದೇಹದ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ಕೂಡಲೆ
ಬಂದು ತಿಳಿಸಬೇಕು.

ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ—ಅಪ್ಪಣೆ !

ನಿಂಬಯ್ಯ—ಸಮಯಬಂದರೆ ಅವರನ್ನೂ . . . ತಿಳಿಯಿತೆ ?

ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ—ತಿಳಿಯಿತು, ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ.

ನಿಂಬಯ್ಯ—ಬಸವಯ್ಯ, ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ಇವರ ಆಪ್ತಾನುಚರರ
ಮಾತುಕತೆಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು.

ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ—ನಾನದೇ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ, ದೇವರೂ.

ಚೆಲುವಾಂಚಿ—ಈಗ ನಡೆ ; ಬಂದು ಕಾಣುತ್ತಿರು—ದಿನಕ್ಕೊಂದು ಬಾರಿ.

(ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಹೋಗುವನು.)

ನಿಂಬಯ್ಯ—ಪ್ರಿಯೆ,

ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಯಲಿ ನನಗೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ ;

ಮುದುಕನಾಗಿಹನವನು. ಆದರೂ ಬಸವಯ್ಯ !

ಅವನ ರೀತಿಯೊಳಗೊ ಪ್ರಮಾದವೇ ತೋರುತ್ತಿದೆ.

ಅವನ ಶೋಕದೊಳಗೊ ರೋಷವಿರುವಂತಿದೆ.

ಅವನಾ ಮಾತುಗಳೂ ವ್ಯಂಗ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ.

ಮೇಲೆ ಮೇಲವನಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅನಿಗಿ

ಮಿಗಿಲಾಗಿ ತಿಳಿದಿಹುದು.

[ದ್ವಾರಪಾಲಕ ಬರುತ್ತಾನೆ.]

ದ್ವಾರಪಾಲಕ—ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ದಯಮಾಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಚೆಲುವಾಂಚಿ—ಒರವೇಳು. (ದ್ವಾರಪಾಲಕನು ಹೋದಮೇಲೆ ನಿಂಬಯ್ಯನಿಗೆ) ನೀನಾ

ಕೊಟಡಿಯಲ್ಲ ಅಡಗಿರು. ನೀನಿದ್ದರವನು ಎದೆ ಮುಚ್ಚಿ ಮಾತಾಡುವನು.

(ನಿಂಬಯ್ಯ ಅಡಗುವನು.)

[ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ರಾಣಿ ಜಗ್ಗನೆದ್ದು]

ಚಿಲುವಾಂಬಿ—ಬನ್ನಿ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ. (ಪೀಠವನ್ನು ತೋರಿಸುವಳು. ಇಬ್ಬರೂ ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳುವರು.)

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ದೇವಿ, ನಿನೊಡನೊಂದು ವಿಶೇಷವನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಲು ಬಂದೆ.

(ಸುತ್ತ ನೋಡುವನು.)

ಚಿಲುವಾಂಬಿ—ಇಲ್ಲಿ, ಇನ್ನಾರೂ ಇಲ್ಲ. ತಾವು ದೈರ್ಯವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಬಹುದು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಮಹಾರಾಜರ ಮರಣದಿಂದ ಜಿದನೂರು ರಾಜ್ಯವೇ ಅಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲವಾದಂತಿದೆ. ನಾನೀಗ ಪ್ರಜಾಮತಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕು.

ಚಿಲುವಾಂಬಿ—ತಮ್ಮಂತಹ ಮಂತ್ರಿವರ್ಯರ ಸೆರವಿರಲು ಅದಾಸ ಮಹಾಕಾರ್ಯ ನನಗೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಆಳುವವರ ಬಲವೂ ಬಲವೂ ಇದ್ದರಲ್ಲವೆ ಮಂತ್ರಿ ಕೆಲಸಮಾಡಬಲ್ಲನು?

ಚಿಲುವಾಂಬಿ—ನಿಮಗೀಗ ಕಡಿಮೆಯಾದುದೇನು? ನಾನು ತಮ್ಮ ಪುತ್ರಿಯಂತಿರುವೆನಷ್ಟೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ನೀನೇನೂ ಇದ್ದೀಯೆ. ಆದರೆ ಬಸವಯ್ಯ . . .

ಚಿಲುವಾಂಬಿ—ಆತನೂ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಗುರುಭಾವವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿರುವನಲ್ಲವೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಅದೇನೂ ದಿಟವೆ. ಆದರೆ ಆತನನ್ನೂ ತರುಣ. ತಂದೆ ತೀರಿಹೋದ ಶೋಕಭಾರದಿಂದ ಬೀರೆ ಮನಸ್ಸು ಕದಡಿಕೊಂಡಂತಿದೆ. ಮೊದಲೇ ಸ್ವಭಾವತಃ ಸ್ವಪ್ನ ಜೀವಿ. ಬಿಟ್ಟು ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಎನೇನೂ ಭಾವಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂರಗುತ್ತಾನೆ.

ಚಿಲುವಾಂಬಿ—ನೀವೇ ಹೇಳಿ, ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ? ನಾನೂ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿಯಾಯಿತು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ನಿನ್ನಿಂದಲೆ ಪರಿಹಾರವಾಗಬೇಕು ಅವನ ಸಂದೇಹ.

ಚಿಲುವಾಂಬಿ (ಚಿಚ್ಚಿ)—ಸಂದೇಹ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ನಾನು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ, ಹುಡುಗ ಎಂದು? ನಿರಾಧಾರವಾದ ಸಂಶಯ ಕೀಟವೊಂದು ಆತನ ಮೆದುಳನ್ನು ಕೊರೆಯುತ್ತಿದೆ, ಎಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಊಹನೆಯಷ್ಟೆ?

ಚಿಲುವಾಂಬಿ—ಅದೇನದು?

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಅದೇನಾದರಾಗಲಿ! ನಿಂಬಯ್ಯನೊಡನೆ ನೀನು ಹೆಚ್ಚು ಸಲಿಗೆಯಿಂದಿರು

ವುದು ಆತನಿಗೆ ಸರಿಬಿದ್ದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ತಿರುಳ್ಳಿದ ಮಾತು! ಆದರೂ ರಾಜಕೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರುವುದೆ ಮೇಲು.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—ರಾಜಕೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದೇ ಅಲ್ಲವೆ ನಾನು ನಿಂಬಯ್ಯನವರೊಡನೆ ಸಲಿಗೆಯಿಂದಿರುವುದು. ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಸಲಿಗೆಯಿಂದಿಲ್ಲವೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಹೌದು, ನಾನಾತನಿಗೆ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—ಆಗಲಿ, ರಾಜಕುಮಾರನಿಚೆ!—ನಿಮ್ಮ ಮಗಳು ರುದ್ರಾಂಬೆಯನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವಿರಾ? ಆಕೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನನಗೆಷ್ಟೋ ಶಾಂತಿ, ಸಂತೋಷ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಅವಳೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಕಾತರಳಾಗಿದ್ದಳು.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಿ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಅಗತ್ಯವಾಗಿ.—ನಾನೀಗ ಬರುತ್ತೇನೆ. (ಎಳುತ್ತಾನೆ. ರಾಣಿಯೂ ಎಳುತ್ತಾಳೆ.) ನಾನು ಹೇಳಿದುದು ಅಸ್ಯಥಾ ಭಾವಿಸಬಾರದು.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—ಹೇಳಿದರೇನು? ನಮ್ಮ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲವೆ?

[ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ನಿಂಬಯ್ಯ ಬಂದು]

ನಿಂಬಯ್ಯ— ನಾನು ಹೇಳಿದುದೇನು! ಬಸವಯ್ಯನದೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹುದುಗಿಹುದು. ಸ್ವಸ್ಥ ಸ್ಥಿರತೆರನ ಯುವಕರನು ನಾವೆಂದೂ ನಂಬಬಾರದು; ನಂಬಿದರೆ ಕೇಡು. ಅಂತಹರು ಹಾವಿರುವ ಹುತ್ತಗಳು. ಅವರ ನಾಡಿಗಳೆಲ್ಲ ಕಡೆಯೆತ್ತಿರುವ ಮಾರುವೇಷದ ಸರ್ಪಗಳು. ಅವರ ಬಂದೊಂದು ಕನಸಿನ ನಡುವೆ ಹುದುಗಿಹವು ನೂರಾರು ವಿಲಯಕಾಲದ ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚುಗಳು. ನಾವಿನ್ನು ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರದಿದ್ದರೆ ಗುಟ್ಟಿಲ್ಲ ರಟ್ಟಾಗಿ ನಮಗಶುಭವಾಗಬಹುದು.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—ಮುಂದೇನು ಮಾಡುವುದು!

ನಿಂಬಯ್ಯ— ಮುಂದೇನು ಮಾಡುವುದೆ? ಮಾಡಬೇಕಾದುದನು ಮಾಡುವುದು!

ಚೆಲುವಾಂಬೆ— ಹಾಗೆಂದರೆ?

ನಿಂಬಯ್ಯ—ಬಸವಯ್ಯನನು ಹಿಡಿದು ಸಂಹರಿಸಿ, ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಯನು ಸೆರೆಯಿಟ್ಟು ದರ್ಪದಿಂದಾಳುವುದು!

ಚಿಲುವಾಂಬೆ—ಸಿಂಬಯ್ಯ, ನಾನಿದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮ ತಿಸಲೊಲ್ಲೆ.

ನಿನ್ನ ಸಂಗವ ಸಡೆಯಲೆಂದು ಮಾತ್ರವೆ ನಾನು
ದೊರೆಯ ಕೊಲ್ಲಲು ಮನಸುವಾಡಿದನೆ ಹೊರತು
ರಾಜ್ಯಾಭಿಲಾಷೆಯಿಂದಲ್ಲ.

ನಿಂಬಯ್ಯ—

ಪ್ರಿಯೆ, ಎಸಿತು ದಿನ

ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಬೇಸವೆವು? ಒಂದಲ್ಲವೊಂದುದಿನ
ಒಯಲಾಗದರದು ನಮ್ಮಿರ್ವರೂಲೈವೇಟಂ!
ಆಗೆಮ್ಮ ಗತಿಯೇನು? ಒಂದಲ್ಲವೊಂದುದಿನ
ದೊರೆಯ ಸಾಸಿಗೆ ಸಿಬದ ಕಾರಣ ಬಯಲಿಗೆ
ಬೀಳುವುದು! ಆಗೆಮ್ಮ ಗತಿಯೇನು? ರಾಜ್ಯವಿರೆ,
ಕೈಯಲ್ಲಿ ದರ್ಪವಿರೆ ಆರನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ
ಸುಖದಿಂದೆ ಬಾಳಬಹುದು. ಇಲ್ಲದರೆ ನಾವೆಲ್ಲಿ?
ಪಾಪಿಗಳು ಇವರೆಂದು ತಕ್ಕವರು ಸೆರೆಮನೆಗೆ!
ಇಲ್ಲದರೆ ಮರಣದಂಡನೆ ವಿಧಿಸಿ ಕೊಲ್ಲುವರು!
ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಮೋದ್ಯಾನವೇ ಮನಣವಾದವುದೆಮಗೆ!
ನಮ್ಮ ಅಧರಾಮೃತವೆ ಗರಳವಾಗುವದೆಮಗೆ!
ಆದರಿಂದೆ ನಮ್ಮ ಮೊದಲಿನ ಬಯಕೆ ಬಸವಯ್ಯ
ಲಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಾವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ
ಆದರಿಂದಲೇ ಈಗ ನಮ್ಮ ಮೊದಲಿನ ಬಯಕೆ
ಸಿದ್ಧವುದು; ಶಾಶ್ವತದಿ ಬಾಳುವುದು! ಓ ಪ್ರಿಯೆ,
ಇಟ್ಟ ಹಜ್ಜೆಯ ಮರಳಿ ಹಿಂತೆಗೆವುದೇಕೆ?
ಹಸಿಯಾದರೇನಂತೆ? ಹೊಳೆಯಾದರೇನಂತೆ?
ರಕ್ತವೆಂದೂ ರಕ್ತ! ನಾನಿಹೆನು; ಹೆದರದಿರು!

ಚಿಲುವಾಂಬೆ (ಸುಯ್ಯ)—ಇಂತಾಗುವುದು ಎಂದು ನಾನು ಬಗೆದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯನನು ಕೊಂದು ಮುಂದೆ ಯಾರಿಗೆ ಪಟ್ಟೆ?

ನಿಂಬಯ್ಯ— ಬಸವಯ್ಯನೇನು ನಿನ್ನಯ ಮಗನೆ? ಮಲತಾಯಿ

ಎಂದನನು ನಿನ್ನ ನೆಡೆಮುಟ್ಟಿ ಹಳಿಯುತ್ತಿಹುದೆ
ನಾ ಬಲ್ಲೆ. ನಮ್ಮ ಸೋಮಯ್ಯನನು ದತ್ತಾಗಿ
ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಕೆಲಸವಾಗುವುದು.

ಚಿಲುವಾಂಬೆ—

ಪ್ರಿಯನೇ,

ನೀನೇನಿ ದಂತಕ್ಕೆ. ದೋಣಿಯಲಿ ಕುಳಿತಾಯ್ತು.
 ದೋಣಿ ತೇಲುತ್ತಿಹುದು. ಅದು ಮುಳುಗದಂದದಲಿ
 ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ.

ನಿಂಬಯ್ಯ— ಲಿಂಗಣ್ಣ

ಮಂತ್ರಿಯೇಂ ನೀಸಾರ್ಥಪರನೆಂದು ತಿಳಿದೆಯಾ ?

ಚಿಲುನಾಂಚಿ—ಅಹುದು. ಸಂಶಯವೇನು ?

ನಿಂಬಯ್ಯ— ನೀನರಿಯೆ ! ನೀನರಿಯೆ !

ಝದ್ರಾಂಬೆಯನು ರಾಜಪುತ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು
 ರಾಣಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲೆಳಸುತ್ತಿಹನು.
 ಬಸವಯ್ಯನೂ ಕೂಡ ಅವಳನೊಲಿದಿರುವಂತೆ
 ಸುದ್ದಿ ಒಂದಿದೆ ನನಗೆ. ನಮ್ಮ ಸಂಚುಗಳಂತೆ
 ನೂರಾರು ಸಂಚುಗಳು ಸಂಚರಿಸುತಿಹವಿಲ್ಲ.
 ತಪ್ಪಿದರೆ ನಮ್ಮೊಸಗೆಯೇ ನಮಗೆ ಸೂಡವ್ವುದು !

[ಪರದ ಬೀಳುವುದು.]

ದೃಶ್ಯ ೪

[ಬಿದನೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅನ್ನ ಸತ್ಪದ ಮೂಲೆಯ ಕೋಣೆ. ಅದರ ಹೊರಭಾಗದಲ್ಲಿ
 ರೈತನೊಬ್ಬನು ಕುಳಿತಿರುವನು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕೆಂಚಣ್ಣ ಬರುವನು.]

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಓಹೋ ಹೋ ಏನಯ್ಯಾ, ರಂಗಣ್ಣ ? ಬಹಳ ಅಪರೂಪ ದರ್ಶನ !

ರೈತ—ಬನ್ನಿ ಕೆಂಚಣ್ಣ ನವರೆ, ಕೂತುಕೊಳ್ಳಿ. (ಕೆಂಚಣ್ಣನು ಕೂತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.)
 ನಾನೋ ಅಪರೂಪ ? ನೀವೋ ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ನಿನಗೆ ನಾನು ; ನನಗೆ ನೀನು.

ರೈತ—ನೀವು ರಾಜಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನೌಕರರಾಗಿಬಿಟ್ಟಿರಿ. ನಮ್ಮಂಥವರು ನಿಮ್ಮ
 ಕಣ್ಣಿಗೆ ಜೀಳುತ್ತೇವೆಯೆ ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಬಳ್ಳೆಯ ನೌಕರಿಯವ್ವಾ ! ಇರುಳ್ಳೆಲ್ಲ ನಿದ್ದೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕಾವಲ ಕಾಯು
 ವುದು ! ಅದೂ ಒಂದು ನೌಕರಿಯೆ ! ಗ್ರಹಚಾರ !

ರೈತ—ಹಾಗೆಂದರೇನು ಸ್ವಾಮಿ ? ಆರಮನೆ ಬಾಗಿಲು ಕಾವಲು ಅದೃಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ
 ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆಯೆ ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಏನದೃಷ್ಟವೊ ಶಿವನೇ ಬಲ್ಲ !

ರೈತ—ಯಾಕೆ ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಯಾಕೆಂದು ಹೇಳಲಿ ಹೇಳು, ರಂಗಣ್ಣ ! ನನ್ನ ಗ್ರಹಚಾರ ! ಹೇಳ ಬಾರದು ; ಹೇಳದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಉಭಯ ಸಂಕಟ.

ರೈತ—ನಿನ್ನಗೇನು ಸಂಕಟ, ಸ್ವಾಮಿ ? ನಮ್ಮಂತೆ ಗೆಯ್ಯಬೇಕೆ ? ಉಳಬೇಕೆ ? ಬಿತ್ತಬೇಕೆ ? ತಲುಬು ಬರುತ್ತೆ ; ಸಾವಾಸು ಸಿಗುತ್ತೆ ! ನಮ್ಮಂತೆಯೋ ನಿಮ್ಮ ಬಲ್ತು ? ಮೂರು ಹೊತ್ತೂ ಕೂರತೆ ! ಈಗ ನೋಡಿ, ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಬರುತ್ತೆ. ಹುಡುಗರಿಗೆಲ್ಲ ಏನೋ ರೇಜಿಗ. ನನಗೂ ಸುಖವೇ ಇಲ್ಲ.

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಜೆನ್ನಾ ಗಿದ್ದೀಯಲ್ಲವಯ್ಯಾ !

ರೈತ—ಮೇಲೆಮೇಲೆ ನೋಡಲು ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತೇನೆ. ಏನೋ ಕಾಟ ನನಗೆ ಬಳಗೊಳಗೇ ! ನಮ್ಮ ದೊಂದು ಪಂಜೊಳ್ಳಿ ದೆವ್ವದಿಂದ ನನಗಂತೂ ಉಳಿಗಾಲ ಏಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಮನೆ ದನಕರುಗಳಿಗೆ ಕಾಟ ಕೊಡುತ್ತೆ. ಅದಕ್ಕೇನಾದರೂ ಏಧೂತಿ ತಂದು ಕಟ್ಟಿದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತೆ. ಅವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸರಿ, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ! ಬಿಟ್ಟು, ನನಗೆ ! ಅಂತೂ ಸುಖಏಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಈ ಸನ್ನೇಸಿಗಳ ಹತ್ತಿರ ಏನಾದರೂ ಇಧೂತಿ ಇಸುಕೊಂಡು ಹೋಗೋಣ ಅಂತ ಒಂದೆ. ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಮಹಾತ್ಮರಂತೆ ! ಅವರ ಹೆಸರೇನು ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ತೃಣಾನಂದ ಪರಮಹಂಸರು !

ರೈತ—ಹೌದು, ಹೌದು, ಮರೆತಿದ್ದೆ. ಅಂಥಾ ದೊಡ್ಡ ಹೆಸರು ನನ್ನ ಈ ಹಾಳು ಮೆದುಳಿಗೆ ಹಿಡಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ.—ಅವರು ದಿನಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಹುಲ್ಲು ತಿನ್ನುತ್ತಾರಂತೆ, ಹೌದೇ ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಕೆಲವು ದಿನ ಅದನ್ನೂ ತಿನ್ನುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ. ಆದರೂ ನೋಡು ಹೇಗಿ ದ್ದಾರೆ, ಬಟ್ಟೆಗಳಂತೆ !

ರೈತ—ಅದು ಹೇಗೆ ಸ್ವಾಮಿ ? ನಾವಿಷ್ಟು ತಿಂದರೂ ನಮ್ಮದು ಹಂಚಿಕಡ್ಡಿಯ ಬಾಳು !

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಅದೆಲ್ಲ ಯೋಗಶಕ್ತಿ ಕಾಣಯ್ಯಾ ! ಆರಮನೆಯವರು ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಒರುತ್ತಾರೆ ! ದೊಡ್ಡ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳು !

ರೈತ—ಈಗ ನೀವೇಕೆ ಬಂದಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿಗೆ ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ನಾಸು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೇ ಮೊದಲೇ, ಹೇಳಬಾರದು ಎಂದು ?

ರೈತ—ಅಷ್ಟೇನು ಗುಟ್ಟು, ಸ್ವಾಮಿ ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಗುಟ್ಟು ! ಹೇಳಿದರೆ ನನ್ನ ತಲೆ ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತದೆ !

ರೈತ—ಅಯ್ಯೋ ಹಾಗಾದರೆ ನನಗೇಕೆವಾಪ್ಪ ಅದು ?—ಹೋಗಲಿ ಎಲೆಯುಡಿಕೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಿ. (ಎಲಿಯಡಕೆ ಚೀಲ ಕೊಡುವನು. ಕೆಂಚಣ್ಣ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ)

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಏನೋ ಕೇಳಿದೆಯಲ್ಲಾ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಬೇಡ.

ರೈತ—ತಲೆ ಹೋಗುವ ಕೆಲಸವಾದರೆ ಬೇಡವ್ವಾ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಹೇಳುತ್ತೇನೆ! ಆದರೆ ಗುಟ್ಟಾಗಿಟ್ಟಿರಬೇಕು.—ನಮ್ಮ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಯವರು ತೀರಿಕೊಂಡರಷ್ಟೇ ?

ರೈತ—ಅಯ್ಯೋ ಎಂಥಾ ಮಹಾನುಭಾವರು! ಅವರ ದೊರೆತನದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಮ ಕೂಡ ಕಾಲಿಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ! ನಾವೆಲ್ಲ ಅವರು ಸಾಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ್ದೆವು! ಅದು ಹೇಗೆ ಸತ್ತರು, ಸ್ವಾಮಿ? ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದಿಹಾಗೆ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಸಾವಿಗೇನವ್ವಾ! ಹೇಳಿ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತದೇನು?

ರೈತ—ಹಾಗಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿ. ಅಷ್ಟು ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾಗಿದ್ದವರು ಹಾಗೆ ಸಾಯುವುದೆಂದರೇನು?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ನಮಗಿಲ್ಲ ಅದೇ ಸೋಜಿಗ! ಹೋಗಲಿ ನನ್ನ ಕತೆ ಬೇಡವೇನು, ನಿನಗೆ?

ರೈತ—ಹೇಳಿ, ಸ್ವಾಮಿ. ಸಸ್ತೇಸಿಗಳು ಬರುವುದು ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೊತ್ತೋ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಬೇಡ. ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಗುಟ್ಟು.

ರೈತ—ಹೇಳಿ, ಸ್ವಾಮಿ. ನಾನು ಯಾರಿಗೆ ಯಾತಕ್ಕೆ ಹೇಳಲಿ? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಾಗವೇ ಇಲ್ಲ. ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದರೊಳಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಮರೆತೇ ಹೋಗಿರುತ್ತದೆ.

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ನಾನು ಮೊನ್ನೆ ಕಾವಲು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ರಾತ್ರಿ ನಮ್ಮ ಬಾಳದೇ ಹೋದ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಯವರನ್ನು ಕಂಡೆ?

ರೈತ (ಹೆದರಿ)—ಏನೇನು?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಗಾಬರಿ ಬೇಡ. ಸಿಜವಾಗಿಯೂ ಕಂಡೆ. ಅದಕ್ಕೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದು ನಾನು, ಏನಾದರೂ ವಿಭೂತಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗೋಣ ಎಂದು.

ರೈತ—ಒಹೋ ಸಸ್ತೇಸಿಗಳು ಬಂದರು!

[ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಬರುವನು. ದಾಂಡಿಗೆ ದೇಹ. ನೋಡಿದರೆ ಹುಲು ತಿಂದು ಜೀವಿಸುವಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಂಚಣ್ಣನೂ ರೈತನೂ ಎದ್ದು ದಂಡಪ್ರಣಾಮಮಾಡುವರು ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಶಿವ! ಶಿವ! ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ, ಕುಶಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕೂರುತ್ತಾನೆ.]

ಸಂನ್ಯಾಸಿ (ರೈತನನ್ನು ನೋಡಿ)—ಶಿವ, ನಿನಗೇನು ಬೇಕು?

ರೈತ—ವಸೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸ್ವಸ್ಥವಿಲ್ಲ. ನನಗೂ ಏನೋ ರೇಚಿಗೆ, ದೇವರೂ!

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಎಲ್ಲಾ ತಿಳಿಯಿತು. (ಕರೆಯುವನು) ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ! ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ! (ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಬರುತ್ತಾನೆ.) ಮಂತ್ರದರ್ಪಣ! (ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.) ಶಿವ!

ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! . . . (ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ದರ್ಶನವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಹೋಗುವನು.)

ಶಿವ, ಇಲ್ಲಿ ಬಾ. (ರೈತನು ಭಯದಿಂದ ಹತ್ತಿರ ಬರುವನು.) ತೆಗೆದುಕೋ. (ರೈತನು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡಲು) ತೆಗೆದುಕೋ? (ಕನ್ನಡಿಯನ್ನು ನೀಡುವನು.)

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಹದರಬೇಡ, ತೆಗೆದುಕೋ, ರಂಗಣ್ಣ! (ರೈತ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವನು.)

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ನೋಡು, ಆ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ! (ರೈತ ನೋಡುವನು.) ದೈತ್ಯನ ಮುಖ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲವೇ?

ರೈತ—ಇಲ್ಲ, ದೇವರೂ, ನನ್ನ ಮುಖ ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಅದೇ ದೈತ್ಯನ ಮುಖ ಕಾಣಿಯ್ಯಾ!

ರೈತ (ಹೆದರಿ)—ಆ! ಆ! ಆ! (ಎಂದು ಮುಖವೆತ್ತುವನು.)

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ದೈತ್ಯನಿಗೆ ನಿನ್ನ ಮುಖದಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೊಂದು ಕಷ್ಟವೇ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಏನೂ ಕಷ್ಟವಿಲ್ಲ, ದೇವರೂ.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಇತ್ತಕ್ಕೊಡು ಕನ್ನಡಿಯನ್ನು. (ರೈತನು ಕೊಡುವನು) ಆಗಲಿ, ಇವತ್ತು ಕೇಳಿ. ನಾಳೆ ಬಂದು ಖಂಡುಗ ಬತ್ತ, ದಕ್ಷಿಣೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

ರೈತ (ಸ್ವಗತ)—ಝಲ್ಲ ತಿಂದು ಜೀವಿಸುವವರಿಗೆ ಖಂಡುಗ ಬತ್ತವೇಕಪ್ಪಾ? (ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ) ಆಗಲಿ, ದೇವರೂ. ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟರೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.

(ಸಂನ್ಯಾಸಿ ತಲೆಯಲ್ಲಾ ಡಿಸಿ ಸಮ್ಮತಿಶಲು ಕೆಂಚಣ್ಣನಿಗೆ) ಕೆಂಚಣ್ಣ, ಬರುತ್ತೇನೆ.

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಬಳ್ಳಿಯದಯ್ಯ, ಹೋಗಿ ಬಾ. (ರೈತ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ನಿನ್ನ ದೇನು, ಕೆಂಚಣ್ಣ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಭೂತಿ ಬೇಕಿತ್ತು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಸತಕ್ಕ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಗುಟ್ಟಿನ ವಿಷಯ, ದೇವರೂ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಅರಮನೆಯ ಸಹವಾಸ, ಕೆಟ್ಟದ್ದು. ನಿಮ್ಮ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದೆ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ? ನೀನು ಕಂಡಿದ್ದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮಹಾರಾಜರ ಪ್ರೇತವೇ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಅಯ್ಯೋ, ಸ್ವಾಮಿ, ಗುಟ್ಟಾಗಿಟ್ಟಿರಬೇಕು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಮಗೆ ಆಗಬೇಕಾದುದೇನಯ್ಯಾ, ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನಾರೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನು, ನೀನು, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ.

ಕೆಂಚಣ್ಣ (ಮೆಲ್ಲಗೆ)—ಹೌದು, ಶಿವ! ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮಹಾರಾಜರೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು. ಮೊದಲನೆಯ ದಿನ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಇದ್ದೆ. ನಿನ್ನೆ ನಾನೂ ಹೊನ್ನಯ್ಯನವರೂ ಇಬ್ಬರೂ ಇದ್ದೆವು. ನಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಮಾತಾಡಲೇ

ಇಲ್ಲ. ಇವತ್ತು ರಾಜಕುಮಾರರೂ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಗುಟ್ಟಾಗಿ. ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ಈ ಸುದ್ದಿ. (ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಮುಗುಳ್ಳುಗುವನು.) ಅದಕ್ಕೇ ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಭೂತಿ ಬೇಕು, ಸ್ವಾಮಿ.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ (ಕೂಗಿ)—ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ! ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ!

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ (ಒಳಗಿನಿಂದ)—ಆಜ್ಞೆ!

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಭೂತಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ—ಬಂದೇ! (ಎಂದು ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಹೋಗುವನು.)

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಭಯಬೇಡ, ಕೆಂಚಣ್ಣ. ಇದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೋ. (ವಿಭೂತಿ ಕೊಡುವನು.)

ನಿನಗೆ ಯಾವ ಕಾಟವೂ ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ.

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ದಯೆಯಿರಲಿ, ದೇವರೂ, ಬರುತ್ತೇನೆ. (ಎಂದು ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ವಿಭೂತಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಒತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವನು.)

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಶಿವ! ಶಿವ! (ಅಶೀರ್ವದಿಸುವನು. ಕೆಂಚಣ್ಣ ಸಿಪ್ಪ ಮಿಸುವನು.) ರಂಗದಾಸ!

ರಂಗದಾಸ! (ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಬರುವನು.) ನೀನು ಇಂದೇ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೊರಡಬೇಕು. ಸಿದ್ಧನಾಗು. ಒಂದು ರಾಜಕಾರ್ಯ ಒದಗಿದೆ. ಹೈದರಾಲಿಯವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ದಂಡೆತ್ತಿಬರುತ್ತಾ ಸುಸಮಯ ದೊರಕಿದೆ. ನಾನೊಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದುಕೊಡುತ್ತೇನೆ.—ನಿನ್ನ ಕುದುರೆಯೆಲ್ಲಿ?

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ—ಆ ಸೆಟ್ಟಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿದೆ.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿ ಬಾ. ಈ ರಾತ್ರಿಯ ಹೊರಡಬೇಕು. ಬಹುಶಃ ನೀನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭ ದೊರಕಲಾರದು. ಹೈದರಾಲಿಯವರು ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಪಾಲಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸಿಕ್ಕಬಹುದು.

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ—ರಾಮರಾಯರೆ, ದೊರೆ ಕೊಲೆಯಾಗಿರುವನೇ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ನೀನು ನಡೆ.—ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

[ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ಪ್ರಣಾಮಮಾಡಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ

ಸನ್ನೆಯಂತೆ ಕೂತುಕೊಳ್ಳುವನು.]

ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ—ಗುರುಗಳೆ, ನಿನ್ನೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿದ್ರೆಹತ್ತಿತು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದೆ ನಲ್ಲವೆ?

ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ—ಆದರೆ ನಡುವೆ ಯಾರೋ ಒಂದು ಎದೆಯಮೇಲೆ ಕೂತುಕೊಂಡು ಕತ್ತು ಹಿಸುಗಿದಂತಾಯ್ತು! ನನಗೇಕೋ ಭಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರತಿ

ರಾತ್ರಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಏನಾದರೊಂದು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ತಾವು ಏನಾದರೂ ಒಂದು ಮಂತ್ರಕವಚ ಕೊಟ್ಟರೆ ಬದುಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ, ತಮ್ಮ ಹೆಸರು ಹೇಳಿಕೊಂಡು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಅದಕ್ಕೇನು? ಕೊಡುತ್ತೇನಯ್ಯ. ನಾವಿರುವುದೇಕೆ? ಪರೋಪಕಾರ ಮಾಡಲಲ್ಲವೇ? ಆದರೆ ರೋಗದ ಗುಟ್ಟು ತಿಳಿಯದೆ ಮದ್ದು ಕೊಡುವುದು ತಪ್ಪು. ನಾಳೆ ಬಾ. ನಾನು ಕೇಳುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಮುಚ್ಚು ಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಉತ್ತರ ಹೇಳಬೇಕು. ಏನೂ ಸಂಕೋಚ ಬೇಡ ನಿನಗೆ. ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಹತ್ತಿರ ಗುಟ್ಟೇನು? ವೈದ್ಯನೊಡನೆಯೂ ಗುರುವಿನೊಡನೆಯೂ ಗುಟ್ಟು ಮಾಡಿದರೆ ಕ್ಷೇಮಕರವಲ್ಲ.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ಆಗಲಿ, ದೇವರೂ ನೀವು ನನಗೆ ವೈದ್ಯರೂ ಹೌದು, ಗುರುಗಳೂ ಹೌದು. ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ನಾನು ಗುಟ್ಟು ಮಾಡುವುದಂದರೇನು? ಅಂತೂ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ನನಗೆ ಹಿಡಿದಿರುವ ಶನಿ ಹಿಡಿಸಿದರೆ ಅಷ್ಟೇ ಸಾಕು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ನಿನಗೊಬ್ಬನಿಗೇ ಅಲ್ಲ; ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಶನಿ ಹಿಡಿದಿದೆ ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ. ಈಗತಾನೆ ಆ ಕಂಚಣ್ಣನೂ ಬಂದಿದ್ದ. ವಿಧೂತಿ ಕೊಟ್ಟು ಕಳಿಸಿದೆ.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ಅವನಿಗೆ ಏನಾಗಿದೆಯಂತೆ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಅವನಿಗೂ ಶನಿಯ ಕಾಟ. ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ತೀರಿಹೋದ ಮಹಾರಾಜರು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರಂತೆ.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ (ಬೆಚ್ಚಿ ಬಿದ್ದು)—ಆ! ಎಲ್ಲಿ? ಏನು? ಅಯ್ಯೋ—

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ನನಗದೆಲ್ಲ ತಿಳಿಯದು. ಇವತ್ತು ರಾತ್ರಿ ರಾಜಕುಮಾರನೂ ಕೂಡ ಹೋಗುತ್ತಾನಂತೆ ಅದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ (ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು)—ನಾನು ಕೆಟ್ಟಿ, ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ. ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕು!

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಶಿವನಿದ್ದಾನೆ!

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ನನಗೆ ನೀವೇ ಶಿವ! ಕಾಪಾಡಬೇಕು!

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಶಿವವೂಜೆ ಮಾಡು. ಇವತ್ತು ಎಲ್ಲಿಗೂ ಹೋಗಬೇಡ. ನಾಳೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಾ.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ಅಪ್ಪಣೆ! (ದಂಡಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ ಹೋಗುವನು.)

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಇದೀಗ ಸುಸಮಯ ಹೈದರಾಲಿಯವರಿಗೆ! ಈಗಲೇ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ.

(ಹೋಗುವನು.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು.]

ದೃಶ್ಯ ೫

[ಲಿಂಗಣ ಮಂತ್ರಿಯ ಮನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗ. ಲಿಂಗಣ, ಬಸವಯ್ಯ, ರುದ್ರಾಂಬೆ ಬರುವರು. ರುದ್ರಾಂಬೆ ಸುಮಾರು ಹದಿನಾರು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ತರುಣಿ. ಚೆಲುವೆಯಾದರೂ ಆಕೆಯ ಅಂಗವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ದುರ್ಬಲತೆಯ ಚಿಹ್ನೆಯಿಲ್ಲ. ಕೋಮಲೆಯಾದರೂ ಸಬಲಿಯಂತೆ ತೋರುತ್ತಾಳೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಸಹಜನಾದ ಆಕೆಯ ಸೌಂದರ್ಯದ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಸಮಯ ಬಂದರೆ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮಲು ಅನುವಾಗಿದುವ ಪೌರುಷಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ರೌದ್ರವಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಬಹು ದೂರದ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಮನೋಹರವಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಸುಕೋಮಲ ಮಧುರವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ದಿಟ್ಟತನದ ಕುರುಹು ತೋರುವುಸು]

ಲಿಂಗಣ—ಕುಳಿತುಕೋ, ಬಸವಯ್ಯ. (ರುದ್ರಾಂಬೆಗೆ) ರುದ್ರಾ, ನಿನ್ನಿ ನಿಯನಿಗೆ ಮನಸು ತಲ್ಲಣಗೊಂಡಿದೆ. ನೀನಾತನನು ಸಂತಪಿಸಬಲ್ಲೆ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆತಂದಿದ್ದೀನಿ. ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮಮಯ ಸುಂದರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಶಾಂತಿ ಲಭಿಸಬಹುದು. (ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುವ ಬಸವಯ್ಯನಿಗೆ) ರಾಜಕುಮಾರ, ನಾನೀಗಲೆ ಬರುತ್ತೇನೆ. ರುದ್ರಾ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರಲಿ. (ಲಿಂಗಣ ಹೋಗುವನು)

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ರಾಜಕುಮಾರ,

ದೂಖಭಾರದೊಳಿನ್ನ ಮರೆತಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ.
ನಿನ್ನ ಕಲಿಸೋಳು ನಾಸೂ ಭಾಗಿಯಾಗಲು ನನಗೆ
ವುಣ್ಯವಿಲ್ಲವೋ ಏನೋ? ತಂದೆಗಳ ಮರಣದಲಿ
ನೀನು ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ ಬಿನ್ನ ನಾಗಿಹೆ ಎಂದು
ಕೇಳಿ ಮರುಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ಇಂದು ನಿನ್ನನು ನೋಡ
ಬೇಕೆಂಬ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿತು. ಧನ್ಯಳಾದೆ!
ನಿನ್ನ ದುಗುಡದೊಳಿಸಿತನಾದರೂ ನಾಂ ವೊತ್ತು
ಧನ್ಯಳಾಗುವ ತೆರದೆ ಕೃಪೆಮಾಡು.

ಬಸವಯ್ಯ—

ರುದ್ರಾಂಬೆ,

ನನ್ನ ದುಗುಡದ ಹೊರೆಯ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆಯೂ ಹೇರಿ
ಶರದದ ಮುಗಿಲಿನಂತೆ ಶುಭ್ರವೂ ಹಗುರವೂ
ಆಗಿ ಆಕಾಶದಲಿ ನಲೈಯಿಂ ತೇಲುತ್ತಿಹ
ನಿನ್ನೆದೆಯನೇತಕ್ಕೆ ಕಾರಮುಗಿಲನ್ನಾಗಿ
ಮಾಡಲಿ?

ರುದ್ರಾಂಜಿ— ಹಾಗೆನ್ನ ದಿರು, ಇನಿಯು. ಸುಖದಲ್ಲಿ
 ಅರೆಪಾಲನೆಕಸುತಿಹ ನಾನು ನಿನ್ನ ಕಲಿನಲಿ
 ಅರೆಪಾಲನಾನಂದದಿಂದೇ ಬಯಸುತಿಹೆನು.
 ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವಾದರೂ ಇರುವುದೇತಕ್ಕೆ ?
 ಸೊಂದೆಡೆಯ ಸಂತ್ಯೆಸಲ್ಲವೇ ? ಜೀವನದ
 ಕೋಟಲೆಯ ಭಾರವನು ಪರಿಹರಿಸಲ್ಲವೇ ?

ಬಸವಯ್ಯ—ನೀನಾ ಕಾರ್ಯವನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುವೆ.
 ನಿನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯವೂ, ನಿನ್ನ ಮಾಧುರ್ಯವೂ,
 ನಿನ್ನ ನಲೈಯ ನೆನವೂ ನನ್ನ ಸಿದುವೆಂಟು
 ಮೊರೆದಿಹವು. ನನಗೆ ನೀನೊಬ್ಬಳೇ ಶಾಶ್ವತ
 ಧ್ರುವತಾರೆ ! ತಿಮಿರ ಪರಿವೃತವಾದ, ಸರ್ವದಾ
 ಸಮ್ಮುಖಿತವಾದ ಈ ಸಂಸಾರಶರಣಿಯಲಿ
 ಮೊರೆಮೊರೆದು ನೊರೆಗರೆವ ಪೆರ್ಡೆಗಳೆಗಳ್ಳದಲ್ಲಿ
 ಬಿದ್ದೆ ದ್ದು ತೇಲುತಿಹ ಬಾಳಕಿರುದೋಣಿಯಲಿ
 ಕುಳಿತು ಕಾತರನಾದ ನನಗೆ ನೀನೇ ಬಂದು
 ಶಾಶ್ವತ ಧ್ರುವತಾರೆ ! ನೀನೆನ್ನ ಬಳಿಯಿರಲು
 ಬಾಳೆಲ್ಲ ಹಗುರವಾದಂತಾಗೆ ಶಾಂತಿ
 ಮೂಡುವುದು ಮನದಲ್ಲಿ.—ನಿಂತಿರುವೆಯೇಕೆ ?
 ಬಾ, ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೋ ! (ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಕೈತೋರುವನು.)

ರುದ್ರಾಂಜಿ (ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬಳಿ ಬಂದು ನಿಂತು)—ಹಾಗಾದರಾನಿಂದು
 ಧನ್ಯಳೆಂದೇ ತಿಳಿದೆ !—ಪ್ರಿಯನೇ, ಇನ್ನೆನಿತು
 ದಿನ ಇಂತು ಕೊರಗುವುದು ತಂದೆಗಳ ನಿಧನಕ್ಕೆ ?

ಬಸವಯ್ಯ (ಸುಯ್ದು)—ಪಿತನ ನಿಧನಕ್ಕಾಗಿ ನಾನಿಂತು ಕೊರಗುತ್ತಿಲ್ಲ.

ರುದ್ರಾಂಜಿ—ಮತ್ತೇನು ?

ಬಸವಯ್ಯ (ವ್ಯಸನದಿಂದ)—ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಿ, ರುದ್ರಾಂಜಿ ?—
 ನಿಂತುಕೊಂಡಿಹುದೇಕೆ ? ಬಾ, ಕುಳಿತುಕೋ.—

(ಆಕೆಯ ಕೈಹಿಡಿದು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೂತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿ)

ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಿ ? ಹೇಳಿ ನಂಬುವರಾರು ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ಇನಿಯ, ನಾಂ ಬಲ್ಲೆ. ನನ್ನ ಪಿತನರುಹಿದನು.
ಆದರಾ ಸಂಶಯಕೆ ಕಾಲಿಲ್ಲವೆಂದೆನ್ನ
ಭಾವನೆ.

ಬಸವಯ್ಯ— ಚೇಳಿಗೆ ಕಾಲೇಕೆ, ರುದ್ರಾ ?
ಕೊಂಡಿಯೊಂದೇ ಸಾಕು !

ರುದ್ರಾಂಬೆ— ಕ್ಷಮಿಸು, ರಾಜಪುತ್ರಾ ;
ಚೆಲುವಾಂಬೆಯೆದೆಯಲ್ಲೆ ಚೇಳುಗಳಿಗೆಡೆಯಿಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ—ಓ ನಲ್ಲೆ, ನೀನೇನು ಬಲ್ಲೆ ? ಚೇಳುಗಳಿರವು
ಕಡಿಸಿಕೊಂಡವಗಲ್ಲದೆ ಇತರರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದೆ ?
ತಂದೆಯಳಿದಿನ್ನೂ ವಾರಗಳೂ ಕಳೆದಿಲ್ಲ ;
ಸಿಂಹಯ್ಯನೊಡನೆ ಸರಸವಾಡುತ್ತಿಹಳು !

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ಆಕೆಯತ್ತುದನು ನಾನು ಕಂಡಿಹಳು !

ಬಸವಯ್ಯ— ಶಿವ ಶಿವಾ !

ಎಲ್ಲ ಹುಸಿಗಂಬನಿಗಳಲ್ಲೆ ? ರುದ್ರಾಂಬೆ,
ಕಣ್ಣೀರ್ಗಗಳಾದಲಿ ನಾಕವಿರಬಹುದು,
ನರಕವಿರಬಹುದು ; ಹರುಷವಿರಬಹುದು,
ಶೋಕವಿರಬಹುದು. ಕೃತನಕೆ ಕಂಬನಿಯೆ
ಮನುಗಾಗಬಹುದು. ಚೆಲುವಾಂಬೆಯಶ್ರುಗಳ
ಹೃದಯದಲಿ ವೋಸಳೆಗಳ ಮಡುವಿಹುದ ನಾಂ ಬಲ್ಲೆ.

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ಕಾರಣವನರಿಯದೆಯೆ ದೋಷವನು ಹೇಳುವುದೆ ?

ಬಸವಯ್ಯ—ಇಂದಿಸಿರುಳೆಲ್ಲವನು ಮನಗಾಣುವೆನು !

ರುದ್ರಾಂಬೆ— ಆದಂತು ?

ಬಸವಯ್ಯ—ತಂದೆಯನು ಕಂಡು ಮಾತಾಡುವೆನು !

ರುದ್ರಾಂಬೆ (ಬೆಕ್ಕಸದಿಂದೆ)— ಏನೇನು

ಬಸವಯ್ಯ—ತಂದೆಯನು ಕಂಡು ಮಾತಾಡುವೆನು ! ಬೆಚ್ಚ ದಿರು.
ಮೊನ್ನೆ ಕಾವಲುಗಾರ ಕಂಚಣ್ಣಿಸಿರುಳಲ್ಲಿ
ನನ್ನ ತಂದೆಯ ರೂಪವನು ಕಂಡನಂತೆ !
ನಿನ್ನೆ ಹೊನ್ನಯ್ಯನೂ ಅವನ ಜೊತೆಯೊಳೆ ಹೋಗಿ
ಕಂಡೆನೆಂದುಸುಂದನು. ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲಂತೆ.

ಇಂದು ನಾನೂ ಅವರನೊಡಗೊಂಡು ನಡೆದು
ತಂದೆಯಂತೆಯೆ ಕಂಡುಬಂದರದು ಸುಡಿಸುವೆನು.

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ಇದು ದಿಟವೆ ?

ಬಸವಯ್ಯ— ಹೊನ್ನ ಯ್ಯನೇನು ಸುಳ್ಳಾಡುವನೆ ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ಇನಿಯ, ನಿನ್ನೂ ಹೆ ದಿಟಮಪ್ಪ ಪಕ್ಕದಲಿ

ನಿನ್ನ ಸಾಹಸವೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನದಾಗುವುದು !

ಬಸವಯ್ಯ—ಇದನು ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಹೇಳದಿರು.—ಎಲ್ಲಿ ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ— ನೋಡಿ ಬರುತ್ತೇನೆ. (ಹೋಗುವಳು.)

ಬಸವಯ್ಯ—ಓ ಚೆಲುವೆ, ನೀನೆನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರೆ ನನಗಿನಿತು

ಸೊಗಸುಹುದು ! ಬಿದಿಯ ಬಯಕೆಯ ಮೊದಲ ಕಿಡಿ ನೀನು !

ಬಿರಿಯುವಲರಂತೆ, ಸುಳಿಸುಳಿವ ತೆಂಬೆಲರಂತೆ,

ವಿರುಪ ಹೊಂಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ನಲಿವ ಕಿಂದಳಿರಂತೆ,

ಬಿರಿಮುಗುಳ ಮುಡಿವಿರುವ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಹೊದರಂತೆ,

ಹೊಸ ಮುಗಿಲಿನಲಿ ನಲಿವ ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲಿನಂತೆ,

ನೊರೆಯ ಸೇಸೆಯ ಚೆಲ್ಲಿ ಬಿಂಕದಿಂ ಪರಿಯುತಿಹ

ತೊರೆಯಂತೆ, ಮುಂಬೆಳಗಿಸೈಸಿರಿಯ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಂತೆ

ಮೆರೆಯುತಿಹೆ, ಓ ನಲ್ಲೆ, ಚೈತ್ರದಾಗನುನದಲಿ

ನಳನಳಿಸಿ ನಲಿವ ಬಸವಾಲೆಯಂತೆ !

ನೀನೆನಗೆ ಚೈತ್ರದಾತೆ ! ನೀನೆನಗೆ

ಜೀವರಸವಾಹಿನಿ ! ಬಾಳ ಮರುಭೂಮಿಯಲಿ

ನೀನೆನಗೆ ಮರುವನ ! ರುದ್ರಾಂಬೆ ! ರುದ್ರಾಂಬೆ !

(ರುದ್ರಾಂಬೆ ಹೋದೆಡೆಗೇ ನೋಡುತ್ತ ಕಣ್ಣೊರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು.]

ಅಂಕ ಎರಡು

ದೃಶ್ಯ ೧

[ಆರಮನೆಯ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ. ನಡುರಾತ್ರಿ—ಕೆಂಚಣ್ಣು, ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಬಸವಯ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು.]

ಬಸವಯ್ಯ—ಏನು ಮೌನ, ಏನು ಶಾಂತಿ, ಈ ಪ್ರಕೃತಿರಂಗದಲ್ಲಿ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಆದರೂ ಭಯಂಕರ.

ಬಸವಯ್ಯ—ಹೌದು, ಮಹತ್ತಾದುದೆಲ್ಲ ಭವ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಭಯವೆಂಬುದು ನಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಮಾತ್ರ. ನೋಡು, ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಈ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳ ಮಾಯೆ ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ. ಈ ಸೌಂದರ್ಯವೂರದಲಿ ನನ್ನದೆಯ ಕೋಟಲೆಯೆಲ್ಲ ಹಗುರವಾದಂತಾಗಿ ತೇಲುತ್ತಿದೆ. ನಾವೈತಂದ ಕಬ್ಬವೇ ವಿಸ್ಮೃತಿಯನ್ನೈದುತಿದೆ.—ಈಗ ಹೊತ್ತು ಎಷ್ಟಿರಬಹುದು?

ಕೆಂಚಣ್ಣು—ನಡುರಾತ್ರಿ ಕಳೆದಿದೆ, ಸ್ವಾಮಿ. ಇನ್ನೇನು ಅದು ಬರುವ ಸಮಯ.

ಬಸವಯ್ಯ—ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ನಾನೊಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾನವನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಬಾರದಾಗಿತ್ತೆ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಸಾಮಾನ್ಯರು ಈ ರೀತಿ ಆಲೋಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ನಿನಗೀಗ ಕೊರತೆಯೇನು?

ಬಸವಯ್ಯ—ನೋಡಿದೋ, ಎಂತಹ ಶಾಂತಿ ಕಡಲಾಡುತ್ತಿದೆ!

ಎಂತಹ ಸೊಬಗು ಸೂರೆಯಾಗಿಹುದು ಈ ನಮ್ಮ

ತಿರೆಯಲ್ಲಿ! ಈ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವೆಮ್ಮನು

ಕೈಬೀಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಿದೆ ಉತ್ತಮ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ.

ಈ ಸೊಬಗನೀಕ್ಷಿಸಲು, ಈ ಶಾಂತಿಯನು ಸಮಯ,

ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯಮರವಾಣಿಯ ಕರೆಯನಾಲಿಸಲು,

ದೊರೆತನದ ದೂಳು ಸುಕಿದಕ್ಕೆ ಗಳಿಂದಾಗದು;

ಹಮ್ಮಿಯಿಂ ರುಚಿಗಟ್ಟ ಎದೆಗೆ ಶಾಂತಿಯು ಸಿಗದು;

ಸಿರಿಬೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿರುವ ಕರ್ಣಗಳಿಗಾ ವಾಣಿ

ಕೇಳಿಸದು!—ಹೊತ್ತಿಲ್ಲ; ನಮಗೆ ಪುರಸತ್ತಿಲ್ಲ!

ಬಳಸಂಚುಗಳ ಹೂಡಲೆಮಗಿಹುದು ಹೊತ್ತು;

ಸರರ ಛಿದ್ರವನರಸಲೆವುಗಿಹುದು ಬೇಕಾದ
 ಪುರಸತ್ತು! ಸೊಬಗನಾಸ್ವಾದಿಸಲು ಹೊತ್ತಿಲ್ಲ!
 ಗಗನದ ಅನಂತತೆಯನೀಕ್ಷಿಸುತ್ತೆ ಮೈಮರೆಯೆ
 ಹೊತ್ತಿಲ್ಲ! ಬನದ ಹೂವನು ನೋಡಿ ಬಣ್ಣಿಸಲು
 ನನುಗೆ ತೆರಪಿಲ್ಲ! ಹಕ್ಕಿ ಹಾಡಲು ನಿಂತು
 ಆಲಿಸಲು ಹೊತ್ತಿಲ್ಲ!—ಮರ್ತ್ಯದಲ್ಲೆಹ ಮಧುರ
 ಸ್ವರ್ಗ ಬಿಂದುಗಳೆತ್ತೆ ಸೌಂದರ್ಯ ಸಾಧನಗಳು?
 ಸತ್ತಮೇಲೆವುಗೆ ಸಿಗಬಹುದು ಪುರಸತ್ತು
 ಆದರೇ ಚೆಲ್ವು ಸಿಗುವುದೆ? ಯಾವನಿಗೆ ಗೊತ್ತು?

ಕೆಂಚಣ್ಣು—ಆಲ್ಲಿ ನೋಡಿ! ಬರುತ್ತಿದೆ! ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! . . .
 ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ನೋಡಲ್ಲಿ, ಬಸವಯ್ಯ, ನೋಡಲ್ಲಿ!
 ಬಸವಯ್ಯ—ನನ್ನ ತಂದೆಯೆ ಹೌದು! ಶಿವಶಿವಾ!

[ಭೂತ ದೂರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ.]

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಮಾತಾಡಿಸು! ಮಾತಾಡಿಸು!
 ಬಸವಯ್ಯ—ಶಿವಶಿವಾ ಕಾಪಾಡು!

ದೇವವೋ? ದೇವತೆಯೋ? ಯಾರಾದರಾಗಿರು!
 ಶುಭವು ನಿನ್ನದ್ದೇಶವೋ? ಅಶುಭವುದ್ದೇಶವೋ?
 ನಾನರಿಯೆ! ಆಕಾರದಲಿ ನೀನು ನನ್ನ
 ತಂದೆಯನೆ ಹೋಲುತ್ತಿಹೆ. ಅದರಿಂದೆ ನುಡಿಸುವೆ:
 ಬಸವೇಂದ್ರ ಭೂಮಿಸನಿ, ಓ ತಂದೆ, ಓ ದೊರೆಯೆ,
 ಬಿದನೂರನಾಳಿದ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಬೇಡುವೆನು;
 ಪಡಿಸುಡಿಯನಿತ್ತೆನ್ನ ಮನದ ಸಂದೇಹವನು
 ಪರಿಹರಿಸು. ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನಾದ ನೀನಿಂತೇಕೆ
 ದಿಕ್ಕಿರದೆ ಮಡಿದವನ ಆತ್ಮದಂದದಲಿ
 ಪ್ರೇತರೂಪದಿ ರಾತ್ರಿಯನು ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವೆ?
 ಇದರರ್ಥವೇನರುಹು! ದುಃಖದಿಂದೆನ್ನೆದೆಯು
 ಸಿಡಿಯುತ್ತಿದೆ. ಓ ನನ್ನ ತಂದೆಯೇ, ಮಾತಾಡು!
 ನೀನನ್ನ ತಂದೆಯೇ ದಿಟವಾದರೆನಗೆ ನುಡಿ!
 ಏಕೆಂತು ತೋಳುತ್ತಿಹೆ? ಬಯಕೆಯೇನಿಹುದಿಲ್ಲಿ?

ನಿನಗಾವ ರೀತಿಯಲಿ ನಾನು ನೆರವಾಗಬಲ್ಲೆ ?
ಹೇಳು! ಸುಡಿ! ಮಾತಾಡು! . . .

(ಭೂತ ಸನ್ನೆ ಮಾಡುವುದು.)

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಅಯ್ಯೋ, ಕೈ ಬೀಸಿ ಕರೆಯುತ್ತಿದೆ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಆವ ಗುಟ್ಟನೋ ನಿನಗೊಬ್ಬನಿಗೇ ಹೇಳುವಂತೆ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಅಯ್ಯೋ, ಹೋಗಬೇಡಿ, ಸ್ವಾಮಿ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಹೋಗುವುದೆಂದರೇನು? ಹುಡುಗಾಟವೇ!

ಬಸವಯ್ಯ—ಇಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಲದಕೆ ಸಂಕೋಚವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಅದರೊಡನೆ
ಹೋಗುವೆನು.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಅದಾಗದು, ಬಸವಯ್ಯ! ನಿನಗೇನು ಮರುಳಾಟವೇ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ದಮ್ಮಯ್ಯ! ಖಂಡಿತ ಹೋಗುವುದು ಬೇಡ!

ಬಸವಯ್ಯ—ಭಯವೇಕೆ, ಹೊನ್ನಯ್ಯ? ನನ್ನ ಬೇವನವೊ

ನನಗೆ ತೃಣಕಿಂತ ಕಡೆ! ನನ್ನಾತ್ಮೆ? ಆದನೇನು

ಮಾಡಬಲ್ಲುದು? ಅಮರವಾದುದು! ನೋಡದೋ,

ಮರಳಿ ಕೈ ಬೀಸುತ್ತಿದೆ! ಹೋಗಿಯೇ ಹೋಗುವೆನು!

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಸ್ವಾಮಿ, ನಿಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲೆಯಾದರೂ ಕರೆಗೋ ಬಾವಿಗೋ ಹಾರಿಸಿಬಿಡು
ತ್ತದೆ! ಹೋಗಬೇಡಿ, ನಿಮ್ಮ ದಮ್ಮಯ್ಯ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ಬಸವಯ್ಯನ ಕೈ ಹಿಡಿದು)—

ಸತ್ಯವೋ ಕಪಟವೋ ನೀನರಿಯೆ ಒಸವಯ್ಯ.

ಎಲ್ಲೆಯಾದರೂ ನಿನ್ನ ನೆಕದೊಯ್ದು ಕಿಬ್ಬಿಯಲಿ

ತಳ್ಳಿದರೆ! ಅಧವಾ ರುದ್ರಾಕೃತಿಯನಾಂತು

ನಿನ್ನ ಮೆದುಳನೆ ಕದಡಿ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಸಿದರೆ!

ಬಸವಯ್ಯ—ಕರೆಯುತ್ತಿದೆ! ಕೈ ಬಿಡು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ನಾನು ಬಿಡೆ! ನೀನು ಹೋಗಕೂಡದು!

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಅಯ್ಯೋ, ನಿಮ್ಮ ದಮ್ಮಯ್ಯ!

ಬಸವಯ್ಯ (ಅಧಿಕಾರ ಯುಕ್ತ ವಾಣಿಯಿಂದ)—ಬಿಡು ಕೈಯ, ಹೊನ್ನಯ್ಯ!

(ಕೊಡಹುವನು.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಇಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹದಾಣೆ! ನೀನು ಹೋಗಲಾರೆ!

ಬಸವಯ್ಯ—ಅಯ್ಯೋ, ನನ್ನ ಸತ್ತರು ಕೇಸರಿಯಂತೆ ಕರಳಿದೆ!—ಆ!—ಇನ್ನೂ ಸನ್ನೆ
ಮಾಡಿ ಕರೆಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ!—ಕೈಬಿಡು, ಹೊನ್ನಯ್ಯ! (ಹೋರಾಡಿ ಬಿಡಿಸಿ

ಕೊಂಡು) ತಡೆದರೆನ್ನ ನು ನಿಮಗೂ ಅದುವೆ ಗತಿಯಾಗುವುದು. (ಭೂತಕ್ಕೆ)
ನಡೆ, ಬರುತ್ತೇನೆ! (ಭೂತದೊಡನೆ ಹೋಗುವನು.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಅವನಿಗೇನೋ ಹುಚ್ಚು ಕೆರಳಿದೆ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ನಾವೂ ಹೋಗೋಣ ಅವರ ಹಿಂದೆಯೇ. ಈಗ ಅವರ ಮಾತು ಕೇಳಬಾರದು.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಆಗಲಿ, ಬಾ. ಏನಾಗುವುದೋ ನಾನು ಬೇರೆ ಕಾಣೆ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ನಮ್ಮ ನಾಡಿಗೇನೋ ಕೇಡುಗಾಲ ಬಂದಿದೆ, ಸ್ವಾಮಿ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಶಿವಾ, ಅವಂಗಳವಾಗದಿರಲಿ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಬನ್ನಿ! ಬನ್ನಿ! ಹೊತ್ತಾಯ್ತು! (ಹೋಗುವನು.)

[ಸರದೆ ಬೀಳುವುದು.]

ದೃಶ್ಯ ೨

[ನಿಂಬಯ್ಯನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೊಠಡಿ. ಸೋಮಯ್ಯ, ಶಿವಯ್ಯ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಶಿವಯ್ಯ ಸೋಮಯ್ಯನಿಗಿಂತಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿರಿಯವನು. ತೆಳ್ಳಗೆ ಬಲವಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಬಾಹ್ಯದಿಂದ ಆತನ ಆಂತರ್ಯವನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಲಾಗುವಂತಿಲ್ಲ.]

ಶಿವಯ್ಯ—ನಿನ್ನಿಂದ ನನಗೊಂದು ಮಹದುಪಕಾರವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಸೋಮಯ್ಯ—ಅದೇನು ನನ್ನಿಂದಾಗುವ ಉಪಕಾರ ?

ಶಿವಯ್ಯ—ನೀನು ನೆರವಾಗಲೊಪ್ಪಿದರೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಸೋಮಯ್ಯ—ನಿನಗಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾರಿಗೆ ನಾನು ನೆರವಾಗುವುದು ?

ಶಿವಯ್ಯ—ಈಗೊದಗಿರುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿದರೆ ಅದರಿಂದ ನಿನಗೂ ಮಹದುಪಕಾರವಾಗಬಹುದು.

ಸೋಮಯ್ಯ—ಏನದು ?

ಶಿವಯ್ಯ—ರಾಚ್ಯ ಲಾಭ!

ಸೋಮಯ್ಯ—ರಾಚ್ಯ ಲಾಭ! (ಆಲೋಚಿಸಿ) ಹೌದು, ಅರ್ಥವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಬಸವಯ್ಯನಿದ್ದಾನಲ್ಲವೆ ?

ಶಿವಯ್ಯ—ಅದನ್ನೇ ನಾನೂ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು! ನಿನಗೂ ನಿನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೂ ನಡುವೆಯಿರುವ ಅರಣ್ಯವೇ ನನಗೂ ನನ್ನ ಪ್ರೇಯಸಿಗೂ ನಡುವೆ ಬಂದಿದೆ.

ಅದನು ದಹಿಸದೆ ನಾವು ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಲಾರೆವು.

ಸೋಮಯ್ಯ—ಏನದು, ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳಬಾರದೆ ?

ಶಿವಯ್ಯ—ನಾನು ರುದ್ರಾಂಬೆಯನು ಮೋಹಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಸೋಮಯ್ಯ—ಹೌದು, ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ.

ಶಿವಯ್ಯ—ಆದರೆ ಆಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಕಣ್ಣಿತ್ತಿ ಕೂಡ ನೋಡುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಸೋಮಯ್ಯ—ಅದೇಕೆ? ನಿನಗೇನು ರೂಪವಿಲ್ಲವೆ? ವಿದ್ಯೆಯಿಲ್ಲವೆ? ಸಂಪತ್ತಿಲ್ಲವೆ?

ಶಿವಯ್ಯ—ಬಸವಯ್ಯನಿರುವವರೆಗೆ ಆಕೆ ಶಿವಯ್ಯನಿಗೆ ಲಭಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.—ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯ ಲಭಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.

ಸೋಮಯ್ಯ—ಹೌದು, ಮಾಡುವುದೇನು?

ಶಿವಯ್ಯ—ಏನಿದು? ಸೇನಾಪತಿಯ ಪುತ್ರನಾಗಿ “ಮಾಡುವುದೇನು?” ಎನ್ನುತ್ತೀ ಯಲ್ಲಾ! ರಾಣಿಗೆ ನಿನಗೆ ತಂದೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸ್ನೇಹ! ಎಷ್ಟು ಸಲಗೆ! ಎಷ್ಟು ಪ್ರೇಮ!

ಸೋಮಯ್ಯ—ಶಿವಯ್ಯ, ಅದರಿಂದ ಅಭಾವೇನೇ ಇರಲಿ, ನನಗೇನೋ ಅದು ಹಿತವಾಗಿಲ್ಲ.

ಶಿವಯ್ಯ—ಈ ಸ್ವಪ್ನಾದರ್ಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮೂಲೆಗಿಡು. ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಕಾಷ್ಠಕ್ಕೆ; ವಾದಕ್ಕೆ! ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕಲ್ಲ! ನೀನೂ ಬಸವಯ್ಯನಂತೆಯೇ ಆದೆಯೋ ಹೇಗೆ? ಅವನೂ ಕೂಡ ಈಗೀಗ ಕನಸಿನಿಂದ ಇಳಿದು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ನೀನೇಕೋ ಸ್ವಪ್ನಜೀವಿಯಾಗುವಂತಿದೆ!

ಸೋಮಯ್ಯ—ಶಿವಯ್ಯ, ಅವಳು ಮಹಾಪಾಪಿಣಿ!

ಶಿವಯ್ಯ (ಹುಸಿನಗೆಯಿಂದ)—ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನನು ಗೇನು? ಪಾಪವೋ ಪುಣ್ಯವೋ ಪ್ರಯೋಜನವಾದರೆ ಸಾಕು. ನಿನಗೆ ರಾಜತ್ವ ಬೇಡವೇ?

ಸೋಮಯ್ಯ—ಯಾರಾದರೂ ಬೇಡವೆನ್ನುವರೇ?

ಶಿವಯ್ಯ—ಹಾಗಾದರೆ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮೂಲೆಗಿಟ್ಟು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅನುವಾಗು. ಅವಳು ಯಾರಾದರೇನಂತೆ? ನಿನಗೆ ತಂದೆಗೆ ಬೇಕಾದವಳಾಗದ್ದಾಳೆ. ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರೆ ಬಿದನೂರು ಸಿಂಹಾಸನ ನಿನ್ನ ಕೈಸೇರುವುದು. ನೀನು ಒಂದಡಿ ಮುಂದಿಟ್ಟರೆ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಹತ್ತಡಿ ಮುಂದಿಟ್ಟು ನಿನ್ನೆಡೆಗೆ ಹಾರಿಬರುವಳು.

ಸೋಮಯ್ಯ—ಈಗೇನು ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವೆ?

ಶಿವಯ್ಯ—ನಾನು ನಿನಗೆ ಸರವಾಗುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನಿಂದ ನನಗೂ ಉಪಕಾರವಾಗುವುದು. ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯ ದೊರಕುವುದು. ನನಗೆ ರುದ್ರಾಂಬೆ ಲಭಿಸುವಳು. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪೌರುಷವಿದ್ದರೆ ಮುಂದುವರಿ!

శోమయ్య—ఎనేండు తిళిదిరువే? ఎద్దునింతరే నాను హులి!

శివయ్య—బసవయ్యన కేలె!

శోమయ్య (బిచ్చి దవనంతే)—ఎను? ఎను!

శివయ్య (దృఢవాణియింద)—బసవయ్యన కేలె!

శోమయ్య—శివయ్య, బిదనూరు దోరేతనకే కేలె హేళ్ళు బేలె! అదరల్లియూ గేళయన కేలె!

శివయ్య (వికటవాగి నక్క)—సిన్న కేళ్ళిగే కిచ్చిడలి! సేనాపతియ మగ నాదుదకే సాధకవాయుతు! హోగలి, నీను కేలె మాడబేడ వయ్య; మాడువవరు మాడువదు! (బాగిలల్లి సద్దు) యారల్లి? (శోమయ్య బాగిలు తరేయే తిమ్మజుట్టి బరుత్తానే.) ఎను జుట్టి, నీను హోగిద్దు కార్యవేనాయుతు?

శోమయ్య—ఎను కార్య?

తిమ్మజుట్టి—ఎనూ ఇల్ల, స్వామి. సంన్యాసిగళింద తాయిత తరలు హేళి ద్దరు. (తాయితయన్న శివయ్యనిగే కేలెడలు)

శోమయ్య—అదేనదు, శివయ్య?

శివయ్య—స్త్రీవశీకరణ యంత్ర!

శోమయ్య—రుద్రాంబేగాగియే? (శివయ్య ముగుళ్ళ గువను.)

తిమ్మజుట్టి—ఇన్నోండు హేస సుద్ది, స్వామి! ఎనూ కేడుగాల!

శివయ్య—ఎనదు?

తిమ్మజుట్టి—సంన్యాసిగళింద గోత్తాయుతు.

శివయ్య—ఎనదు?

తిమ్మజుట్టి—కేంజణ్ణ హేళిదనంతే!

శివయ్య (గట్టియాగి)—అదేను హేళబారదే! (జుట్టి బేదరు)

శోమయ్య—ఇదేకే హిగే బేళ్ళు త్తిద్దియే?

తిమ్మజుట్టి—తిరిహోదవరు ధూతవాగి కాణిసికేండరంతే!

శివయ్య }
శోమయ్య } —యారు? యారు?

తిమ్మజుట్టి—దో రే గళు!

శివయ్య }
శోమయ్య } —ఎను! ఎను!

ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ—ಆಜೆಮೊನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ಕೆಂಚಣ್ಣ ಕಾವಲಿದ್ದಾಗ ಕಂಡನಂತೆ. ಮೊನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ಹೊನ್ನಯ್ಯನವರೂ ಹೋಗಿ ಕಂಡರಂತೆ. ನಿನ್ನ ರಾತ್ರಿ ಬಸವಯ್ಯನವರೂ ಕಾಣಲು ಹೋಗಿದ್ದರಂತೆ.

ಸೋಮಯ್ಯ—ಇದೇನೊ ಕೌತುಕದ ಸುದ್ದಿ.

ಶಿವಯ್ಯ—ರಾಣಿಯವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯೇ ಇದು ?

ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ—ಇಲ್ಲ.

ಶಿವಯ್ಯ—ಹೋಗಿ ತಿಳಿಸು, ಬೇಗ ನಡೆ. (ಜಟ್ಟಿ ತರಳುವನು.) ಸೋಡಿದೆಯಾ ? ನೀನೀಗ ಹಿಂಜರಿದರೆ ನಿನಗೂ ಕೇಡು, ನಿನ್ನ ತಂದೆಯವರಗೂ ಕೇಡು ! ಮುಂಬರಿದರೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಅಾಫ !

ಸೋಮಯ್ಯ—ಭೂತ ಮಾತಾಡಿದ್ದರೆ, ಅನಾಹುತ !

ಶಿವಯ್ಯ—ಬಸವಯ್ಯನು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿ ನಿನ್ನ ಯ್ಯನ ಮೇಲೆ ಕತ್ತಿ ಕಟ್ಟುವನು. ನಿನಗೂ ಶುಭವಾಗುವಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ.

ಸೋಮಯ್ಯ—ಈಗೇನು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು ?

ಶಿವಯ್ಯ—ಬೇಗ ಹೋಗಿ ನಿನ್ನ ತಂದೆಗೂ ರಾಣಿಗೂ ಈ ಸುದ್ದಿಯನೊರೆದು ಅವರಿಬ್ಬರನೂ ಹಿಡಿದು ಮೊದಲು ಸರೆಯೊಳಿಡಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ—ನೋಡೋಣ. ನಿನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ನಾನಿದ್ದೇನೆ, ಹೆದರಬೇಡ. ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯ ; ನನಗೆ ರುದ್ರಾಂಬೆ !

ಸೋಮಯ್ಯ—ಹಾಗಾದರೆ ಈಗಲೇ ಹೋಗಬೇಕು. ತಡಮಾಡಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಬಹುದು. (ಏಳುವನು.)

ಶಿವಯ್ಯ (ಏಳುತ್ತ)—ನೀನು ಅರಮನೆಗೆ ಓಡು. ನಾನು ವಿಶೇಷ ವರ್ತಮಾನಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಒರುತ್ತೇನೆ. ಬೇಗ !

(ಇಬ್ಬರೂ ಹೋಗುವರು.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು.]

ದೃಶ್ಯ ೩

[ಬಿದನೂರಿನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಚಿಲುವಾಂಬೆ ನಿಂಬಯ್ಯ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ]

ನಿಂಬಯ್ಯ—ದೇವಿ,

ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿಯ ಕಥೆ ದಿಟವೊ ಸಟಿಯೋ ನನಗೆ
ಸಂದೇಹ.

ಚಿಲುವಾಂಬೆ—

ಸಂದೇಹವೇತಕ್ಕೆ ? ನಮ್ಮೊಡನೆ
ಸುಳ್ಳಾಡುವನೆ ಜಟ್ಟಿ ?

నింబయ్య— ఎల్లీయాదరూ లుంటి ?

సత్తవరు మరళి భూమిగే మరళువుదు నిజవే ?

జీలువాంటి—తర్కక్తే తావల్లవీ భూమి ! ఇల్లి

ఎను బీకాదరూ నడయబడుదు !

నింబయ్య (నసునక్క) — హేంగుసర సంబుగేగి

కణ్ణిల్ల, కాలిల్ల ! బాయి బీకాదశ్శు !

మన్నీ సన్న ను, దేవి. ననగిసో సందేహ.

జీలువాంటి—హాగాదరా కథిగే నిన్న ఏవరణి ఎను ?

నింబయ్య—వివరణియే ? సీను లూహిసలారయా, క్కీళు !

జీలువాంటి—నన్న బగే కదడిడుదు. నాను లూహిసలరియే.

నింబయ్య— ఒసవయ్య సూయోత్త కే దేహవను సీడే

యారో సృజిసీద సంశు ! నమ్మ సంతాదరూ

ఆపరాధిగళు ఎందు మూలేగిల్లెలు సేయ్య

జాలవిదు. బలియు నమ్మ ను సుక్తి బిళిశిమవ

మున్న వే నావదను తుండుగ్గియలే బీకు.—

ఎననాలిలొచిమవే ? నిసగి భయవాగిదేయే ?

జీలువాంటి—భయవల్ల. ముందిన లుపాయవను సేసేయుతిహే.

ఎనసేసగువుదో నానరియే.

నింబయ్య—

నానరివే !

నిన్న బింబలవిరలు నాసేల్ల మాడువేను.

జీలువాంటి—అదు ఎను ?

నింబయ్య— హిందుముందను సూడదేయే ఈగ

ఒసవయ్య లింగణ్ణ రను హిడిదు సరేమసేయో

ళిడబీకు.

జీలువాంటి— ప్రమాదవాగువుదు !

నింబయ్య—

ఏకే ?

జీలువాంటి—జనరు నమ్మ దే తప్పు ఎందు నిధ్ధరిసి

దంగేయేకదే బిడరు. ఒసవయ్య లింగణ్ణ

ఇబ్బరూ జనర ప్రితిగే పాత్రరాదవరు.

నమ్మ స్థేస్థవు కూడ నమగిదురుబిళువుదో

ఎసో నా కాణి !

ನಿಂಬಯ್ಯ—

ಪೊಳ್ಳು ಭಯವಿದು, ದೇವಿ.

ಜನರು? ಜನರು ಕುರಿಗಳು! ನನ್ನ ಮುಂದವರು

ನಿಲ್ಲವರೆ? ಸೈನ್ಯದ ವಿಧೇಯತೆಯೊ ನನಗಿರಲಿ!—

ಬಾ ಸೋಮಯ್ಯ—(ಸೋಮಯ್ಯನು ಬರುತ್ತಾನೆ.)

ಚಿಲುವಾಂಚಿ—ಏನು ಸುದ್ದಿ, ಸೋಮಯ್ಯ? ತಿಮ್ಮಚಟ್ಟಿ ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲ ನಿಜವೇ?

ಸೋಮಯ್ಯ—ನಿಜವೋ? ಸುಳ್ಳೋ? ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಸುದ್ದಿ ಊರೊಳಗೆಲ್ಲ

ಹಬ್ಬಹೋಗಿದೆ. ಪುರಜನರು ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ಸೇರಿ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳು

ತಿದ್ದಾರೆ.

ನಿಂಬಯ್ಯ—ಬಸವಯ್ಯನಲ್ಲ, ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯೇ?

ಸೋಮಯ್ಯ—ಬಸವಯ್ಯನು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳ ನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ

ರಾಜಕಾರ್ಯದಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ವಾರ್ತೆ. ನಿಜನರಿಯಲು ಶಿವಯ್ಯ

ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ.

ನಿಂಬಯ್ಯ—ದೇವಿ, ಇನ್ನು ಕಾಲವಿಳಂಬವಾಡಿದರೆ ನಮಗೆ ಶುಭವಲ್ಲ.

ಚಿಲುವಾಂಚಿ—ಸೋಮಯ್ಯ, ನೀನಿನ್ನು ಮುಂದೆ ನನ್ನ ದತ್ತುಕುವರ. ನಿನ್ನ ತಂದೆಯವ

ರಂತೆಯೇ ನೀನೂ ನಮಗೆ ಈ ವಿಕಸನ ಸಮಯದಲಿ ಸಹಾಯವಾಗಿರಬೇಕು.

ಸೋಮಯ್ಯ—ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ, ತಾಯಿ.

ನಿಂಬಯ್ಯ—ಶಿವಯ್ಯನೇಕೆ ಇತ್ತಕಡೆಗೇ ಓಡಿಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ?

ಸೋಮಯ್ಯ—ಏನೋ ಅವಸರದ ಸುದ್ದಿಯಿರಬೇಕು! (ಶಿವಯ್ಯ ಬರುವನು.)

ಚಿಲುವಾಂಚಿ—ಏನಾಯ್ತು, ಶಿವಯ್ಯ?

ಶಿವಯ್ಯ—ಬಸವಯ್ಯನು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಪಿತೂರಿ ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಊರಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಾಹಾಕಾರ ಹಬ್ಬುತ್ತಿದೆ. ನಮಗೆ ಕ್ಷೇಮಕರವಾಗಿಲ್ಲ. ತಡ

ವಾಡಿದರೆ ಅನುಂಗಳವಾಗಬಹುದೆಂದು ಓಡಿಬಂದೆ.

ನಿಂಬಯ್ಯ—ಸೋಮಯ್ಯ, ಶಿವಯ್ಯನೊಡನೆ ಹೋಗಿ ಸೇನೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವಂತೆ

ರುದ್ರಯ್ಯನಿಗೆ ತಿಳಿಸು. ಬೇಗ ನಡೆ. ನಾನು ಹಿಂದೆಯೇ ಬರುತ್ತೇನೆ.

(ಸೋಮಯ್ಯ ಶಿವಯ್ಯ ಹೋಗುವನು.)

ಚಿಲುವಾಂಚಿ—ಪ್ರಿಯನೇ, ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಮುಂಬರಬೇಕು.

ನಿಂಬಯ್ಯ— ಎಚ್ಚರಿಕೆಗಿಂತಲೂ ಕೆಚ್ಚು ಇರಬೇಕೇಗ.

ದೇವಿ, ನಿನಗೆ ಭಯಬೇಡ. ನಾನೆಲ್ಲವನು

ಮಾಡುವೆನು. ನಿನೊ ಲೈಯೊಂದಿರಲಿ, ಸಾಕದೇ

ನನಗೆ ಬಲೈ! ಅವರಿಬ್ಬರಮೆಗೆರಡು

ಕತ್ತರಗಳಾಗಿಹರು. ದುಃಖದಾಧಾರಗಳನು
ಮೊದಲು ಪರಿಹರಿಸುವುದೆ ಸುಖಕೆ ಆಧಾರ !
ನನ್ನೊಡನೆ ನೀನೂ ಬಾ. ನಿನ್ನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವೇ
ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ದ್ರೇಕಗೊಳಿಸುವುದು ಸೈನಿಕರಲಿ !

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು.]

ದೃಶ್ಯ ೪

(ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ, ರುದ್ರಾಂಜಿ, ಬಸವಯ್ಯ, ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಎಲ್ಲರೂ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವರು.)

ಬಸವಯ್ಯ—ಮಂತ್ರಿಗಳೇ,

ನನ್ನೊಹೆ ತಪ್ಪೆಂದು ನೀವು ತಿಳಿದುದೆ ತಪ್ಪು !
ಹೊನ್ನಯ್ಯನಿಹನಿಲ್ಲಿ ಅದಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಬಸವಯ್ಯನಾಡುವುದು ದಿಟ ; ನಾನೆ ಕಣ್ಣಾರೆ
ಕಂಡಿಹೆನು. ಬಸವಯ್ಯನದರೊಡನೆ ತೆರಳಲ್ವೆ
ಯತ್ತಿ ಸಲು ನಾನೆನಿತು ತಡೆನೆಂಬುದ ಕೇಳಿ.

ಬಸವಯ್ಯ—ಚಂದ್ರಿಕೆಯ ಮಾಯೆಯಲಿ ರಾಜಗಾಂಭೀರ್ಯದಲಿ
ಐತಂದುದಾ ರೂಪು. ನೋಡಿದರೆ ತಂದೆಯನೆ
ಹೋಲಿತ್ತು. ಅದೆ ಉಡುಗೆ ! ಅದೆ ತೊಡುಗೆ ! ಅದೆ ನಡಿಗೆ !
ಆಮೇಲೆ ಅದು ಸುಡಿಯೆ ನನ್ನಯ್ಯನದೆ ವಾಣಿ !
ಮಾತನಾಡಿಸಲು ಕೈಬೀಸಿ ಕರೆದುದೆನ್ನನು.
ಕೈಹಿಡಿದು ನಿಲಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಹೊನ್ನಯ್ಯನನು
ಕೊಡಹಿ ಕೈಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರೊಡನೆ ಹೋದೇ.

ರುದ್ರಾಂಜಿ—ಆಯ್ಯೋ, ಆಮೇಲೆ ?

ಬಸವಯ್ಯ—ಹೇಳುತ್ತ ಅದು ಕಂಬಸಿಯ ಸೂಸುತಿತ್ತು !
ಆಯ್ಯೋ ಆ ಸೋವನೇನೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸಲಿ ?

ರುದ್ರಾಂಜಿ—ಎನೆಂದಿತು ?

ಬಸವಯ್ಯ— “ನಾ ನಿನ್ನ ಪಿತನ ಪ್ರೇತಾತ್ಮ ;
ಅಕಾಲಮರಣದಿಸಿಂತು ಪ್ರೇತವಾಗಿಹೆನು.
ಪ್ರೇತಭೂಮಿಯೊಳೆನ್ನ ಕರ್ಮ ಸಮೆವನ್ನೆ ವರಂ
ನನಗೆ ತೊಳಲಿಕೆ ತಪ್ಪದೈ, ಮಗುವೆ. ಬೆದರದಿರು,

ಸತ್ತವರು ಕಾಣಿಸುವುದಪರೂಪವಾದರೂ
 ಬೆದರದಿರೆನಗೆ, ಮಗುವೆ! ನನ್ನ ಲೋಕದ ಕಥೆಯ
 ನಿನಗಿನಿತನೊರೆದರೂ ನಿನ್ನ ನೆತ್ತರು ತಣ್ಣು
 ಹೆವ್ವುಗಟ್ಟೀತು! ಕುದಿದಾವಿಯಾದೀತು!
 ಕಣೆಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ಮೈನವಿರು ನಿಮಿರ್ನಿಂತು
 ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯ ಸಮತೆ ಕೆಟ್ಟೀತು! ಅಲ್ಲದೆಯೆ,
 ನನ್ನ ಗುಟ್ಟನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಲಾಣತಿಯಿಲ್ಲ,
 ಮರ್ತ್ಯರಾದವರಿಗೆ ಅದನರಿಯೆ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ!”

ರುದ್ರಾಂಜಿ—ಮುಂದಾದುದೇನು? ನನ್ನೆದೆ ಕುದಿಯುತ್ತಿದೆ!

ಬಸವಯ್ಯ—“ಚೆಲುವಾಂಬೆ ನಿಂಬಯ್ಯರಿಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ
 ಔಷಧಿಯ ನೆವದಿಂದೆ ನನಗೆ ವಿಷವನು ಕುಡಿಸಿ
 ಕೊಂದರು” ಎಂದಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತ ಹೇಳುತ್ತ
 “ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಯದು ಸರಳಹೃದಯವು, ಮಗೂ,
 ಆತನರಿಯನು ನಿಜವ” ಎಂದು ರೋದಿಸಿತು!
 ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ಓ ರುದ್ರಾಂಜಿ,
 ನೀವು ಕಲ್ಲಾಗಿದ್ದರೂ ಕರಗುತ್ತಿದ್ದಿರಿ ಅಲ್ಲಿ.
 ಪಾದರಿ ಎಂದು ಚೆಲುವಾಂಬೆಯನು ನಂದಿಸುತ್ತೆ, ದ್ರೋಹಿ
 ಎಂದು ನಿಂಬಯ್ಯನನು ಶಪಿಸುತ್ತೆ ಇಂತೆಂದಿತು :
 “ನೋಡಿಗಳಾ ಪಾದರಿ ತನ್ನ ವಿಟನೊಡನೆ
 ಸರಸ ಸಲ್ಲಾಪದಲಿ ಸಂತೋಷದಲಿ ಕಾಲ
 ಕಳೆಯುತ್ತಲಿಹಳು. ಬಸವಯ್ಯ, ವಂಶವ ಕೆಡಿಸಿದಾ
 ಕುಲಗೇಡಿಯನು ಅವಳ ನಿಂಬಯ್ಯನೊಡಗೂಡಿ
 ಬೇವದಿಂ ನುಡಿಸಲಾರೆಯಾ ಬೆಂಕಿಯಲಿ ಅದ್ದಿ ?
 ಆಗಲೀಗೆನ್ನೆದೆಯು ತಣಿಯುವುದು, ಮಗುವೆ!
 ಕಥೆ ಮುಗಿದುದೆಂದರಿಯಬೇಡ. ನಿನ್ನನು ಕೊಂದು
 ರಾಜ್ಯವನ್ನ ಪಹರಿಸಲೂ ಯತ್ನಗೈಯುವನು
 ಆ ಪಾಪಿ ನಿಂಬಯ್ಯ! ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರು!
 ಲಿಂಗಣ್ಣನಿಗೆ ನಿಜವನೊರೆ! ಬೇಗ! ಇಲ್ಲದಿರೆ,
 ತಳುವಿದರೆ ಅಳುಕಿದರೆ ಸರ್ವನಾಶ!
 ಬಸವಯ್ಯ, ಬಿಡನೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವನು, ಬದುಕಿ
 ಪಾಳೆಯ್ಯದಿರು; ಸತ್ತು ನಿಂಬಯ್ಯಗೀಯದಿರು!”

ಇಂತೊರೆಯುತ್ತಿರೆ ಮೂಡುದೆಸೆ ಕೆಂಪಡರ್ದುದನು
ಕಂಡು ಬೇಗನೆ ನನ್ನ ಬೀಳ್ಕೊಂಡಿತು! —
ನಿಮಗಿನ್ನೂ ಸಂದೇಹವೇ ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪಿಷ್ಟೆ !

ನರಕವಿಂತುಟು ನಾಕವೇಷದಲಿ ಬಹುದೆಂದು
ನಾನರಿದುದಿಲ್ಲ.—(ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವ ಲಿಂಗಣ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿ)
ತಂದೆಯೇ, ನಿಮಗಿನ್ನು ಸಂದೇಹವೇಕೆ ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ (ಕಂಬನಿದುಂಬಿ ಎದುರಿಗೆ ಯಾರನ್ನೋ ನೋಡಿದವನಂತೆ)—

ಅಯ್ಯೋ ಮಹಾರಾಜನೆ,
ನಿನ್ನ ಬಳಿ ನಾನಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಯ್ತೆ ?
ನೀನು ಮದ್ದನು ಒಲೆ ನಂದರೂ ನಾನಯೆ
ಬಲವಂತದಿಂದೆ ಕುಡಿಸಿದೆನಲ್ಲಾ ! ಶಿವ ಶಿವಾ !
ಅವರಲ್ಲ, ಅವರಲ್ಲ ! ನಾನೆ ಕೊಲೆಪಾತಕನು !
ಇದಕೆ ಮುಯ್ ತೀರಿಸಿಯೆ ತೀರುವೆನು !
ಲಿಂಗಣ್ಣನೆದೆಯಲ್ಲ ಬೀವಿರುವೆನಿ ವರಂ,
ಧಮನಿಯಲಿ ಸೆತ್ತಿರುವೆನಿ ವರಂ
ದುಷ್ಟ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಸಾಹಸವ ಮಾಡಿ
ಋಣಮುಕ್ತನಾಗುವೆನು ! (ಬಸವಯ್ಯನಿಗೆ)—
ರಾಜಕುಮಾರ, ಕ್ಷಮಿಸೆನ್ನ !
ನೀನು ನನಗಿಂತಲೂ ಚಾಣ್ಣೆಯುಳ್ಳವನು.
ನನ್ನೀ ಮುದಿ ಮೆದುಳೆ ಕಪಟವರಿಯುವ ಶಕ್ತಿ
ತೊಲಗಿಹುದು. ಆದುದಾಯಿತು ; ಇನ್ನು —

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ಇನ್ನು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ !

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—

ನಾವೆಚ್ಚಿರುವ ಮುನ್ನ

ಅವರೆ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು ಕೆಲಸ ಕಡಬಹುದು.
ಹಾವು ಮೊಟ್ಟೆಯನೊಡೆದು ಹೊರಗೆ ಬಹ ಮುನ್ನವೇ
ಮೊಟ್ಟೆಯನು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಮಾಡಲೆಬೇಕು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ —

ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ನೀನು ನಡೆ. ರುದ್ರಯ್ಯನೇ
ಮೊದಲಾದ ದಳದಳದ ನಾಯಕರಿಗಿದನೊರೆದು
ನಿಂಒಯ್ಯ ಚೆಲುವಾಂಬೆಯರ ಕುಹಕಕಿಳಿಯದಂತೆ

ಮಾಡು. ನಾವೀಗಳೊಡನೆಯೆ ಬಂದು ಕಾಣುವೆವು.

(ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಹೋಗುವನು.)

ಬಸವಯ್ಯ, ನಾವೀಗ ಸೇನೆಯನ್ನೂ
ಪುರಜನರನ್ನೂ ಕಂಡು ದಿಟವರುಹಿ, ಚೆಲುವಾಂಬೆ
ನಿಂಬಯ್ಯರನು ಹಿಡಿದು ಸೆರೆಗೊಯ್ಯಲೇ ಬೇಕು.
ಕೈಮಿಂಚಿದರೆ ನಮಗೇ ಅವರ ಗತಿಯಾದೀತು!

(ತರೆಯ ಹಿಂದೆ ಗದ್ದಲ.)

ಬಸವಯ್ಯ—ಗದ್ದಲವೇನದು ಹೊರಗೆ ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ನೋಡಿ ಬರುತ್ತೇನೆ. (ಹೋಗುವಳು.)

ಬಸವಯ್ಯ—ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ನನಗೇನೋ ಸಂದೇಹವಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಾವು ತಡಮಾಡಿ
ದೇವು! (ರುದ್ರಾಂಬೆ ಓಡಿಬರುವಳು.)

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಏನದು ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ಸೋಮಯ್ಯ ರುದ್ರಯ್ಯರು ಕೆಲವು ಜನ ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಏಕೆ ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ನೋಡಿದೋ ಬಂದರು !

(ಸೋಮಯ್ಯ ರುದ್ರಯ್ಯರು ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಬರುವರು.)

ಸೋಮಯ್ಯ—ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ನೀವೂ ಬಸವಯ್ಯನೂ ರಾಜಕೈದಿಗಳು.

(ಎಲ್ಲರೂ ಬೆರಗಾಗುವರು.)

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಏನಿದು, ರುದ್ರಯ್ಯ ?

ಸೋಮಯ್ಯ (ಕೈಯಿಂದ ಎದುರಿರುವವರನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ)—ಏನಿದು, ಮಂತ್ರಿಗಳೆ !

ರುದ್ರಯ್ಯ—ರಾಣಿಯವರ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿದೆ. ನಿಮ್ಮನ್ನೂ ಬಸವಯ್ಯನವರನ್ನೂ
ಹಿಡಿದುತರುವಂತೆ.

ಬಸವಯ್ಯ (ಧೀರವಾಣಿಯಿಂದ)—ಗತಿಸಿದ ಬಿದನೂರರವರ ಪುತ್ರನಾದ ನಾನು
ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ರುದ್ರಯ್ಯ, ನೀನು ಹಿಂತಿರುಗುವುದೆಂದು ! ಹಿಂತಿರುಗಿ,
ಸೈನಿಕರೇ ! (ಸೈನಿಕರು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುವರು.) *

ಸೋಮಯ್ಯ—ರುದ್ರಯ್ಯಾದಿ ಸೈನಿಕರೇ, ನಿಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ನೆನೆ
ಯಿರಿ ! ರಾಣಿ ಚೆಲುವಾಂಬೆ ನಿಮಗಿತ್ತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮರೆಯದಿರಿ ! ತಡ
ಮಾಡದೆ ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಹಿಡಿಯಿರಿ !

ಬಸವಯ್ಯ—ಎಲವೋ ಕಪಟಿಯ ಮಗನೇ ! ಪಾಪಿಗಳ ಸಹಕಾರಿಯೇ !

(ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗುವನು. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ)

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಬಸವಯ್ಯ, ದುಡುಕದಿರು. ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಜಯವಿದೆ.—ರುದ್ರಯ್ಯ, ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗುವುದು. ನಾನೇ ಒಂದು ರಾಣಿಯವರನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇನೆ. ಸೋಮಯ್ಯ—ಸೈನಿಕರೇ, ಏನು ನೋಡುವಿರಿ ?

(ಸೈನಿಕರು ರುದ್ರಯ್ಯನನ್ನೇ ನೋಡುವರು.)

ರುದ್ರಯ್ಯ—ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ರಾಣಿಯ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಾವು ಮಾರಲಾರೆವು. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದೇ ತರಬೇಕೆಂದು ನಮಗೆ ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆಯಿದೆ. (ಬಸವಯ್ಯನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ) ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರೆ ಒಲಪ್ರಯೋಗಮಾಡಲೂ ಅಪ್ಪಣೆಯಿದೆ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ; ಬರುತ್ತೇವೆ ನಡೆಯಿರಿ. (ಬಸವಯ್ಯನಿಗೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ) ನಾವೀಗ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರೆ ನಮಗೆ ಕೇಡಾಗುವುದು. ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕು. ಈಗ ಸುಮ್ಮನೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಬಾ. (ರುದ್ರಾಂಬೆಗೆ) ಧೈರ್ಯವಾಗು, ತಾಯಿ; ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತೇವೆ.

(ಸೈನಿಕರ ಪಹರಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಬಸವಯ್ಯರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗುವರು. ತಂದೆಯನ್ನೂ ಇನಿಯನ್ನನ್ನೂ ಬಿಡುಗಡ್ಡಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ ರುದ್ರಾಂಬೆ ಕಂಬನಿದುಂಬಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು.]

ಅಂಕ ಮೂರು

ದೃಶ್ಯ ೧

(ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ. ರುದ್ರಾಂಚಿ, ಶಿವಯ್ಯ, ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವರು.)

ರುದ್ರಾಂಚಿ— ಶಿವಯ್ಯ, ಪಾಪಿಗಳು ಮೋಸದಿಂದರಸನನು
ಕೊಂದಿರಗ ದೊರೆಯ ಮಗನನು, ಮಂತ್ರಿಯನು ಹಿಡಿದು
ಸೆರೆಯಲಿಡಲೆಂದಿರ ಹೂಟವನು ಹೂಡಿದರು.

ಶಿವಯ್ಯ— ನಾನದನು ಕೇಳಿಯೇ ಸಿನ್ನ ನೋಡಲು ಬಂದೆ.
ದಾರಿಯಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಹೊನ್ನ ಯ್ಯನನಗಿಲ್ಲವನು
ಹೇಳಿದನು.

ರುದ್ರಾಂಚಿ— ಆತನೇಕಿಸನ್ನ ಬರಲಿಲ್ಲ ?

ಶಿವಯ್ಯ— ಸೆರೆಯನೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನೊ ಏನೊ ?

ರುದ್ರಾಂಚಿ— ಏಕೆ ?

ಶಿವಯ್ಯ— ಸೆರೆಹಿಡಿದರೆಂಬ ಸುದಿಯ ಕೇಳಿ ಸಿಡಿಲೆರಗಿ-
ದಂತಾಯ್ತು ನನಗೆ ! ಸೆರೆಗೊಯ್ದರೆಂದು
ಕೇಳಾ ಗಳೆನ್ನ ಸೆತ್ತರು ಕುದಿದು ಹೋಯಿತು.
ನಿನ್ನ ನೋವನು ನೆನೆದು ಸಂತವಿಡಲೆಂದು . . .

ರುದ್ರಾಂಚಿ— ಏನೆಂದೆ ? ಸೆರೆಗೊಯ್ದರೇ ?

ಶಿವಯ್ಯ— ಹೌದು ; ನಿನಗದು

ತಿಳಿದಿರುವುದೆಂದಿದ್ದೆ !

ರುದ್ರಾಂಚಿ (ದುಃಖ ಧ್ವನಿಯಿಂದ)— ಅಯ್ಯೋ ತಂದೆಯೇ,

ಗಂಡಾಗಿ ಸಂಭವಿಸಬಾರದಾಗಿತ್ತೆ ನಾನು !

ಶಿವಯ್ಯ— ರೋದಿಸಿದರೇನಹುದು, ರುದ್ರಾಂಚಿ ? ನೀನೀಗ

ಹೆಣ್ಣಾದರೇನಂತೆ ? ಕೈಲಾಗದವಳೇನು ?

ನಿನಗೆ ಬೆಂಬಲವಿಲ್ಲವೇ ?

ರುದ್ರಾಂಚಿ— ನಾನು ಗಂಡಾಗಿದ್ದರೆ

ನನ್ನ ತಂದೆಯನಿಂತು ಸೆರೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದರೇ ?

ಶಿವಯ್ಯ— ಹಾಗೆನ್ನ ದಿರು. ನೀನು ಪುರುಷನಾಗಿದ್ದರೆ

ನೀನೊಬ್ಬಳೆಯೆ ನಿಂತು ಕಾದಾಡಬೇಕಿತ್ತು.
 ಪುರುಷನಿಗೆ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯೆ ಶಕ್ತಿ; ಸ್ತ್ರೀಗೆ
 ಪುರುಷರೆಲ್ಲರ ಶಕ್ತಿ. ಸೌಂದರ್ಯದೆದುರಿನಲಿ
 ನೂರಾರು ವೀರ ಕರವಾಲಗಳು ಮಣಿಯುವುವು!
 ಸೇವೆಮಾಡಲು ಬೇವನನೆ ಧಾರೆಯೆರೆಯುವುವು!
 ಸೌಂದರ್ಯ ಕಸಿಬರೂ ಕಿಂಕರರು! ಕೂರಸಿಗೆ
 ಸೊಬಗೆಂಬುದೆಯೆ ಸಾಣೆ! ನೀನೀಗ ಬಿಸೆಸಿದರೆ
 ಪುರುಷನಾವನು ಹಿಂಬುದು ನಿಲ್ಲುವನು ಹೇಳು!
 ನೀನಳುಕಿದರೆ ಕೇಡು: ಸರೆಯಾಳುಗಳನು ಕೊಲಲು
 ಯತ್ನಿ ಸುವರೆಂಬುದನೂ ನಾ ಬಲ್ಲೆ!

ರುದ್ರಾಂಬೆ (ಕಾತರತೆಯಿಂದ)— ಏನೆಂದೆ?

ಶಿವಯ್ಯ— ರುದ್ರಾಂಬೆ, ಚೆಲುವಾಂಬೆ ಸಿಂಬಯ್ಯರೆಂದರೆ
 ಮಾನವರು ಎಂದರಿಯಬೇಡ; ಯಮನಾಳುಗಳು!—
 ಜನಮಾನ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣರಿಗೆ ಮುದಿತನಮೊಳಿತು
 ಕಳ್ಳರಂದಬಿ ಸಾವ ಕಾಲವೈತುಡೆಂದು
 ತಿಳಿದಿದ್ದರಾರು? ಹಾ ವಿಧ!

ರುದ್ರಾಂಬೆ— ಆಯ್ಯೋ

ತಂದೆಯೇ, ನೀವಿಂತು ದುರ್ಮರಣಕೀಡಾದಿರಾ!
 ಅರಸುಕುವರಾ, ಇದಕಾಗಿ ನೀಸೆನ್ನ ಸೊಲಿದೆಯಾ?

(ಉದ್ವೇಗದಿಂದ ಸೋಲುವಳು. ಶಿವಯ್ಯ ಹತ್ತಿರ ಜೋಗಿ)

ಶಿವಯ್ಯ— ಬಸವಯ್ಯಸಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಇಂಥ
 ದುರವಸ್ಥೆ ಬಂದಿದೆ!

ರುದ್ರಾಂಬೆ— ಬೇಡ ಹಾಗೆನ್ನದಿರು!

ಶಿವಯ್ಯ— ಸಿಡಿಲ ಸದ್ದನು ಕೇಳಲಳುಕಿ, ಮಿಂಚನು ನೋಡ-
 ಲಳುಕಿ ತಲೆಯನು ಮಳಲಿನಲಿ ಮುಚ್ಚುವಾ ಬಂಟಿ-
 ಹಕ್ಕಿಯೊಲು ನೀನಿಂತು ದಿಟದ ರೌದ್ರತೆಗೆ
 ಬೆದರಿ ಸಟಿಯನು ಮುಸುಗುಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆ,
 ರುದ್ರಾಂಬೆ! ಬಸವಯ್ಯನೇ ಇದಕೆ ಕಾರಣನು.
 ನಿನ್ನ ಮೇಲಿರುವಾತನೊಲೈಯೇ ಲಿಂಗಣ್ಣ
 ಮಂತ್ರಿಯನು ಸೆರೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದುಹುದು. ಆದರೂ

ನಿನ್ನ ಕೈಲಿದೆ ಅವನನುಳುಹುವುದು.

ರುದ್ರಾಂಬೆ (ನೆಚ್ಚು ಮೂಡಿ)—

ಏನು !

ಶಿವಯ್ಯ— ನಿನ್ನ ಕೈಲಿದೆ ಅವನನುಳುಹುವುದು !

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ನನ್ನ ಜೀವನನಾದರೂ ತೆತ್ತು ಸಲಹುವೆನು.

ಶಿವಯ್ಯ— ನಿನ್ನ ಜೀವಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಿನಗೆ ಹತ್ತುಮಡಿ
ಪ್ರಿಯವಾದುದನು ತೆತ್ತು ಸಲಹಬಲ್ಲೆಯಾ ಹೇಳು !

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ಏನದು ? ಹೇಳು !

ಶಿವಯ್ಯ— ನೀನೊಪ್ಪುವೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ನಾನರಿಯೆ.

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ಹೇಳು ! ಹೇಳು ! ಹೇಳು, ಶಿವಯ್ಯ !

ನಾನೊಪ್ಪಿಯೇ ಒಪ್ಪುವೆನು, ಹೇಳು !

ಶಿವಯ್ಯ— ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮದ ಮುಖವ ತಿರುಗಿಸುವೆಯಾ ?

(ರುದ್ರಾಂಬೆ ಬೆಚ್ಚಿ ನೋಡುವಳು.)

ಬಸವಯ್ಯನನು ತೊರೆದು ನೀನೆನ್ನ ಸೊಲಿದರೆ
ನನ್ನ ಕೇಡನು ಗಣಿಸದೆಯೆ ಅವರಸಂತಾದರೂ
ಬಿಡಿಸುವೆನು.

ರುದ್ರಾಂಬೆ— ಅಣ್ಣನನು ಒಲಿಯುವಂತೊಲಿದಿಹೆನು

ನಾ ನಿನ್ನ ತಂಗಿ ; ನೀನೆನ್ನ ಸೋದರನು.

ಶಿವಯ್ಯ— ಬಸವಯ್ಯನನು ನೀಸಂತು ಒಲಿದಿರುವೆಯೋ

ಅಂತೆನ್ನ ಸೊಲಿದಿರುವೆಯಾ, ಹೇಳು ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ— ಶಿವಯ್ಯ,

ಅದನೊಂದನುಳಿದು ಇನ್ನೇನನಾದರೂ ಕೇಳು.

ಶಿವಯ್ಯ— ಅದಾಗದು, ರುದ್ರಾಂಬೆ. ನಿನ್ನ ನಾಸಂತು

ಪ್ರೀತಿಸುವೆಂಬುದನು ನೀನರಿಯೆ.

ರುದ್ರಾಂಬೆ— ನಾ ಬಲ್ಲೆ.

ಆದರೂ ಒಮ್ಮೆಯೊಂದೆಡೆ ಮಂಡಿಸಿದ ಒಲೈ

ಎಂತು ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಗೆ ನೆಲಸುವುದು ?

ಶಿವಯ್ಯ— ರುದ್ರಾಂಬೆ

ದುಂಬಿ ಹಲವು ಹೂಗಳ ನೋಡಿ ತುದಿಯಲ್ಲಿ

ತನಗೆ ಬೇಕಾದುದನು ಒಲಿಯುವುದು. ಅಂತೆಯೇ

ಹಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವಾ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ

ದೋಷವೆಂಬುವುದಿಲ್ಲ.—ಆದಂತಿರಲಿ,
ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಜೀವವುಳಿಯಬೇಕಾದರೆ
ನನ್ನ ಸೊಲಿಯಲು ಬಪ್ಪು. ಇಲ್ಲದರೆ ಇಂದೋ
ನಾಳೆಯೋ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ನಿನಗೆ ಎಂದಿಗೂ
ದೊರೆಯದಂತಾಗುವರು !

ರುದ್ರಾಂಬೆ (ಸ್ವಗತ)—

ಈ ಪಾಪಿ ಇದಕಾಗಿಯೆ

ಇಲ್ಲಿಗೈತಂದಿಹನು. ಇವನ ದೌರಾತ್ಮ್ಯಕ್ಕೆ
ತಕ್ಕುದನೆ ಮಾಡುವೆನು. ಬಾಂಧವರ ಜೀವವನು
ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸುಳ್ಳು ಪಾಪವಾಗದು. ಇರಲಿ.—
(ಬಹಿರಂಗ) ಶಿವಯ್ಯ, ಬಸವಯ್ಯನ ಅಕುಟಿಲ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ
ಅಪರಾಧವೆಸಗಿದಂತಾಗುವುದು !

ಶಿವಯ್ಯ—

ನನ್ನ ದೂ

ಅಕುಟಿಲ ಪ್ರೇಮವೇ, ರುದ್ರಾಂಬೆ. ಅಲ್ಲದೆಯೆ
ತನ್ನ ನೇ ತಾನು ಹೊರೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರದಿಹ
ಆತನಿಗೆ ನೀನೇಕೆ ? ನಿನ್ನ ಬಲವೇಕೆ ?—
ನೀನವನಸೊಲಿದೆಯಾದರೆ ನಿನಗೆ ಆತನೂ
ದೊರಕದೆಯೆ ಮಡಿಯುವನು ; ಅವನ ದೆಸೆಯಿಂದೆ
ಮುದುಕನಾಗಿಹ ನಿನ್ನ ಪಿತನ ಶಿರವೂ ಕೊಲೆಗೆ
ಬೀಳುವುದು. ನೀನನ್ನ ಸೊಲಿದೆಯಾದರೆ ನಿನ್ನ
ಅಕ್ಕರೆಯ ತಂದೆಯೂ ಬದುಕುವನು ; ಅದರಿಂದೆ
ಆ ಬಡವು ಬಸವಯ್ಯನೂ ಉಳಿಯುವಂತಹುದು.
ನಾ ನಿನ್ನ ಸೊಲಿದಂತೆ ಬಸವಯ್ಯನೊಲಿದಿಲ್ಲ.
ನಿನಗಾಗಿ ಏನು ಸಾಹಸವ ಬೇಕಾದರೂ
ಮಾಡಿ ಬಾಳನ ಬೇಕಲಾಸೆಂದೂ ಸಿದ್ಧನಿಹ.
ನನ್ನೊ ಲೈಯಲಿ ನಿನಗೆ ಲಾಭವಿದೆ ; ಕ್ಷೇಮವಿದೆ ;
ಪ್ರೇಮವಿದೆ. ನೆರೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡು.

ರುದ್ರಾಂಬೆ (ಚಿಂತಿಸುವಳಂತೆ ಮಾಡಿ)—

ಆಗಲಿ

ನಿನ್ನಾ ಸೆಯಂತೆಯೇ ನಡೆಯುವೆನು. ಸೆರೆಯಿಂದೆ
ಎಂತಾದರೂ ಅವರಸಿಬ್ಬರನು ಹೊರಗೆಡಹು.

ಶಿವಯ್ಯ (ಹಿಗ್ಗಿ)—ಹಾಗಾದರಿದಿನಿರುಳೇ ಅವರನುಳಿಸುವೆನು.—
ನನಗಿಂದು ನನ ಬಾಳಿನ ಸಾರ್ಥಕತೆಯಾಯ್ತು !

ఓ నన్న రుద్రాంబీ, నీనిందు శివయ్యనను
 అమరనన్నాని మాడిరువే. ఇందు నన్నేదేయల్లి
 ఎందిగూ తనియదిహ సాహసవు మూడిడుదు.
 నినగాని నాసిందు యమన కణకుతిజేసెందు
 నా బల్లీ. ఆదరూ, ఈ యత్న దలి నాను
 మడిదరూ, నిన్న సేందాదరూ ఒందు దిన
 పడవేసేంబువ తృప్తియే ననగే నీనిందే
 కృగూడిదంతేయే ఆగిడుదు. నీన్నోల్లీ
 దూరకిదుదే నన్నేల్ల సాధసేగి సిద్ది యాయ్దు !
 నూరారు జన్మ గణసత్తువను నినగాని ;
 నూరారు నరకగణనాదరూ ఈజువేను
 నినగాని. నీన్నోల్లీయేదురినలి ఈ నన్న
 కాయపూ తృణకే ఎణే! (బాగిలలి శబ్దు)

రుద్రాంబీ—

యారదు ?

(బాగిలు తరేదు హేన్నయ్య బరలు)

హేన్నయ్య, సుద్దియేను ?

శివయ్య— బా, హేన్నయ్య, ఏనాయ్దు ?

హేన్నయ్య— సర్వనాశ! ఇబ్బరనూ సేరేగొయ్దురు. అవరు కేలీయాగాను
 రేంబ సుద్ది లూరొళగేల్ల యబ్బదే! ముందేను గతి ?

శివయ్య— జింజీయిల్ల, హేన్నయ్య. నీను ననగే సేరవాగలొప్పిదరే ఈ
 రాత్రియే అవరనల్లింద సాగిసేబడు.

రుద్రాంబీ (హేన్నయ్యగి)— నన్నల్లి కరుణేయిడు! శివయ్యనిగే సేరవాగు!

హేన్నయ్య— తంగి, ఈ కష్ట నిన్న దల్ల, నన్న దు. నన్న జీవవనే తేత్తు ప్రయత్న
 మాడుత్తేసే. (శివయ్యగి) నాను సిద్ధనిద్దేసే. లుపాయవేను, హేళు ?

శివయ్య— ఈవూరనల్లి సేనన్యాసియొబ్బనిద్దాసే.

హేన్నయ్య— హౌదు.

శివయ్య— ఆతనిగే ఆరమసేయ సేవకరు, కావలుగారరు, ఎల్లరూ పరిచయ.

హేన్నయ్య— ఆదరే ?

శివయ్య— సేరేమసేయ కావలుగార సింగణ్ణనిగే అవనల్లి బహళ భక్తి.—
 ఇరలి, అదేల్ల నినగేకే? నీను నడురాత్రియ హేత్తిగి సేరేమసేయ

ಬಳಿಗೆ ಬಾ. ನಾನಷ್ಟರಲ್ಲೆಯೆ ಎಲ್ಲವನೂ ಸಿದ್ಧಮಾಡುತ್ತೇನೆ. (ರುದ್ರಾಂಚಿಗೆ)
ನಾವು ಅವರನು ಸಾಗಿಸಿದ ತರುವಾಯ ನಿನಗೇನಾದರೂ ಕೇಡಾಗಬಹುದು.
ಮೈಮರಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧಳಾಗಿರಬೇಕು.

ರುದ್ರಾಂಚಿ—ನನ್ನ ಕ್ಷೇಮದ ಚಿಂತೆ ನಿಮಗೆ ಬೇಡ. ಹೇಗಾದರೂ ಅವರನಲ್ಲಿಂದ
ಬಿಡಿಸಿ.

ಶಿವಯ್ಯ—ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಈಗ ನನ್ನ ಜೊತೆ ಬಾ. ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸನ್ನಾಹಗಳಿವೆ.
ತಡವಾಡಬಾರದು. (ರುದ್ರಾಂಚಿಗೆ) ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ, ರುದ್ರಾಂಚಿ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಧೈರ್ಯದಿಂದಿರು, ತಂಗಿ. ಈಶ್ವರನ ದಯೆಯಿರಲು
ಎಲ್ಲ ಮಂಗಳವಹುದು. ಈ ದುಃಖಮಾಲೆಗಳು
ಸುಖಕೆ ಸೋಪಾನಗಳು. ಜಗದೀಶ್ವರನ ಕೃಪೆಗೆ
ನೂರು ಮಾರ್ಗಗಳಿಹವು ; ನೂರು ವೇಷಗಳಿಹವು.
ಸುಖವೆಂಬುದಾತನೊಲೈಗೆ ಚಿಹ್ನೆ ಯಾಗುವೊಡೆ
ದುಃಖವೂ ಅಂತೆಯೇ ಎಂದರಿಯುವುದು, ತಂಗಿ !
ಅದರಿಂದೆ ಕಾರುಣಿಕ ಈಶ್ವರನ ಕಾರ್ಯದಲಿ
ಶ್ರೇಯಸ್ಸೆ ತುದಿಯ ಗುರಿ ಎಂಬುದನು ನಂಬಿ
ನೆಚ್ಚು ಗೆಡದಿರು. ಎಲ್ಲ ಮಂಗಳವಾಗುವುದು !

ರುದ್ರಾಂಚಿ—ಈಶ್ವರನು ನಮಗೆಲ್ಲ ನೆರವಾಗಲಿ !

(ಶಿವಯ್ಯ ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಹೋಗುವರು. ರುದ್ರಾಂಚಿ ಅವರನ್ನೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು.]

ದೃಶ್ಯ ೨

(ಬಿದನೂರಿನ ಅನ್ನ ಸತ್ರದಲ್ಲಿ. ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಮೃಗಚರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಶಿವಯ್ಯನು
ಬೀಳ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.)

ಶಿವಯ್ಯ—ಹಾಗಾದರೆ ನಾನೀಗ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮ ಸಂಕೇತವೇನು ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ನೀವು ದೂರದಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಸಜ್ಜಿತರಾಗಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿರಿ. ನಾನು ಸಿಕ್ಕು
ಹಾಕುತ್ತೇನೆ.

ಶಿವಯ್ಯ—ತಮ್ಮಿಂದ ಬಹಳ ಉಪಕಾರವಾಗಿದೆ. ನಮಸ್ಕಾರ.

(ಶಿವಯ್ಯ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಲು ಸಂನ್ಯಾಸಿ 'ಶಿವ! ಶಿವ!' ಎಂದು ಹರಸುವನು. ತರುವಾಯ
ಶಿವಯ್ಯ ಹೋಗುವನು. ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ ದಿಗಂತವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಬಿಡು
ಸುಯ್ಯುವನು.)

ಸಂನ್ಯಾಸಿ— ಏನು ಸೌಂದರ್ಯವನು ಸೂಸಿ ಮುಳುಗುತ್ತಿಹನು
 ದಿನಮಣಿಯು ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಗಂತದಲಿ! ಬನಗಳೀ
 ಹಸುರಿನಲಿ ಬೈಗುಗೆಂಪಿನ ಹೊನ್ನು ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ!
 ಆಹಾ, ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯಾದಾರ್ಯದೊಡುರಿಸಲಿ
 ಮಾನವನ ನೀಚ ಕೃಪಣತೆ ಎಸಿತು ಹೀನವಾಗಿ
 ತೋರುವುದು! ಬೇಹಿನವನಾದರೂ ನಾನು, ಈ
 ವೇಷದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೇ ಇದರ ಆವೇಶವೂ
 ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತಿದೆ; ಸಾಧುಗಳುದಯಿಸುವ
 ಶಾಂತಿ ಎನ್ನೆ ದೆಯಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರುತ್ತಿದೆ. ಆಹಾ!
 ಮಹಿಮೆಯನು ನಟಿಸಿದರೂ ಸಾಕಲ್ಲವೇ ನಮ್ಮ
 ಹೃದಯದಲಿ ಮೈಮೆ ಮೈದೋರಿಯೇ ತೋರುವುದು.

(ಧ್ಯಾನಮಗ್ನನಾಗಿ ಕೂರುವನು. ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಬಂದು ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಪಿಸುವಾತಾಡುತ್ತಾ ಹೋಗುವರು.)

ಒಂದನೆ—ಏನು ಯೋಗವಿದು?

ಎರಡನೆ—ಮಹಾತಪಸ್ವಿಗಳು! ಸವಾಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ!

ಒಂದನೆ—ನಾವೇ ಧನ್ಯರು! ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ದಂತಾಯ್ತು!

ಎರಡನೆ—ಬಾ ಹೋಗೋಣ. ಅವರ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಭಂಗವಾದೀತು. ಅರ್ಧ ಧ್ಯಾನ ದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದರೆ ಲೋಕವೇ ಭ್ರಮವಾದೀತು!

(ಒಬ್ಬನು ಒಬ್ಬನನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವನು. ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ ಅರೆಮರುಳು ಹಿಡಿದವನಂತೆ ಬರುವನು. ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಕೂಳುಕೊಳ್ಳುವನು.)

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ (ಸ್ವಗತ)—ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟರಾಯಿತು, ಕಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟಂತೆ! ಮೊದಲು ಕಾಲು ಹೂತುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಒದ್ದಾಡಿದರೆ ಸೊಂಟದವರೆಗೂ ಮುಳುಗುವುದು. ಕಡೆಗೆ ಎದೆಯವರೆಗೆ! ಕಡೆಗೆ ಕುತ್ತಿಗೆ!—ನನಗೇನು ಕುತ್ತಿಗೆಯ ವರೆಗೆ ಬಂದಿದೆ. ತಿವನೇ, ನನ್ನನು ಹೇಗಾದರೂ ಹೊರಗೆಳೆಯ ಲಾರೆಯಾ?—ಆಳಿದ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಯವರಿಗೆ ವಿಷಹಾಕಿ ಕೊಂದೆ! ಇನ್ನು— ಅವರ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಕತ್ತು ಮುರಿಯಬೇಕಂತೆ! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಕುತ್ತಿಗೆಯೇ ಹಾರುವುದಂತೆ! ವಿಷಕೊಟ್ಟು ಕೊಂದೇ ನನಗೆ ಜೀವನವೇ ರೇಜಿಗಿಯಾಗಿದೆ! ಮೈಗೆ ಶನಿಬಿದ್ದಂತಿದೆ! ಇನ್ನು ಕತ್ತುಮುರಿದು ಕೊಂದರೆ ನನ್ನ ಗತಿಯೇನು?—ಆಯೋ ಇದಕಾಗಿಯೇ ಪಡೆದನೇ ಈ ಹಾಳು

ಅನೆಯಂತಹ ಬೇಹವನ್ನು ? ಹಣದಾಸೆಗೆ ಯಾರಾಗಲಿ ಎಷ್ಟೆಂದು ತಾನೆ ಅನ್ಯಾಯಮಾಡಿಯಾರು ? ಅದೂ ಹೋಗಲಿ ; ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಮೇರೆ ಯಿಲ್ಲವೆ ?—ಹಣದಾಸೆ ತೋರಿದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಾಣಭಯ ವನ್ನು ಬೇರೆ ತಂದೊಡ್ಡಿದಾರೆ ! ಸಾಸೇನು ಸಾಯಲಿ !

(ಜಟ್ಟಿ ಏನನ್ನೋ ಎಸೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವನು. ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ಕರೆಯುವನು)

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ತಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ !

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ (ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು)—ಅಯ್ಯೋ (ಎಂದು ಚೀರುವನು.)

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಏನಿದು, ಜಟ್ಟಿ ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ಸ್ವಾಮಿ, ನಾನು ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ !

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಏನು ನೀನು ಹೇಳುವುದು ! ಅದೇಕೆ ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು ಕೂಗಿಕೊಂಡೆ ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ಗುರುವೇ, ನನಗೆ ಕೇಡುಗಾಲ ಬಂದಿದೆ. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ಳಿಸಿ.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಏನಾಗಿದೆಯೋ ನನಗೆ ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ ? ಏನಾಗಿಲ್ಲ ನನಗೆ ? ಆಗಬೇಕಾದ್ದೆಲ್ಲ ಆಗಿದೆ, ಬಂದುಳಿದಿದೆ !

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಹಾಗೆಂದರೆ ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ಹುಟ್ಟಿದಾಗಿದೆ ! ಬೆಳೆದದ್ದಾಗಿದೆ ! ಮದುವೆಯಾಗಿದೆ ! ಮಕ್ಕಳೂ ಆಗಿದೆ ! ಕೊಲೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿಯಾಗಿದೆ ! ಮರುಳೂ ಹಿಡಿದಾಗಿದೆ ! ಇನ್ನು ಮಣ್ಣಾಗುವುದೊಂದು ಉಳಿದಿದೆ ! (ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು) ಹೇಗಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕು !

ಸಂನ್ಯಾಸಿ (ಕರುಣೆಯಿಂದ)—ಜಟ್ಟಿ, ಹೆದರಬೇಡ ; ಏಳು. ಮಾಡಿದ ಪಾಪವನು ಮುಂದೆ ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ಅಯ್ಯೋ ಸ್ವಾಮಿ, ಕೊಲೆಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಿದೆ ? ಕೊಲೆ ಯಾಗುವುದೊಂದೇ !

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಅಲ್ಲ ; ಕೊಲೆಯಾಗುವವರನು ಕಾಪಾಡುವುದು.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ಕಾಪಾಡುವುದೆಲ್ಲಿ ಬಂತು, ಸ್ವಾಮಿ ? ಮತ್ತಿಬ್ಬರನೂ ಕೊಲೆ ಮಾಡಬೇಕಂತೆ !

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಏನು ? ಯಾರನ್ನು ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ತಾವು ಕೇಳಬಾರದು !

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಹೇಳು.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ಅರಸುವುಕ್ಕಳನ್ನೂ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ ! ಮಗುವಿನಂತಹ ಮನಸ್ಸು ಬಸಯ್ಯನವರದ್ದು ! ಹಸುವಿನಂತಹ ಮನುಷ್ಯರು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ! ಅವರನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ಕೊಲೆಮಾಡಲಿ ?—ಶಿವ ಶಿವಾ ! ಗುರುಗಳೇ, ನಾನೇನೋ ಬದುಕುವುದಿಲ್ಲ !

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಇಲ್ಲ ; ನೀನು ಬದುಕಬಹುದು !

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ಏನೋ ಆ ಶಿವನೇ ಒಲ್ಲ !

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಯಾವತ್ತು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಂತೆ ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ಇವತ್ತು ರಾತ್ರಿಯೇ, ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ !

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ನೀನೊಂದುಪಕಾರಮಾಡಿದರೆ ನೀನೂ ಬದುಕುವೆ !

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ಹೇಳಿ. ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ !

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಇವತ್ತು ರಾತ್ರಿ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಕೊಲೆಯಾಗುವುದನು ತಡೆಯಬಲ್ಲೆಯಾ ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ನಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಇನ್ನೂ ರಾದರೂ ಹೋಗುವರೇನು ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ಹೌದು, ಒಂದು ಗುಂಪೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ !

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರೆ ನಿನಗೂ ಕೇಡು ; ಬಸವಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣರಿಗೂ ಕೇಡು !

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ಮತ್ತೇನು ಮಾಡಲಿ ನಾನು ? ನೀವೇ ಹೇಳಿ ! ಅಯ್ಯೋ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಾಗುವ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆಲ್ಲ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಹೊಣೆಯಾಗುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ !

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಕೊಲೆಗಾರರನು ತಡಮಾಡಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಬೇಕು.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ಆಗಲಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ !—ಅವರಲ್ಲ ಹೊಸಬರು, ಸ್ವಾಮಿ. ಅವರಿಗಿನ್ನೂ ರಕ್ತದ ರುಚಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ !

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದರಾಗದು. ನೀನು ತಪ್ಪಿದರೆ ಸರ್ವನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದರೆ ನೀನೂ ಬದುಕುವೆ ; ಅವರಿಗೂ ಕ್ಷೇಮವಾಗುವುದು.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ಆಗಲಿ, ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಸೆರಮನೆಗೆ ಬರುವಾಗ ನೀನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೆಮ್ಮುತ್ತ ಬರಬೇಕು.

ಇಗೋ, ನಿನ್ನ ಜೊತೆಯವರಿಗೆಲ್ಲ ಇದನ್ನು ಎಲೆಯಡಕೆಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಟ್ಟರೆ ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯ ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೈಗೊಡುವುದು. (ಮದ್ದನ್ನು ಕೊಡುವನು.) ನಾಳೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಂದು ಕಾಣು. ಮುಂದಿನ ದಾರಿ ಹೇಳಿಕೊಡುವೆನು.

తిమ్మజట్టి—అప్పణే! ఘోరబరుత్తేనే, ఆశీర్వాద మాడబీకు! (నమ స్కార మాడువను. సంన్యాసి ఆశీర్వాదిసువను.) మహాస్వామి, ననగిగొ గలీ ఘోరము ఘోరవాగుత్తిదే! (ఘోరము.)

సంన్యాసి— ఘోరమిట్టేను సత్వ ధృత ముహిమేయదు! పాపపథము త్లజ్జిసే వుణ్ణివే దోరకిదంతే సంతోష జసిమవుదు. ధర్మపథమనదలి ఆహ్లా దవేతకోర అదనరియే తత్త్వ గళు ఘోరమిట్టే. ఆదరూ తస్య అనుభవదిందే మానవన ఘోరమునా తత్త్వమును సమీచితుదు. దివ్యే ధర్మకర్మాగి ఎసితు జన మానవరు ముగుళునగేయను బిరి బింకియలి ముళుగిదరు! మేణేసిబరూ శూలకేలిదరు! ధర్మవే దేవరూ? ధర్మవేంబుదు అవన నియమమయ చిత్తస్వరూపమో? ఏనాదరాగిరలి, ధర్మముబవేంబుదే పరమేశ్వరిగి సాక్షి!

(ఓండు తాళియోలియ గ్రంథము తగేదుకొండు మనదలియే ఓదలు తొడగువను.)

[పరద బిళువుదు.]

దృశ్య ౩

(రాత్రి. సరేమనేయ ముందే కావలుగార సింగణ్ణ తిరుగుత్తిద్దానే.)

సింగణ్ణ (ఆకళిసువను.)—బళిగురువుదకింతలూ ఘోరగురువుదే దోడ్డ సరే! అవరిగింతలూ నానా దోడ్డ కృది! ఘోరూ ఘోరూ తుంబా లూట మాడుత్తారే; ఇరుళు కణ్ణుతుంబ సిద్దేమాడుత్తారే. నానూ సిద్దేయిల్లదే హిందే ముందే తిరుగి తిరుగి సాయబీకు. ఘోరూ కావలు గారికి! కావలుగారసిగి ఇరువ శిక్కు కృదిగళిగిల్ల! (తిరుగాడువను; సినువను.) ఏను ముందియో ఏనూ! బందే బరుత్తారే! బందే బరుత్తారే! ముందే ముందేయిగి ఒరుత్తారే అళియందిరు బందహాగి! ఇదేను మావన మనేగి కట్టుయ్యే? సత్ర! కళిగిల్ల ఇదోండు సత్ర! అదూ సుళ్ళ! సిబవాద కళిరు సరేమనేగి బరుత్తారయే! కద్దు సిక్కుకొండు బిళువుదు కళిరే అవరు? తుద్ద మ్మిగళిరు!—రాజర

ಅತಿಥಿಗಳು! ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೆರೆಮನೆ! ಸೊಗಸು ಸೋಡಿದರೆ ಅರಮನೆ ಗಿಂತಲೂ ಅರಮನೆ!—ನಾನೂ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಬಗೆ ಹೋಗುವುದೇ ಲೇಸು! (ಸೀನುವನು) ಥೂ! ಇದೇನು ಸೀನುಗಳೋ ನಾನು ಬೇರೆ ಕಾಣೆ! (ಕೂತುಕೊಂಡು ಎಲೆಯಡಕೆ ಚೀಲವನು ಹೊರಗೆ ತಗದು) ಈ ಯುಗವೆಲ್ಲ ಬೆಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಏನೋ ಈ ಹಾಳು ರಾತ್ರಿ! (ಎಲೆಯಡಕೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ) ಒಂದಿಷ್ಟು ಒರಗೋಣ ಎಂದರೆ ಅವರು ಬೇರೆ ಬರುತ್ತಾರಂತೆ!—ಆಲ್ಲ! ಆಲ್ಲ! ಏನು ಬಂತು ಕಲಿಕಾಲ! ನಿನ್ನ ಅರಮನುಕ್ಕುಳಾಗಿದ್ದವರು ಆ ಬಸವಯ್ಯ ಇವತ್ತು ಕೈದು! ಪಾಪ, ಆ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಸುತ್ತಿಗಳಿಗೇನು ಬಂತು! ದೇವ ರಂತಹ ಸುದುಕರು!—ಎಲ್ಲಿಗೋ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರಂತೆ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ! ಎಲ್ಲಿಗೋ ಈ ರಾತ್ರಿ?—ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಗೆ ಯನುಲೋಕಕ್ಕೆ ರಜೇಕು. (ಆಕಳಿಸುವನು.) ಸ್ವಲ್ಪ ಮೊದಲೇ ಒರಬಾರದೇ? ನನ್ನ ಸ್ನೇಹ ಕಾಯಿಸಿ ಕಾಯಿಸಿ ಗೋಳುಹೂಯ್ಯುವರೋ ನಾ ಕಾಣೆ. ಆಲ್ಲ, ಸಾಯುವವರಿಗೆ ಒಂದು ಗಂಟೆ ಮೊದಲಾದರೇನು? ಒಂದು ಗಂಟೆ ತಡವಾದರೇನು?—ಒಂದು ಗಂಟೆ ಮೊದಲೇ ಕೋದರೆ ಪುಣ್ಯಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ! ಅದೇನೋ ನಿಶ್ಚಯ: ಒಂದು ಗಂಟೆಯ ಹೊತ್ತೇ ಸಾಕು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ನರಕ ಸಂಪಾದನಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ! (ಸೀನುವನು.) ಥೂ! ಹಾಳು ಸೀನು! ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ಎಂಜಲು! (ಎದ್ದು ತಿರುಗಾಡುವನು. ದೂರದಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನೋ ಕಂಡಂತೆ ನೋಡಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ) ಯಾರಲ್ಲ? ಮಾತೇ ಇಲ್ಲ! ಇದೇನು ದೆವ್ವವೋ ಮನುಷ್ಯನೋ? ಈ ಹಾಳುರಾಜ್ಯ ದೆವ್ವಗಳಿಗೇ ತಿರುಗುವ ಬಯಲಾಗುವುದೋ ಏನೋ? (ಮತ್ತೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ) ಯಾರಲ್ಲ?

(ಸಂನ್ಯಾಸ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತ)

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ನಾನು, ಸಿಂಗಣ್ಣ.

ಸಿಂಗಣ್ಣ (ಗುರುಕನಿ)—ಓಹೋ, ಸೀವೇ? ಕೈಮುಗಿದೆ. (ಕೈಮುಗಿದು) ಇದೇನು ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ? ಎಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿದ್ದರಿ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಸರ್ವ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಯಾವುದು ನಿಶೆಯೋ ಸಂಯಮಿಯಾದ ಯೋಗಿಗೆ ಅದೇ ಹಗಲ್ಲವೇ? ರಾತ್ರಿ; ಬೆಳ್ಳಿಂಗಸು; ನಿರ್ಜನವಾಗಿದೆ; ನಿಶಬ್ದವಾಗಿದೆ! ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದೆ!

ಸಿಂಗಣ್ಣ—ಎಲ್ಲಿಗೆ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಶ್ಮಶಾನಕ್ಕೆ!

ಸಿಂಗಣ್ಣ—ಅಯ್ಯೋ ಶ್ಮಶಾನಕ್ಕೆ ಯಾಕೆ, ಸ್ವಾಮಿ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳವದು, ಸಿಂಗಣ್ಣ.

ಸಿಂಗಣ್ಣ— ಇರಲೆ. ಬನ್ನಿ, ಸ್ವಾಮಿ, ಕೂತುಕೊಳ್ಳಿ. ನನಗೂ ಒಬ್ಬನಿಗೇ ಬೇಸರಾ ಗಿತ್ತು. ತಾವು ಬಂದದ್ದು ದೇವರೇ ಬಂದಹಾಗಾಯ್ತು.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ (ಮೇಲೆ ನೋಡಿ)— ಒಹಳ ಹೊತ್ತಾಗಿದೆ, ಸಿಂಗಣ್ಣ. ನಾನು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.

ಸಿಂಗಣ್ಣ—ಹೋಗಬಹುದಂತೆ, ಸ್ವಾಮಿ. ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಆಗಲಯ್ಯ ನಿನ್ನಿ ಷ್ಟ ! ಶಿವ ! ಶಿವ ! ಶಿವ ! (ಎನ್ನುತ್ತ ಕೂತುಕೊಳ್ಳುವನು.

ಸಿಂಗಣ್ಣನೂ ಎದುರಾಗಿ ಕೂರುವನು.)

ಸಿಂಗಣ್ಣ—ದೇವರೂ, ನಿಮಗೆ ಶಿವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಾಗಿದ್ದಾನಂತೆ, ಹೌದೆ ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಅದೆಲ್ಲ ನಿನಗೇಕಪ್ಪಾ ? ಹಾಗೆಲ್ಲ ಹೇಳತಕ್ಕಂತಹ ವಿಷಯವಲ್ಲ ಅದು.

ಕೇಳುವುದಕ್ಕೂ ಅಧಿಕಾರ ಬೇಕು.

ಸಿಂಗಣ್ಣ—ನನಗೇನು ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೇ ? ಸರೆಮನೆ ಕಾವಲುಗಾರ ನಾನು ! ನೋಡಿ ಬೀಗದ ಕೈ !

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಇರಬಹುದಯ್ಯಾ ! ಆದರೆ ಇಂಥಾ ಅಧಿಕಾರವಲ್ಲ ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದು.

ಅದಕ್ಕೆ ಶಮದಮಾದಿ ಷಟ್‌ಸಂಪತ್ತಿಯಿರಬೇಕು. ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ನಿಧಿ ಧ್ಯಾನ, ಧ್ಯಾನ, ಸಮಾಧಿಗಳಿರಬೇಕು. ಗುರೂಪದೇಶ ಬೇಕು. ಈಶ್ವರ ಕೃಪೆ ಬೇಕು.

ಸಿಂಗಣ್ಣ—ಹಾಗಾದರೆ ಅದು ನಮ್ಮಂತಹರಿಗೆ ಲಭ್ಯವಲ್ಲ.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಧ್ಯಾನಮಾಡಿದರೆ ನಿನಗೂ ಲಭಿಸಬಹುದು.

(ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಜೋಳಿಗೆಯಿಂದ ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯುವನು.)

ಸಿಂಗಣ್ಣ—ಅದೇನು, ಗುರುಗಳೆ ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ (ತೋರಿಸುತ್ತ)—ಇದು ಬ್ರಹ್ಮಚ್ಛಾನಾಮೃತ ಮಾತ್ರ. ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳು ದಯಪಾಲಿಸಿದ್ದು. ಇದರ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೆ ನಾನೂ ಧ್ಯಾನಮಾಡಿ ಈಶ್ವರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಇತರರಿಗೂ ಮಾಡಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಸಿಂಗಣ್ಣ—ನನಗೂ ಕೃಪೆಮಾಡಬಾರದೇ, ದೇವರೂ ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ನಿನಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಶಿವದರ್ಶನವಾಗಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಿದೆಯೇ ?

ಸಿಂಗಣ್ಣ—ಅಯ್ಯೋ ಸ್ವಾಮಿ, ಶಿವನನ್ನು ನೋಡಲು ಯಾರಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ !

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಹಾಗಾದರೆ ಇದನ್ನು ನುಂಗಿ ಪದ್ಮಾಸನ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮೂಗಿನ ತುದಿಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕು.

ಸಿಂಗಣ್ಣ—ನನ್ನ ಪುಣ್ಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು ! (ಕೈ ನೋಡಲು)

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಆತುರಪಡಬಾರದು. ತಿಂದರೆ ಏನಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಕೇಳು.

ಮೊದಲು ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಮಂಕು ಕವಿದಂತಾಗುವುದು; ಎಲ್ಲವೂ ಕನಸಿನಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಆಗ ಇದೆಲ್ಲ ಮಾಯಾ ಪ್ರಪಂಚ ಎಂಬುದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ತರುವಾಯ ನಿದ್ರೆ ಬಂದಂತಾಗುವುದು. ಆಮೇಲೆ ಜ್ಯೋತಿರ್ವರ್ಷನವಾಗುವುದು. ಆ ಜ್ಯೋತಿಯ ನಡುವೆ ಕೈಲಾಸ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳಲು ನನ್ನಿಂದ ಆಸಾಧ್ಯ! ಸಾವಿರ ನಾಲಗೆಯ ಆದಿಶೇಷನಿಗೂ ಅಸಾಧ್ಯ! ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನೇ ನೋಡಿ ತಿಳಿದುಕೋ. ತರುವಾಯ ಆ ರಚನೆಯ ಶಿಖರವನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಆಲಿಂಗಿಸಿ ಅಲಂಕರಿಸುವ ಶೈಲೋಪಮೆ ಸುನೀಲ ಜಲಧರಗಳ ಮಧ್ಯೆ ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾದ ಏಕಿಧ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಮಯ ರತ್ನಖಚಿತ ಸುವರ್ಣ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತೀ ಸಮೇತನಾಗಿ ತುಸಾರಮೂರ್ತಿಯಂತೆ ಶುಭ್ರಕಾಯನಾದ ಪರಶಿವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗುತ್ತಾನೆ. (ಸಿಂಗಣ್ಣನಿಗೆ ಏನೂ ಅರ್ಥವಾಗದೆ ಬೆಪ್ಪು ಮುಖ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವನು.) ಏನಿದು? ನೀನು ಈಗಲೇ ಭಯಪಟ್ಟಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ!

ಸಿಂಗಣ್ಣ — ಇಲ್ಲ, ಸ್ವಾಮಿ!

ಸಂನ್ಯಾಸಿ — ಮತ್ತೇಕೆ ಪೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದೀಯೆ!

ಸಿಂಗಣ್ಣ — ನನಗೇನೂ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ!

ಸಂನ್ಯಾಸಿ — ಅರ್ಥವಾದರೇನು? ಆಗದಿದ್ದರೇನು? ಎಂತಿದ್ದರೂ ನೀನೇ ನೋಡುತ್ತೀಯಲ್ಲವೆ? ಅದು ಬಲಯ ವರ್ಣನೆ!

ಸಿಂಗಣ್ಣ — ನಾನೂ ಶಿವನೊಡನೆ ಮಾತಾಡಬಹುದೆ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ — ಓಹೊ ಅದಕ್ಕೇನು ಸಂದೇಹ! ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಮಾತಾಡಬಹುದು.

ಎಷ್ಟು ವರಗಳನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಕೇಳಬಹುದು!

ಸಿಂಗಣ್ಣ — ಮುನಿದುಕೊಂಡರೆ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ — ಅವನಿರುವುದೇಕಯ್ಯೆ? ವರಗಳನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಲಲ್ಲವೇ? ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಕೆಲಸವಿದೆಯೇ ಅವನಿಗೆ?

ಸಿಂಗಣ್ಣ — ಹಾಗಾದರೆ ಕೂಡಿ ಸ್ವಾಮಿ; ನೋಡಿಯೇ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ!

ಸಂನ್ಯಾಸಿ — ಕ್ಷದರಬೇಡ ಶಿವನನ್ನು ಕಂಡು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಮಾತಾಡು. ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಮಾತಾಡದೆಯೇ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನೀನೇನಾದರೂ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಆಮೇಲೆ ದರಿದ್ರ ತಪ್ಪದು!

ಸಿಂಗಣ್ಣ — ಹಾಗೆಂದರೇನು, ಗುರುಗಳೆ! ಮಹಾರಾಜರ ಹತ್ತಿರವೇ ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ಮುಲಾಜಿಲ್ಲದೆ ಮಾತಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಶಿವನೊಡನೆ ಮಾತಾಡಲಾರನೆ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ — ಹಾಗಾದರೆ ಪದ್ಮಾಸನ ಹಾಕು. (ಸಿಂಗಣ್ಣ ಹಾಕುವನು.) ಕತ್ತಿ ಬೀಗದ ಕೈ ಮೊದಲಾದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ದೂರಾಡು. (ಸಿಂಗಣ್ಣ

ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಕಡೆ ನೋಡಲು) ಬೆಳ್ಳಿಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸರಬಾರರು. (ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡುವನು.) ಈಗ ಮೂಗಿನ ತುದಿಯನ್ನೇ ನೋಡು. (ಸಿಂಗಣ್ಣ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಮೂಗಿನ ಕಡೆ ನೋಡಲು) ನನ್ನ ಮೂಗಿನ ತುದಿಯಲ್ಲ; ನಿನ್ನ ಮೂಗಿನ ತುದಿ! (ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡುವನು.) ಅಭ್ಯಾಸವಿದ್ದವರೂ ಕೂಡ ಹೀಗೆ ಮಾಡಲಾರರು! ಭಲಾ! ಬಾಯಿ ತೆರೆ! (ತೆರೆಯಲು ಬಾಯಿಗೆ ಗುಳಿಗೆ ಹಾಕಿ) ನುಂಗು! ನುಂಗು! ಅಗಿದುಬಿಟ್ಟರೆ ನರಕದರ್ಶನವಾದೀತು! ಹಾಗೇ! ಹಾಗೇ!! ಈಗ ಧ್ಯಾನಮಾಡು! ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ! (ಕೈಯನ್ನು ಅವನ ಮೊಗದೆದುರು ಅಡಿಸುತ್ತಾ ಚಿಟಿಗೆ ಹಾಕುವನು.) ಎಲ್ಲ ಮಂಕಾಗುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲವೇ? (ಸಿಂಗಣ್ಣ ಹೌದಂದು ತಲೆಡೂಗುವನು.) ಈಗ ಮಾಯಾಪ್ರಪಂಚ ಎಂಬುದು ಜನ್ಮಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲವೇ? (ಸಿಂಗಣ್ಣ ತಲೆಡೂಗುವನು.) ಈಗ ನೋಡು, ನಿದ್ರೆ ಬಂದಂತಾಗುತ್ತಿದೆ! (ಸಿಂಗಣ್ಣ ತಲೆ ತೂಗುತ್ತ ತೂಗುತ್ತ ಉರುಳುವನು.) ಬುದ್ಧರು ಬೆಳಗಾಗುವವರೆಗೆ! (ಸಿಕ್ಕು ಹಾಕುವನು.)

(ಶಿವಯ್ಯ ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು.)

ತಡಮಾಡಬೇಡಿ; ಇದೋ ಬೀಗದ ಕೈ! (ಎತ್ತಿಕೊಟ್ಟು) ನಾನಲ್ಲಿಯೇ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕಾಯುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ. ಯಾರಾದರೂ ಬಂದರೆ ಸಿಕ್ಕುಹಾಕುತ್ತೇನೆ. ಎಚ್ಚರಿಕೆ! ಬೇಗ ಬರಬೇಕು! ಹೊತ್ತಾದರೆ ಅವರೂ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಾರು!

(ಹೋಗುವನು.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಬೀಗ ತೆಗೆ! ಬೇಗ, ಶಿವಯ್ಯ!

(ಬೀಗ ತೆಗೆದು ಇಬ್ಬರೂ ಒಳಗೆ ಹೋಗುವರು.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು]

ದೃಶ್ಯ ೪

(ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೋಣೆ. ಬಸವಯ್ಯನು ಮಲಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಮುಖದಮೇಲೆ ಬಿಳ್ಳಿಂಗಳು ಬಿದ್ದಿದೆ. ಸ್ವಲ್ಪವು ಅರ್ಧ ಮಾತ್ರ ಪ್ರದೀಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಶಿವಯ್ಯನು ಅವಸರದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸುತ್ತಲೂ ಹುಡುಕುನೋಟವನ್ನು ಬೀರಿ ಬಸವಯ್ಯನನ್ನು ಕಂಡು ಸ್ವಲ್ಪ ಬಳಿ ಸಾರಿ ನೋಡುತ್ತ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.)

ಶಿವಯ್ಯ— ಸೆರೆಮನೆಯೊಳಿದ್ದರೂ ಎನಿತು ಶಾಂತಿಯ ತಳೆದು ನಿಡ್ಡಿ ಗೈಯುತ್ತಿಹನು! ಅಕುಟಿಲ ಮನಸ್ಕರಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯಿರಾಯುವ ಸೊಗದ ಕಾಣ್ಕೆಯಿದು.— ಕತ್ತಲಲಿ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿ ತನ್ನ ಸುಂದರವದನ-

ರಂಗದಲಿ ನಲಿವ ಈ ರಜನೀ ಸುಶೋಭಿತಾ
 ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನೆಯೆಲೆ ಈತನೂ ಬಂದಿಯಾಗಿಹಸಿಲ್ಲ !
 ತಳುವಿದರೆ ಪ್ರಮಾದ ! ಹೊನ್ನಯ್ಯನಾಗಲೆ
 ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಯನು ಕೂಡಿ ಹೋಗಿರಬಹುದು.
 ಆಗಲಿ ಎಚ್ಚರಿಸುವೆನು. (ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಬಗ್ಗಿ ಮತ್ತೆ ಎದ್ದು)
 ಆದರೆ—(ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುವನು.)
 ಅಯ್ಯೋ ಈಗೇನು ಮಾಡಲಿ ? (ಯೋಚಿಸುವನು.)
 ಚಿಃ ದುರಾಲೋಚನೆಯೆ, ತೋಲಗು ದೂರ !
 ಶಿವಯ್ಯ, ಇದೇನಿದು ನಿನ್ನ ವಿಪರೀತ ? (ನಿಲ್ಲುವನು.)
 ಇಲ್ಲ. ನನಗಿದುವೆ ಸುಸಮಯ !
 ಬಸವಯ್ಯ, ನೀನುಳಿದರೆನಗೆ ಸುಖವಿಲ್ಲ.
 ನೀನು ಮಹಾನುಭಾವ ! ನಾನು ನೀಚ !
 ಇರಬಹುದು ! ನಾ ಬಲ್ಲೆ !—ಆದರೆ—
 ರುದ್ರಾಂಬೆಗೋಸುಗವೆ ನಿನ್ನ ನಾನೀ ರೀತಿ
 ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಲ್ಪೆತಂದೆ !—ಆದರೆ
 ನೀನಿಳಿಯೊಳಿರುವೆನ್ನೆ ವರಮೆನಗೆ ರುದ್ರಾಂಬೆ
 ದೊರಕಲಾರಳು ! ದೊರಕಲಾರಳು !
 ಕಮಲಪರ ಬೊಬ್ಬಳಿಯಸಂತೋಲಿಯುವುದು ತುಂಬಿ !
 ಆದರಿಂದ—ಆದರಿಂದ—ಆದರಿಂದ

(ಹೇಳುತ್ತ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ಹೊರಗೆಳೆಯುವನು.)

ಚಿಃ, ಶಿವಯ್ಯ, ಮರೆತುಬಿಡು ! ಮರೆತುಬಿಡು !

(ಮೇಲೆ ನೋಡಿ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವನು.)

ಶಿವಯ್ಯ, ನೋಡಲ್ಲ !
 ಬಿಟ್ಟಿಂಗಳೆನಿತು ಚೆಲುವಾಗಹುದು !
 ನೋಡಲ್ಲ, ಅಲ್ಲ ನೋಡು !
 ಬಿಳ್ಳುಗಿಲು ತಿಳಿಬಾಸಿನಲಿ ಹೇಗೆ ತೇಲುತ್ತಿದೆ !
 ಎನಿತು ಶಾಂತಿಯೊಳದ್ದಿ ಪವಡಿಸಿಹುದೀ ರಾತ್ರಿ !—
 ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ನಿಮಗಾಗ
 ಕಾಯುತಿಲ್ಲವೆ ಅಲ್ಲಿ, ದೂರ ಮರದಡಿಯಲ್ಲಿ
 ಸಂನ್ಯಾಸಿಯೊಡನೆ ?—

ಎದೆಯ ಕಿಲುಬನು ಬಿಸುಡು!
 ಗೆಳೆಯ ಬಸವಯ್ಯನನು ಎಚ್ಚರಿಸು!—
 ನಿನ್ನ ವಳೆ ಆಗಿಲ್ಲವೇ ಈಗ ರುದ್ರಾಂಬೆ?
 ನಿನಗೀತನೇತನದ ಕೆಳೆಯಲ್ಲವೇ?
 ನೋಡಿಸಿತು ಅಕುಟಲತೆ ಮೆರೆದಿಹುದು
 ಈತನೀ ಸೌಮ್ಯತನು ವದನದಲಿ! (ಸುಯ್ಯುವನು.)
 ಆದರೆ!!—(ಖಿನ್ನನಾಗಿ ಕಠಾರಿಯನು ಒರೆಗೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಸೇರಿಸಿ)
 ಇಲ್ಲ! ಇಲ್ಲ! ನನಗಿದೇ ಸುಸಮಯ!
 ಈತನಿರ ಹೇಗೆನ್ನ ನೂಲಿದಾಳು ರುದ್ರಾಂಬೆ?
 ಬಸವಯ್ಯಾ, ನಿನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯವೇ ನಿನಗಿಂದು
 ಸರ್ಪಚುಂಬನದಂತೆ ವೃತ್ಯುವಾಗಿಹುದು!
 ಅದರಿಂದ—ಅದರಿಂದ!—

(ಕಠಾರಿಯನು ಸರನೆ ಹೊರಗೆಳೆದು ಬಸವಯ್ಯನನು ತಿವಿಯಲು ಹೋಗಿ ಬಿಚ್ಚಿ)

ನೀನೇಕೆ ಇಲ್ಲಿಗೈತಂದೆ, ರುದ್ರಾಂಬೆ? (ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ.)
 ಇದೇನಿದು ಮಾಯೆ?—
 ರುದ್ರಾಂಬೆಯನು ಕಂಡೆನ್ನಲ್ಲವೆ?

(ಎನೆಯಿಕ್ಕದೆ ಆಲೋಚಿಸಿ ಎನನೋ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದವನಂತೆ ಎಚ್ಚತ್ತು)

ಛೂ! ನಿನಗಿದೇನಿದು ಹೀನಬುದ್ಧಿ, ಶಿವಯ್ಯಾ!

(ಕಠಾರಿಯನು ಬಲವಾಗಿ ಕೆಳಗೆ ಬಿಸಾಡುವನು. ಸದ್ದಾಗಿ ಬಸವಯ್ಯನಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗುತ್ತದೆ.)

ಬಸವಯ್ಯ—ಯಾರದು?

ಶಿವಯ್ಯ—ನಾನು, ಬಸವಯ್ಯಾ! ಏಳು, ನನ್ನೊಡನೆ ಬಾ!

ಬಸವಯ್ಯ (ಘಕ್ಕನೆ ಎದ್ದುನಿಂತು)—ಶಿವಯ್ಯಾ, ಏನಿದು? ಎಲ್ಲಿಗೆ?

ಶಿವಯ್ಯ—ಹೇಳಲು ಹೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಬೇಗ ಬಾ ನನ್ನೊಡನೆ?

ಬಸವಯ್ಯ (ನಿರ್ಘೋಷವಾಗಿ)—ಕಡೆಗೂ ನೀನೇ ಬಂದೆಯೇನು ಕೂಲಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ?

ಶಿವಯ್ಯ—ಅಲ್ಲ; ನಿನ್ನನು ಕೂಲಿಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಲೆಂದೈತಂದೆ. ಹೊನ್ನಯ್ಯನು
 ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳನು ಕರೆದೊಯ್ದು ನಮಗಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಕಾಯುತ್ತಿ
 ದ್ದಾನೆ. ಹೊತ್ತುಮಾಡಿರೆ ಪ್ರಮಾದವಾದೀತು! ಬಾ, ಬೇಗ ಬಾ!

(ಬಸವಯ್ಯನು ವೇಗವಾಗಿ ಶಿವಯ್ಯನ ಹಿಂದೆ ಹೋಗುವನು.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು.]

ದೃಶ್ಯ ಚಿ

(ಸೆರೆಮನೆಗೆ ತುಸು ದೂರದಲ್ಲಿ ಮರಗಳ ಗುಂಪಿನ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಮೂವರೂ ಕಾಯುತ್ತಿರುವರು.)

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಇದೇನು ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾದರೂ ಬರಲೆ ಇಲ್ಲ ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಅವನು ಬಸವಯ್ಯನಿದ್ದ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋದಮೇಲೆಯೇ ನಾನು ಮಂತ್ರಿಗಳಿದ್ದ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋದದ್ದು. ಅವರು ನನಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲೇ ಬಂದಿರಬಹುದು ಎಂದುಕೊಂಡಿದ್ದೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಏನಾದರೂ ಪ್ರವಾದ ಸಂಭವಿಸಿತೋ ಏನೋ ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಇಲ್ಲ; ಅವರಾರೂ ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಬಂದರೂ ತಡಮಾಡ ಬರುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಮೊದಲೇ ಸಂಚುಮಾಡಿದ್ದೇನೆ; ಅವರು ಬಂದರೂ ಕೆಮ್ಮು ಕೇಳಿಸುವುದು.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ನಾನು ಹೋಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಲೇನು ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಅದೇನೂ ಬೇಡ. ನಾನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ನೀವೀಗ ಬಂದು ಕೆಲಸಮಾಡಿರೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಏನು ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಈಗಲೇ ಹೊರಟುಬಿಡಿ ಲೇನು.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಬಸವಯ್ಯ ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಬಂದೊಡನೆಯೇ ಹಿಂದೆಯೇ ಕಳುಹಿಸುತ್ತೇನೆ—ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮುದುಕರು. ಬೇಗ ಕುದುರೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡಲಾರರು. ಎಂತಿದ್ದರೂ ನಿಮ್ಮನ್ನವರು ಸಂಧಿಸುವರು.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಅವರು ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದರೆ ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ನೀವು ಕುಂಸಿಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿಯೇ ಹೋಗಿ, ಅವರು ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದಂತೆ ನಾನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.—ಹೊತ್ತಾಯ್ತು, ಹೊರಡಿ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ನಮ್ಮ ಕುದುರೆಗಳೆಲ್ಲ ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ (ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಕೈತೋರಿ)—ಅಲ್ಲಿವೆ. ಹತ್ತಿ ಹೊರಡಿ (ಲಿಂಗಣ್ಣ ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಹೊರಡುವರು.) ಇದೇಕೆ ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ ? ಆ ಕೊಂಕು ನಡತೆಯ ಶಿವಯ್ಯ ನನು ಸಂಬುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ !—ಇರಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಹಾಕಿ ನೋಡುತ್ತೇನೆ. (ಸಿಕ್ಕು ಹಾಕುವನು. ಕಾಯುವನು.) ಓಹೊ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

(ಶಿವಯ್ಯ ಬಸವಯ್ಯ ಬರುವರು.)

ಇದೇನು ಶಿವಯ್ಯ, ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾಯಿತೇಕೆ ?

ಶಿವಯ್ಯ—ಬಸವಯ್ಯ ಬೇಗ ಏಕೆ ಇಲ್ಲ. ಸೆರೆಮನೆಯೂ ಅರಮನೆಯೂ ? ಅವನಿ ಗೆರಡೂ ಒಂದೇ !

ಬಸವಯ್ಯ—ಗುರುವರ್ಯರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ !

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ಈಶ್ವರನ ಆಶೀರ್ವಾದವಿರಲಿ !

ಬಸವಯ್ಯ—ಆವರೆಲ್ಲಿ ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಇದುವರೆಗೂ ಕಾಡಿದ್ದರು ನಿಮಗಾಗಿ. ನಾನೇ ಅವರನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ತಡಮಾಡಿದರಾಗದು. ನೀವೂ ಹೊರಡಿ.

ಶಿವಯ್ಯ—ಕುದುರೆಗಳೆಲ್ಲ ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ (ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ತೋರುತ್ತ) —ಅಲ್ಲವೆ. (ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು ಹೋಗು ವುದರಲ್ಲಿಯೇ) ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಲ್ಲಿ—

ಶಿವಯ್ಯ (ನಿಂತು)—ಏಕೆ ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಬಸವಯ್ಯನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುವುದಿದೆ.

ಬಸವಯ್ಯ—ಏನದು ? ಸಿದ್ಧ ಸಿದ್ಧೀನಿ. (ಮುಂದೆ ಬರುವನು.)

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಹೈದರಾಲಿಯವರು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ ಶಿವಮೊಗ್ಗಿಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದು. ನಾನು ಕೂಡುವೇ ಪತ್ರವನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ನೀನೇ ಅವರನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳಿವೆ. ನಿನಗಾತನು ನೆರವಾಗು ವನು. (ಪತ್ರ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.)

ಬಸವಯ್ಯ (ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ) —ಎಲ್ಲ ಶುಭವಾಗುವುದು, ನಿಮ್ಮ ಕೃಪೆಯಿರಲಿ !

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಈಶ್ವರ ಕೃಪೆ!—ತಡಮಾಡಬೇಡಿ, ನಡೆಯಿರಿ.

ಶಿವಯ್ಯ—ಬಾ, ಬಸವಯ್ಯ.

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಏಟೊರಿಸಿ ಕಾಡುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಂಸಿಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ನೀವೂ ಅದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೆ ಹೋಗಿ.

(ಕೆಮ್ಮಿನ ಸದ್ದು ಕೇಳುವುದು.)

ಬಸವಯ್ಯ—ಆದೇನದು ಸದ್ದು ?

ಸಂನ್ಯಾಸಿ—ನಡೆಯಿರಿ ! ನಡೆಯಿರಿ !—ಅವರೇ ಕೊಲೆಗಾರರು ! ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೊರಟಿ ದ್ಧಾರೆ !—ನಿಮ್ಮ ನು ಕತ್ತರಿಸಲು !

(ಶಿವಯ್ಯ ಬಸವಯ್ಯ ಹೋಗುವರು.)

ಎಂತಹ ದಿವ್ಯ ಶೀಲವದು ನಿನ್ನದು ಓ ಬಸವಯ್ಯ. ನಿನಗೆ ನಿಜವಾದ ನೆಲೆ ಎಲೆನನ, ಅರಮನೆಯಲ್ಲ. ಕೃತಸ್ಥಿ ಬಿಡಿ ನಿನ್ನ ಸಿಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದೆ. ಬಿದನೂರ

ನೆಲ್ಲ ಅರಸಿದರೂ ನಿನ್ನಂತಹ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಸುಕೃತಾತ್ಮರೊಬ್ಬರಿಲ್ಲ. ನಿನಗೆ ಸರಿಸಮನಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವನೆಂದರೆ ಆ ಹೊನ್ನಯ್ಯನೊಬ್ಬನೇ! ಆದರಾತನಲಿ ನಿನ್ನೊಳಿರುವನಿತು ರಾಜಗಂಭೀರ್ಯವಿಲ್ಲ! ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಶಕ್ತಿ ಸಾಹಸಗಳೆಲ್ಲ ವನೂ ನಿನಗಾಗಿ ನಿವೇದಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆದರೇನೀ ಕೆಮ್ಮುಗಳು! (ಮುಗುಳು ನಗುವನು. ಕೆಮ್ಮಿನ ಸದ್ದು ಹಚ್ಚುವುದು) ಅವರೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾನೀಗ ಮರೆಯಾಗುವೆನು.

(ಕೆಮ್ಮಿನ ಸದ್ದು ಹಚ್ಚಾಗುವುದು. ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಹೋಗುವನು.)

[ಪರವೆ ಬೀಳುವುದು]

ಅಂಕ ನಾಲ್ಕು

ದೃಶ್ಯ ೧

(ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸಮಯ ರಾಜಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಮ್ಮರದ ನೆಲಿನಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಮೂವರು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಬರುತ್ತ ಬರುತ್ತ ಗುಂಪು ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಕೆಲರು ಸಭ್ಯ ವೇಷದವರು ; ಕೆಲರು ಕೆಲಸಗಾರರು ; ಕೆಲರು ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು. ಮೂಟೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬನು ಹಾಗೆಯೇ ಗುಂಪು ಸೇರುವನು. ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರೆಯುವನೊಬ್ಬನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ಆಲೈಸತೊಡಗುವನು ಲಿಂಗಧಾರಿಯಾದ ವೀರಶೈವನೊಬ್ಬನು ಕರಡಿಗೆಯನ್ನು ದುತ್ತ ಗುಂಪುಸೇರಿ ನಿಲ್ಲುವನು. ಹೀಗೆ ಗುಂಪು ಸೇರುವುದು.)

ಒಂದನೆ—ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸೋಪಿಗವೇ ಕಾಣಯ್ಯೋ. ಆ ಕಾಸಲುಗಾರ ಸಿಂಗಣ್ಣ

ಮೈಮರೆತು ಸತ್ತಂತೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದನಂತೆ. ಬೀಗಗಳೆಲ್ಲ ಕಳಚಿಕೊಂಡಿದ್ದವಂತೆ.

ಬಾಗಿಲುಗಳೆಲ್ಲ ತೆರೆದಿದ್ದವಂತೆ. ಅರಸುಮಕ್ಕಳೂ ಇಲ್ಲ, ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಇಲ್ಲ!

ಅರಸುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಠಾರಿ ಬೇರೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತಂತೆ!

ಎರಡನೆ—ಏನಾದರಾಗಲಿ ಆ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರನ್ನು ದೇವರೇ ಕಾಪಾಡಿದಂತಾಯಿತು.

ಮೂರನೆ (ದೀರ್ಘವಾಗಿ)—ದೇವರಲ್ಲವಂತಯ್ಯೋ!

ಎರಡನೆ—ಮತ್ತೇನು ಮನುಷ್ಯರೆ?

ಮೂರನೆ—ಮನುಷ್ಯರೂ ಅಲ್ಲವಂತೆ!

ಒಂದನೆ—ಹಾಗಾದರೆ?

ಮೂರನೆ—ತೀರಿಕೊಡ ಬಸಪ್ಪನಾಯಕರಂತೆ!

ಒಂದನೆ—ನಿಜವಾಗಿಯೂ?

ಮೂರನೆ—ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ನಾನು ಮಕ್ಕಳು ಹೇಳಬೇಕೆ?

ಎರಡನೆ—ಅದು ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತು ನಿನಗೆ?

ಮೂರನೆ—ಹೇಗೆಯೇ? ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿ! ಸತ್ತುಹೋದ ದೊರೆಗಳು ರಾತ್ರಿ

ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದುದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ?

ಒಂದನೆ—ಓಹೋ ಅದೇನು? ಊರಿಗೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತು! ಕೆಂಚಣ್ಣ, ಹೊನ್ನಯ್ಯ

ಕಂಡಿದ್ದು ಒಸವಯ್ಯನವರು ಮಾತಾಡಿದ್ದು ಎಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿಹೋಗಿದೆ ಸುದ್ದಿ.

ಮೂರನೆ—ಬಾಗಿಲೂ ತೆರೆದಿಲ್ಲವಂತೆ, ಬೀಗವೂ ಕಳಚಿಲ್ಲವಂತೆ. ಎಲ್ಲ ಇದ್ದಂತೆಯೇ

ಇತ್ತಂತೆ. ಬಸಪ್ಪನಾಯಕರೇ ಭೂತವಾಗಿ ಬಂದು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಎತ್ತಿ

ಕೊಂಡು ಹೋದರಂತೆ!

ಒಂದನೆ—ಇದೇನೋ ಹೊಸ ಸುದ್ದಿ ; ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ ! ನಿನಗಾರಯ್ಯ ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದವರು ?

ಮೂರನೆ—ಸಿಂಗಣ್ಣನೇ ಹೇಳಿದನಂತೆ ! ರಾತ್ರಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದ ಕಾವಲು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ. ಹಾಲು ಕೊಯ್ಯಂತೆ ಬೆಳ್ಳೆಗಳೆತ್ತಂತೆ. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಆಕಾಶ ಇಬ್ಬಾಗಾಯಿತಂತೆ ! ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯ ನಡುವೆ ಬಸವ್ವನಾಯಕರು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರಂತೆ. ಅವರ ಹಿಂದೆಯೂ ಮುಂದೆಯೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪರಿವಾರವಿತ್ತಂತೆ. ಅವನ ತಂದೆ, ತಾತ, ಮುತ್ತಾತ, ಮತ್ತೂ ಮುತ್ತಾತ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕಂಡನಂತೆ ಆ ಸಿಂಗಣ್ಣ, ದೊರೆಗಳ ಪರಿವಾರದಲ್ಲಿ ! ಕಂಡು ಕಂಗಾಲಾಗಿ, ಬಿಟ್ಟ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚದೆ, ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ ! ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಬಿರುಗಾಳಿ ಎದ್ದಿತಂತೆ ! ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲ ದೂಳಾಗಿ ಮೇಲೆದ್ದು ಬಿಟ್ಟಿತಂತೆ. ಕೂಡಲೆ ಕತ್ತಲೂ ಕಪುಯಿತಂತೆ. ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚು ಜೋರಾಯಿತಂತೆ. ಅದರ ರಭಸಕ್ಕೇ ಸಿಂಗಣ್ಣ ಮೂರ್ಛಹೋಗಿದ್ದಂತೆ !

ಎರಡನೆ—ಹಾಗಾಗಬೇಕು ! ಅನಾಯವಾದರೂ ಎಷ್ಟು ದಿನವೆಂದು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಸಜ್ಜನಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದೇವರೇ ಸಹಾಯವೊಡುತ್ತಾನೆ.

ಒಂದನೆ—ಏನಾದರಾಗಲಿ, ಈ ಮಾರಿಗಳ ಕೈಲಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರಲ್ಲಾ ಅಷ್ಟೇ ಸಾಕು !

ನಾಲ್ಕನೆ—ಸ್ವಲ್ಪ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮಾತಾಡಯ್ಯ. ನಗರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ನೋಡಿದರೂ ಸೈನಿಕ ರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಯಾರನ್ನು ಬಿಡಕಿದರೂ ಗೂಢಚಾರರೆ ! ನಿನ್ನ ಮಾತೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಗಿಡ್ಡಂಗಿ ಗೇಲಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಒಂದನೆ—ಹೋದರೆ ಹೋಗಲಿ, ಬಿಡಯ್ಯ. ಈ ಹಾಕು ಬೀವ ! ಈ ಆರಗಟ್ಟೆ, ಕುಲಗಟ್ಟೆ, ಬಾಳಗಟ್ಟೆ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಬಾಕುವುದಕ್ಕಿಂತ ನರಕದಲ್ಲಿ ನಾಯಿಯಾಗಿರುವುದು ಮೇಲು ! ಎಷ್ಟು ದಿನ ಅಂತಾ ನಾವು ಸಹಿಸುವುದು ಈ ಚಂಡಾಲರನ್ನು ?

ಐದನೆ—ಇನ್ನು ಕೆಚ್ಚು ದಿನ ಜೇಕಿಲ್ಲವಯ್ಯ !

ನಾಲ್ಕನೆ—ಆದೇನು ?

ಐದನೆ—ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದಮೇಲೆ ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಮ್ಮನೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾರೆಯೆ ?

ಮೂರನೆ—ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದೆಲ್ಲವಯ್ಯಾ ? ಈ ಹಾಕು ಪ್ರಸಂಚ ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದರು, ಅಷ್ಟೇ !

ಐದನೆ—ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ, ಗಿರ್ಗಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ.

ಮೂರನೆ—ಹೌದಯ್ಯಾ, ಬಸಪ್ಪನಾಯಕರೇ ಬಂದು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದರಂತೆ!
(ಐದನೆಯವನು ನಗುವನು.)

ಎರಡನೆ—ಹೌದಂತಯ್ಯಾ, ನಗುವುದೇಕೆ ?

ಐದನೆ—ಅವನು ಹೇಳಿದ ಗರುಡವುರಾಣ ನಂಬುತ್ತೀರಲ್ಲಾ ಎಂದು.

ಮೂರನೆ—ಏನಯ್ಯಾ, ಗರುಡವುರಾಣ, ಗಿರುಡವುರಾಣ ಎಂದು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುತ್ತೀಯೆ !

ಐದನೆ—ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದು ಮತ್ತೇನು? ವೇದವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೀಯೇನೋ !

ಮೂರನೆ (ಸಿಟ್ಟಿದ್ದು)—ನಿನಗೆ ತಲೆಗಿಲೆ ಕಟ್ಟಿದೆಯೋ ?

ಐದನೆ (ಶಾಂತನಾಗಿ ಹಾಸ್ಯದಿಂದ)—ನಿನಗೆ ?

ಮೂರನೆ—ನಿನಗೆ ಗ್ರಹಚಾರ ನೆಟ್ಟಿಗಿಲ್ಲ, ಶನಿ ವಕ್ರಿಸಿದೆ.

ಐದನೆ (ನಗುತ್ತ)—ನನಗೋ ? ನಿನಗೋ ?

ಮೂರನೆ—ಏನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಮಾತಾಡುತ್ತೀಯಾ ?

ಐದನೆ—ನೀನೇನು ತಕ್ಕಡಿಯಲ್ಲಿ ತೂಗಿ ಮಾತಾಡಿದ್ದೀನೆಂದು—

ಮೂರನೆ—ಹಲ್ಲು ಉದುರಿಸಿಬಿಟ್ಟೀನು ! ಮಾತಾಡಬೇಡ !

(ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗುವನು. ಜನರು ತಡೆಯುವರು.)

ಐದನೆ—ಅಲ್ಲಯ್ಯಾ, ನನ್ನ ಹಲ್ಲು ಉದುರಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನೀನು ಬಿಟ್ಟ ಬುರುಡೆ ಸತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಯೇ ?

ನಾಲ್ಕನೆ—ಹೋಗಲಿಬಿಡಯ್ಯಾ. ಸತ್ಯ ಏನು ಹೇಳಿಬಿಡು.

ಐದನೆ—ನಿನ್ನ ರಾತ್ರಿ ಅವರಬ್ಬರೂ ಕೊಲೆಯಾಗಬೇಕಿತ್ತಂತೆ. ಕೊಲೆಗಾರರೂ ಹೋದರಂತೆ. ಕಾವಲುಗಾರ ಬಿದ್ದಿದ್ದನಂತೆ—ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪಿ. ಸೆರೆಮನೆಯ ಬೀಗ ಬಾಗಿಲು ಎಲ್ಲ ತೆರೆದಿದ್ದು ವಂತೆ. ಬಸವಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಆರಸುಕುಮಾರನನ್ನು ಸೆರೆಯಿಟ್ಟಿದ್ದ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಠಾರಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತಂತೆ. ಅದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಸತ್ಯ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿದೆ.

ಎರಡನೆ—ಏನದು ?

ಐದನೆ—ಆ ಕಠಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಶಿವಯ್ಯನ ಹೆಸರು ಕೆತ್ತಿದೆಯಂತೆ.

ಒಂದನೆ—ಸಿಬವೇ ?

ಐದನೆ—ನೀವು ನಿಜವೆಂದರೆ ಸಿಬ ; ಸುಳ್ಳೆಂದರೆ ಸುಳ್ಳು.

ನಾಲ್ಕನೆ—ಹೋಗಲಿ, ಆಮೇಲೆ ?

ಐದನೆ—ಸೇನಾಪತಿ ನಿಂಬಯ್ಯನವರೂ ರಾಣಿಯವರೂ ಬಹಳ ಕೋಪಗೊಂಡು

కావలుగారనన్ను సేరయిల్లిడిసి, తివయ్యనన్ను యడుకిసిదరంతే. లూరి నల్ల ఎల్లియూ అవన నేలే సిక్కుల్లనంతే. ఆమోలే రాబకుమారర మిత్ర యొన్నయ్యనూ ఇల్లవేందు నుచ్చి ఇదే.

బందనీ—వెనోలె ఎల్లవూ ఒక పుటిత్తవారిదే! ఆదక్కాగియే ఈ పుత్తి స్త్రీనికరు తిరుగువదేందు తోడరుత్తదే.

బందనీ—అక్కో అల్ల, ఇన్నూ అదే!

ఎరదన

నాల్కన

ఆరన

బందనీ

—ఎను? పను? పను?

బందనీ—రుద్ద్రాంబయన్ను పిడిదరే రాబపుత్తనూ లంగణ్ణి మంత్రిగళూ తమ్మన్నకే తావే కృగే బలకువరందు ఆకయన్ను బంధిసి తరలు భటరు యోదరంతే.

మూరనీ—యారు ఆక?

బందనీ—అయ్యో అదూ గోత్తిల్లవే ననగే? మంత్రిగళ కునూర్త!

బందనీ—సాకాల్ల తా సావర్తియంతిద్దాళి.

నాల్కన—అయ్యోలె వావ! ఆకగేను ఒత్తు కన్న!

బందనీ—ఆకయూ పత్తే ఇల్లవంతే!

నాల్కన—సాకాల్ల వాకు! వాల్ల కుడిదంతాయ్త!

బందనీ (కృయిత్తి గుంపన్ను సంబోధిసి)-- నదూ! నదూ!

ఆరన—నదూ! నదూ!

మూరనీ—నదూ! నదూ! (మత్తే సుమ్మనాగువరు.)

బందనీ—ఈగ అవరల్లరన్నూ యడుకువదక్క నానా దిక్కిగే భటరన్ను అట్టి దల్దర. నగరదల్ల ఎల్లియూదరూ ఆడగిక్కొందిద్దారయ్యో ఎందు స్త్రీని కరు మనసేమనెగూ నుగ్గి నోడొత్తిద్దార.

ఎరదనీ—ఈ గలభయల్లి యారు యారు శూలక్కోరుత్తారయ్యో ఎనోలె?

మూరనీ—నీననాదరూ నేరద్దియ్యో ఈ పితూరగి?

ఎరదనీ (కూగి రేగి)—నీనగేనాదరూ పిత్రవేరిదేయ్యో? నీన నేరిరబయదు పితూరగి. పిగేల్ల యేళదరే యల్లు యేట్టిగే యోదావ! యారనా దరూ సిక్కిద బడవాయిగళన్ను శూలక్కోరసి నోలెట నోడొవ బన గళు నీవు!

ಮೂರನೆ—ನಾನು ಹೋಗಿ ಹೇಳಿಯೇಬಿಡುತ್ತೇನೆ, ನೀನೂ ಸಂಚಿಗೆ ಸೇರದವನೆಂದು.

ಎರಡನೆ—ನಾನೂ ಹೇಳಿ ನಿನ್ನ ತಲೆಗೆ ತರುತ್ತೇನೆ. (ಇಬ್ಬರೂ ಹೋಗಲಿಳಿಸುವರು:

ಐದನೆಯವನು ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ತಡೆದು)

ಐದನೆ—ನಿಮಗೇನು ಭೂಮಿ ಬೇಚಾರಾಗಿದೆಯೆ? ಇಬ್ಬರ ತಲೆಯೂ ಹಾರಿ

ಹೋಗುತ್ತದೆ! ನಿಮಗೆ ಹೆಂಡಿರು ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲವೆ?

ಮೂರನೆ—ನನಗಿದ್ದಾರೆ; ನಾನು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ!

ಎರಡನೆ—ನನಗೂ ಇದ್ದಾರೆ! ಅವನ ಹುಮ್ಮಸ್ಸು ನೋಡಿ ರೇಗಿ ತಪ್ಪೇ!

ಐದನೆ—ಸಹೋದರರೇ, ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ನಾನಾಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಗುಟ್ಟೊಂದಿದೆ.

ಎಲ್ಲರೂ—ಏನು? ಏನು? ಹೇಳು! ಕೇಳುತ್ತೇವೆ!

ಐದನೆ—ಆದರೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಗೂಢಚರರಾರೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಶಿವನ ಮೇಲೆ ಆಣೆ ಇಡಬೇಕು.

ಎಲ್ಲರೂ—ಶಿವನಾಣೆಗೂ ನಾನಲ್ಲ! ಶಿವನಾಣೆಗೂ ನಾನಲ್ಲ!!

ಐದನೆ—ಹಾಗಾದರೆ ಕೇಳಿ. ಸಹೋದರರೇ, ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಕೀರ್ತಿ ಮುಸುಕುವ

ಕಾಲ ಬಂದಿದೆ. ನಮ್ಮ ನಾಡು ಸುಡುಗಾಡಾಗುವ ಸಮಯವೊದಗಿದೆ.

ರಮಣೀಯವೂ ಪರಮ ಪವಿತ್ರವೂ ಆಗಿರುವ ಈ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ಹೆಮ್ಮೆಯ

ಬೀಡು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೇ ಪಾಳುಬಿದ್ದು ಗೂಬೆಗಳ ಗೂಡಾಗಿ ವಿಶಾಚಿ

ಗಳ ನಾಟ್ಯರಂಗವಾಗುವ ವಿಷಮಕಾಲವೃತ್ತಂದಿದೆ. ನಾನೀಗ ತಟಸ್ಥರಾಗಿ

ರುವುದು ನಮ್ಮ ಹೇಡಿತನಕೆ ಹೆಗ್ಗುರುತು. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪೌರುಷವಿದೆಯೇ?

ಕೆಚ್ಚಿದೆಯೇ? ದೇಶಭಕ್ತಿಯಿದೆಯೇ?

ಎಲ್ಲರೂ—ಇದೆ! ಇದೆ! ಬಿದನೂರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ!

ಐದನೆ—ಬರಿಯ ಕೂಗಿನಿಂದ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯಾಗದು. ಜಯಕಾರ ಮಾಡಿದ

ಮಾತ್ರದಿಂದ ಜಯಲಾಭವಾಗದು. ಬರಿಯ ಬಾಯ್ಕಲಿಗಳಾದರೆ ಸಾಲದು.

ಕಯ್ಯಲಿಗಳಾಗಬೇಕು! ಪ್ಯಾಗಲಿಗಳಾಗಬೇಕು!

ಎಲ್ಲರೂ—ಆಗುತ್ತೇವೆ! ಆಗಿದ್ದೇವೆ!

ಐದನೆ—ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಈಗಿನ ವಿಷಮಾವಸ್ಥೆಯ ಪರಿಚಯವಾಗಿದೆಯೇ ನಿಮಗೆ?

ಎಲ್ಲರೂ—ಆಗಿದೆ! ಆಗಿದೆ!

ಐದನೆ—ಇಲ್ಲ; ನಿಮಗಿನ್ನೂ ಅದು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ನಾನು ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಕಣ್ಣೆರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಇದು ರಾಜಬೀದಿ. ಇಲ್ಲಿ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳು

ವುದು ಈಗ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ನಮ್ಮ ರಾಜಭಕ್ತಿಯೇ ಈಗ ರಾಜ

ದ್ರೋಹವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಕೆರೆಯ

ಬಳಿಯಿರುವ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯೇ ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಸೇರಬೇಕು.
ಇತರರನ್ನೂ ಕರೆತರಬೇಕು.

ಎಲ್ಲರೂ—ಆಗಲಿ! ಆಗಲಿ!

ಐದನೆ—ಅಲ್ಲಿ ನಿಮಗಿಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿಶದವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಈಗ ಹೋಗಬಹುದು.

(ಜನರು ಗದ್ದಲ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವರು. ನಾಲ್ಕೈದು ಜನರು ಉಳಿಯುವರು. ಒಳಗಡೆ
'ಹುಚ್ಚೇ! ಹುಚ್ಚೇ!' ಎಂಬ ಕೂಗು ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ.)

ಒಂದನೆ—ಅದೇನದು ಕೂಗು?

ನಾಲ್ಕನೆ—ಯಾರೋ ಹುಚ್ಚಿ!

ಮೂರನೆ—ಅಯ್ಯೋ ಎಷ್ಟು ವಿಕಾರವಾಗಿದ್ದಾಳೆ!

(ರುದ್ರಾಂಬೆ ಹುಚ್ಚಿ ಯಂತೆ ವಿಕಾರವಾದ ಭದ್ರವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬರುವಳು. ಜನರೆಲ್ಲ
ಹೆದರಿ ದೂರ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ.)

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ನರಕ! ನರಕ!! ಅಯ್ಯೋ ನರಕ!!!

ನನ್ನೂರು ನರಕ! ನನ್ನೂರು ನರಕ!!

ನಾನು ಯಮನಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ!

ನಾನು ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ!! (ಕಿಲಕಿಲ ನಕ್ಕು ಮತ್ತೆ ಅಳುವಳು.)

ಬೇಡ, ಬೇಡಲೆ ಹಾಳು ಯಮದೂತ; ಅಯ್ಯೋ

ನನ್ನ ನಗ್ನಿಗೆ ತಳ್ಳುವರು! (ಒಡೆಯುವಳು. ನಗುವಳು.)

ಹಾಗೆ ಬೀಳಲಿ! ಸಾಯಿ! ಸಾಯಿ!! (ಕೂಗುತ್ತ)

ಬನ್ನಿ! ಬನ್ನಿ! ಎಲ್ಲರೂ ಬನ್ನಿ!

ನರಕದಲಿ ವಿಪ್ಲವ! ನರಕದಲಿ ದಂಗೆ!

ಓ ಪಾಪಿಗಳೆ ಏಳಿ, ಎದ್ದೇಳಿ!

ಯಮದೂತರನು ಸೀಳಿ!

ಬನ್ನಿ! ಬನ್ನಿ! (ಕುಣಿದು ಹಾರುವಳು.)

ಸಿಕ್ಕಿದನು ಯಮ! ಸಿಕ್ಕಿದನು ಯಮ!

ತೂಲಕೇರಿಸಲು ಬನ್ನಿ! ಬನ್ನಿ! ಬೇಗ ಬನ್ನಿ!!

(ನಕ್ಕು ಮಾನವಾಗಿ ಸುತ್ತ ದುರುದುರು ನೋಡಿ)

ಎನು ಊರಿನದು ಯಮನ ತವರೂರು!—

ಯಾರಲ್ಲಿ? ಆ ಬೆಂಕಿಯ ನಡುವೆ?—(ಕೈತೋರಿ)

ಬಾ ತಂಗಿ, ಬಾ!—(ಕೈಚಾಚಿ ಹಿಂಜರಿದು)

ಅಯ್ಯೋ ಬಾಲವಿಧವೆ ? (ಅಳುತ್ತ)
 ಯಾರ ಪಾಪಕೆ ನಿನ್ನ ನಿಲ್ಲಿಗೆಳೆದರಮ್ಮ ?—
 ನಾನಾರು ಎಂದೆಯಾ ?—
 ನರಕದ ದ್ವಾರಪಾಲಕಿ !! (ಹೋ ಎಂದು ಕೂಗಿ ಸುಮ್ಮನಾಗಿ)
 ಮತ್ತಿದಾರಿದು ಬಾಗಿಲನು ತಟ್ಟುವರು ?

(ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆಯುವಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸಿ)

ಅಯ್ಯೋ ನೀನೂ ಬಂದೆಯಾ ?—
 ಬಾ, ಮಗೂ ಬಾ. ಹೆದರಬೇಡ !—

(ಕೈನೀಡಿ ಮಗು ಬಂದಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸಿ)

ಈಗತಾನೆ ಬಂದೆಯಾ ಭೂಮಿಯಿಂದ ? (ಮುತ್ತಿಟ್ಟು)—
 ಅದೇಕೆ ? ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಬಂದೆ ? (ಆಲಿಸಿ ತಲೆದೂಗಿ)
 ಹೆತ್ತವಳು ಕತ್ತುಹಿಸುಕಿ ಹೊಳೆಗಿಸಿದಳೆ ?—

(ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು ಅಳುವಳು.)

ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ !—ಹೆದರದಿರು ಕಂದಾ !

(ಯಾರನ್ನೋ ತಡೆಯುವಂತೆ ನಟಿಸಿ)

ಇಲ್ಲ ; ನಾನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ !
 ನನ್ನದು ಈ ಮಗು ! (ಉಗುಳುವಳು.)
 ಧೂ ! ನಿಮ್ಮ ಹಾಳಾಗ ! ಹತ್ತಿರ ಬರಬೇಡಿ !

(ಪುನಃ ಮಗುವನ್ನು ಸಂತೈಸುವಳು.)

ಅಳಬೇಡ ಕಂದಾ ! ನಾನಿದ್ದೇನೆ ! (ಕಿಟ್ಟನೆ ಚೀರಿ)
 ಅಯ್ಯೋ ! ನನ್ನ ಕಂದನನ್ನು ಕಸಿದರು !
 ಪಾಪಿ ! ಪಾಪಿ ! ಪಾಪಿ ! !! ಈ ಈ ಈ !!

(ಬಿದ್ದು ರೋದಿಸಿ ಹೊರಳಿ ಎದ್ದು ರೌದ್ರದಿಂದ)

ನಾನು ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ ! ನಾನು ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ !
 ಮಗೂ ಹೆದರಬೇಡ ! ಬಂದೇ ! ಬಂದೇ ! (ಓಡುವಳು.)

ಒಂದನೆ—ಇದೇನು ಹುಚ್ಚೆದು ?
 ಮೂರನೆ—ನನಗೆ ಜ್ವರ ಬಂದಿದೆ !
 ನಾಲ್ಕನೆ—ಎನ್ನೋ ಪಿಶಾಚಿ ಹಿಡಿದಿರಬೇಕು.

ಐದನೆ—ಎನ್ನೋ ರಕ್ತಾಕ್ಷಿಯಂತೆ ಅದರ ಹೆಸರು. ಸರಕದ ಪಿಶಾಚಿಯಿರಬೇಕು.

ಎರಡನೆ—ಅಂತೂ ಎಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನು ಬದ್ದು ಓಡಿಸಿದರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಈ ಭೂಮಿಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಇದೇನು ಉಗ್ರಾಣವೋ ಅಥವಾ ಕಸದ ಬುಟ್ಟಿಯೋ ನನಗೆ ಬೇರೆ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ!

ಐದನೆ—ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ, ಕಾವಲುಗಾರ ಸಿಂಗಣ್ಣನನ್ನು ಬದ್ದು ಬದ್ದು ತರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ರಾಜಭಟರು. ನಾವಿಲ್ಲಿರುವುದು ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ.

ಮೂರನೆ—ಹೌದು; ಕಳ್ಳರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೆ ತಪ್ಪು. ಆಮೇಲೆ ನಮ್ಮನ್ನೂ ತಪ್ಪಿಗಳೆದುಬಿಟ್ಟರೆ ಕಷ್ಟ.

(ಜನರಲ್ಲ ಹೋಗುವರು. ಇಬ್ಬರು ರಾಜಭಟರು ಸಿಂಗಣ್ಣನನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಬರುವರು.)

ಒಂದನೆ—ಇವನಿಗೇನು ಮಾಡಬೇಕಾಯ್ತು? ಬಾಯಿ ಬಿಡುವುದೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ.

(ರಸ್ ರಸ್ ಹೊಡೆಯುವನು.)

ಸಿಂಗಣ್ಣ—ಅಯ್ಯೋ ಸಾಕಪ್ಪಾ ಕೈಲಾಸ! (ಕೂಗುವನು.)

ಎರಡನೆ—ಹಾಳು ಮುಂಡೆಯದು, ಕೈಲಾಸ, ಶಿವ ಎನ್ನುತ್ತಿದೆಯೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಮಾತೇ ಇಲ್ಲ! ಹೇಳೋ! ನಿನ್ನ ತಲೆಗೆ ಒರಲೆ ಹಿಡಿಯಾ! (ಗುದ್ದುವನು.)

ಸಿಂಗಣ್ಣ—ಅಯ್ಯೋ ಸಾಕಪ್ಪಾ ಸಮಾಧಿ, ಸಾಕಪ್ಪಾ! (ಒರಲುವನು.)

ಒಂದನೆ—ಇವನನ್ನು ಬೇವಸಹಿತ ಕುತ್ತಿಗೆವರೆಗೆ ಹೂಳಿ, ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬೋಗುಣಿ ಮಗುಚಿಹಾಕಿ ಅದರೊಳಗೆ ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ ಹೊಗೆ ಹಾಕಿದರೆ ಆಗ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಾನೆ! ಬಾ! ಬಾ!

(ಕೆನ್ನೆಗೆ ಹೊಡೆಯುವನು.)

ಸಿಂಗಣ್ಣ—ಅಯ್ಯೋ ನನಗೆ ಇಷ್ಟೇ ವರಗಳು ಸಾಕಪ್ಪಾ!

ಎರಡನೆ—ನಡೆ, ನಿಮ್ಮ ಪ್ಪನ ಮನೆಗೆ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆಯಂತೆ!

(ಹೊಡೆದು ಗುದ್ದುತ್ತ ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು.]

ದೃಶ್ಯ ೨

(ಒಂದು ದಟ್ಟಡವಿಯ ನಡುವಣ ಹಾದಿ. ಬಸವಯ್ಯ ಶಿವಯ್ಯ ಬರುವರು.)

ಬಸವಯ್ಯ— ಶಿವಯ್ಯ,

ಕರುಬರಿದೂ ರಿಂದೆ ಕಾಡೊಳ್ಳಿತೆಂಬಂತೆ

ಬಿದನೂರಿಗಿಂತಲೂ ಭವ್ಯ ಭಯಕರವಾದ

ಈ ರಮ್ಯ ಪರ್ವತಾರಣ್ಯಗಳೆ ಲೇಸಲ್ಲೆ ?
 ಸೋಡು, ಈ ತೊರೆಯೆಂತು ಕಲ್ಲುಳೊಡನೆ ಗಳವುತೆ,
 ಸೊರೆಗೆರೆದು, ಸುಳಿಸುತ್ತಿ, ಹಾರುತ್ತಿ, ಬಾರುತ್ತಿ
 ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ! ಈ ಮಹಾವೃಕ್ಷಂಗಳಾದರೋ
 ಧೀರ ಸೌಂದರ್ಯವನು ತೋರುತ್ತೆ, ಸೆಲದೆಡೆಗೆ
 ಬಿಸಿಲು ಬೀಳದ ತೆರದೆ ತಮ್ಮಯ ತಳಿಗೊಡೆಯ
 ನೆಳಲಿನಿಂದೀ ಬಸಕೆ ಕತ್ತಲೆಯ ಮೆತ್ತಿಹವು !

ಈ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ, ಈ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ
 ಪವಡಿಸಿಹ ಶಾಂತಿ ನಮ್ಮೆದೆಗಳಿಗೆ ಬರಬಾರದೆ?—
 ಬಾ, ತೊರೆಯ ಬಳಿಯಿಹ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು
 ಮಾರ್ಗದಾಯಾಸವನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂ.—
 ಕುದುರೆಗಳು ಆ ನೆಳಲಿನಲಿ ಸಿಂತು ಮೇಯಲಿ.—
 ನೀನೇನನೋ ಕುರಿತು ಚಿಂತೆಗೈವಂತಿದೆ !

ಶಿವಯ್ಯ— ಏನಾದರೇನಂತೆ ? ನನ್ನ ಚಿಂತೆ . . . ನಿನಗೆ
 ಹಿತವಲ್ಲ; ಹೇಳುವೆನೆ . . . ನಿನಗೆ ರುಚಿಕರವಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ— ಏನದು ? ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚು ಮರೆಯೇಕೆ ?

ಶಿವಯ್ಯ— ನಿನ್ನಂತೆ ಕಷ್ಟದಲ್ಲೆಯು ಕೂಡ ಕಾಡುಗಳ
 ಕಂಡೊಡನೆ, ಎಲ್ಲವನು ಮರೆತು, ಸೌಂದರ್ಯವನು
 ಇಂತು ಬಣ್ಣಿಸಲೆನಗೆ ಹೃಚ್ಚಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ.—
 ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ನಮಗೇಕೆ
 ದಾರಿಯಲಿ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ.

ಬಸವಯ್ಯ— ಮುಂದೆ ಹೋಗಿರಬಹುದು.

ಶಿವಯ್ಯ— ಇಲ್ಲ, ಹೋದಂತಿಲ್ಲ.

ಈ ತೊರೆಯ ಕೆಸರಿನಲಿ ಹಜ್ಜೆಗಳ ಗುರುತಿಲ್ಲ;
 ಕಾಲುಹಾದಿಯ ಇಕ್ಕಲದ ಗಿಡಗಳುರುಳಿಲ್ಲ;
 ಇನ್ನಾವುದೂ ಸ್ಥೂಲಚಿಹ್ನೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. (ಸುಯ್ಯಲು)

ಬಸವಯ್ಯ— ಏಕೆಂತು ಸುಯ್ಯುತಿಹೆ ? ನಿನ್ನ ದನಿ ಏನನೋ
 ಮುಚ್ಚು ಮರೆಮಾಡುತ್ತಿದೆ ! ನಿನ್ನೆದೆಯೊಳಾವುದೋ
 ಕಿಚ್ಚೆದ್ದ ರಾಗವೊಂದುಣ್ಣುವಂತಿಹುದು !

ಶಿವಯ್ಯ— ಅವರೇಕೆ ನಮಗೆ ದಾರಿಯಲಿ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ ?

ಬಸವಯ್ಯ— ಮುಂದೆ ಹೋಗಿರಬಹುದು! ನಮಗಿಂತ ಮುನ್ನವೇ ಬಂದರಲ್ಲವೆ ಅವರು?

ಶಿವಯ್ಯ— ಇಲ್ಲ. ಈ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದವರು ತೆರಳಿಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ— ಹಿಂದೆ ಬರುತ್ತಿರಬಹುದು.

ಶಿವಯ್ಯ— ಹಿಂದೇಕೆ ಬರುತ್ತಿಹರು, ನಮಗಿಂತಲೂ ಮುಂದೆ ಹೊರಟವರು?

ಬಸವಯ್ಯ— ಬೇರೆ ಒಟ್ಟಿಯ ಹಿಡಿದು ಹೋದರೋ ಎನ್ನೋ?

ಶಿವಯ್ಯ— ನನಗದೇ ಸಂದೇಹ! ಬಸವಯ್ಯ! ಬೇರೆ ಒಟ್ಟಿಯ ಹಿಡಿದರೆಂಬುದೇ ಸಂದೇಹ!

ಬಸವಯ್ಯ— ಹಿಡಿದರೇನಾಯ್ತು? ಶಿವನೊಗ್ಗೆ ಯಲ್ಲವರ ಕಾಣುವೆವು.

ಶಿವಯ್ಯ— ನನಗದೂ ಸಂದೇಹ.

ಬಸವಯ್ಯ— ಏಕೆ?

ಶಿವಯ್ಯ— ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಎಂದುದನು ನೀನು ಕೇಳಿರುವೆ. ಹಾದಿ ತಪ್ಪಲು ಅವರಿಗವಕಾಶವೆಲ್ಲಿಕುದು? ಬೇರೆ ಹಾದಿಯ ಹಿಡಿದವರು, ಶಿವನೊಗ್ಗೆ ಗೆ ಬರಲ್ಪಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ— ಮತ್ತೆತ್ತ ಹೋಗುವರು, ಶಿವಯ್ಯ?

ಶಿವಯ್ಯ— ನನಗೇತಕಾ ವಿಷಯ?

ಬಸವಯ್ಯ— ಹೇಳು, ಶಿವಯ್ಯ!

ಶಿವಯ್ಯ— ನೀನು ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ— ನೀನು ಹೇಳಲಿಬೇಕು.

ಶಿವಯ್ಯ— ಸುದ್ದಿ ಇಂಪಾಗಿಲ್ಲ.

ಬಸವಯ್ಯ— ಆದರೂ ಹೇಳಿಬಿಡು.

ಸಂಶಯಕ್ಕೆಂತಲೂ ಕಹಿಸುದ್ದಿ ಮೇಲು!

ಶಿವಯ್ಯ— ನೀನೆ ಊಹಿಸಲಾರೆಯಾ? ಹೇಳು!

ಬಸವಯ್ಯ— ಅಯ್ಯೋ

ಬರಿದೆ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರುವೆ, ನನ್ನ ಬಗೆ ಎನ್ನೆನೊ ಭೀಕರವ ನೆನೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಶಿವಯ್ಯ—

ಹಾಗಾದರೆ ಸ್ವರ್ಗ !

ನಾನೇ ಗಳೊರೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದ
ಭೀಕರವ ನೀನೆಂದಿಗೂ ನೆನೆಯಲಾರೆ!
ಆಗಲಿ—ನಿನ್ನ ಹಿತಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ
ಹಗುರಗೈವೆನು ನನ್ನ ಎದೆಹೊರೆಯನಿಳಿಸಿ.
ಬಾ, ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊ (ಇಬ್ಬರೂ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿರುವರು)
ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದಾಲಿಸು.—

ಯಾರನೂ ನಂಬದಿರು. ಗೆಳೆಯನಾದರು ಸರಿಯೆ,
ಓಪಳಾದರು ಸರಿಯೆ, ಯಾರನೂ ನಂಬದಿರು.
ಈ ಭೂಮಿ ಸ್ವಾರ್ಥತೆಯ ಬೀಡೆಂದು ತಿಳಿ. ಬರಿದೆ
ಗಂಧರ್ವಲೋಕದಲಿ ತೋಳಲಿದರೆ ನೀನೆಂದೂ
ಈ ಪಾಪಮಯ ಲೋಕದಲಿ ಬಾಳಲಾರೆ.
ನನಗಿಂತಲೂ ನೀನು ತಿಳಿದವನು ; ಮೇಧಾವಿ ;
ಭಾವುಕ. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಸರಳತೆ ನಿನಗೆ
ಕುರುಡಿಸಂತಿದೆ. ಎಲ್ಲರಿಸಿವಾತನೂ ನಂಬಿ
ಮೋಸಹೋಗಿರುವೆ.—ಇಂತೇಕೆ ನಾನು
ನೀತಿಬೋಧೆಯ ಮಾಡುತ್ತಿಹೆನೆಂದು ಸೋಜಿಗವೆ ?
ನಿನಗೆ ನಚ್ಚಿನ ಗೆಳೆಯನಾಗಿದ್ದ ಹೊನ್ನಯ್ಯ
ನಿನಗೇನನಿಸಿಗಾಹನೂ ಬಲ್ಲೆಯೇನದನು ?

ಬಸವಯ್ಯ—ನೀನೆ ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೇ, ಅವನ ಸಾಹಸವೆ
ನಮ್ಮ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು. ನಾನೆಂದೂ
ಆತನಿಗೆ ಚಿರಖಣಿ. ಆತನಿಂದೇ ನನಗೆ
ನಿಜದ ನೆಲೆ ತೋರಿಹುದು.

ಶಿವಯ್ಯ (ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ನಕ್ಕು)—ರುದ್ರಾಂಬೆ ಇಲ್ಲದಿರೆ
ಅವನನಗೆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದನೇ ?

ಬಸವಯ್ಯ—ಓ ಜೆಲುವೆ, ನಿನಗೆ ನಾನಾವಗಂ ಚಿರಖಣಿ.
ನಿನ್ನೊಲೈಯೇ ನನಗೆ ಈ ವಿಷಮ ಸಮಯದಲಿ
ಬೇವಾತುವಾಗಿದುದು !

ಶಿವಯ್ಯ (ನಕ್ಕು)— ಅಯ್ಯೋ ಮರುಕ್ತನವೆ !
ಓ ಮಾನವಾ, ನೀನು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದೆಂತೆಂತು
ಮೋಸಹೋಗುತ್ತಿರುವೆ ? ಓ ಪ್ರೇಮವೇ, ನಿನ್ನ

ಲೀಲೆಯೇ ಲೀಲೆ! ಮಾಟಗಾರನ ಮುಂದೆ
ಕುಣಿವ ಮಾಯೆಯ ಗೊಂಬೆಗಳ ತೆರದಿ ಮಾನವರು
ನಿನ್ನ ಕಾಪಟ್ಟೆದಲಿ ಕುರುಡಾಗಿ ಕುಣಿಯುವರು!—
ಬಸವಯ್ಯ, ನಿನ್ನ ಸವಿಗನಸದನು ನಾನೇಕೆ
ಬಡೆಯಲಿ?

ಬಸವಯ್ಯ— ಶಿವಯ್ಯ, ನೀನನ್ನ ನಣಕಿಸುತ್ತಿರುವೆ.

ಶಿವಯ್ಯ— ನಾನಲ್ಲ! ರುದ್ರಾಂಬೆ ಹೊನ್ನಯ್ಯರೆಂಬುವರೆ
ನಿನ್ನ ನಣಕಿಸುತ್ತಿಹರು.

ಬಸವಯ್ಯ (ಮುನಿದು)— ಏನದು? ಒದರಿಬಿಡು!

ಶಿವಯ್ಯ— ನನ್ನ ಮೇಲೇಕಯ್ಯ ಕೋಪಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆ?
ರುದ್ರಾಂಬೆ ಹೊನ್ನಯ್ಯನನು ಇಸಿಯನೆಂದೊಲಿದು
ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಯನು ಬಿಡಿಸಿದಳು! ನಾನು
ಸ್ವೀಹಿತನು ಎಂದು ನಿನ್ನನು ಬಿಡಿಸಿದುದೆ ತಪ್ಪೆ?

ಬಸವಯ್ಯ (ರಭಸದಿಂದ)— ಏನು? ಏನು?

ಶಿವಯ್ಯ— ಬಸವಯ್ಯ, ನೀನು ಕಲಿತವನು;

ಲೋಕವೆಂಬುದು ಮಾಯೆ ಎಂದರಿತ ಸುಚ್ಛಾನಿ.
ಪ್ರೇಮದೀ ಚಂಚಲತೆಯನು ಕಾವ್ಯಗಳಲೋದಿ
ತಿಳಿದವನು. ಸ್ತ್ರೀ ಸಹಜವಾದುದನೆ ರುದ್ರಾಂಬೆ
ಮಾಡಿದಳು; ಹೊನ್ನಯ್ಯನೂ ಅಂತೆ ಎಂದರಿ.—
ರಾಚ್ಯಸಂಸ್ಥಾಪನೆಯ ಕಾರ್ಯದಲಿ ತೊಡಗಿರುವ
ನೀನಿಂತು ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣಿನ ಕಪಟಕಳಲೇಕೆ?
ರುದ್ರಾಂಬೆ ಎಂಬೊಬ್ಬಳಿದ್ದುದನೆ ಮರೆತುಬಿಡು!

ಬಸವಯ್ಯ— ಮರೆಯುವುದೆ? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ, ಶಿವಯ್ಯ.
ರುದ್ರಾಂಬೆ ನನಗಿಂತು ದ್ರೋಹಗೈದುದನು
ನಾನವಳ ಬಾಯಿಂದ ಕೇಳಿದಲ್ಲದೆ ನಂಬಿ.
ಹೊನ್ನಯ್ಯನಾವುದೋ ಒಲಾತ್ಕಾರದಿಂದಲೇ
ರುದ್ರಾಂಬೆಯನ್ನೊಪ್ಪುವಂತೆ ಮಾಡಿರಬೇಕು.
ಹೈದರಾಲಿಯ ಸಹಾಯವನು ಪಡೆದಾನು
ಚೆಲುವಾಂಬೆ ನಿಂಬಯ್ಯರನು ಹಿಡಿದು ಶಿಕ್ಷಿಸಿ,
ತರುವಾಯ ಹೊನ್ನಯ್ಯನನು ವಿಚಾರಿಸಿ ತಿಳಿದು,
ಶಿಕ್ಷಿಸುವೆ.—ಹೊನ್ನಯ್ಯನೂ ಕೂಡ ನನಗಿಂತು

ದ್ರೋಹಮಾಡುವನೆಂದು ನಾ ನಂಬಲಾರೆ.—
 ಏನೋ ಅಚಾತುರ್ಯವಿರಬೇಕು ಇದರಲ್ಲಿ!
 ದುಡುಕಿದರೆ ದುಗುಡಪಡಬೇಕಾಗುವುದು ಕಡೆಗೆ.—
 ಎಷ್ಟು ತೊಡಕಿರುವುದೀ ಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಶಿವಯ್ಯಾ!

(ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗುವನು.)

ಶಿವಯ್ಯ (ಸ್ವಗತ)—ಓಹೊ, ಈ ಕಪಟವಿವನಲ್ಲಿ ಸಾಗಲಾರದು.
 ಎಂತಾದರೂ ಇವನು ರುದ್ರಾಂಬೆಯನು ಬಿಡನು.—
 ಇರಲಿ; ಇವನನು ಕೊಂದೆ ಕೆಲಸ ಕೈಗೂಡಿಸುವೆ!

ಬಸವಯ್ಯ (ಹಿಂದಿರುಗಿ ಕೆಳಗೆ ನೋಡಿ)—ಶಿವಯ್ಯ, ಈ ಪ್ರಪಾತದಾಳಕ್ಕೆಂತಲೂ
 ಗಭೀರತರ ಜೀವನದಾಳ! ಅಲ್ಲವೇ?

ಶಿವಯ್ಯ (ನೋಡಿ)—ಹೌದು; ಎಷ್ಟು ಭಯಂಕರವಾಗಿದೆ! ಅಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾವೃಕ್ಷ
 ಗಳೂ ಕೂಡ ಈ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಸಣ್ಣ ಗಿಡಗಳಂತೆ ತೋರುತ್ತಿವೆ. ನೋಡು,
 ಆ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಗಳು!

ಬಸವಯ್ಯ—ಎಷ್ಟು ಗುಂಡಾಗಿವೆ! ಸಣ್ಣ ಹರಳುಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿವೆ. ದೂರದಾ
 ಕಂದರವೂ ಚಿತ್ರಾರ್ಪಿತ ದೃಶ್ಯದಂತೆ ರಮಣೀಯ.

ಶಿವಯ್ಯ—ಆದರೂ ರುದ್ರ!

ಬಸವಯ್ಯ—ಪಾಪ, ಅರಿಯದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಇಲ್ಲಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಜಿದ್ದರೆ ಎಲುಬೆಲ್ಲ
 ಸುಚ್ಚನೂರೆ!

ಶಿವಯ್ಯ (ಕೆಳಗೆ ನೋಡುತ್ತ)—ಓಹೊ ಒಂದು ಜಿಂಕೆ! (ಬಾಗಿ ನೋಡುವನು.)

ಬಸವಯ್ಯ—ಎಲ್ಲಿ?

ಶಿವಯ್ಯ—ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಾಗಿ ನೋಡು. ಆ ಹೆಮ್ಮಾವಿನ ಮರದ ಪಕ್ಕದ ಕಿರು
 ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ!

ಬಸವಯ್ಯ (ತಲೆಯುಡೆಯನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ಬಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ)—ಎಲ್ಲಿ? ನನಗೆ ಕಾಣುವು
 ದಿಲ್ಲ!—

(ಶಿವಯ್ಯನು ಬಸವಯ್ಯನನ್ನು ಫಕ್ಕನೆ ಪ್ರಪಾತಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.)

ಆಯೋ—

ಶಿವಯ್ಯ—ಸಿನಗಿದೇ ಮೋಕ್ಷ. ನಾನಿನ್ನು ಶಿವಮೊಗ್ಗಿಗೆ, ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯ
 ಸಾಧನೆಗೆ. (ರೋದನ ಕೇಳಿಸುವುದು.) ಇನ್ನೂ ಜೀವದಿಂದಿದ್ದಾನೆಯೆ?
 ಆಶ್ಚರ್ಯ! (ಬಾಗಿ ನೋಡುವನು.) ಇನ್ನೇನು ಸಾಯುವನು! (ಪಕ್ಕದ ಕಲ್ಲು
 ಗುಂಡೊಂದನ್ನು ನೋಡಿ) ಇದನ್ನು ಎತ್ತಿಹಾಕಿದರಾಯ್ತು! (ಎತ್ತುತ್ತಿರುವನು.)

ಖುರಪುಟ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿಸುವುದು. ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಎದ್ದು ಅಲಿಸುವನು.)
ಇದೇನಿದು ಖುರಪುಟ ಧ್ವನಿ? ಯಾರೋ ರಾಹುತರು! ಇರಲಿ, ಸದ್ಯಕ್ಕೆ
ಇಲ್ಲಿ. . .

(ಒಂದು ಪೊದೆಯಲ್ಲಿ ಅವತುಕೊಳ್ಳುವನು. ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ನನಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು, ಚೆನ್ನಾಗಿ. 'ಅಯ್ಯೋ' ಎಂದು ಒರಲಿದಂತಾಯ್ತು!
ಲಿಂಗಣ್ಣ—ನನ್ನ ಕಿವಿಯೂ ಮಂದ. ಜೊತೆಗೆ ಈ ಜೇಡುಂಜಿಗಳ ಕೀರುಲ ಬೇರೆ!

(ರೋದನ ಧ್ವನಿ)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಅದೋ! ಪುನಃ! ಅದೇ ಕೂಗು!

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಎತ್ತಣಿಂದ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಇತ್ತಕಡೆಯಿಂದ (ಹೋಗಿ ಪ್ರಪಾತವನ್ನು ನೋಡಿ) ಏನು ಭಯಾನಕ
ವಾಗಿದೆ ಈ ಪ್ರಪಾತ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ (ನೋಡಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು)—ಅಯ್ಯೋ ನನ್ನ ಮುದಿತಲೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ! ನಾ
ನೋಡಲಾರೆ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ಅಲಿಸಿ)—ಪುನಃ! ಅಯ್ಯೋ ಪುನಃ ಅದೇ ಕೂಗು, ಮಂತ್ರಿಗಳೆ!
ಯಾರೋ ಬಿದ್ದಿರಬೇಕು ಇಲ್ಲಿ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಅಲ್ಲಿ ನೋಡು, ಎರಡು ಕುದುರೆ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಶಿವಯ್ಯ ಬಸವಯ್ಯರು ಪರಿಚಂದವು!

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಹಾಗಾದರೆ ಏನೋ ಪ್ರಮಾದ ನಡೆದಿದೆ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ನನ್ನೆ ದೆಯೇಕೋ ತಲ್ಲಣಿಸುತ್ತಿದೆ! (ನೋಡಿ) ಅಯ್ಯೋ ಬಸವಯ್ಯನ
ತಲೆಯುಡುಗೆಯಿದು!

ಲಿಂಗಣ್ಣ (ನೋಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು)—ಹೌದು! ಶಿವ ಶಿವಾ! ಕಾಪಾಡು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ಅಲಿಸಿ)—ಪುನಃ ಅದೇ ಧ್ವನಿ! ಬನ್ನಿ, ಹೋಗಿ ನೋಡೋಣ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಅಲ್ಲಿಗೆ ಇಳಿಯುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಆ ಕಡೆ ಇಳಿಯಬಹುದು, ಬನ್ನಿ; ಬನ್ನಿ!

(ಇಬ್ಬರೂ ಬೇಗನೆ ಹೋಗುವರು. ಶಿವಯ್ಯ ಹೊರಗೆ ಬರುವನು.)

ಶಿವಯ್ಯ—ನಾನಿನ್ನು ತಳುವಿದರೆ ಕೆಲಸ ಕೆಡುವುದು!—ಇವರು ಹೋದರೇನಂತೆ!
ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ ಬಸವಯ್ಯನ ಮಾತೂ ನಿಂತಿರುತ್ತದೆ. (ಬೇಗನೆ ಹೋಗುವನು.)

(ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣರು ಬಸವಯ್ಯನನ್ನು ಹೊತ್ತು ತರುವರು.)

ಬಸವಯ್ಯ (ಮಲಗಿ ನರಳುತ್ತ)—

ನಾನುಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ, ಹೊನ್ನಯ್ಯ. ಲಿಂಗಣ್ಣ
ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಕ್ಷೇಮವೆಲ್ಲವೂ
ಸಿಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ಭಾರವಾಗಿದೆ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ಶೋಕದಿಂಪ)—

ಬಸವಯ್ಯ,

ನನ್ನೊಬ್ಬನೇನು ಜಿಟ್ಟು ನೀನು ಹೋಗುವೆಯೆಲ್ಲ ?

ಬಸವಯ್ಯ—ಮರುಗಿದರು, ಮತ್ತನೇ ; ಈ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲಿ
ಧೈರ್ಯಗಡಬೇಡ. ಮೋಸಗಾರರು ನೀವು
ಎಂದಿಬ್ಬರನು ಹಳಿದು, ನನ್ನ ನೀ ಗತಿಗಳೆದ
ಆ ಪಾಪಿ ಚಂಡಾಲನಿಗೆ ತಕ್ಕುದನೆ ಮಾಡು !
ನಿನ್ನಿಗಿದೇ ನಾನೀವ ಕಟ್ಟಕಡೆ ಸಂದೇಶ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪಿ ! ಶಿವಯ್ಯ !

ಬಸವಯ್ಯ—ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಿತ್ತುದಿದು ;

ಈ ಸತ್ರವನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪೃಥರಸೆಡೆಗೆ
ಹೋಗಿ, ನಿಂಬಯ್ಯ ಚೆಲುವಾಂಬೆಯರ ಪಾಳೆಗೈಗೆ
ಬಿದನೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವಂದಿಗೂ ದೊರೆಯದಂತೆ
ಮಾಡುವಿರಾ ! ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಕೊಂಡ ಪಾಪಿಗಳಿಗೆ
ತಗುವ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನೆ ಮಾಡುವಿರಾ ? ಪೇಳಿ !
ಮಾತುಕೊಡಿ ! (ಕಾಗದವನ್ನು ನೀಡುವನು.)

ಲಿಂಗಣ್ಣ (ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಉಕ್ಕಿ ಬರುವ ದುಃಖದಿಂದ)—ಬಸವಯ್ಯ,

ನಾನು ಇನ್ನಾಗೆಂದು

ಈ ಕಾರ್ಯವನು ಮಾಡಿ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಲಿ ?

ಬಸವಯ್ಯ—ನನಗಾಗಿ ! ನನಗಾಗಿ ಸಾಹಸವ ಮಾಡಿ !

ನನ್ನ ತಂದೆಯ ನೆನೆದು ಸಾಹಸವ ಮಾಡಿ !

ನನ್ನದೆ ತಣಿಯಲೆಂದು ಸಾಹಸವ ಮಾಡಿ !—

ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ ಪಿಡಬೇಡಿ.

ಮಾತುಕೊಟ್ಟರೆ ನೀವು, ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿ

ಮಡಿಯುವೆನು.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—

ಬಸವಯ್ಯ, ಇದೊ ನನ್ನ ಪೂಣೈಯಿದು :

ಬಾಳನೇ ಬಲಿದೆತ್ತು ನಿನ್ನ ಬಯಕೆಯು ಸಲಿಸಿ

ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಹೊಂದುವೆನು !

ಬಸವಯ್ಯ (ನರಳುತ್ತ)— ಅಯ್ಯೋ ನೋವು!

(ಲಿಂಗಣ್ಣ ಉಪಚರಿಸಿ ಗಾಳಿ ಬೀಸುವನು.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಅಯ್ಯೋ, ಆ ತಂಗಿ ರುದ್ರಾಂಬೆಗೇನೆಂದು ಹೇಳಲಿ! ಈ ಸುದ್ದಿಯನು ಕೇಳಿ ಅವಳೆಂತು ಜೀವದಿಂದಿರುವಳು? ಓ ತಂಗಿ ರುದ್ರಾಂಬೆ,

(ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕಣ್ಣೊರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.)

ನಿನ್ನ ನಿಯನನು ಸೆರೆಯ ಮನೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಕಾಡಿನಲಿ ಕೊಲಲೆಂದೆ ನನ್ನ ನಟ್ಟಿದೆಯಾ?

ಬಸವಯ್ಯ (ಕನವರಿಸಿ)—

ಯಾರದು? ತಂದೆಯೇ? ಬಾ, ತಂದೆ, ಬಾ.

ನಿನ್ನಾ ಜ್ಜಿಯನು ನಾನು ನಡೆಸಲಾರದೆ ಹೋದೆ.

ಮುನಿಯದಿರು. ಅದಕೆ ಇವರಿಬ್ಬರನು ನೇಮಿಸಿಹೆ.

ಅದಾರದು? ತಾಯಿಯೇ? ಬಾರಮ್ಮಾ, ಬಾ.

(ಮಗುವಿನಂತೆ ತೊದಲಾಡುತ್ತ ಕೈ ನೀಡುತ್ತ)

ನನ್ನ ಸೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳಮ್ಮಾ! ನನಗೆ ಹಸಿವಾಗಿದೆ!—

ಅಮ್ಮಾ, ಆ ಕೆರೆಯ ಬಳಿಯಲಿ ಚಿಟ್ಟೆಗಳ ಹಿಡಿದು

ರುದ್ರಾಂಬೆಗಿತ್ತಿನಮ್ಮಾ. ಏನು ಚೆಲುವೆ ಆ ಹುಡುಗಿ!

—ನನ್ನ ಬಣ್ಣದ ಚಿಟ್ಟೆಯಿದು, ಶಿವಯ್ಯಾ!

ಮುಟ್ಟಿದಿರು!—ರುದ್ರಾಂಬೆ, ನೀನವನ ಬಳಿಗೇಕೆ

ಹೋಗುವುದು? ಇತ್ತ ಬಾ. ನೋಡಿಲ್ಲಿ! ನೋಡಿಲ್ಲಿ,

ರುದ್ರಾಂಬೆ, ಏಷ್ಟು ಚೆಲುವಾದ ಹೂವುಗಳು!

(ಹುಡುಗರಂತೆ ಕೇಕೆ ಹಾಕಿ ನಗುವನು.)

ಲಿಂಗಣ್ಣ — ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಉತ್ಕ್ರಮಣ ಚಿಹ್ನೆಯಿದು. ಕಾಲವೇ

ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯುವುದು ಮರಣವೈತರುವಾಗ.

ಅವನೀಗ ಬಾಲ್ಯದುರ್ದ್ರಾನದಲಿ ತಿರುಗುತಿಹನು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ಕರೆಯುವನು.)—ಬಸವಯ್ಯ! ಬಸವಯ್ಯ!

ಬಸವಯ್ಯ (ಮೊದಲಿನಂತೆ)—ಬಂದೇ! ಬಂದೇ! ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ನಿಲ್ಲು!

ನೋಡಿಲ್ಲಿ, ಹಸುರು ಬಯಲಿನ ಮೇಲೆ ಬಿಸಿಲೆನಿತು

ಮುದ್ದಾಗಿ ಮಲಗಿಹುದು!—ಅಯ್ಯೋ, ರುದ್ರಾಂಬೆ

ಬಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟಳು ಅಲ್ಲಿ! ಬೇಗೆತ್ತು, ಹೊನ್ನಯ್ಯ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ (ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತ)—ಬಸವಯ್ಯ! ಬಸವಯ್ಯ!

ಬಸವಯ್ಯ—ರುದ್ರಾಂಬೆ, ನೀನೆನ್ನ ನೇ ಮದುವೆಯಾಗುವೆಯಾ?

ಕೇಳಿಲ್ಲ, ಕೂಗುತ್ತಿದೆ ಕೋಗಿಲೆ 'ಕುಕೂ' ಎಂದು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ಗದ್ದದ ಕಂಠದಿಂದ)—

ಬಸವಯ್ಯ, ಬಸವಯ್ಯ, ರುದ್ರಾಂಬೆಗಾಗಿ-

ಯಾದರೂ ಬದುಕಲಾರೆಯಾ?

ಬಸವಯ್ಯ (ರೇಗಿದಂತೆ)—

ಓ ರುದ್ರಾಂಬೆ,

ಮುಡಿಗೆದರಿ ನಿಂತಿರುವೆ ಏಕಿಂತು? ಏನಿದು?

ಹುಚ್ಚಿಯಂತಿಹೆಯಲ್ಲಾ! ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ ಯಾಗಿರುವೆ?

ಹಾಗಾದರನ್ನು ನೀ ರುದ್ರಾಂಬೆಯಲ್ಲವೇ?

ಮಾತಾಡು! ಮಾತಾಡು, ಓ ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ!—

ಓ ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ, ಮುಯ್ಯಿ ತೀರಿಸಿಕೋ!—(ಚಿಂ)

ಅವನಲ್ಲ! ಅವನಲ್ಲ! ಅವನು ಹೊನ್ನಯ್ಯ!

ಅಯ್ಯೋ ಅವನನೇತಕೆ ತಿವಿದು ಕೊಂದೆ? (ಅಳುತ್ತಾನೆ.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಏನಿದು ಮಂತ್ರಿಗಳೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ (ಸುಯ್ದು)—ಏನಿಲ್ಲ! ಎಲ್ಲ ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ!

ಬಸವಯ್ಯ—ಆಹಾ!—ಏನಿದು ಶಾಂತಿ!—ಯಾರಿವರು!—

ನಿಲ್ಲಿ! ನಿಲ್ಲಿ! ನಾನೂ ಬರುತ್ತೇನೆ!—

ಕವಿವರ್ಯರಿಹರಲ್ಲಿ! ಇನಿತು ದಿನ ನಿಮ್ಮನೇ

ನಾನರಸುತಿದ್ದೆ! ಜ್ಯೋತಿ! ಜ್ಯೋತಿ! ಜ್ಯೋತಿ!—

(ಸಾಯುತ್ತಾನೆ)

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಎಲ್ಲ ಮುಗಿದುದು, ಹೊನ್ನಯ್ಯ. ಮುಂದೇನು ಗತಿ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ದೂರ ನೋಡಿ)—ಎರಡು ಕುದುರೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲಿ, ನಾವಾಗ ನೋಡಿ

ದಾಗ? ಈಗ ಒಂದೇ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಹೌದು; ಆ ಸಾಸಿ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿದ್ದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ ನಾವು

ಬಂದಾಗ. ನಾವು ಕೆಳಗಿಳಿದ ವೇಳೆ ಅವನು ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ ಹೋಗಿರಬೇಕು.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ಚಿಚ್ಚಿ ಅಲಿಸ)—ಅದೇನು? ಖುರವುಟ ಧ್ವನಿ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ (ಅಲಿಸ)—ಬಿದನೂರ ಕಡೆಯಿಂದ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ಉದ್ವೇಗದಿಂದ)—ಹೌದು!

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ನಮ್ಮನ್ನಾ ಕ್ರಮಿಸಲು ಬರುವರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈಗೇನು ಮಾಡು

ವುದು? ಕಳೆಬರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟರೆ ಸಂಸ್ಕಾರ ನಡೆಯದು!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಚಿಂತೆ ಬೇಡ, ನಾನೊಂದುಪಾಯ ಹೂಡುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ಶಿವ ಮೊಗ್ಗಿಗೆ ಬೇಗ ಹೋಗಿ ಮುಂದಿನ ರಾಜಕಾರ್ಯವನ್ನಾ ಲೋಚಿಸಿ. ತಡ ಮಾಡಿದರೆ ಶಿವಯ್ಯನಿಂದ ಏನಾಗುವುದೋ ನಾನರಿಯೆ! ಅವನು ನಿಂಬಯ್ಯನ ಗೂಢಚರನಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು! ಬೇಗ! ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೆ ಬಿಡುವರೇ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ನಾನೇ ಬಸವಯ್ಯನನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂದೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಆತನ ದೇಹವನು ಬಿದನೂರಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕಾರ ನಡೆಸುತ್ತೇನೆ. ಅವರು ಹತ್ತಿರ ಬಂದರು! ನೀವೂ ಇಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಉಪಾಯ ಸಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲಸ ಕೆಡುವುದು.—ನಡೆಯಿರಿ! ಬೇಗ ನಡೆಯಿರಿ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಎಚ್ಚರಿಕೆ! (ಹೋಗುವನು.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ದೂರ ನೋಡುತ್ತ)—ಬಿದನೂರಿನಿಂದ ಏತರುವ ರಾಜಭಟರಿರಬೇಕು! ಬರಲಿ! ನಾನೆಯೆ ಬಸವಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಶಿವಯ್ಯರನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬಂದೆನೆಂದೂ, ಅವರನಾಕ್ರಮಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಬಸವಯ್ಯನನು ತಿವಿಯಬೇಕಾಯಿತೆಂದೂ, ಲಿಂಗಣ್ಣ ಶಿವಯ್ಯರು ಖುರವುಟ ಧ್ವನಿಗಳನು ಕೇಳಿ ಪ್ರಾಣಭಯದಿಂದ ಮುಂದೆ ದೌಡಾಯಿಸಿದರೆಂದೂ ಹೇಳುವೆನು. ನಂಬಿದರೆ ಒಳಿತಾಯ್ತು : ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಕೆಳೆಯನಿಗೆ ಚರಮ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನಾದರೂ ನಡೆಸುವೆನು.—ನಂಬಿದರೆ,—ನಂಬಿದರೆ ಈಶ್ವರೇಚ್ಛೆ!—ವೀರನಂದದಿ ಅರಿಗಳನಿರಿದು (ಕೆಳಗೆ ನೋಡಿ) ಓ ಮಿತ್ರಾ, ನಿನ್ನೆಡೆಯೆ ಶವವಾಗಿ ಬೀಳುವೆನು. (ತನ್ನ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರಗೆಳೆದು) ಬಸವಯ್ಯ, ಶಿವಯ್ಯನಿಗೆ ಮುಂದೆ ಮಾಡುವ ಈ ಕೆಲಸವನು ನಿನಗಿಂದೂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ! (ಬಸವಯ್ಯನೆಡೆಗೆ ತಿವಿಯುತ್ತಾನೆ. ಕೆಂಪಾದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ) ಸಾಕು, ಇದರಿಂದ ಅವರು ಮೋಸಹೋಗುತ್ತಾರೆ. (ನೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ನಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಕಣ್ಣೀರನ್ನೆಲ್ಲ ಬೇಗಬೇಗನೆ ಒರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು.]

ದೃಶ್ಯ ೩

(ಶಿವಮೊಗ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಗಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಹೈದರನ ಸೇನೆಯ ಶಿಬಿರ. ಪಹರಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಮುಸಲ್ಮಾನ. ಅವನು ಹೊಗೆಬತ್ತಿ ಸೇಡುತ್ತಿರುವನು.)

ಒಂದನೆ—ಸಾಹೇಬರೆ, ಈ ನಾಡು ಎಷ್ಟು ಚೆಲುವಾಗಿದೆ. ನೋಡಿ, ಮಾಲೆಮಾಲೆಗಳಾಗಿ ಹಬ್ಬಿರುವ ಆ ಹಸುರು ಮಲೆಗಳ ಹಿಂದೆ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬವು ಹೇಗೆ

ತಳತಳಿಸಿ ಮುಳುಗುತ್ತಿದೆ! ಅದರ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದ ಹೊಂಬೆಳಕಿನಿಂದ ಹೊಳೆಯ ನೀರಿಗೇ ಬೆಂಕಿ ಬಿದ್ದಂತಿದೆ!

ಎರಡನೆ (ಹೊಗೆಬತ್ತಿ ಸೇದಿ)—ಹೌದು, ರಾಯರೇ, ನಾಡೇನೋ ಚೆಲುವಾದುದೆ! ಆದರೆ ಈ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದೂ ಬಹು ಕಷ್ಟ. ನೋಡಿ, ಮೊನ್ನೆ ಆ ಚಿಕ್ಕ ಪಾಳೆಯಗಾರನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದು ಕೂಡ ನಮ್ಮಿಂದಾಗದೇ ಹೋಯಿತು. ನಾಳೆ ಬಿದನೂರನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯಾಸವೋ ಎನೋ? (ಹೊಗೆಬತ್ತಿ ಸೇದುವನು.)

ಒಂದನೆ—ಬಿದನೂರನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಹಿಡಿಯಬಹುದು.

ಎರಡನೆ—ಅದೂ ಮಲೆನಾಡಲ್ಲವೇ?

ಒಂದನೆ—ಆದರೇನು? ಅಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪಂಗಡಗಳಾಗಿವೆ. ಮಂತ್ರಿಗಳು ರಾಜಕುಮಾರರು ಎಲ್ಲರೂ ನಮಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವರು. ಜನಗಳಿಗೂ ರಾಣಿಯನ್ನು ಕಂಡರಾಗುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ಗೂಢಚರರಾಗಿರುವ ರಾಮ ರಾಯರಿಲ್ಲವೇ? ರಂಗದಾಸರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದವರೂ ಅವರೇ. ಆ ಕಾಗದವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡೇ ನಮ್ಮ ದೊರೆಗಳು ತಮ್ಮ ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆಯ ಮುಖವನ್ನು ಇತ್ತೆಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿದ್ದು.

ಎರಡನೆ—ಇಲ್ಲಿ ಬೇಡು ಬಿಟ್ಟಾಗಲೇ ಎರಡು ದಿನಗಳಾದುವು. ಇನ್ನು ಎಷ್ಟು ದಿನ ಹೀಗೆಯೇ ಕುಳಿತಿರುವುದು?

ಒಂದನೆ—ಆ ಚಿಂತೆ ಬೇಡ. ನಾಳೆಯೇ ಹೊರಡಬಹುದು. ಇವತ್ತು ಬಿದನೂರಿನ ರಾಜಪುತ್ರರೇ ಬಂದಿದ್ದಾರಂತೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ.

ಎರಡನೆ—ಯಾವಾಗ ಬಂದರು?

ಒಂದನೆ—ಆಗಲೇ ಬಂದರಂತೆ. ನಮ್ಮ ದೊರೆಗಳೊಡನೆ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿಗಳೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ.

ಎರಡನೆ—ರಾಯರೇ, ಹಾಗಾದರೆ ನಮಗೆ ಬಿದನೂರಿನಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬೇಟೆ ಸಿಕ್ಕಬಹುದು! ಅಲ್ಲವೇ?

ಒಂದನೆ—ಅದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಎರಡನೆ—ಹಾಗೆಂದರೇನು? ನಾವು ಗೆಲ್ಲಲಾರೆವೇ?

ಒಂದನೆ—ಗೆಲ್ಲುತ್ತೇವೆ! ಆದರೆ ರಾಜಕುಮಾರರಿಗಾಗಿ ನಾವು ರಾಜ್ಯ ಗೆಲ್ಲುವುದರಂದ ಲೂಟಿಗೀಟಿಗವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಎರಡನೆ—ಹಾಗಾದರೆ ಪ್ರಯೋಜನ?

ಒಂದನೆ—ಒಳ್ಳೆಯ ಹೆಸರು ಬರುತ್ತದೆ.

ಎರಡನೆ—ಇದೊಳ್ಳೆಯ ಮಾತು! ಹೆಸರಿಂದೇನು ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬುತ್ತದೆಯೇ?

ಒಂದನೆ—ಹೈದರಾಲಿಯವರಿಗೆ ಕಪ್ಪು ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲವೇ ?
ಎರಡನೆ—ನಮಗೆ ?

ಒಂದನೆ—ನಮಗೂ ಬಹುಮಾನಗಳು ದೊರಕಬಹುದು.

ಎರಡನೆ (ಚಿಕ್ಕಿ)—ಅದೇನು ಸದ್ದು ?

ಒಂದನೆ (ಆಲಿಸಿ)—ಗೊರಸಿನ ಸದ್ದು ! ಇತ್ತ ಕಡೆಗೇ ಬರುತ್ತಿದೆ !

ಎರಡನೆ (ಹೊಗೆಬತ್ತಿ ಬಿಸುಟು)—ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿ !

(ಇಬ್ಬರೂ ಕತ್ತಿಗಳನ್ನು ಹಿಂದು ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ.)

ಒಂದನೆ (ನೋಡಿ)—ಬಬ್ಬನೆ ಸವಾರ ! ಎಷ್ಟು ಜೋರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ !

ಎರಡನೆ (ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ನೋಡಿ)—ಮುದುಕನಲ್ಲವೇ ?

ಒಂದನೆ—ಹೌದು, ಯಾರೋ ಬಿದನೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಿಯರ
ಬೇಕು.

(ಇಬ್ಬರೂ ಕತ್ತಿಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು)

ಒಂದನೆ } —ನಿಲ್ ! ನಿಲ್ !
ಎರಡನೆ }

(ಲಿಂಗಣ್ಣನ ಪ್ರವೇಶ)

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಹೈದರಾಲಿಯವರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ !

(ಪಹರಗಳು ಕತ್ತಿ ಇಳಿಸಿ)

ಒಂದನೆ—ಯಾರು ನೀವು ?

ಎರಡನೆ—ಒಳಗೆ ಹೋಗಲು ಅಪ್ಪಣೆಯಿಲ್ಲ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ನಾವು ಬಿದನೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮಂತ್ರಿಗಳು. ಹೈದರಾಲಿಯವರಿಗೆ
ಕೊಡುವ ಪತ್ರವೊಂದಿದೆ. ತಡವಾಡಿದರೆ ಪ್ರವಾದವಾಗಬಹುದು. ನಾನು
ಮಹಾರಾಜರನ್ನೀಗಲೆ ನೋಡಬೇಕು !

ಒಂದನೆ—ಸ್ವಾಮಿ, ಸಿಮ್ಮ ರಾಜಕುಮಾರರು ನಮ್ಮ ದೊರೆಗಳೊಡನೆ ಏಕಾಂತ
ದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ನೋಡಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಏನು ? ನಮ್ಮ ರಾಜಕುಮಾರರೇ ?

ಒಂದನೆ—ಹೌದು, ಸಿಮ್ಮ ರಾಜಕುಮಾರ ಬಸವಯ್ಯನವರು !

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಇದೇನೂ ಏಚಿತ್ತವಾಗಿದೆ ! ದಯಮಾಡಿ ಒಳಗೆ ಬಡಿ ; ಹಿರಿಯ
ಕಾರ್ಯವೊಂದಿದೆ.

ಎರಡನೆ—ಯಾರನ್ನೂ ಒಳಗೆ ಬಿಡಬಾರದೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಪತ್ರವನ್ನಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಏನು ಹೇಳುವೆರೊ ನೋಡಿ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಮಹದುಪಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಮಗೆ ಬಹು ಮಾನ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ!

ಒಂದನೆ } — ಇತ್ತ ಕೊಡಿ ! ಇತ್ತ ಕೊಡಿ !
ಎರಡನೆ }

(ಇಬ್ಬರೂ ಕೈ ನೀಡುವರು. ಮುಸಲಾನ್ ಪಹರಿ ಕಾಗದವನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ನಮ್ಮ ರಾಜಕುಮಾರ ಬಸವಯ್ಯನವರು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಯೇ ?

ಒಂದನೆ—ಹೌದು ಸ್ವಾಮಿ, ದೊರೆಗಳೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ (ಸ್ವಗತ)—ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪಿ ಶಿವಯ್ಯ ! ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಘೋರ ಕೃತ್ಯವನೆಸಗಿದೆಯಾ ? ಇರಲಿ ! ಲಿಂಗಣ್ಣನಿಂದ ಪಾರಾಗಬಲ್ಲೆಯಾ ?

ಒಂದನೆ—ಉತ್ತರ ಬರುವ ತನಕ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ, ಸ್ವಾಮಿ. ಬಹಳ ದಣಿದಿರುವಂತಿದೆ.

(ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಕೈಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಿಡುಸುಯ್ಯುತ್ತ ತಿರುಗಾಡುವನು. ಪಹರಿಯು ವಿಸ್ಮಯದಿಂದಲೂ ಗೌರವದಿಂದಲೂ ಅವನನು ನೋಡುತ್ತಿರುವನು.)

[ಪರದ ಬೀಳುವುದು.]

ದೃಶ್ಯ ೪

(ತುಂಗಾ ತೀರದಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಲಿಯ ಸ್ವಂತ ಬೀಡು. ಶಿವಯ್ಯನು ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಹೈದರಾಲಿಯೂ ಆತನ ಸೇನಾಪತಿ ಮಹಮ್ಮದಾಲಿಯೂ ಕುಳಿತು ಶಿವಯ್ಯನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಕರಣಿಕನೊಬ್ಬನು ಹೈದರನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೈಲಿ ಹಿಡಿದು ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ)

ಹೈದರಾಲಿ— ಇರಲಿ ; ಆ ಏಷಯಗಳೆಲ್ಲ ಈ ಹಿಂವೆಯೇ ನಮಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಮುಂದಾದುದೇನು ?

ಶಿವಯ್ಯ—ಸೇನಾಪತಿ ಸಿಂಬಯ್ಯನೂ ರಾಣಿ ಚೆಲುವಾಂಬೆಯೂ ಸೇರಿ ಮಂತ್ರಿ ಯಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣನೊಡನೆ ಒಳಸಂಚು ನಡೆಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಗೊಯ್ದರು. ಶಿವಯ್ಯನಂಬ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯನೊಬ್ಬನು ಬಹಳ ಸಾಹಸಮಾಡಿ ಉಪಾಯದಿಂದ ರಾತ್ರಿ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದನು. ತಮ್ಮ ಗೂಢಚರರೆಂದು ತಾವು ಹೇಳಿದ ಆ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಬುದ್ಧಿವಾದದಂತೆ ನಾನೂ ಶಿವಯ್ಯನೂ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿ, ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು. ನಡೆದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ನನ್ನ

ನಿತ್ರ, ಶಿವಯ್ಯನು ಗಾಯಗೊಂಡು ಕೆಳಗುರುಳಿದನು. ನಾನು ಅದೃಷ್ಟವಶದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ನಾಶ್ರಯಿಸಲು ಬಂದೆ. ನನ್ನ ಸ್ವ ಕಾಪಾಡಬೇಕು. ನನ್ನ ತಂದೆಯ ರಾಜ್ಯ ಅನ್ಯಾಕ್ರಾಂತವಾಗದಂತೆ ಕೈಪೆಮಾಡಬೇಕು.

(ಕೈಮುಗಿಯುವನು.)

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ—ಬಸವಯ್ಯನವರ, ನಿಮ್ಮ ಪಕ್ಷವಾಗಿ ಯಾರಿದ್ದಾರೆ ಬಿಡನೂರಿನಲ್ಲಿ ?
ಶಿವಯ್ಯ—ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ಪಕ್ಷವಾಗಿಯೆ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ರಾಣಿ ನಿಂಬಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಇವರ ಭಯದಿಂದ ಅಂಜಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಸಹಾಯ ದೊರೆತರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸೇರವಾಗುವುದು.

ಹೈದರಾಲಿ—ನಾವು ಸಹಾಯಮಾಡಿದರೆ ನಮ್ಮ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರಲು ಒಪ್ಪುವರೋ ?

ಶಿವಯ್ಯ—ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ.

ಹೈದರಾಲಿ—ಈ ದಾಳಿಯ ವೆಚ್ಚವನ್ನೆಲ್ಲ ನೀವೇ ವಹಿಸಬೇಕು.

ಶಿವಯ್ಯ—ಸಂತೋಷದಿಂದ.

ಹೈದರಾಲಿ—ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಕಪ್ಪು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು.

ಶಿವಯ್ಯ—ಅಪ್ಪಣೆ.

ಹೈದರಾಲಿ—ಮಹಮ್ಮದಾಲಿಯವರ, ಬಸವಯ್ಯನವರಿಂದ ಈ ರಾತ್ರಿಯೆ ಕರಾರು ಬರೆಯಿಸಿ.

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ—ಆಜ್ಞೆ ! (ಶಿವಯ್ಯನಿಗೆ) ರಾಜಕುಮಾರರ, ನಿಮ್ಮಿಂದ ನಡೆಯಬಹುದಾದ ಸಹಾಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡುವಿರಷ್ಟೆ ?

ಶಿವಯ್ಯ—ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ.

ಹೈದರಾಲಿ—ನಿಮ್ಮ ಕೋಟೆ ಬಹಳ ದುರ್ಗಮವಾದುದೇ ?

ಶಿವಯ್ಯ—ಹೌದು, ಸಾರ್ವಭೌಮರ; ಆದರೆ ಗುಪ್ತದ್ವಾರಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ನನಗೆ ಗೊತ್ತು.

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ—ನಿಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದ ಸಂಖ್ಯೆ ?

ಶಿವಯ್ಯ—ಎಂಟು ಸಾವಿರ. ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ನನ್ನ ಕಡೆಗಿದ್ದಾರೆ. ನಾವು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದರೆ ನಮಗೇ ಸಹಾಯವಾಗುವರು.

ಹೈದರಾಲಿ (ಮಹಮ್ಮದಾಲಿಗೆ)—ಇಲ್ಲಿಂದ ನಾವೆಂದು ಹೊರಡಬಹುದು ?

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ—ನಾಳೆಯೆ ಹೊರಡಬೇಕು, ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ.

ಶಿವಯ್ಯ—ಹೌದು, ತಡಮಾಡಿದರೆ ಶತ್ರು ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

(ಪಹರಿ ಕಾಗದದೊಡನೆ ಬಂದು ಸಲಾಂ ಮಾಡುವನು.)

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ—ಏನು ಸಮಾಚಾರ, ಸಯ್ಯದ್ ?

ಪಹರಿ—ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ರಾಹುತನೊಬ್ಬನು ಬಿದನೂರಿಂದ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ದೊರೆಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ ಎನಲು ಈ ಕಾಗದವನ್ನು ತಮಗೆ ನಿವೇದಿಸುವಂತೆ ಹೇಳಿ ಕೊಟ್ಟನು.

(ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೈದರಾಲಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಕರಣಿಕನು ಅದನ್ನು ಹೈದರನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿರಲು, ಮೊದಲಿಂದಲೂ ಬೆಚ್ಚಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಉದ್ವಿಗ್ನನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಿವಯ್ಯ ಮಾತಾಡುತ್ತಾನೆ.)

ಶಿವಯ್ಯ—ಸಾರ್ವಭೌಮರೆ, ಮತ್ತೆ ಇದೇನೋ ಪಿತೂರಿ ಇರಬೇಕು !

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ—ಇರಲೆ, ರಾಜಕುಮಾರರೆ, ನೀವು ಭಯಪಡಬೇಡಿ. ಇಂತಹ ನೂರಾರು ತಳತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರ, ನಮ್ಮ ದೊರೆಗಳು.

ಹೈದರಾಲಿ (ಪತ್ರವನ್ನು ಕರಣಿಕನಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮಹಮ್ಮದಾಲಿಗೆ)—ಇದೇನೋ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ !

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ—ಪತ್ರ ಯಾರಿಂದ ಬಂದುದು ?

ಹೈದರಾಲಿ—ನಮ್ಮ ರಾಮರಾಯರಿಂದ. ನೀವೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿ. (ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ ಓದುತ್ತಿರೆ) ಒಸವಯ್ಯನವರೆ, ಆ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ನಿಮ್ಮ ಕೈಗೇನಾ ದರೂ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೇ ?

ಶಿವಯ್ಯ (ಬೆದರಿದಂತೆ)—ಹೌದು, ಪ್ರಭೂ. ಅದು ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತ ಶಿವಯ್ಯನ ಕೈಲಿತ್ತು. ಆತನನ್ನು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿ ಹಿಡಿದಾಗ ನಾನು ತ್ವರೆಯಿಂದ ತಲೆ ತಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಂಡು ಬಂದೆ. ಪತ್ರ ಶತ್ರುಗಳ ಕೈಗೆ ಬಿದ್ದಿರಬೇಕು.

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ—ಪ್ರಭೂ, ಒಸವಯ್ಯನವರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಊಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶತ್ರು ಈ ಪತ್ರದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪಿತೂರಿ ನಡೆಸಲು ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ. ಇದನ್ನು ತಂದವನಿಗೆ ಮರಣ ದಂಡನೆಯನ್ನೇ ವಿಧಿಸಬೇಕು.

ಹೈದರಾಲಿ—ಇರಲೆ ; ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡೋಣ. ಆ ರಾಹುತನನ್ನು ಬರಹೇಳಿ.

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ (ಪಹರಿಗೆ)—ಹೋಗು ; ಆ ಸವಾರನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ. .

(ಪಹರಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ಶಿವಯ್ಯ—ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳೆ, ಏನು ಭಯಂಕರವಾದ ಪಿತೂರಿ ಹೂಡುವರೋ ನಾನರಿಯೆ. ರಾಜತಂತ್ರವಿಶಾರದರು ತಾವು. ನನ್ನನ್ನು ಮೊರೆಯಬೇಕು. ಬೇಟೆನಾಯಿಗಳಟ್ಟಿದ ಮೊಲದ ಮರಿಯಂತೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ತಾವು ಕಾಪಾಡಬೇಕು, ನನ್ನ ಭಾಗದ ದೇವರಾಗಿ.

ಹೈದರಾಲಿ—ಇರಲೆ ; ರಾಜಕುಮಾರರೆ, ಭಯಪಡಬೇಡಿ. ನಾವು ಸತ್ಯ ಸಕ್ಷಪಾತಿಗಳು. ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೋಲಿಲ್ಲ.

(ಪಹಯೋಜನೆ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶಿವಯ್ಯ ದಿಗಲು ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿ ಹೈದರಾಲಿ ಮಹಮ್ಮದಾಲಿಗಳಿಗೆ ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತಾನೆ. ಹೈದರಾಲಿ ಗೌರವದಿಂದ ಪ್ರತಿನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ ಆಗಂತುಕನನ್ನೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಕ್ರೋಧಮಿಶ್ರನಾದ ತಿರಸ್ಕಾರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಶಿವಯ್ಯನ ಕಡೆ ದುರುದುರನೆ ಎನೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಅಧುವರೆಗೂ ಲಿಂಗಣ್ಣನನ್ನೇ ಬಿಚ್ಚುಗಣೆ ನಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಿವಯ್ಯ ಆಗ ತಲೆಬಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೈದರಾಲಿ ಇದಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವಲೋಕಿಸಿ)

ಹೈದರಾಲಿ—ನೀವು ಬಿದನೂರಿನಿಂದ ಬಂದವರೋ ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ (ಧೀರವಾಣಿಯಿಂದ)—ಹೌದು, ಸಾರ್ವಭೌಮ!

ಹೈದರಾಲಿ—ಬನ್ನಿ, ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಅಪ್ಪಣೆ. (ವಂದನೆಯನ್ನು ತಲೆಬಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿ ಕೂರುತ್ತಾನೆ.)

ಹೈದರಾಲಿ—ಬಸವಯ್ಯನವರೆ, ಇವರಾರು ? (ಲಿಂಗಣ್ಣ ಏನಿ ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.)

ಶಿವಯ್ಯ—ಇವರೇ ಆ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು.

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ—ಓಹೂ, ಪಿತೂರಿ ನಡೆಸಲು ತಲೆಯೇ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿದೆ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ನುಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಇವನು ಬಸವಯ್ಯನಲ್ಲ. ರಾಜಕುಮಾರ ಬಸವಯ್ಯನನ್ನು ನಡುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪೋಸದಿಂದ ಕೊಲೆಮಾಡಿ ಒಂದಿರುವ ಶಿವಯ್ಯನಿವನು!

ಶಿವಯ್ಯ (ನಗುವನ್ನು ನಟಿಸಿ)—ಸೇನಾಪತಿಗಳೆ, ನೋಡಿ; ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದು ನಿಜವಾಗುತ್ತಿದೆ. (ಲಿಂಗಣ್ಣನಿಗೆ) ಏನು, ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ಆಂತೂ ಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಶಿವಯ್ಯನನ್ನು ಕೊಲೆಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೀರೇನು? ಅಯ್ಯೋ, ಶಿವಯ್ಯ, ನನಗಾಗಿ ನೀನು ಮಡಿ ದೆಯಾ ? (ಶೋಕಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ಹೈದರಾಲಿ—ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ನಿಮಗೆ ಈ ಪತ್ರವೆಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿತು ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಧರ್ಮಾವತಾರ, ನನ್ನ ಬಿನ್ನಹವನ್ನು ಅಾಲಿಸಬೇಕು. ನಾನು ಬಿದನೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮಂತ್ರಿ. ಶಿವೈಕ್ಯರಾದ ಬಸವನಾಯಕರಿಗೂ ಅವರ ಪುತ್ರನಾದ ರಾಜಕುಮಾರ ಬಸವಯ್ಯನಿಗೂ ಆಪ್ತ.

ಶಿವಯ್ಯ—ಇಲ್ಲ, ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ. ನಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಇವರು ಆಪ್ತರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ಕೊಲೆಮಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ಇವರು ಒಬ್ಬರು. ನನಗೂ ಇವರು ಆಪ್ತರಲ್ಲ. ಏನೋ ಕಪಟ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ (ದೃಢವಾಣಿಯಿಂದ)—ಶಿವಯ್ಯ, ನಿನ್ನನ್ನು ನಂಬಿ ಒಡನೆಬಂದ ರಾಜಕುಮಾರ ನನ್ನು ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಂದು ಈಗ ನಾನೇ ರಾಜಕುಮಾರನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೀಯಾ ?

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ (ಶಿವಯ್ಯನಿಗೆ)—ಬಸವಯ್ಯನವರೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಮ್ಮನಿರಿ.

ಹೈದರಾಲಿ—ಹೇಳಿ, ಮಂತ್ರಿಗಳೆ.

ಲಿಂಗಣ್ಣ — ಸ್ವಾಮಿ, ಚೆಲುವಾಂಬೆ ನಿಂಬಯ್ಯರು ನನ್ನನ್ನೂ ರಾಜಕುಮಾರ ಒಸ ವಯ್ಯನನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡಿಸಿದರು. ಈ ಶಿವಯ್ಯನೂ ಹೊನ್ನಯ್ಯ ನೆಂಬೊಬ್ಬ ರಾಜವೃತ್ತನ ಮಿತ್ರನೂ ಸೇರಿ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ರಾತ್ರಿ ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದರು. ನಾನಿದ್ದ ಸೆರೆಗೆ ಹೊನ್ನಯ್ಯನು ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಬಂದನು. ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನೋಡುವಲ್ಲಿ ತೃಣಾನಂದ ಪರಮ ಹಂಸರಂಬ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳು ತೇಜಿಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಪಡಿಸಿ ನಮಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಶಿವಯ್ಯ ಬಸವಯ್ಯರಗಾಗಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಕಾದೆವು. ಅವರು ತೋರದರಲು ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳ ಸಲಹೆಯಂತೆ ನಾನೂ ಹೊನ್ನಯ್ಯನೂ ಕುದುರೆಗಳನ್ನೇರಿ ಮುಂದೆ ಹೊರಟೆವು. ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಕಾಡಿನ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ದಾರಿಗಾಣದೆ ವಕ್ರಪಥದಲ್ಲಿ ತೊಳಲಿದೆವು. ಆಗ ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದ ಈ ಶಿವಯ್ಯನೂ ಇವನಿಂದ ಕೊಲೆಯಾದ ಬಸವಯ್ಯನೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಮುಂಚೆ ಮುಂದೆ ನಡೆದರು. ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಬಸಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತೊಳಲಿದ ಮೇಲೆ ನಮಗೆ ಸರಿದಾರಿ ಸಿಕ್ಕಿತು. ನಾನೂ ಹೊನ್ನಯ್ಯನೂ ಬರುತ್ತಿರಲು ಕುಂಸಿಯ ಬಳಿ ಒಂದು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಾನವ ರೋದನ ಕೇಳಿಸಿತು. ಬೇಗಬೇಗನೆ ತೇಜಿಗಳನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿ ದೌಡಾಯಿಸಿ ಬಂದೆವು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಎರಡು ಕುದುರೆಗಳು ನಿಂತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದೆವು. ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಮಹಾ ಪ್ರಪಾತದಿಂದ ರೋದನ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಬಂಡೆಯನ್ನೇರಿ ಪ್ರಪಾತವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಬಸವಯ್ಯನ ತಲೆಯುಡೆ ಆ ಆರೆಯ ಮೇಲಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಏನೋ ಪ್ರಮಾದ ನಡೆದಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದು ಇಬ್ಬರೂ ಪ್ರಪಾತದೊಳಗೆ ಇಳಿದೆವು. ಅಯ್ಯೋ, ಏನು ನೋಡುವುದಲ್ಲಿ ! ಬಸವಯ್ಯನು ಜಜ್ಜಿರತ ದೇಹನಾಗಿ ಬಿದ್ದು ಗೋಳಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನಿಂದ ಎಲ್ಲ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಈ ಶಿವಯ್ಯ ಅವನನ್ನು ಕೆಳಗೆ ತಳ್ಳಿ, ನಾವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಅವಿತುಕೊಂಡಿದ್ದು, ನಾವು ಕಂಡರದೊಳಗಿಳಿಯಲು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕುದುರೆಯೊಂದನ್ನೇರಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಒಂದಿದ್ದಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಪುನಃ ನಾವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನೋಡಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಕುದುರೆಯಿತ್ತು. ಬಸವಯ್ಯನು ಸಾಯುವಾಗ ನನಗೆ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮೆಡೆಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಹೇಳಿದನು. ರಾಜಕುಮಾರನ ಮೃತದೇಹವನ್ನು ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಖುರವು ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿಸಿತು. ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ನಿಂಬಯ್ಯನು ಅಟ್ಟಿದ ಆಳುಗಳೆಂದು ಊಹಿಸಿದೆವು. ಮಿತ್ರನಾದ ರಾಜಕುಮಾರನ ದೇಹಸಂಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಓಡುವಂತೆ ಹೇಳಿ ಹೊನ್ನಯ್ಯನು ಏನೋ ಉಪಾಯ ಮಾಡುವೆನು ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಯೇ

ನಿಂತನು. ಅವನ ಗತಿ ಏನಾಯಿತೋ ನಾನರಿಯೆ! ನೀವು ಈ ಶಿವಯ್ಯನನ್ನು 'ಬಸವಯ್ಯ' 'ರಾಜಕುಮಾರ' ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇವನು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಮೋಸಗೊಳಿಸಿ ತಾನೇ ಬಸವಯ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಿ ಕೊಂಡಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸಾರ್ವಭೌಮ, ಈಶ್ವರ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಾನು ಸತ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ತಮ್ಮೆದುರು ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಪರಾಮರ್ಶಿಸಬೇಕು.

ಹೈದರಾಲಿ—ಮಹಮ್ಮದಾಲಯವರೆ, ಕಥೆಯೇನೂ ಬಹಳ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿದೆ!— ಬಸವಯ್ಯನವರೆ, ಇದಕ್ಕೆ ನೀವೇನು ಹೇಳುತ್ತೀರಿ?

ಶಿವಯ್ಯ—ಮಹಾಪ್ರಭೂ, ಇವರು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲ ಸುಳ್ಳು. ಕೃಪೆರೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಶಿವಯ್ಯನನ್ನು ಕೊಂದೇ ಈ ಕಾಗದ ತಂಬದ್ದಾರೆ, ಪಿತೂರಿ ಸಡಸಲೆಂದು! ನಿಜವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾನು ತಮಗಾಗಲೆ ಅರುಹಿದ್ದೇನೆ. ಇವರ ಬಳಸಂಚಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ತೀರಿಹೋದ ಬಸವನಾಯಕರ ಏಕಮಾತ್ರ ಪುತ್ರನಾದ ಬಸವಯ್ಯ ನಾನೆ! ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೃಪೆದೋರಬೇಕು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಎಲವೋ ಶಿವಯ್ಯ, ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದೆಯಾ?

ಶಿವಯ್ಯ—ಸುಳ್ಳಾಡಬೇಡಿ.—(ಹೈದರನಿಗೆ) ಮಹಾಪ್ರಭೂ, ಇವರು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ದೇ ಸುಳ್ಳು!

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ—ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ಇಷ್ಟು ವಯಸ್ಸಾಗಿಯೂ ನೀನಿಂತಹ ಘೋರ ಕೃತ್ಯವನು ನಡೆಸಿ, ಈಗ ಪಿತೂರಿಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದೀರಾ? ನಿಮಗೆ ಮರಣ ದಂಡನೆಯೇ ತಕ್ಕ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗಬೇಕು!

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಸೇನಾಪತಿಗಳೆ, ನೀವರು ಸಾಯಲಂಬುವುದಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಯುವುದೇ ನನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ.—ಇವನು ಬಸವಯ್ಯನಲ್ಲ! ಆತನ ಕೊಲೆಗಾರನಾದ ಶಿವಯ್ಯನಿವನು! ನಾನು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೇ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ವಿಚಾರವಾಡಿ, ನನ್ನದು ಸುಳ್ಳಾಗಿದ್ದರೆ ಮರಣದಂಡನೆಯನ್ನೇ ಏಧಿಸಿ.

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ (ಶಿವಯ್ಯನನು ತೋರಿಸಿ)—ನಿಮ್ಮ ಸುಳ್ಳಿಗೆ ಇವರೇ ಸಾಕ್ಷಿ!

ಹೈದರಾಲಿ—ಇರಲಿ, ನಾನೀಗ ಸತ್ಯವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ರಂಗದಾಸನನ್ನು ಬರಸಾಡಿ.

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ (ಪಹರಿಗೆ)—ಹೋಗು, ರಂಗದಾಸರನ್ನು ಕರೆದುತಾ.
(ಶಿವಯ್ಯನು ಬಿಚ್ಚಿ ನಡುಗುತ್ತಾನೆ.)

ಹೈದರಾಲಿ—ಬಿದರಬೇಡಿ, ಬಸವಯ್ಯನವರೆ. ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಿಥ್ಯೆ ಈಗಲೇ ಹೊರಬೀಳುತ್ತದೆ.

(ಪಹರಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ವೇಷದ ರಂಗದಾಸನೊಡನೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ರಂಗದಾಸನು ಹೈದರಾಲಿಗೂ ಮಹಮ್ಮದಾಲಿಗೂ ನಮಿಸಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ)

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ—ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ನಮಸ್ಕಾರ.

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ (ಶಿವಯ್ಯನಿಗೆ)—ಶಿವಯ್ಯನವರೆ, ನಮಸ್ಕಾರ!

ಶಿವಯ್ಯ (ಚಿಕ್ಕಿ ಬಿದ್ದು)—ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಮರೆತಂತಿದೆ. ನಾನು ಶಿವಯ್ಯನಲ್ಲ; ಬಸವಯ್ಯ.

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ (ಹಸಿತವದನನಾಗಿ)—ಎಂದಿನಿಂದ, ಸ್ವಾಮಿ?

ಹೈದರಾಲಿ—ರಂಗದಾಸರೆ, ನಿಮಗೆ ಇವರಿಬ್ಬರ ಪರಿಚಯವಿಡೆಯೇ?

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ—ಚೆನ್ನಾಗಿ, ಮಹಾಪ್ರಭೂ! (ಲಿಂಗಣ್ಣನನ್ನು ತೋರಿಸಿ) ಇವರೇ ಮಹಾನುಭಾವರಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು! (ಶಿವಯ್ಯನನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ) ಇವನ ಹೆಸರು ಶಿವಯ್ಯ!

ಶಿವಯ್ಯ—ಸ್ವಾಮಿ, ಇವರಿಗೆ ನನ್ನ ಪರಿಚಯ ಮರೆತುಹೋಗಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇವರೂ ಪಿತೂರಿಗೆ ಸೇರಿರಬೇಕು. ಕಾಪಾಡಬೇಕು, ಮಹಾಪ್ರಭೂ!

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ—ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ಈ ರಂಗದಾಸರ ಪರಿಚಯವಿಡೆಯೇ, ನಿಮಗೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಇವರು ರಂಗದಾಸರೆಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ತೃಣಾನಂದ ಪರಮ ಹಂಸರ ಶಿಷ್ಯರೆಂದು ಮಾತ್ರ ಬಲ್ಲೆ.

ಹೈದರಾಲಿ (ಕೋಪದಿಂದ ಶಿವಯ್ಯನನ್ನು ನೋಡಿ)—ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಮಣ್ಣಿ ರಚಲೆಂದು ಬಗೆದೆಯೋ? (ರಂಗದಾಸಗೆ) ಇವನು ಶಿವಯ್ಯನೆಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತೆ?

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ—ಹೌದು, ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ನಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲೆ!

ಹೈದರಾಲಿ—ಸೇನಾಪತಿಗಳೆ, ಇನ್ನು ವಿಚಾರಣೆ ಸಾಕು. ಇವನನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡಿಸಿ. ಈ ರಾತ್ರಿಯೆ ಶೂಲಕ್ಕೆ ಲಿಪಿಸಬೇಕು.

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ—ಸಯ್ಯದ್, ಈ ಶಿವಯ್ಯನನ್ನು ಬಂಧಿಸು.

(ಪಹರಿ ಶಿವಯ್ಯನಿಗೆ ಕೋಳ ಹಾಕುತ್ತಾನೆ.)

ಶಿವಯ್ಯ (ಮೊಳಕಾಊರಿ ದೈನ್ಯದಿಂದ)—ಮಹಾಪ್ರಭೂ, ಮರೆತುಹೋದ್ದೇನೆ. ತಪ್ಪಾಯ್ತು; ಕಾಪಾಡಬೇಕು!—ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ರಕ್ಷಿಸಿ!

ಹೈದರಾಲಿ—ಕೊಲೆಪಾತಕಾ, ನಿನಗೆ ಮರಣವೇ ಶರಣು! ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು, ಸಯ್ಯದ್. (ಪಹರಿ ಶಿವಯ್ಯನನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಅವನನ್ನು ಇಂದೇ ಶೂಲಕ್ಕೆ ಲಿಪಿಸುವುದು ಬೇಡ. ಬಿದನೂರಿನ ಅಪರಾಧಿಗಳೆಲ್ಲ ಅವನಿಂದ ಬಯಲಿಗೆ ಬೀಳುವರು.

ಹೈದರಾಲಿ—ಆಗಲಿ, ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನಂತೆಯೇ ನಡೆಸುತ್ತೇನೆ. (ರಂಗದಾಸಗೆ) ರಂಗದಾಸರೆ, ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸರಿಗಾಹಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ.

(ರಂಗದಾಸನು ಕೈಮುಗಿದು ಹೋಗುವನು.)

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ—ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ನಾನು ತಿಳಿಯದೆ ಆಡಿದ ಕಠಿನ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡುತ್ತೇನೆ. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀವು ನಮ್ಮಾಪ್ತರು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ತಾವು ಹಾಗೆ ಬೇಡುವುದುಂಟೆ? ಇಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಂತಹರೂ ತಪ್ಪುವರು! ತಿಳಿದವರು ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಹೈದರಾಲಿ (ಮುಗುಳ್ಳುಗುತ್ತ)—ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಾನು ಈ ಮೊದಲೇ ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಾನು ದುಡುಕಲಿಲ್ಲ. (ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ ನಾಚಿ ತಲೆಬಾಗುವನು.) ಆದುದಾಯಿತು. ನಾವು ನಾಳೆಯೇ ಬಿದನೂರಿಗೆ ಹೊರಡುವೆವು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ (ದುಃಖದಿಂದ)—ಬಸವಯ್ಯನ ಸಾವಿನಿಂದ ನನ್ನ ಕೈ ಮುರಿದು ಹೋದಂತಿದೆ. ಏನಾದರೇನು? ನಮ್ಮ ರಾಜವಂಶ ಹಾಳಾಯಿತು.

ಹೈದರಾಲಿ—ದುಷ್ಟರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದಾದರೂ ಬೇಡವೇ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಅದೊಂದೇ ಇನ್ನು ನನಗುಳಿದಿರುವ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ.

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು.]

ದೃಶ್ಯ ೫

(ಬಿದನೂರಿನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂಬಯ್ಯ, ಚಿಲುವಾಂಚಿ, ಸೋಮಯ್ಯ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವರು.)

ಚಿಲುವಾಂಚಿ—ಸೋಮಯ್ಯ, ನೀನು ಹೇಳುವುದು ಬಹಳ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಬಸವಯ್ಯನನು ಹೊನ್ನಯ್ಯನೇ ಸಂಹರಿಸಿದನೆ?

ನಿಂಬಯ್ಯ—ನನಗೇನೋ ಸಂದೇಹವೇ. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಪ್ರಾಣಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಇದರೊಳಗೇನೋ ರಹಸ್ಯವಿರಬೇಕು.

ಸೋಮಯ್ಯ—ನಾನೇ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ; ಹೊನ್ನಯ್ಯನು ಬಸವಯ್ಯನನು ತಿವಿದುಕೊಂಡು ರಕ್ತಮಯವಾದ ಬಡ್ಗವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಭಯಾನಕವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಆ ದೃಶ್ಯವನು ನೆನಪಿನೆಂದರೆ ನನಗಿನ್ನೂ ಮೈನವಿರೆದ್ದು ನಿಲ್ಲುವುದು. ಅದುವರೆಗೂ ಹೊನ್ನಯ್ಯನು ಅಂತಹ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೈಹಾಕಬಲ್ಲನೆಂದು ನಾನು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಎಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—ಹಾಗಾದರೆ ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಅವರೊಡನೆ ಓಡಿಹೋದವನಲ್ಲ ?

ಸೋಮಯ್ಯ—ಇಲ್ಲ ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಶಿವಯ್ಯನೇ ಕಾರಣ ಅವರಿಬ್ಬರನೂ ಸೆರೆ ಮನೆಯಿಂದ ಕಡೊಡಿಯಲ್ಲ. ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರ್ದೋಷಿ. ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಬಿದನೂರು ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಪರರಾಜರ ಕೈವಶವಾಗುವುದಲ್ಲ ಎಂದು, ಆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ ದೇಶಭಕ್ತಿ ನಿರುಪಮ. ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಲ್ಯಸ್ನೇಹಿತನನ್ನೇ ಬಲಿದಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ನಂಬಯ್ಯ—ಲಿಂಗಣ್ಣ ಶಿವಯ್ಯರಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಿದರು ?

ಸೋಮಯ್ಯ—ಏನೋ ಅದು ತಿಳಿಯದಿದೆ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—ಹೊನ್ನಯ್ಯನಲ್ಲಿ ?

ಸೋಮಯ್ಯ—ರುದ್ರಯ್ಯನು ಅವನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಮಿತ್ರ ಹತ್ಯೆ ಆತನನ್ನು ದುಃಖಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದೆ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—ನಿಂಬಯ್ಯ, ಮುಂದೇನು ಕೇಡಹುದೆಂದು ನಾನರಿಯೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಸುಮ್ಮನೆಯೇ ಬಿಡುವರೇ ? ಯಾವ ದೊರೆಮನು ಕೂಡಿ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರಲೆಂದು ಹೋಗಿರುವರೋ ? ಆತನ ದ್ವೇಷವು ಕೃಷ್ಣ ಸರ್ಪದ ದ್ವೇಷದಂತೆ ಮುಯ್ಯಿ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬಿಡದು.

ನಂಬಯ್ಯ—ಅಹುದು ; ಆ ಮುದುಕನೊಂದು ಚ್ಚಾಲಾಮುಖಿ.—ಆದರೂ ನಿನಗೆ ಬೆದರಿಕೆ ಬೇಡ. ಅಸುವಿರುವವರೆಗೆ ನಿನಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುವೆನು.

ಸೋಮಯ್ಯ—ಹೊರಗಿನ ರಾಜರು ದಂಡೆತ್ತಿಬರುವ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ. ನಮ್ಮ ಜನರೇ ದಂಗೆಯೇಳುವ ಸಂದರ್ಭವಿದೆ. ಹೊನ್ನಯ್ಯನು ರಾಜಪುತ್ರನನು ಕೊಂದನೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ಕಾಡುಕಿಚ್ಚಿನಂತೆ ಊರೊಳಗೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿದೆ. ಜನರು ಉದ್ರೇಕಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ನಗರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಕೋಲಾಹಲ ಮೊಳೆದೋರು ತಿದೆ. ನಾವು ಉದಾಸೀನವಾಡಿದರೆ ಸನ್ನಿವೇಶ ದುರ್ದವ್ಯವಾಗಬಹುದು.

ನಂಬಯ್ಯ—ಜನರ ಭಯವಂತಿರಲಿ, ಸೋಮಯ್ಯ. ಹೊನ್ನಯ್ಯನ ಸಮಸ್ಯೆ ನನಗೆ ದುರ್ಭೇದ್ಯವಾಗಿದೆ ! ಆತನವೇಲೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಕಾವಲಿಡಬೇಕು. ಅಂತಹ ಆದರ್ಶವಾದಿಗಳ ಸೌಮ್ಯತೆ ಸಿಡಿಲನಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕಾರ್ಮುಗಿಲಿನ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಂತೆ ಅಸಾಯಕರ.

ಸೋಮಯ್ಯ—ಅವರೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

(ರುದ್ರಯ್ಯನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು. ಅವನ ಹಿಂದೆ ಹೊನ್ನಯ್ಯನು ದುಃಖಭಾವದಿಂದ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಹಿಂದುಗಡೆ ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ ಇರುವನು)

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—ಬಾ, ಹೊನ್ನಯ್ಯ. ನಿನ್ನಿಂದ ಮಹದುಪಕಾರವಾಗಿದೆ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ದುಃಖದಿಂದ)—ದೇವಿ, ರಾಜ್ಯದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಗೆಳೆಯನನು ಕೊಂದೆ. ಬಹುಬನರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನದಿಗೆ ನಾನೆ ಇರಿದುಕೊಂಡೆ. ಆದರೆ ಮಿತ್ರಹತ್ಯಾ ಯಾತನೆ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿದೆ. ನಾನೆಸಗಿದುದು ಬಹು ಘೋರ ಕರ್ಮ.

ನಿಂಬಯ್ಯ.—ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ನೀನು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯ ಅಧರ್ಮವಲ್ಲ. ಜನ್ಮಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಗಾಳಿ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವಾವುದೂ ದುಷ್ಕೃತವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತ ವಾಗದು.—ನಿನಗಾವ ಪದವಿ ಬೇಕಾದರೂ ಅದನಿತ್ತು ನನ್ನಾಸಮಾಡುವೆವು.

ರುದ್ರಯ್ಯ.—ಹೊನ್ನಯ್ಯನವರ ಪರವಾಗಿ ನನ್ನದೊಂದು ಬಿಸ್ಕಹವಿದೆ. ಅವರು ನಾಡಿನ ಮೇಲೆ ಗಾಳಿ ಗೆಳೆಯನನ್ನೇನೋ ಸಂಹರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಬಸವಯ್ಯ ನವರು ಸಾಯುವಾಗ ತಮ್ಮ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕಾರವೆಸಗಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿದ ರಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜಕುಮಾರರ ಸ್ಮೃತದೇಹವನ್ನು ಅವರಿಗೊಪ್ಪಿಸಬೇ ಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಚಿಲುನಾಂಚಿ—ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ನಿನ್ನಿಷ್ಟದಂತೆ ನಡೆಯಬಹುದು.

ನಿಂಬಯ್ಯ.—ಆದರೆ ಕಳೇಬರಕ್ಕೆ ಬಹಿರಂಗ ಸಂಸ್ಕಾರ ನಡೆಯಲಾಗದು. ಜನರು ಉದ್ರೇಕಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ.—ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ.

ನಿಂಬಯ್ಯ.—ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ, ನೀನೂ ನೆರವಾಗು ಹೊನ್ನಯ್ಯನಿಗೆ.

ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ.—ಅಪ್ಪಣೆ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ.—ದೇವಿ, ನಾನೀಗ ಹೊರಡುವೆನು. ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಕಡಡಿಹೋಗಿದೆ. ನಾಳೆ ಬಂದು ಕಾಣುತ್ತೇನೆ.

ಚಿಲುನಾಂಚಿ—ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡು.—ನಿನಗಾರ ಭಯವೂ ಬೇಡ. ನಿನ್ನನು ಮೊರೆ ಯುವ ಭಾರ ನಮ್ಮದು. (ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಹೋಗುವನು.)

ರುದ್ರಯ್ಯ.—ಎನಿದು ಗೊಡ್ಡಚರರಿಬ್ಬರೂ ಓಡಿಬರುತ್ತಿರುವರು !

(ಗೊಡ್ಡಚರರಿಬ್ಬರೂ ಬರುವರು. ನಿಂಬಯ್ಯನು ಗಾಬರಿಯಿಂದ)

ನಿಂಬಯ್ಯ.—ಎನು ಬಂದಿರಿ? ಎನು ಸುದ್ದಿ ?

ಒಂದನೆ—ಸ್ವಾಮಿ, ಹೈದರಾಲಿಯವರ ಸೇನೆ ಶಿವಮೊಗ್ಗೆಗೆ ಬಂದಿಳಿದಿದೆ. ನಾಳೆಯೇ ಬಿದನೂರಿಗೆ ದಾಳಿಯಿಡುವರಂತೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ರಾಜಕುಮಾರ ಬಸವಯ್ಯನವರೂ ಅವರೊಡನೆ ಇದ್ದಾರಂತೆ.

ನಿಂಬಯ್ಯ.—ಎನ್ನೆ ನೀನಾಡುವುದು? ಬಸವಯ್ಯ ಮೃತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಎರಡನೆ—ಸ್ವಾಮಿ, ನಾನವರಿಯೆವು. ಹೈದರಾಲಿಯವರ ಪಾಳೆಯದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಆ ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿತ್ತು.

ರುದ್ರಯ್ಯ—ಆತನೇ ಶಿವಯ್ಯನಿರಬೇಕು.

ಚೆಲುವಾಂಚೆ—ನಾನಾಡಿದುದು ನಿಜವಾಯಿತು. ನಾವಿನ್ನು ಸಿದ್ಧ ರಾಗಬೇಕು.

ನಿಂಬಯ್ಯ—ರುದ್ರಯ್ಯ, ಸೇನೆಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಪಡಿಸು. ಸೈನಿಕರಲ್ಲರಿಗೂ ವಿಶೇಷ ಬಹು ಮಾನಗಳನ್ನು ಹಂಚಿ ಹುರುಡುಬಿಡು. ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಬೇದಿಬೇದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸುಸಜ್ಜಿತ ಭಟರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಜನರು ದಂಗೆಯೇಳದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. (ರುದ್ರಯ್ಯ ನಮಿಸಿ ತರಳುವನು.) ಗೂಢಚರರೆ, ನೀವೂ ನಡೆಯಿರಿ. ವಿಶೇಷ ವರ್ತಮಾನಗಳೇನಿದ್ದರೂ ಚಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ನನುಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಬೇಕು.

ಒಂದನೆ } —ಅಪ್ಪಣೆ. (ಬಂಗಿ ಕೈಮುಗಿದು ಹೋಗುವರು)
ಎರಡನೆ }

ನಿಂಬಯ್ಯ (ಸೋಮಯ್ಯನಿಗೆ)—ನೀನೂ ನಡೆ. ಸೈನ್ಯಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ರುದ್ರಯ್ಯನಿಗೆ ಸೆರವಾಗು. ನಾನೂ ನಿಸ್ರ ಹಿಂದೆಯೆ ಬರುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸು. (ಸೋಮಯ್ಯ ಹೊರಡುವನು) ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟೀ!

ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ—ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ!

ನಿಂಬಯ್ಯ—ನಿನ್ನ ಅಚಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಎಷ್ಟು ಅನಾಹುತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಿದೆಯೋ ?

ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ—ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ನಾವು ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋಗುವ ಮೊದಲೇ ಅವರು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರು.

ನಿಂಬಯ್ಯ—ಇರಲಿ, ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಈಗ ಸಮಯವಿಲ್ಲ—ಶವಸಂಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯವಾಗುವ ಸವದಿಂದ ನೀನು ಹೊನ್ನಯ್ಯನ ಮೇಲೆ ಕಾವಲಿದ್ದು ರಹಸ್ಯಗಳೇ ನಾದರೂ ಹೊರಬಿದ್ದರೆ ಕೂಡಲೇ ಬಂದು ತಿಳುವಬೇಕು. ತಿಳಿಯಿತೇ ?

ತಿಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿ—ಅಪ್ಪಣೆ, ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ!

ನಿಂಬಯ್ಯ—ನೀನೀಗ ಹೊರಡಬಹುದು. (ಜಟ್ಟಿ ಹೋಗುವನು.)

ಚೆಲುವಾಂಚೆ—ಪ್ರಿಯತಮ, ಹೈದರಾಲಿಯಂತಹ ಬಲಶಾಲಿಯನು ನಾವು ಗೆಲ್ಲುವೆವೆ ?

ನಿಂಬಯ್ಯ—ಹೋರಾಡಿ ಗೆಲ್ಲುವುದಾಗದಿದ್ದರೆ ಹಣದಿಂದ ಗೆದ್ದರಾಯಿತು.

ಚೆಲುವಾಂಚೆ—ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಹಣದಿಂದ ಗೆಲ್ಲುವ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ವರಹಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ನಾನು ಸಿದ್ಧಳಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ನಿಂಬಯ್ಯ—ಆಗಲಿ, ಪ್ರಿಯೆ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ನಾಳೆಯ ದೂತನನ್ನು ಅಟ್ಟುತ್ತೇನೆ.—ನಿನಗಾ ಚಿಂತೆ ಬೇಡ; ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತೆಗೆದುಕೊ. ನಾನೀಗ ಹೋಗಿ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇನೆ. (ನಿಂಬಯ್ಯನು ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗುವನು. ರಾಣಿ ಅವನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ತರಳುವಳು.) ಸಮಸ್ಯೆಯು

ಮೇಲೆ ಸಮಸ್ಯೆ! ಎಲ್ಲ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ! ಬಸವಯ್ಯನನು ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಕೊಂದನಂತೆ! ಹೈದರನು ಶಿವಮೊಗ್ಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಡುಬಿಟ್ಟಿರುವನಂತೆ! ಶಿವಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣರು ಅವನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಬಿದನೂರಿಗೆ ದಾಳಿಯಿಡುವರಂತೆ! ರುದ್ರಾಂಬೆ ಮಂಗಳಮಾಯವಾದಳಂತೆ! ಸಮಸ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ ಸಮಸ್ಯೆ! ಇರಲಿ, ಚೆಲುವಾಂಬೆಯ ಚೆಲ್ವಿಗಾಗಿ ಬದನೂರಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾದರೂ ನಾಶವಾಗಲಿ! ನನ್ನ ಜೀವವಾದರೂ ಬಲಿಯಾಗಲಿ! ತುದಿಯವರೆಗೆ ಧರ್ಮವೋ ಅಥವಾ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವೆನು! ನನ್ನ ಪ್ರೇಮದ ಅಗಾಧತೆಗೆ ನನ್ನ ಸಾಹಸವೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವೆನು! ಮುಂದೆ ಏನಾದರಾಗಲಿ, ಏನು ಲಿಖಿತವಿದ್ದಂತೆ! . . .

[ಪರದೆ ಬೀಳುವದು.]

ಅಂಕ ಐದು

ದೃಶ್ಯ ೧

(ರಾತ್ರಿಯ ಸಮಯ. ತಿಂಗಳಬೆಳಕು ನಸುಮಬ್ಬಾಗಿದೆ. ಬಿದನೂರಿನ ಹೊರಬೀದಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಚಿಂದಿಬಟ್ಟೆಗಳನುಟ್ಟು ತಲೆಕೂದಲು ಕೆದರಿಕೊಂಡು ವಿಕಾರವೇಷದಿಂದ ರುದ್ರಾಂಬಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಕ್ರೋಧ ವಿಚ್ಛಾರಿತ ಸೇತ್ರಗಳು ರಕ್ತಾಕ್ಷವಾಗಿ ರಕ್ತತ್ಯಷ್ಟಾ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭೀಷಣವಾಗಿವೆ. ಆಕೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧದುಃಖಗಳ ಖಡ್ಗ ಖಡ್ಗಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಡು ನಡುವೆ ನೀಳವಾಗಿ ಬಿಳಲುಬಿದ್ದ ರೂಕ್ಷ ಕೇಶಪಾಶಗಳನ್ನು ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಹರಿದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಒಮ್ಮೆಯೊಮ್ಮೆ ತಲೆಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಕೆಲವು ಸಾರಿ ತಲೆ ಮೈಗಳ ಮೇಲೆ ದೂಳು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.)

ರುದ್ರಾಂಬಿ (ಅನಿಮಿಷನಯನೆಯಾಗಿ ಗಗನದಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಬದ್ಧಭ್ರೂಕುಟಿಯಾಗಿ ದೀರ್ಘ ಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ) —

ಇನ್ನೂ ಮಿಣುಕುತ್ತಿವೆ! ಇನ್ನೂ ಮಿಣುಕುತ್ತಿವೆ
 ಈ ಹಾಳು ನಿಷ್ಕರುಣ ತಾರೆಗಳು! ಹಾಳಾಗಲಿ!
 ನಿಮ್ಮ ಕಾಂತಿಯ ಕಣ್ಣು ಸಿಡಿದೊಡೆದು ಹೋಗಲಿ
 ನನ್ನ ಬಾಳಿನ ಸೆಚ್ಚು ಹುಟ್ಟಿಳಿದುಹೋದಂತೆ!
 (ತಲೆಕೂದಲು ಹರಿದುಕೊಳ್ಳುವಳು.)

ಗಗನ ಶ್ವಶಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿ ಚಿತ್ತೆಯೇ,
 ಓ ಚಂದ್ರ,
 ನಿನ್ನ ಪ್ರೇತ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನೇಕ ಬೀರುತ್ತಿವೆ?
 ಸಾಕು ಸಾಕೇ ನಿನ್ನ ರುದ್ರ ಪರಿಹಾಸಂ! (ಔಡುಗಚ್ಚಿ)
 ಅಯ್ಯೋ ನಿನ್ನ ಸು ಕೊಲೆಗೈಯಲಾರಿಲ್ಲವೇ
 ಅಲ್ಲಿ, ಆ ಬಾಸಿನ ಸತ್ತ ಸುಡುಗಾಡಿನಲ್ಲಿ?
 ಓ ತಾರೆಯೇ ನುಗ್ಗು, ನಡೆ, ಹೋಗು;
 ಚಂದ್ರನಿಗೆ ತಾಗು,
 ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಒಡೆದು ಚೂರಾಗಿ ಬೀಳುವರಿ.
 ಅದ ನೋಡಿ ತಣಿಯುವೆನು! —
 ಓ ಶೂನ್ಯವೇ,
 ನನ್ನೆ ದೆಯನಾವರಿಸಿದಂತೆ ವಿಶ್ವವನೇಕೆ

ನುಂಗಿ ಸುಣ್ಣನೆ ಸೊಣ್ಣೆದು ತೇಗದಿಹೆ ?—

(ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮಣ್ಣೆ ರಚಿಕೊಂಡು ಎದೆಬಿಡಿದು ತಲೆಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.)

ಓ ಪರ್ವತಾರಣ್ಯಗಳೇ ಬನ್ನಿ,
 ಓ ಗಗನ ಸಾಗರಗಳೇ ಬನ್ನಿ,
 ಓ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರ ತಾರೆಗಳೇ ಬನ್ನಿ,
 ಓ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೇ ಬಾ,
 ಓ ಕಾಲದೇಶಗಳೇ ಬನ್ನಿ
 ನನ್ನೆದೆಯ ಶೂನ್ಯವನು ತುಂಬಿ, ಬನ್ನಿ !—
 ಇಲ್ಲ, ಆ ಶೂನ್ಯವನು ತುಂಬಲಾರರಿ ನೀವು !
 ಆ ಶೂನ್ಯದಲಿ ಏಲಯುವಿದೆ !
 ನೀವೆಲ್ಲ ಜೀರ್ಣವಾಗುವಿರಿ !
 ನೀವೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲವಾಗುವಿರಿ !

(ಸಂಘರ್ಷ ಹತಾಶಳಾಗಿ ಕೆಳಗುರುಳಿ ಮತ್ತೆ ಮೊಳಕಾಲೂರಿ ಮೇಲೆ ನೋಡಿ)

ಹೇ ಜಗದೀಶ್ವರನೇ, ಹೇ ಜಗದೀಶ್ವರನೇ,
 ಶೂನ್ಯವನು ಪೂರ್ಣಗೈಯುವ ಶೂನ್ಯತಮ ಶೂನ್ಯವೇ,
 ನೀನನಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ ! ನೀನನಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ !
 ಹೊನ್ನಯ್ಯನಿಸಿಯನನು ಕೊಲೆಗೈದುಡಕೆ—ಅಯ್ಯೋ—
 ನೀನನಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ !—
 ಓ ರಾತ್ರಿ ! ಓ ಕಾಕರಾತ್ರಿ !
 ನೀನೂ ನನಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ !
 ನಾನು ಅನಾಥ ! ನಾನು ದುಃಖಿತೆ !
 ಓ ಆಕಾಶ ! ಓ ಸಕ್ಷತ್ರ !
 ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನನಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ ! (ದುಃಖಭರದಿಂದ)
 ಅಯ್ಯೋ—(ರೋದಿಸಿ ಗೋಳಾಡಿ)
 ನನ್ನೆದೆಯನಿರಿದುಡಕೆ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಸಾಕ್ಷಿ !—
 (ಮುಖ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಫಕ್ಕನೆ ಮೇಲೆದ್ದು ಹಲ್ಲು ಕಚ್ಚುತ್ತಾ)
 ಎಲವೋ ಪಾಪಿ ! (ಫುತಸ್ವರದಿಂದ)
 ಪಿಶಾಚಿ ! ಘಾತುಕಾ ! ಪಾತಕಿ ! ನೀಚ !
 ಹೊನ್ನಯ್ಯ !—(ಚೀರುವಳು)
 ನಿನಗೆ ಕೈಬಂದುದೇ, ನಿನಗೆ ಮನಬಂದುದೇ

ನನ್ನ ಕಣ್ಣಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ನಿಯನನ್ನಿ ರಿಯೆ ?—
ಅದಕೆದೋ—ಅದಕೆದೋ !

(ಸೊಂಟದಿಂದ ಕರಾರಿಯನ್ನು ಹೊರಗೆಳೆದು)

ಅದಕಿದೇ ನಿನಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ ! (ವಿಕಟವಾಗಿ ನಕ್ಕು)—

(ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಶರೀರದ ಕಾಠಿನ್ಯ ಕೋಮಲವಾಗಿ ಹೃದಯವಿದ್ರಾವಕವಾದ ವಾಣಿಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತ ತತ್ತರಿಸಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಕೂತು ರೋದಿಸುತ್ತಾಳೆ.)

ಓ ಇಸಿಯು,—ಓ ದೊರೆಯೇ,—

ಓ ನನ್ನ ಬಸವಯ್ಯ,

ನಿನ್ನ ಗತಿಯಂತಾಯ್ತು ?

ಅಯ್ಯೋ ನನ್ನ ನೊಲಿದುದಕೆ ! (ಕಟದುಬಿದ್ದು ರೋದಿಸಿ)

(ಮತ್ತೆ ಮೇಲೆದ್ದು ಧೃಢತೆಯಿಂದ)

ಮೃತ್ಯೂ ! ಓ ಮೃತ್ಯೂ ! (ಎದೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತ)

ಈ ಶೂನ್ಯವನು ತುಂಬಲಾರೆಯಾ ನೀನು ?

ಹಾಗಾದರಿದೋ ! ಬಾ ! ತುಂಬು !

(ಕಠಾರಿಯನ್ನೆತ್ತಿ ಯಾರನ್ನೋ ತಿವಿಯುವಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸಿ)

ತಂದೆಯೇ, ನನ್ನ ನಿಯನನ್ನ ಗಲಿ ನೀನೂ

ಓಡಿದೆಯಾ ? (ಅಳುವಳು.)—ಓ ಶಿವಯ್ಯ,

ಹೆಂಬೇಟಯೇ, ಮುತ್ತದ್ರೋಹಿ,

ಹೊನ್ನಯ್ಯನನು ತಿಳಿದು ಕೆಡಹಿ ಕೊಲಲಾರದೇ

ತಲೆಮರಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿದೆಯಾ ?—

ಇರಲಿ ! ಇರಲಿ !—

ಅದನಿಂದು ಪೂರೈಸುವೆನು ನಾನು !

ನಾನು !

ರುದ್ರಾಂಬೆಯಲ್ಲದಿಹ ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ ನಾನು !—

ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಕೊಂದು ಹೆಣವನು ತಂದು ಮಸಣದಲಿ

ಸಂಸ್ಕಾರವೆಸಗುವಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತಿಹೆಯಾ ?

ಆ ಮಸಣದಿಂದ ನೀ ಮರಳಲಾರೆ !—

ನಾನು ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ ಅಮುದಾದರೆ

ನೀ ಮರಳಲಾರೆ !—

ಸಿನ್ನ ರಕ್ತವ ಚೆಲ್ಲಿ
 ತಣಿಸುವೆನು ನನ್ನ ಸಿಯನಾತ್ಮವನು!—
 ಓ ಕಾಳರಾತ್ರಿ,
 ಬಾ ನನ್ನೊಡನೆ!
 ಮಿತ್ರದ್ರೋಹಿಯ ಕೊಲೆಗೆ!—
 ಹೊನ್ನಯ್ಯನ ಕೊಲೆಗೆ—
 ನರಬಲಿಗೆ!—ಶ್ಮಶಾನ ಒಲಿಗೆ!—
 (ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕಠಾರಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ತತ್ತರಿಸುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ.)
 [ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು.]

ದೃಶ್ಯ ೨

(ನಡುರಾತ್ರಿ ವಾರಿದೆ. ಬಿದನೂರಿನ ಹೊರಬಯಲು ಮಸಣದಲ್ಲಿ ಬಸವಯ್ಯನ ಸಮಾಧಿ. ಕೆಂಚಣ್ಣ ಪಂಜು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟ, ಗುದ್ದಲಿಯಿಂದ ಸಮಾಧಿಗೆ ಮಣ್ಣು ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹೊನ್ನಯ್ಯನು ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಯೇ ಕುಳಿತು ತಲೆಯಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಶೋಕಪಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಓ ಸ್ವರ್ಣಸ್ವಪ್ನವೇ, ಸಿಟದೊಡೆದು ಹೋದೆಯಾ ?
 ಮೂಡಣದ ಬಾಸ ಕರೆಯಲಿ ಉಷೆಯ ತಣ್ಣೆಗಳಕು
 ಮುಗುಳುನಗೆಯನು ಬೀರಿಬಹ ವೋದಲೆ, ಬಸಗಳಲಿ
 ಉದಯಕಾಲದ ಮೌನವಾರಿಧಿ ಏಹಂಗಳಿಗ
 ಮಧುರ ಕೂಜನ ತರಂಗಾಳಿಯಿಂದಲ್ಲೋಲ
 ಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿ ಎಚ್ಚರುವ ಮುನ್ನವೆ, ನಟ್ಟ
 ನಡುರಾತ್ರಿಯೊಳೆ ಬಟ್ಟಬಯಲಾಗಿ ಹೋದೆಯಾ ?
 ಓ ರತ್ನಹಾರವೇ, ಸುಂದರಿಯ ಕಂಠದಲಿ
 ನಲಿದಾಡಲೆಂದು ಬಂದಾ ನೀನು ಕಾಡಿನಲಿ
 ಸೂಕರನ ಪದಹತಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಚೂರಾದೆಯಾ ?
 ಅರಮನೆಯ ಉದ್ಯಾನದಲಿ ಬೆಳೆದ ಶ್ರೀತರುವೆ,
 ಜೈತ್ರದಾಗಮನದೊಳೆ ಬಿರುಗಾಳಿಗಳೆಗುರುಳಿ
 ಹಾಳೊರಲೆಗುಣಿಸಾಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾದೆಯಾ ?
 ಓ ಮಿತ್ರ, ಓ ನನ್ನ ಬಸವಯ್ಯ, ರಾಜನಿಗೆ
 ಮಗನಾಗಿ ಜನಿಸಿ ಪರದೇಶಿಯಂದದಲಿ
 ಮಣ್ಣಾದುದೇ ನಿನ್ನ ಸಿರಿಬಾಳು!—ಎಲೆ ಬದುಕೆ,

ತುತ್ತುತುದಿಯಲಿ ನೀನು ಬರಿಯೊಂದು ಹಿಡಿಮಣ್ಣು !—
 ನಿನ್ನ ಸುಳುಹಲು ನಾನು ಕೈಕೊಂಡ ಸಾಹಸವೆ
 ನಿನಗೆ ಮಸಣದ ಮಾರ್ಗವಾದುದೈ, ಬಸವಯ್ಯ !
 ಅಯ್ಯೋ ಇನ್ನಾ ರೊಡನೆ ನನ್ನ ದೆಯ ವೇಧೆಯನು
 ಹೇಳುವೆನು ? ಆರೊಡನೆ ಕಲೆಯ ಸಾವ್ರಾಚ್ಯದಲಿ,
 ತತ್ತ್ವದುದ್ಯಾನದಲಿ, ಚರಿಸಿ, ಭಾವಮಂಜರಿಯ
 ತಿರಿದು ನಲಿಯುವೆನು ? ಮತ್ತಾರೊಡನೆ ರವಿಯುದಯ
 ಶಶಿಯುದಯಗಳನು ಮೈಗುಡಿಗಟ್ಟಿ ಬಣ್ಣಿಸಲಿ ?
 ಸೋದರನೆ, ನೀನೆನಗೆ ಎದೆಯ ಕಣ್ಣಾಗಿದ್ದೆ ;
 ಬಾಳಿನುಸಿರಾಗಿದ್ದೆ ! ನಿನ್ನ ಸುಳಿದೆನಗಿಂದು
 ಕಣ್ಣಿಲ್ಲ ; ಎದೆಯಿಲ್ಲ ; ಉಸಿರಿಲ್ಲ ! ನಾನಿಂದು
 ಹುಟ್ಟುಗುರುಡನು ; ಬಾಳು ನನಗಿನ್ನು ಕಗ್ಗತ್ತಲೆ !
 ನಿನ್ನ ನೋಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಮರಣಾಂಧಕಾರವೇ
 ನನಗೆ ಜ್ಯೋತಿಯ ಪುಂಜವಾಗಿಹುದಿಂದು !—
 ನಿಷ್ಕರುಣ ಲೋಕವೇ,
 ನಿನಗೆ ದಯೆ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವೊಂದಿಲ್ಲ !
 ಆರಳಿದರೇನಂತೆ ನೀನುರುಳುತಿರುವೆ !
 ನಾನಳಿದರೇನಂತೆ ? ನೀನಳಿದರೇನಂತೆ ?
 ಇರುಳು ಕಳೆವುದು ! ನೇಸರೆಂದಿನಂತೆಯೆ ಮೂಡಿ
 ಹೊನ್ನೀರಿನಿಂದಿಳೆಯ ಮಿಾಯಿಸುತೆ ಬೆಳಗುವನು !
 ಗಾಳಿ ಬೀಸುವುದೆಂದಿನಂತೆ ! ಹರಿಯುವುದು ಹೊಳೆ
 ಹಿಂದೆ ಹರಿದಂದದೊಳೆ ! ಮಾಯೆಯಿಕ್ಕುವ ಕರದ
 ತಾಳಲಯಕೆಂದಿನಂತೆಯೆ ಕಾಲದೇಶಗಳು
 ನರ್ತಿಸುತೆ ಸಾಗುವುವು !—ಅಯ್ಯೋ, ಮಾನವನ
 ಎದೆಯೊಲೈ ಯಿಂದುದಿಪ ಬಗೆಯ ನೆನಹಿಲ್ಲದಿರೆ
 ತೀರಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಶೂನ್ಯಕಾವೋಶನಂ !—(ಚಿಂತಿಸುವನು.)
 ಹಿಂದೆಲ್ಲ ಬಾಳುತಿಹುದಂದಿನ ನೆನಹಿನಲ್ಲಿ ;
 ಮುಂದೆಲ್ಲ ಬದುಕಿರುವುದಂದಿನಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಲಿ !

(ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಿಮ್ಮಜಿಟ್ಟ ಕೆಂಚಣ್ಣರು ಕೆಲಸವನ್ನೆಲ್ಲ ಪೂರೈಸಿ ನಿಂತು)

ಕೆಂಚಣ್ಣ — ಸ್ವಾಮಿ, ನಡುರಾತ್ರಿ ಮೀರಿಹೋಯಿತು.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ನಾವಿನ್ನು ತಡವಾಡಿದರೆ ಕೇಡಾಗಬಹುದು. ನಿಂಬಯ್ಯ ಸಂಶಯದ ಪಿಶಾಚಿ!

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ಅನ್ಯಮನಸ್ಕನಾಗಿ)— ರುದ್ರಾಂಬೆ!—

ರುದ್ರಾಂಬೆ, ನೀನೆಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾದೆಯೇ, ತಂಗಿ?—

ಕೆಂಚಣ್ಣ, ರುದ್ರಾಂಬೆಯಿಹ ಸೆಲೆ ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತೆ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ನಾನರಿಯೆ, ಸ್ವಾಮಿ. ತಾಯಿಗದು ತಿಳಿಯದಿರುವುದೆ ಲೇಸು.

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ನೀವೂ ಶಿವಯ್ಯನೂ ರಾತ್ರಿ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಕೊಂಡು ಹೋದ ಮರುದಿನವೇ ತಾಯಿ ವೇಷ ಮರಸಿಕೊಂಡು ಅದೃಶ್ಯ ವಾದರಂತೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಏನು ಗತಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ತಿಳಿಯದು. ನಿಂಬಯ್ಯ ಕೋಪದಿಂದ ರಿಯುತಿದ್ದನಂತೆ.

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಜಟ್ಟಿ, ನಾವೀಗ ಹುಟ್ಟಿಸಿರುವ ಸುದ್ದಿ ರುದ್ರಾಂಬೆಗೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಮುಟ್ಟಿದರೆ, ನಾನೆ ಬಸವಯ್ಯನನು ಕೊಂದೆನೆಂಬ ಹುಸಿಯನು ನಂಬಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಬಳೋ ಏನೋ? ನನಗೆ ಭಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಆಕೆಯನು ಹುಡುಕಿ ದಿಟವನು ತಿಳಿಸಬೇಕು.

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಉಂಟೆ? ಬಸವಯ್ಯನನು ಕೊಂದೆನು ಎಂದು ನೀವೇ ಹೇಳಿದರೂ ಅವರೆಂದಿಗೂ ನಂಬರು. ಕಿವಿಮೂಗಿಲ್ಲದ ಸುದ್ದಿಯನು ಕೇಳಿ ನಂಬುತ್ತಾರೆಯೆ?

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ನಿನ್ನೆ ನೀವು ಹೇಳಿದ ವೊದಲೊಂದು ನಾನೇ ನಿಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ನಂಬಲಿಲ್ಲ. ಯಾರೋ ಹೇಳುವ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲೆಗಾರ ನೆನ್ನುವರೇ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ನೀವರಿಯಲಾರಿರಿ! ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದವಾಗ ಎಂಥವರಿಗಾದರೂ ಬಗೆ ಕದಡುವುದು ಸಹಜ. ಗಾಯಗೊಂಡ ಜೀವಿಗೆ ಕಣ್ಣೆ ಕಾಲಲ್ಲವೇ?

ಕೆಂಚಣ್ಣ (ಬೆಚ್ಚಿ)—ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ! ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ!

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ (ನೋಡಿ ಅಂಜಿ)—ಅಯ್ಯೋ ಮಸಣದ ಮಾರ!

ಕೆಂಚಣ್ಣ—ಎಳಿ! ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಎಳಿ! ಓಡಿಬನ್ನಿ! ಬನ್ನಿ!

(ಪಂಜಿನೊಡನೆ ಓಡುತ್ತಾನೆ.)

ತಿಮ್ಮಜಟ್ಟಿ—ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ!—ಬನ್ನಿ! ಬನ್ನಿ! ಬನ್ನಿ!

(ಗುದ್ದಲಿಯನು ಬಿಸುಟು ಓಡುತ್ತಾನೆ.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ನಿದಾನವಾಗಿ ಎದ್ದು ನೋಡಿ)—

ಎನದು ಏಕಾರಾಕೃತಿ! (ಕಣ್ಣರಳಿಸಿ ಭಯ ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾನೆ.
ರುದ್ರಾಂಬೆ ಭರದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾಳೆ.) ನೀನಾರು? ಇಲ್ಲಿಗೇತಕೆ ಬಂದೆ?
(ರುದ್ರಾಂಬೆ ವಿಕಟ ಕರ್ಕಶವಾಗಿ ನಗುತ್ತಾಳೆ.) ನಗುವೆ ಏಕೆಂತು? (ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆ
ಹಿಂಜರಿಯೆ)

ರುದ್ರಾಂಬೆ (ತಾರಸ್ವರದಿಂದ)—ನಿಲ್ಲು! ಹಿಂಜರಿದು ಓಡದಿರು! ಓ ಹೇಡಿ!—
ನಾನಾರು ಎಂಬೆಯೋ?— ನಾನು ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ! ಇಲ್ಲಿಗೇತಕೆ ಬಂದೆ
ಎಂಬೆಯೋ?—ಇದಕೆ!—

(ಸೊಂಟದಿಂದ ತಕ್ಕನೆ ಕಠಾರಿಯನ್ನೆಳೆದು ಹಾರಿಹೋಗಿ ಇರಿಯುತ್ತಾಳೆ. ಹೊನ್ನಯ್ಯ
“ಹಾ” ಎಂದು ಮೂರ್ಛೆ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ.)

ಪಾಪೀ, ನಿನಗಿದೇ ತಕ್ಕ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ!—
ತಣಿ, ತಣಿ, ಓ ಎನ್ನಿನಿಯ!
ನಿನ್ನ ನಿರಿದವನ ಬಿಸುನೆತ್ತರಲಿ ನಾದಿಹೆಸು
ನಿನ್ನೀ ಸಮಾಧಿಯನು!

(ಹೊನ್ನಯ್ಯನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿಲ್ಲುವಳು. ಅವನು ಮೂರ್ಛೆ ತಿಳಿದು, ನರಳಿ ಕನಸು
ನಲ್ಲೆಂಬಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಬಸವಯ್ಯ! ಬಸವಯ್ಯ! ಅಯ್ಯೋ,
ನೀನು ಸಾಯುವ ವೇಳೆ ನನಗಿತ್ತ ಆಜ್ಞೆಯನು
ಕೈಗೂಡಿಸದೆ ಸಾಯುವಂತಾಯ್ತೆ?— ಆ ಪಾಪಿ,
ನಿನ್ನ ನನ್ಯಾಯದಿಂದಳಿಪಿದಾ ಪಾಪಿ
ಶಿವಯ್ಯನನು ಕೊಲ್ಲದೆಯೆ ಸಾಯುವಂತಾಯ್ತೆ?—
ಅಯ್ಯೋ ರುದ್ರಾಂಬೆ, (ರುದ್ರಾಂಬೆ ಬೆಚ್ಚಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾಳೆ.)
ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಯಸೂರವ

ಮುನ್ನ ಮೆಯೆ—ಕಂಡು ನಿನ್ನ ನು ಸುಡುವ ಮುನ್ನ ಮೇ,—
ನಿನ್ನಿನಿಯನಾಡಿದಾ ಸಂದೇಶವನು ಒರೆವ
ಮುನ್ನ ವೇ,—ನಿಂಬಯ್ಯ ಚೆಲುವಾಂಬೆಯರ ಕುಹಕ-
ವಟ್ಟಿರುವ ಕೂಲೆಗಾರನಿಂದಳಿಯುವಂತಾಯ್ತೆ?

ನಿಂಬಯ್ಯ! ಚೆಲುವಾಂಬೆ! ಓ ಪಾಪಿಗಳಿರಾ—(ನರಳುತ್ತಾನೆ)

ರುದ್ರಾಂಬೆ (ಮೆಲ್ಲಗೆ)—ಎನಿದು? ಈ ಮಾತುಗಳೆದೆಯಿರಿಯುವಂತಿವೆ!—(ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ)
ನೀನು ಬಸವಯ್ಯನನು ಕೊಲ್ಲಲಿಲ್ಲವೆ?

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ರುದ್ರಾಂಬೆಗೆ)—ಕೆಲಸಾರು, ಕೊಲೆಗಾರ ಹೊಲೆಯೆ!—(ತನ್ನಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ) ಓ ತಂಗಿ, ರುದ್ರಾಂಬೆ,

ನಿನಗಾದರೂ ದಿಟವನರುಹಿ ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದೆ !

ನೀನೂ ಕಣ್ಣು ರೆಯಾದೆಯಾ ?—

ರುದ್ರಾಂಬೆ (ಉದ್ವೇಗದಿಂದ)—ಹೇಳು ನನ್ನೂ ಡನೆ!

ನಾನು ರುದ್ರಾಂಬೆಗೊರೆಯುವೆನು !

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ಮೈತಿಳಿದು)—ಇದಾರ ವಾಣಿ ? (ನೋಡಿ)

ನೀನು ಕೊಲೆಗೈದರೂ ನನಗೆ ಹಿತನಂತಿರುವೆ ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ ಎಲ್ಲಹಳು ?—

ಹೇಳು ; ಕೊಂದರೂ ಬದುಕಿಸುವೆ ನೀನನ್ನ ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇಹಳು !

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಅಯ್ಯೋ ಬೇಗ !—

ನಾನಳಿವ ಮುನ್ನ ವೇ ಕರೆದು ತಾ ತಂಗಿಯನು.

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ನಾನು ರಕ್ತಾಕ್ಷಿಯಲ್ಲ ! ನಾನೆ ರುದ್ರಾಂಬೆ !

ಹೊನ್ನಯ್ಯ (ಚೀರಿ)—ಓ ತಂಗಿ, ಓ ತಂಗಿ,

ಎನಸೆಸೆಗಿದೆ ? ಎನಸೆಸೆಗಿದೆ ! ನಾನಲ್ಲ ;

ಬಸವಯ್ಯನನು ಕೊಂದವನು, ಶಿವಯ್ಯ !—

ಬಿಟ್ಟೋಡಿದರೆ ಪ್ರಾಣಸ್ನೇಹಿತನ ಶವಕೆ

ಸಂಸ್ಕಾರವಾಗಿಸರು ಎಂದರಿತು—

ಹಗೆ ಹೊಲಬುಗೆಡುವಂತೆ ಹುಸಿಯ ಹುಟ್ಟಿಸಿದೆ !

ನಿನ್ನ ನರಸಿದರೆ ನೀ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ ;

ಅದರಿಂದ ನಾನೆ ಏಣವನು ತಂದು ಹೂಳಿದೆನು !

ರುದ್ರಾಂಬೆ (ಹೊನ್ನಯ್ಯನ ಮೇಲೆ ಕವಿದುಬಿದ್ದು)—

ಅಯ್ಯೋ ತಪ್ಪಿದೆನು ! ತಪ್ಪಿದೆನು !

ಆಣ್ಣಾ, ಮೋಸವಾಯಿತು ! ಮೋಸವಾಯಿತು ?

ವಿಧಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಣಕವೆಂದು ಸಾಕು ! ಸಾಕು !

ನಾನೂ ಬರುತ್ತೇನೆ ! ನನ್ನ ನೂ ಕರೆದುಕೋ !

(ತಲೆ ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ಬೇಡ ! ಬೇಡ ! ಈಗಲೇ ಬೇಡ !

ನನ್ನ ಹೊರೆ ನಿನ್ನ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದೆ ;—

ಮುಯ್ಯಿ ತೀರಿಸದೆ ನೀನಳಿಯಲಾಗದು.

ಬಸವಯ್ಯನಭಿಲಾಷೆ, ಅದನು ಮಾಡಲೆ ಬೇಕು !
 ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಹೈದರಾಲಿಯ ಕೂಡಿ
 ಈ ನಗರವನು ಮುತ್ತುವರು ನಾಳೆ. ನಿಂಬಯ್ಯ
 ಚೆಲುವಾಂಬೆಯರು ತಪ್ಪಿ ಹೋಗದವೊಲೆಸಗು.
 ನಿನ್ನಿ ಸಿಯನನು ಕೊಂದಾ ಶಿವಯ್ಯನನು ಸಂಹರಿಸು !
 ಬಸವಯ್ಯನಾಜ್ಞೆಯದು ! ಮಾಡಿ ಮಡಿ !—

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ಅಣ್ಣಾ, ನಾನೆಂತಹ ಘೋರಕ್ಕೆ ಕೈಯಿಟ್ಟೆ !

(ಬಾಯಿ ಬಡಿದುಕೊಂಡು ತಲೆ ಹರಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.)

ಹೊನ್ನಯ್ಯ—ದುಃಖಪಡದಿರು, ತಂಗಿ. ನಾನು ಸಂತೋಷದಲಿ
 ಸಾಯುವೆನು. ನಿನ್ನ ಕಾಣದೆ ಮಡಿವೆನಲ್ಲಾ
 ಎಂದು ಶೋಕಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ !—ತುದಿಗಲ್ಲ ಸೋಗವಹುದು !
 ತುದಿಗಲ್ಲ ಸೋಗವಹುದು ! ನನ್ನ ಸುಡಿಯನು ಸಂಬು !
 ನೂರು ಜನ್ಮದ ಬೇವು ನೂರು ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಬೆಲ್ಲ !
 ನೂರು ನಿಟ್ಟು ಸಿರುಗಳು ಸೇರಿದರೆ ಒಂದು ನಗೆ
 ಹೊಮ್ಮುತ್ತವೆ !—ಸೆಚ್ಚಿ ರಲಿ !—ಸೆಚ್ಚಿ ರಲಿ !—ಸೆಚ್ಚಿ ರಲಿ !

(ಸಾಯುವನು.)

ರುದ್ರಾಂಬೆ (ಎದ್ದು ಮೊಳಕಾಲುರಿ)—

ಕಾಳಕೂಟವ ಕುಡಿದ ಶಿವನೇ,
 ಬಾ ನನ್ನ ದೇಯ ಹಾಲಾಹಲವನೀಂಟು !
 ಮನ್ಮಥನ ಸುಟ್ಟ ಮುಕ್ಕಣ್ಣನೇ,
 ಬಾ ನನ್ನ ದೇಯ ಕೋಮಲತೆಯನು ದಹಿಸು !
 ಕಾಲದಂತ್ಯದಲಿ ಪ್ರಲಯಗೈವ ಮಹಾಭೈರವನೇ,
 ಬಾ ನನ್ನ ದೇಯೊಳಿಂದು ಅವಿರ್ಭವಿಸು !
 ಈ ಹೂವಿನೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರಮಿಂಚನು ಹೊಯ್ದು
 ಬರಿಸಿಡಲಸೂಡು ! (ಎದ್ದು ನಿಂತು)
 ನನ್ನಿ ಸಿಯನಾಸೆಯನು ಕೈಗೂಡಿಸಲು ನನಗೆ
 ಬಲೈಯನು ನೀಡು ! ಕೃಪೆವಾಡು !—
 ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರದಿ ಬಸವಯ್ಯನೇ ನನಗೆ
 ಇಸಿಯನಾಗುವ ನಿನ್ನ ಸಿರಿಹರಕೆಯಿರಲಿ !
 ಹೊನ್ನಯ್ಯನಣ್ಣ ನಾಗೈತರುವ ಹರಕೆಯಿರಲಿ !

నన్నోడలు సుట్టరూ, నాను కేట్టరూ
 నిన్న కృపేయలి ననగే నేళ్ళు గేడదిరలి!

(హాగే కంబనిసూసి నింతు నిడుసుయ్యు తక్కనే ఎననో నిణ్ణయిసిదవళంతే కేళగి బిద్ద గుద్దలియను తుడుకి ముచ్చిద్ద సమాధియ మణ్ణన్న అగేదు తగేయతొడగువళు.)

[పరదే బీళువుదు.]

దృశ్య ౩

(బిదనూరిన అరమనేయల్లి టీలువాంటి, నింబయ్య, శోమయ్యరు మాతాడు త్తిరువరు.)

టిలువాంటి—శోమయ్య, బిన్ననాగిపే ఏకే? బీగ సుడి.
 ఒప్పల్లవే హృదరాలి?

శోమయ్య— ఇల్లవంతే.

నావట్టిదా దూతనసే సరే హిడిదరంతే!

నింబయ్య— నాల్కు లక్క గళాతనిగే సాలదేయే ఊయ్యే?

శోమయ్య— ఎల్ల లింగణ్ణ మంత్రియ కార్యం. బిదనూరు
 సంస్థానపను హాళుమాడలేందే అవసు
 హుట్టిదను.

నింబయ్య— ఇరలి; నిను నడే. సేసేయను

సిద్ద గోళిసలు హేళు రుద్దయ్యగి.

హగేయు కూటిగే సుగ్గి దోడనేయే అరమనేగి

బింకియిడవంతాళుగళిగారణతియ నీడు.

రాణియను సాసేగళే గుప్తమాగదలి

ఊరగే కంండేయ్యవేను. ఈ పురదోళిమ్మరిగే

బూదియొండల్లదిన్నే సూ దోరేగుబారదు!

(శ్యానికనీబ్బను వేగదింద బరువను.)

టిలువాంటి—నును బందే? ఏనాయ్తు!

శ్యానిక—శత్రుగళు నగరవను ముత్తిదరు! నగరదవరసేకరు లింగణ్ణ
 మంత్రిగళిగాగలే నేరవాగుత్తిద్దారే!

ನಿಂಬಯ್ಯ—ಇರಲಿ, ನಡೆ; ನಾವೀಗಲೇ ಬರುತ್ತೇವೆ! (ಸೈನಿಕ ಹೋಗುವನು.)
 ಸೋಮಯ್ಯ, ನೀನೂ ಹೋಗು! (ಸೋಮಯ್ಯ ತೆರಳುವನು.) ಪ್ರಿಯೆ, ನಿನಗೆ
 ಭಯವಾಗಿದೆಯೆ ?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ (ಸುಯ್ಯು)—ಹೌದು, ನನಗೆ ಭಯವಾಗಿದೆ, ನಿಂಬಯ್ಯೆ !

ನಿಂಬಯ್ಯ— ಭಯವೇಕೆ ? ಹೈದರನಿಗಿದುರಾಗಿ ಮಾರಾಂತು
 ನಮ್ಮವರು ಗೆಲಲಿರಿಯೆಂದೇ ?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ— ಅದಕ್ಕಲ್ಲ ! (ಚಿಂತಿಸುವಳು.)

ನಿಂಬಯ್ಯ— ಹೆದರದಿರು, ನಾನಿಹೆನು. ನಿನ್ನ ಸಂತಾದರೂ
 ದುರ್ಗದಿಂದಾಚೆಗೆ ಸುರಕ್ಷಿ ತನಾಗೆಯ್ಯು
 ಶತ್ರುಗಳ ಕೈಗೆ ಬೀಳದ ತೆರದೊಳಿಟ್ಟು
 ಮರಳುವೆನು ನಾ ರಣಾಂಗಣಕ್ಕೆ—ನಾವೀಗ
 ಇಲ್ಲಿಂದ ಬೇಗ ತೆರಳಲೆ ಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿರೆ
 ನಮ್ಮಾಳುಗಳು ಕೋಟೆಗಿಡುವ ಬೆಂಕಿಗೆ ನಾವೆ
 ಆಹುತಿಗಳಾಗುವೆವು. (ಗುಂಡುಗಳ ಸದ್ದು ಕೇಳಿಸುವುದು.)

ಚೆಲುವಾಂಬೆ (ಬೆಚ್ಚಿ)—ಗುಂಡುಗಳ ಸದ್ದು !

ನಿಂಬಯ್ಯ— ತಳುವಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗುವುದು. ಬೇಗ ಹೊರಡೋಣ.
 ನಿನ್ನ ವೇಷವ ಮರೆಸಿಕೋ. ಇಲ್ಲದಿರೆ ನಮಗೆ
 ನಮ್ಮವರ ಏಷವಾಗಿ ಬಿಡಬಹುದು. ನಾನೂ
 ವೇಷ ಬದಲಾಯಿಸುವೆ. (ವೇಷ ಬದಲಾಯಿಸಿ)

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—ಇದೇನಿದು ಗದ್ದಲ !

ನಿಂಬಯ್ಯ—ಶತ್ರುಗಳು ಲಗ್ಗೆ ಹತ್ತಿದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ ! ಬಾ, ಬೇಗ ಬಾ.
 (ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ತೆರೆಯೆಳಿಸಿ ಆಗದೆ) ಇದೇನು ? ಬಾಗಿಲಿಗೆ ತಾಳ ಹಾಕಿ
 ದಂತಿದೆ !

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—ಬಲವಾಗಿ ಎಳೆದುನೋಡು !

ನಿಂಬಯ್ಯ (ಎಳೆಯುತ್ತ)—ಬೀಗ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ !

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—ಯಾರಲ್ಲಿ ? ಹೊರಗೆ ನಗುತ್ತಾರೆ !

ನಿಂಬಯ್ಯ (ನೋಡಿ)—ಆ ಹುಚ್ಚಿ ! ನಗುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ !!

(ರುದ್ರಾಂಬೆ ಗವಾಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಳು.)

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—ಹುಚ್ಚೀ, ಬಾಗಿಲು ತೆರೆ !

ರುದ್ರಾಂಬೆ (ಕಠೋರ ಶಾಂತಿಯಿಂದ)—ನಾನು ಹುಚ್ಚಿಯಲ್ಲ ; ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ !

ನಿಂಬಯ್ಯ—ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ, ಬಾಗಿಲು ತೆರೆ. ಕೋಟಿಗೆ ಬಿರಕಿ ಬೀಳುವುದು !
ರುದ್ರಾಂಬೆ—ಬೀಳಲಿ ! ಸಂತೋಷ !!

ನಿಂಬಯ್ಯ—ನಾವೆಲ್ಲ ಸಾಯುವೆವು !

ರುದ್ರಾಂಬೆ (ದೀರ್ಘ ವಾಣಿಯಿಂದ)—ಸಾಯಲಿ ! ಸಂತೋಷ !

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—ಸಿಶಾಚಿ, ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯುತ್ತೀಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ಓ ಪರಮ ಪತಿವ್ರತೆ, ನಿನಗಿಂದು ಅಗ್ನಿ ಪರೀಕ್ಷೆ. (ನಿಂಬಯ್ಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಒದೆಯುವನು.) ನಿಂಬಯ್ಯ, ನೀನಷ್ಟು ಬದೆದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ನಿನ ಗಿಂತಲೂ ಈ ಬಾಗಿಲು ಬಲವಾಗಿದೆ ! (ಹಲ್ಲು ಕಡಿದು ಮೇಘ ಗಂಭೀರ ವಾಣಿಯಿಂದ) ಪುಣ್ಯಬಲವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪಾಪ ದೌರ್ಬಲ್ಯವಿಲ್ಲದ ಈ ಬಾಗಿಲು ನಿನಗಿಂತಲೂ ಬಲವಾಗಿಯೇ ಇದೆ.

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—ಇದೇನಿದು ? ವ್ಯಂಗ್ಯಪರಿಹಾಸ್ಯ ! ನಿಂಬಯ್ಯ, ನನ್ನದೆ ನಡುಗು ತ್ತಿದೆ !—ಓ ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ, ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದುದನು ಕೊಡುತ್ತೇವೆ. ಬಾಗಿಲು ತೆರೆ.

ರುದ್ರಾಂಬೆ (ಧೀರವಾಗಿ)—ನನಗೆ ಬೇಕಾದುದು ನಿಂಬಯ್ಯ ಚೆಲುವಾಂಬೆಯರ ಸಾವು !

ನಿಂಬಯ್ಯ—ಪಾಪಿ, ನಿನಗೇನು ಲಾಭ ನಮ್ಮನು ಕೊಂದು ?

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ನೀನಾವ ಲಾಭವ ಸೋಡಿ ದೊರೆ ಬಸವನಾಯಕರ ಕೊಂದೆ ? ಯಾವ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಬಸವಯ್ಯ ಲಿಂಗಣ್ಣರನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದಿದ್ದೆ ?

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—ನಿಂಬಯ್ಯ, ಇವಳು ನಿಜವಾದ ಹುಚ್ಚಿಯಲ್ಲ !

ರುದ್ರಾಂಬೆ (ವಿಕಟ ಹಾಸದಿಂದ)—ನಾನು ಹುಸಿ ಹುಚ್ಚಿಯಲ್ಲ ! ಹಸಿ ಹುಚ್ಚಿ, ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ !—ನಾನು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಪುತ್ರ ರುದ್ರಾಂಬೆ ! ನಿಮ್ಮ ದೆಸೆಯಿಂದ ಹತನಾದ ಒಸವಯ್ಯನ ಪ್ರೇಯಸಿ !—ಕೋದಿರುಳಿನಲಿ ಮಸಣ ದಲಿ ಹೊನ್ನಯ್ಯನನು ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ ತಿಪದು ಸಂಹರಿಸಿದ ಡಾಕಿನಿ !—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನೂ ಇಂದು ಈ ಅರಮನೆಯ ಬೆಂಕಿಯಲಿ ಬೀಳಲೈ ತಂದಿರುವ ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷೆ ತೆ !—ಏಕೆಂತು ಬೆರಗಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಿರುವಿರಿ ? ಮುಂದುವರಿಯಲಿ ಪ್ರಣಯಕಾರ್ಯ !—ಇನ್ನು ತುಸು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೆ— ಆದೋ, ಅಲ್ಲಿ ಸೋಡಿ—ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೇಮವಿಲಯಾಗ್ನಿ ತನ್ನ ಜ್ವಾಲಾಜಿಹ್ವೆ ಗಳಿಂದ ಅರಮನೆಯನು ಸುಣ್ಣಗೆ ಸುಂಗಿ ಸೊಣೆಯುತ್ತಿದೆ ! ನಾನು ಹೊರಡಲೆ ?

(ಚಲಿಸುವಳು.)

ಚೆಲುವಾಂಬೆ (ಅಳುತ್ತ)—ರುದ್ರಾಂಬೆ ! ಓ ರುದ್ರಾಂಬೆ ! ನಿಲ್ಲು ! ನಿಲ್ಲು !

ರುದ್ರಾಂಬೆ—ನಿಲ್ಲಲೇಗ ಸಮಯವಿಲ್ಲ.—ಬಹಳ ಕೆಲಸವಿದೆ ನನಗಿನ್ನೂ. ಶಿವಯ್ಯ ಸೊಬ್ಬನಿದ್ದಾನೆ !
(ಹೋಗುವಳು.)

ನಿಂಬಯ್ಯ—ಹೊರಬೇ ಹೋದವಳು !

ಚೆಲುವಾಂಬೆ—ಅಯ್ಯೋ ಇನ್ನೇನು ಗತಿ! (ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡಲಾರಂಭಿಸುವಳು.)

ನಿಂಬಯ್ಯ (ಹೊರಗೆ ನೋಡಿ)—ನಮಗಿನ್ನು ಸಾವೆ ಶರಣು!—ಎನಿಂದು ಚೆಲುವಾಂಬೆ?

ಏನು ನೋಡುತ್ತಿರುವೆ? ಏಕೆ ಕಣ್ಣಿರಳಿ ಸಿಂತಿರುವೆ? ಮಾತಾಡು!
ಮಾತಾಡು! ಅದನಾದರೂ ಕೇಳುವೆನು!

ಚೆಲುವಾಂಬೆ (ಎಲ್ಲಿಯೋ ನೋಡುತ್ತ)—ಅಯ್ಯೋ ಮನ್ನಿಸಿ! ಮನ್ನಿಸಿ! ನಾನು
ಮಹಾಪಾಪಿ! (ಮತ್ತೆ ಯಾರನ್ನೋ ನೋಡಿ) ಕಂದಾ, ಬಸವಯ್ಯ, ನನ್ನನ್ನು
ಕಾಪಾಡುವಂತೆ ಮಾಡು!—(ಇನ್ನಾರನ್ನೋ ನೋಡಿದಂತೆ) ಹೊನ್ನಯ್ಯ, ಹೊನ್ನ
ಯ್ಯ, ನಿನ್ನ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದೆ! ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸು! ಬಿಡಿಸು!—(ಎಟು ಬಿದ್ದವ
ಳಂತೆ ಕಡಿದುಕೊಂಡು ಬೀಳುತ್ತ)—ಅಯ್ಯೋ!!

ನಿಂಬಯ್ಯ (ಬಾಗಿ)—ಚೆಲುವಾಂಬೆ! ಚೆಲುವಾಂಬೆ!—ಓಡಿ ಬಾಗಿಲು ಒದೆದು, ಹತಾಶ
ನಾಗಿ ನಿಂತು)

ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಹೊಡೆದಾಡಿ ಮಡಿವೆನು ಎಂದು
ಹಾರೈಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ! ಆ ಬಯಕೆ ಬಯಲಾಯ್ತು!—

ಆದರೆ ಇದೂ ಲೇಸೆ!—(ಚೆಲುವಾಂಬೆಯನು ನೋಡಿ)

ಓ ಪ್ರಿಯೆ, ನಿನೊಡನೆ ನನಗೆ ಸಹಗಮನವಿದು.

ಎಳೆಯತನದಲಿ ನಿನ್ನ ನಾನೊಲಿದು ಬಯಸಿದ್ದೆ;

ನೀನನ್ನ ನೊಲಿದಿದ್ದೆ. ಆದರರಸನ ಕರುಬು

ನಮ್ಮ ಸಗಲಿಸಿತು.—ನಮ್ಮೊಲೈಯನ್ನಾದರೋ

ಕಾಲನೂ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾರನ್! (ಹೊರಗೆ ನೋಡಿ)

ಬನ್ನಿ, ಬನ್ನಿ, ಓ ರುದ್ರ ಜ್ವಾಲೆಗಳೆ,

ನೀವಲೈ ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಮಪ್ರತೀಕಗಳೆ!

(ಮರಳಿ ಬಂದು ಚೆಲುವಾಂಬೆಯ ಬಳಿ ನಿಂತು ಯೋಚಿಸಿ ತನ್ನ ಖಡ್ಗವನು ಮೆಲ್ಲಗೆ
ಹೊರಗೆಳೆಯುತ್ತಿರುವನು.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು.]

ದೃಶ್ಯ ೪

(ಬದನೂರಿನಲ್ಲಿ ಹೈದರನ ಬೀಡು. ಹೈದರಾಲಿ, ಲಿಂಗಣ್ಣ, ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ, ಸಂನ್ಯಾಸಿ
ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣನು ಖಿನ್ನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಸಜಲನಯನನಾಗಿದ್ದಾನೆ.)

ಹೈದರಾಲಿ (ಸಂನ್ಯಾಸಿಗೆ)—ರಾಮರಾಯರೆ, ಸಿಮ್ಮಿಂದ ಮಹದುಸಕಾರವಾಗಿದೆ.

ಅಂತೂ ದುಷ್ಟ ಶಿಕ್ಷಣಿಯೇನೋ ಕೈಗೂಡಿದಂತಾಯಿತು. ಆದರೆ ದುದೈವ

ದಿಂದ ಶಿಷ್ಟ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಸವಯ್ಯನವರು ಕಾಲವಾದರು. ಅವರ ಮಿತ್ರನಾದ ಹೊನ್ನಯ್ಯನವರೂ ಶತ್ರುಗಳ ಕೃತ್ರಿಮಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಕೊಲೆಯಾದ ರಂತೆ! ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಬಿನ್ನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಪರ ಕುಮಾರ್ತ್ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುವೇನಾದರೂ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆಯೆ?

ಸನ್ಯಾಸಿ—ಮಹಸ್ವಾಮಿ, ನನಗದು ತಿಳಿಯದು. ಲಿಂಗಣ್ಣನವರೂ ರಾಜಕುಮಾರ ಬಸವಯ್ಯನವರೂ ಸರೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದ ಮರುಹಗಲೆ ಅವರು ವೇಷ ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಕಣ್ಮರೆಯಾದರೆಂದು ವದಂತಿಯಿತ್ತು.

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ (ಲಿಂಗಣ್ಣನಿಗೆ)—ಮಂತ್ರಿಗಳೆ, ಚಿಂತಿಸಬೇಡಿ. ತಮ್ಮ ಕುಮಾರ್ತ್ ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ನಾನು ಹುಡುಕಿಸುತ್ತೇನೆ.—ಮೊದಲು ಸರೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಸೋಮಯ್ಯ, ಶಿವಯ್ಯ ವೋದಲಾದವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸುವ ಕಾರ್ಯವಾಗಲಿ.

ಹೈದರಾಲಿ—ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ, ನಮ್ಮ ಬೇಹಿನವರಾದ ರಾಮರಾಯರು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಲಿಸಿರುವೆ. ಅಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸುವ ಕಾರ್ಯಭಾಗ ನಿಮ್ಮದಾಗಿದೆ. ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕರೆಯಿಸಲೆ?

ಲಿಂಗಣ್ಣ (ದುಃಖದಿಂದ)—ದೊರೆಯೆ, ನನಗಾವುದೂ ಬೇಡವಾಗಿದೆ. ನನಗೆ ಮಂಕು ಕವಿದಂತಿದೆ. ಕಡೆಗೂ ನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪವೆಲ್ಲವೂ ನಿಷ್ಫಲವಾಯಿತು. ನಿಮ್ಮಿಷ್ಟ ಬಂದಂತೆ ಮಾಡಬಹುದು. (ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ) ಬಸವಯ್ಯನನು ಬಿದನೂರು ಗದ್ದುಗೆ ಗೇರಿಸಿ ಆ ವೈಭವವನು ನೋಡಬೇಕೆಂದಿತ್ತು. ಆ ಹೋಗನನು ಹುಡಿಯಾಯ್ತು. ಅದರೊಡನೆ ನನ್ನೊಬ್ಬಳೇ ಮುದ್ದುಗುವರಿಯ ಸಕಲ ಸೌಭಾಗ್ಯವೂ ಮಳೆ ಬೆಲ್ಲಿನಂತೆ ಕರಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಯ್ತು! (ದುಃಖಾತಿಶಯದಿಂದ) ನನಗೆ ಯಾರನೂ ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ಚಲವಿಲ್ಲ. ಯಾರ ಮೇಲೆಯೂ ನನಗೆ ದ್ವೇಷವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಸುಖವಾಗಿರಲಿ!—ಅಯ್ಯೋ ನನ್ನ ರುದ್ರಾಂಬೆ! ನನ್ನ ಮುದ್ದುಗುವರ ರುದ್ರಾಂಬೆ! ನನ್ನ ಮಗಳೊಂದುಬಾಬಿ ನೋಡುವ ಭಾಗ್ಯವೊದಗದರೆ ಸಾಕು! ಸಾಕು, ಈ ಬಾಳಿನೆಂದಲೆ ಸಾಕು! ತಣ್ಣಗೆ ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ನನ್ನ ಹಗೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸೊಗವಿರಲಿ ಎಂದು ಎದೆಮುಟ್ಟಿ ಹರಕೆಗೈದು ಇಲ್ಲಿಂದ ಜಾರುವೆನು! ನಾನಿಸ್ತು ಆಶೀರ್ವದಿಸಬಲ್ಲೆನೇ ಹೊರತು ಶಪಿಸಲರಿಯೆ! ಶಪಿಸಲರಿಯೆ!

(ಹೊರಗಡೆ ಬೊಬ್ಬಿಯಾಗುವುದು.)

ಸನ್ಯಾಸಿ—ಏನು ಬೊಬ್ಬಿಯದು? (ಸೈನಿಕನೊಬ್ಬನು ನುಗ್ಗುವನು.)

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ—ಏನದು ಗಲಭೆ!

ಸೈನಿಕ (ಉದ್ವೇಗದಿಂದ)—ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ, ಶಿವಯ್ಯನನ್ನು ಸೆರೆಯಿಟ್ಟ ಬೀಡಿಗೆ ಯಾರೋ ಹುಚ್ಚಿ ಯೊಬ್ಬಳು ನುಗ್ಗಿ ಅವನನ್ನು, ಅವನನ್ನು ಕೊಲೆಮಾಡಿ—ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಏನು! ಏನು!

ಸೈನಿಕ—ಅವನನ್ನು ಕೊಲೆಮಾಡಿ ತನ್ನ ಸು ತಾನೇ ಕರಾರಿಯಿಂದ ತಿವಿದುಕೊಂಡಳು! (ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮರವಟ್ಟು ನಿಲ್ಲುವನು.)

ಸಂನ್ಯಾಸಿ (ಎದ್ದು)—ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿದ್ದಾಳೆಯೇ?

ಸೈನಿಕ—ಹೌದು; ಏನೇನೋ ಹಲವರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ (ಹತಾಶವಾಣಿಯಿಂದ)—ಬದುಕಿದ್ದಾಳೆಯೇ?

ಸೈನಿಕ—ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕರೆಯುವಂತೆ ಹೇಳಿದಳು.

ಲಿಂಗಣ್ಣ—ಅಯ್ಯೋ! (ತತ್ತರಿಸುವನು. ಹೈದರಾಲಿಯೂ ಮಹಮ್ಮದಾಲಿಯೂ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವರು.)

ಸಂನ್ಯಾಸಿ (ಓಡಿಹೋಗಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು)—ತಾಳೆ! ತಾಳೆ!

ಸೈನಿಕ—ಆಕೆಯ ಹೆಸರು ರುದ್ರಾಂಬೆಯಂತೆ!

ಲಿಂಗಣ್ಣ (ಅತಿವಾರುಣ ವಾಣಿಯಿಂದ)—ಅಯ್ಯೋ! ಅಯ್ಯೋ!! ಮಗಳೇ, ಕಡೆಗೂ ಏನಾಗಿಹೋದೆ! (ಸೈನಿಕನಿಗೆ) ಅಣ್ಣಾ, ಬಾ ಬೇಗ, ಎಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ ತೋರಿಸು. (ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸೈನಿಕನೊಡನೆ ತತ್ತರಿಸುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಹೈದರಾಲಿ ಸಕರುಣ ಮುಖಭಂಗಿಯಿಂದ ಲಿಂಗಣ್ಣನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ಮಹಮ್ಮದಾಲಿ (ಅನುಸರಿಸುತ್ತ)—ಮುಪ್ಪು ಈ ಪೆಟ್ಟಿನೆಂತು ಸಹಿಸುವುದೋ ನಾ ಕಾಣೆ! (ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು.]

ದೃಶ್ಯ ೫

(ಬಿವನೂರಿನಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಲಿಯ ಪಾಳೆಯದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಸೆರೆಬೀಡು. ಬೈಗುವು ಹಬ್ಬ ಮಸುಗುಮಸಗಾಗಿದೆ. ಭಯಂಕರವಾದ ಮೌನ ಪ್ರಮಾದ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ. ಪಹರಿಗಳೆಲ್ಲರು ನಿಂತು ಬೆವು ಹಿಡಿದವರಂತೆ ಮಿಕ್ಕಿಳನೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದೆಡೆ ನೆತ್ತರುಗಿಸಿರನಲ್ಲಿ ನಾದು ಶಿವಯ್ಯ ಸತ್ತು ಬಿದ್ದಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ ಕೈಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಂಕೋಲೆಗಳಿವೆ. ಶಿವಯ್ಯನಿಗೆ ತುಸುದೂರದಲ್ಲಿ ರುದ್ರಾಂಬೆ ನರಳುತ್ತಾ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಮುಡಿ ಕೆದರಿಹೋಗಿ ರಕ್ತಸಿಕ್ತವಾಗಿ ವಿಚಾರವಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಮೊಗಮೈಯೆಲ್ಲ ನೆತ್ತರು. ಎದೆಗೆ ಚುಚ್ಚಿದ ಕಠಾರಿಯು ಹಿಡಿಯನ್ನು ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಎಡಗೈಮೇಲೆ ಅರೆ ಎದ್ದು ತಂದೆಯ ಬರುವಿಕೆಯನ್ನೇ ಹಾರುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣು ಕೆಂಡವಾಗಿವೆ. ಲಿಂಗಣ್ಣ ಮಂತ್ರಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಕೈ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅರ್ಪಣೆಯನಾದ ನಿರ್ವಿಣ್ಣ ಭಾವದಿಂದ ಹತಾಶನಾಗಿ ಜೀವಶವ

ದಂತೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ತನ್ನ ಮುದ್ದುಮಗಳ ರುದ್ರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಝಗನೆ ನಿಂತು ಹುಚ್ಚಾಗುತ್ತಾನೆ; ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಕೈಕೊಡಬಿ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ತಲೆಗೊದಲು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ತಲೆಯುಡುಗೆ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರೆ ಮಗಳನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಅತಿಶೋಚನೀಯವಾದ ದೀರ್ಘ ಸ್ವರದಿಂದ “ಅಯ್ಯೋ!” ಎಂದು ಕರುಳು ಬೇಯುವಂತೆ ಚೀರಿ ತಪ್ಪರಿಸುತ್ತ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿ ಮಗಳ ಮೇಲೆ ಕವಿದು ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ರುದ್ರಾಂಬೆ ತಂದೆ ಬೀಡಿಗೆ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಎದ್ದು ಕೂರಲೆಳಸಿ ಆಗದೆ, “ಬಂದೆಯಾ ತಂದೆ!” ಎಂದು ಕೂಗಿ ಬೀಳುತ್ತಾಳೆ. ಪಹರಿಗಳು ಕರ್ತವ್ಯತಾಮೂಢರಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಸಂನ್ಯಾಸಿ ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳ ಬಳಿಗೆ ಓಡುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಲ ಮಹಮ್ಮದಾಲಿಗಳೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಕರಾಳ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಮಂತ್ರ ಮುಗ್ಧರಾದವರಂತೆ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಬಾಗಿ ನಿಂತ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಹತಾಶನಾಗಿ ನಿಡುಸುಯ್ದು ಮೀಲೇಳುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಮಂಕುಹಿಡಿದವರಂತೆ ಒಬ್ಬರ ಮೊಗವನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡುತ್ತಾರೆ.)

[ಪರದೆ ಬೀಳುವುದು.]

ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಮಾಲೆ

ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ. ಕಥೆ, ಕವನ, ಕಾದಂಬರಿ, ಚಿತ್ರ, ನಾಟಕ, ಪ್ರಬಂಧ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಭಾಷಣ, ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ಬಹು ವಿಧದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕಾವ್ಯಮಾಲೆ. ಪ್ರಕಟನೆಗಳು ಕ್ರೌನ್ ಅಷ್ಟ ಪತ್ರ ಆಕಾರದಲ್ಲಿವೆ. ಇದುವರೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳು :

ಕುವೆಂಪು—

ಕಿಂದರಿಜೋಗಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಥನ ಕವನಗಳು	....	....	(ಮುಗಿದಿವೆ)
ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಥೆಗಳು	....	....	೧ ೪ ೦
ಚಿತ್ರಾಂಗದಾ (ಮಹಾಕಾವ್ಯ)	....	....	(ಮುಗಿದಿವೆ)
ಕಾನೂರು ಸುಬ್ಬಮ್ಮ ಹೆಗ್ಗಡತಿ (ಕಾದಂಬರಿ)	....	....	"
ನನ್ನ ದೇವರು ಮತ್ತು ಇತರ ಕಥೆಗಳು	....	....	೧ ೪ ೦

ಪು. ತಿ. ಸರಸಿಂಹಾಚಾರ್—

ಆಹಲೈ (ಗೀತರೂಪಕ)	....	....	....	೧ ೮ ೦
----------------	------	------	------	-------

ಕುವೆಂಪು—

ಮೂರು ನಾಟಕಗಳು (ಮಹಾರಾತ್ರಿ, ಶ್ರು ಶಾನಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಂ, ಜಲಗಾರ)	....	....	....	೧ ೮ ೦
---	------	------	------	-------

ತೀ. ನಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ—

ರಾಕ್ಷಸನ ಮುದ್ರಿಕೆ	....	....	....	೧ ೪ ೦
------------------	------	------	------	-------

ಗೊರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಐಯಂಗಾರ್—

ಹಳ್ಳಿಯ ಬಾಳು	....	....	....	೧ ೪ ೦
-------------	------	------	------	-------

ಪು. ತಿ. ಸರಸಿಂಹಾಚಾರ್—

ದೋಣಿಯ ಬಿನದ ಮತ್ತು ಕವಿ (ಗೀತರೂಪಕಗಳು)	....	....	....	೧ ೦ ೦
ರಾಮಾಚಾರಿಯ ನೆನಪು (ಗದ್ಯಚಿತ್ರಗಳು)	....	....	....	೧ ೪ ೦
ಶಾರದ ಯಾವಿನಿ (ಕವನಗಳು)	....	....	....	೧ ೦ ೦

ಕುವೆಂಪು

ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಚಾರ ಮತ್ತು ಇತರ ಭಾಷಣಗಳು	....	....	೧	೨	೬
ನರಂಕುಶಮತಿಗಳಾಗಿ (ಭಾಷಣಗಳು)	....	....	೦	೧೨	೬
ಮಲಿನಾಡಿನ ಚಿತ್ರಗಳು	....	....	೧	೧೨	೬
ಪಾಂಚಜನ್ಯ (ಕವನಗಳು)	....	....	೧	೪	೬

ಎಸ್. ವಿ. ರಂಗಣ್ಣ —

ಶೈಲಿ (ಶೈಲಿಯ ಸ್ವರೂಪ, ಪಂಪನ ಶೈಲಿ, ರನ್ನನ ಶೈಲಿ, ರಾಘವಾಂಕನ ಶೈಲಿ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಶೈಲಿ)	....	....	೧	೧೪	೬
---	------	------	---	----	---

ಆನಂದ—

ಸ್ವಪ್ನ ಜೀವಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಥೆಗಳು	....	....	೧	೦	೬
------------------------------	------	------	---	---	---

ಪು. ತಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್—

ಗೋಕುಲ ನಿರ್ಗಮನ (ಗೀತರೂಪಕ)	....	....	೧	೦	೬
-------------------------	------	------	---	---	---

ಕುವೆಂಪು—

ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ (ನಾಟಕ)	....	....	೧	೧೨	೦
------------------	------	------	---	----	---

ಪು. ತಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್—

ರಥಸಪ್ತಮಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಚಿತ್ರಗಳು	....	....			ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ
-----------------------------	------	------	--	--	------------

